MAISTORAŞUL AUREL
UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ŞI ŞASE DE EXEMPLARE NEPUSE IN COMERŢ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26

VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

CARTEA ÎNTÎIA

Cu un cuvânt înainte de M. S. REGELE CAROL II

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTA „REGELE CAROL II"
89, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

CE INSEMNEAZĂ VLAICU PENTRU AVIAŢIA NOASTRĂ

In vremurile acelea eroice ale cuceririi aerului, când orişice decolare putea să însemneze sfârşitul îndrăzneţului cercetător, Vlaicu, mânat de o credinţă nestrămutată, a dat şi el contribuţia sa la deslegarea problemei care pasiona omenirea, dela Icar şi meşterul Manole încoace.

Dar astăzi când aripele şi-au luat definitiv sborul, când progresele tehnice au făcut paşi uriaşi, noi să privim pe Aurel Vlaicu prin ceaţa depărtării, să-l privim ca pe un străbun şi figura lui ne va apărea mărită.

Astăzi când abia mai e cineva care să tăgăduiască victoria desăvârşită a avionului, ce straniu trebue să pară celor noi veniţi, când li se povesteşte că pe vremurile de atunci trebuiai să lupţi pentru a nu fi considerat nebun.

Vlaicu a fost şi el unul dintre acei nebuni, defăimat de cei mai mulţi, susţinut de un prea mic grup de prieteni, dar susţinut mai ales de credinţa lui neşovăitoare.

Dar când veni meetingul dela Aspern, şi acela supranumit « la mouche folle » luă unul dintre premii, mulţi dintre sceptici s'au răsgândit şi când, întors în ţară, îşi făcea în fiecare seară

virajurile lui nebune, cu aripele-i înroşite de asfinţitul soarelui, atunci marea mulţime a început să priceapă ce vrea să zică cucerirea aerului.

Venit din părţile patriei încă nedesrobite, el întrupa într'adevăr viitorul: unirea neamului şi cucerirea văzduhului.

Nicio decepţie, niciun sarcasm — şi a avut de îndurat, multe — nu l-au putut opri în calea spre ideal.

Credinţa nestrămutată, stăruinţa fără şovăială, iată calităţile lui sufleteşti, cari azi, după mai bine de un deceniu, formează un nimb strălucitor împrejurul amintirii lui.

Acum, noi acei cari suntem chemaţi spre a-i îndeplini visul, să păstrăm şi să desvoltăm în sufletele noastre aceste virtuţi ale lui Vlaicu: credinţă şi străduinţă.

CAROL, Principe al României

(Din *Revista Aeronautică Română*,
Anul II, Nr. 7—9)

P O L A

In umbra turelei, unde-şi pitise leagănul uşor, de pânză, ofiţeraşul dolofan a căscat prelung şi s'a întins; moleşeala îi amorţise încheieturile iar pieptul cu greu se învrednicea la răsuflare. Sforţarea căscatului, plăcuta desbârnare a fălcilor, i-au podidit vuet lung în urechi şi lacrimi în ochii albaştri. Apoi, braţele arse de soare s'au petrecut sub cap, iar locotenentul şi-a copcit în ele loc mai răcoros pentru obrazul încălzit.

Obosise.

A rămas multă vreme aşa, căutând leneş printre zăbrelele fumurii ale genelor lăsate încenuşarea albăstrie a mării. Torpilorul şedea neclătinat, de parcă fusese priponit într'o cală nevăzută. Iar pentru un ofiţer de rezervă, prea mult deprins cu pământ zdravăn sub tălpi, nemişcarea asta era ca o solie a vieţii ce va începe mâine, poimâine, ori peste două săptămâni, când îndurarea Marelui Stat Major al flotilei va socoti venită vremea să încheie manevrele şi să trimită oamenii la urma lor.

Bună simţire şi odihnitoare. Ingădue vis. Iar Oskar se visează luând cel dintâi tren şi pornind-o praştie la Frankfurt să dea busna neaşteptat peste Friduş, în odăiţa ei albă din Gutleutstrasse... Şi cum aude limpede, în fundul prigorelii,

micul ţipăt de spaimă dulce al fetiţei, zâmbeşte în caldă unduire a inimii şi vrea să-şi închipuie că vede gura palidă întredeschisă de-o răsuflare ţinută în loc.

Dar în ochi i se iveşte altă gură... O gură mare cu dinţi galbeni şi rânjet hâd. Inciudat, se scutură s'o spele din văz şi-şi aduce în faţă ca o pâclă cenuşie, din care nu se mai desprinde nimic. Nici asta nu-i plăcut. Strânge tare pleoapele, apoi ia dela capăt leneşa-i strădanie...

Numai că Friduş e departe... Departe, la o mie de kilometri şi două luni... Iar atâta depărtare poate că e prea mult pentru o gură palidă de fetiţă cuminte, care a învăţat doar sărutul frăţesc şi dacă totuşi n'a cetit numai pe Paul Heyse, nu înseamnă că era crescută până la amara întrebare a Margaretei:

Wie? Du kannst nicht mehr küssen?
Mein Freund, so kurz von mir entfernt,
Und hast's Küssen verlernt?

...Amintindu-şi stihurile din Faust, surâde şters şi le îngână şcolereşte urmarea:

Küsse mich...
Sonst küss'ich dich...

Acum însă, deodată, i se limpezeşte din nou în ochi gura cea de vis rău. Tresare desgustat. Apoi, sfredelit de-o fulgerare silnică pe şira spinării, îşi mută scurt faţa în partea cealaltă.

S'a liniştit deodată. A uitat şi pe Goethe şi pe Margareta. A uitat-o chiar şi pe Friduş.

Mişcarea învrăjbită, neînţeles de bărbătoasă pentru vipia vremii, a cernut întreagă sita închipuirii.

E prea cald...

Toropit peste măsură, nu mai are nici puterea să caşte, ıici să închidă ochii de tot... Intrevede printre gene oglinda erulie a mării şi ici colo, rar şi departe, câte un solz de argint. ıdriatica aromeşte, asemeni omului, în dogoarea după amiezii le Septemvrie. Iar în zarişti, aurie şi imaterială, coasta Dalnată lipeşte cerul curat şi profund, de sticla asta aşa de nemişată, de parcă n'ar fi apă, ci un văzduh sleit...

...O fâşâială scurtă de hârtie, taie uscată prin aer. Vânt?)chii albaştri se deschid brusc şi cată spre bastonul pavilioıului dela pupă. Pânza stă moartă... In acelaşi timp însă, rivirea ofiţerului e momită jos, pe punte, de o pată albă are se leagănă încet. Nu înţelege dintru început. Dar îndată e încruntă şi, scârbit, se lasă mai adânc în burduful de dril l scaunului său... Intins la umbra îngustă a unui spirai, areva matelot desculţ şi pe jumătate despuiat, rupsese cu ıuchea mâinii foile unei cărţi. O ţinea cu amândouă mâinile – nişte palme mari, ciolănoase şi negre, — îşi legăna încet ıba grosolană a unui picior pus peste genunchiul celuilalt şi itea. Faţa îi era ascunsă în dosul foilor. Dar mâinile noduıase şi tălpile cu oase scofâlcite erau o jignitoare carte de izită înfăţişată ofiţerului, în ochii căruia plutea subţirimea alidă şi neprihănită a unei guri de copilă dragă.

Apropierea aducea a nelegiuire. Inima nevolnică a lui)skar s'a simţit pălmuită pe nedrept în suprapunerea aceasta, ıde atâta frumuseţe de vis trebuia să fie terfelită sub o rătare aşa de cumplit pământească.

Un svâcnet de sânge l-a cutremurat şi l-a răzvrătit.

Mânios, răsuceşte capul mai în lături şi mai în sus, să ıı mai vadă şi să uite, ca şi când cele neplăcute s'ar da bătute

la fel de ușor cu cele frumoase... Vezi bine, era prea tânăr să știe descurca mersul lucrurilor din lume și, mai ales, îi era prea cald să îngădue minții hărțuiala de îndoieli. Decât, îndoiala tot a venit și încă repede. A fluturat mai întâiu ca o pâlpâire albă și nelămurită în coada ochiului, aducându-i aminte iarăși de cartea matelotului. Apoi, s'a limpezit cu neîndurată ascuțime când mâinile cele mari și grosolane, nemulțumite, pesemne, de felul cum s'a deschis cartea, au scuturat-o hățuit și aspru să-i desdoaie strânsura din cotor.

Zgomotul acela a sunat în liniștea de atunci a Adriaticei ca o batjocoră.

Ofițerul s'a uitat ponciș. De nu-i era peste poate, ar fi strigat un cuvânt de ocară și de pedeapsă. Dar în aceeași clipă, lângă neplăcerea lui, a venit să o râdă, curiozitatea bolnăvicioasă, care te împinge să smulgi din mâna vecinului jurnalul sau cartea pe care se uită, măcar că ai și tu între degete, ori lângă tine, destule pentru citit. Cum și era de altfel, fiindcă, alături de ofițer, ședea deschis « Soll und Haben » vestitul roman al lui Freytag, silezianul din Kreuzburg, volum îndulcit încă prin savuroasele adnotații făcute de Friduș înadins pentru omul căruia i-l dăruise...

Dar ce însemna « Soll und Haben » în minutul acesta, față de ispita crâncenă a cărții strânse în două mâini săcâitor de urîte? Și totuși ce soiu de tipăritură puteau să ascundă filele acelea, citite de un matelot, pe o punte de vapor? Cel mult vreun roman eftin, cu detectivi și polițiști, sau contese îndrăgostite de studenți săraci... Numai că ofițerul n'a avut vreme să gândească la nimic din toate astea. Ghesul lui era neînfrânt și neînduplecat mai ales că, dela douăzeci de pași

ıici nu putea să vadă scrisul de pe copertă sau ilustraţia ei. Depărtarea, se ştie, iscă frumuseţe...

Peste o clipă ispita nu s'a mai putut îndura. Cu nesfârşită i chinuitoare oboseală, Oskar şi-a dat seama că n'o să izbu-ească a se face auzit din simpla şoaptă pe care avea s'o poată osti. A murmurat totuşi, pe jumătate, fără voie:

— « Ascul... ». Şi numaidecât i-a părut rău. Şi numai-lecât i-a venit să râdă de copilăria lui.

Dar matelotul a lăsat cartea pe coapse şi s'a ridicat domol, ntr'o rână. Auzise.

— « Bună ureche! » gândi atunci ofiţerul, întinzând mo-atec mâna să-l cheme, în timp ce omul de jos îşi rotea ochii ără grabă, căutând pe punte locul de unde pornise cuvântul. Când l-a găsit, a ridicat sprâncenele în mijlocul frunţii şi l-a ntrebat camaradereşte, din clătinarea capului:

— « Ce-ţi pofteşte inima? » lucru care ar fi fost în drept ă facă foc pe un ofiţer. Dar al nostru era numai pe jumătate staş, iar pe deasupra, jumătatea aceea se vlăguise cu totul n fiertura după amiezii.

Şi-a îngăduit doar să silabisească în gând:

— « Mo-jic ma-te-lot... Ştie, se vede, că-s rezervist şi mă ispreţuieşte ca şi ofiţerii activi... Dela ei a învăţat, pe-emne. »

O clipă a fost îndemnat să se lase păgubaş de carte. Dar n vreme ce gândea astfel, s'a pomenit totuşi chemând cu o işcare domoală din mână.

Matelotul porni măsurat spre şurubul scării metalice. Sub lpile mari, treptele de fier huiau prelung şi rar.

— « Neobrăzat! » a gândit iar ofiţerul. Şi deodată dădu in umeri, supărat de-albinelea. Nu se mâniase totuşi de

obrăznicia marinarului. Văzuse doar că omul a lăs cartea jos.

Nici măcar nu i-a îngăduit să se apropie. De cum i se zăr creştetul ivindu-se pe tambuchiu, i-a hotărît:

— « Cartea ! »

Iar flăcăul, la astă vorbă, şi-a arcuit puţin sprâncene groase peste boldurile negre a doi ochi foarte apropiaţi împingând mijlocul buzei de jos în cea de sus, ca semn văd al nedumeririi, a întrebat fără pic de sfială, dela om la on

— « Ce să faci cu ea? »

— « S'o citesc. » a lămurit moale ofiţerul, săltând sâcâ spinarea, drept singură vădire a supărării. Dar matelotul i răspuns foarte firesc, de nimic stânjenit:

— « Păi, n'am isprăvit-o... »

Aici, Ursinus n'a mai putut să îndure. Descotorosit toată moleşeala, s'a zbârlit:

— « Aşa ai învăţat tu să vorbeşti cu mai-marii tăi? »

Celălalt suci puţintel capul, ca şi când n'ar fi înţeles bi şi a întors plin de mirare neprefăcută:

— « D'apoi cum alt? »

— « Să lipeşti călcâiele, să stai drept şi să fii cuviincios s'a răstit Oskar.

Foarte doritor a-şi pricepe vina, ostaşul şi-a plecat p virea să-şi vadă picioarele goale, pantalonii suflecaţi până jumătatea foarte păroasă a pulpelor subţiri şi neaflând, pare- nimic nepotrivit, a dat şi el din umeri, întorcând palm uriaşe într'o nesfârşită nedumerire.

— « Păi, eu sunt desculţ... » iar tonul lui suna a păr de rău aşa de neocolită, aşa de grea, încât ofiţerul n'a avut îndoială;

— « Ăsta, ori e un prostălău, ori îşi bate joc de mine până la sfârşit... Dacă e prost, n'are nicio noimă să mă supăr, iar dacă e hotărît să-şi bată joc până la sfârşit, n'am alta de făcut decât să-l trimet la raport. Asta însă ar însemna să păţesc şi eu ce-a păţit bietul Hartmann, locotenentul: matelotul obraznic a căpătat două ceasuri de carceră, iar ofiţerul cinci zile de arest... « Fiindcă n'a ştiut să se impue! » Aşa dar trebue să mă fac a nu băga de seamă. »

Cugetând astfel, privirea lui Ursinus luneca pe trupul năltuţ şi subţirel al marinarului, pe gâtul lung, — sub pielea căruia juca larg, în sus şi în jos, ca pe hulă mare, triunghiul ascuţit şi bine desenat al mărului lui Adam, — iar la urmă s'a oprit pe faţa smeadă, uscăţivă şi întinsă, unde a văzut o mustăcioară neagră, un nas subţire, uşor arcuit şi, în copcile vineţii de sub fruntea dârză, sclipirea micuţă şi tare a doi ochi de dihor speriat.... Sau poate pus la pândă. Oricum, stăpânirea închisă, neprietenoasă, a băietanului avea în ea un fior neplăcut. Isca nelinişte.

Ca să iasă din încurcătură, ofiţerul a căutat altă cale. Imblânzindu-şi tonul, a lămurit zâmbitor:

— « Adu-mi-o s'o răsfoesc şi ţi-o dau înapoi numaidecât. »

Dar se vede că matelotul n'avea chef să pue capăt. I-a întors:

— « Bine, dacă vrei... Numai că, nu-i pentru dumneata... »

Şi înainte ca mânia ofiţerului să-şi ia vânt a doua oară, flăcăul a izbit călcâiele tare şi fără rost, fiindcă însemnul plăcut al cătăniei tot nu s'a auzit — în schimb omul s'a sgârcit de durere — apoi a făcut stânga 'mprejur ostăşeşte — dar prost — şi i-a întors spatele, cufundându-se în gura tambuchiului.

Până când s'a înapoiat, de i-a întins cartea, Oskar a rămas cu dinţii încleştaţi. Clocotea. Făsuse zadarnic sforţări a găsi vorbe tari şi fraze limpezi, ca să pedepsească lipsa de simţ ostăşesc a marinarului.

— « Poftim, domnule! » l-a întrerupt din gândurile aspre matelotul cel cutezător. Şi i-a fluturat sub nas o carte micuţă, scoasă pe hârtie neobişnuită unor tipărituri populare.

Ofiţerul i-a smucit-o din mână. Fără să-i cate coperta, a deschis-o undeva, întâmplător, la mijloc. Atunci a tresărit. Ochii strânşi odată cu putere, i-a deschis din nou, apoi a făcut o mutră nesfârşit de lungă. Nu mai înţelegea nimic. Cele două pagini erau pline cu fel de fel de formule matematice.

Brusc sucește mâna şi aduce în faţă învelitoarea... Un desen tehnic de maşină complicată, ca un fel de pasăre mecanică cu fel de fel de rotiţe şi manivele, iar deasupra, scris în litere simple de tipar:

Otto Lilienthal, — Der Vogelfung als Grundlage der Fliegekunst...

A întors ochii către marinar.

— « Dar tu de ce citeşti asemenea lucruri? » Celălalt, săltând uşor un umăr, a întors puţin capul într'o parte:

— « Ei na!... Pentrucă-mi plac... »

— « Şi unde ai găsit cartea asta?... »

— « Unde vrei s'o găsesc?... La Pola, când am făcut escală... La bază. »

— « Aşaaa?... La cazarmă? »

— « Păi, ce să cate asta la cazarmă? » a pufnit omul de râs. « Nu înţelege nimeni o boabă din ea. Am târguit-o dela o librărie. » Acum, ofiţerul a crezut că i-a venit lui rândul să zâmbească şi să-şi râdă:

— « Dar tu?... Tu înţelegi vreo « boabă » din ea, cum zi? »

Matelotul n'a simţit şfichiul zeflemelii. I-a răspuns cu tonul l mai serios şi mai firesc din lume:

— « Se vede... »

— « Chiar formulele astea? » a întrebat Ursinus, arăndu-i paginele pe care nimerise la început şi zâmbind cu ada ochilor albăstrii spre mincinosul, ori neruşinatul, din ţa lui.

— « D'apăi acelea-s numai prostii! » întoarce omul în doi pi de parcă vrea să ocolească răspunsul. « Decât ar face teli de astea, mai bine s'ar uita cum plutesc păsările, că elea-s socoteli care sboară de adevărat... »

— « Cum vine vorba asta? »

— « Adică sunt croite după socoteli adevărate. »

— « Mda!... » mormăi muşcându-şi buzele ofiţerul, care, ncepuse a înţelege cu cine are de-a-face. In Politehnicul din München, unde învăţa, auzise uneori despre oarecare încerări făcute cu aparate de sburat. Pricepuse şi îi părea firesc ă toate isprăvile de acest soiu au fost săvârşite de oameni fără nicio legătură cu ştiinţa. De altfel aceasta era şi pricina adevărată a catastrofelor cu care, fără greş, se încheiau toate ele năzbâtii întemeiate doar pe năzărelile unor visuri, unor zile de mâine plutitoare în veşnice utopii. Biete făpturi bolnave, care năzuiau spre cerul lui Dumnezeu pentru ca, în schimb, dela cea dintâi aruncare în gol, să se prefacă în mâzgă roşie, carne sdrobită şi aşchii de oase...

— « Te pomeneşti că vrei să sbori şi tu? » l-a întrebat mai apoi Ursinus cu o pâlpâire de surâs pe buze. Matelotul a scuturat din cap şi s'a spovedit:

— « Păi de sburat tot am să sbor eu într'o zi... că d
n'oi fi mai prost ca... » Iar ochii s'au ridicat în sus, că
cer, arătând spre pescăruşii cari se învolburau pe înalt

Asemenea judecată nu mai cerea cumpănire. Ofiţerul
hohotit de râs şi s'a aflat cu părere de rău plăcându-i nerod
acesta cu mâini groasnice şi labe nesuferite. Iar fiindcă, pur
pe asemenea chibzuinţi, omul se dovedea scos din cânta
timpului, Oskar a schimbat vorba, dându-i cartea înapo

— « Ei da. Acum văd şi eu că te interesează... » Ap
cu glas mai dulce şi mai rar, adaugă: « Pe mine nu mă inte
sează. »

La vorba asta, ostaşul şi-a înălţat sprâncenele, a dă
cap, şi din mână, încheindu-i prieteneşte:

— « Nu ţi-am spus eu că nu-i pentru dumneata? »

Şi a plecat. Când intrase până la brâu în tambuchiu, o
ţerul i-a strigat din urmă, cu glas vesel:

— « Când o fi să sbori, scrie-mi şi mie, că vreau să te văd

Dar marinarul n'a luat întrebarea în glumă. I-a răspu
numaidecât şi cu grai stăpânit:

— « Nu-i nevoie să-ţi scriu... Afli dumneata... »

Apoi, se mistui în groapa de fier, ca un duh...

La intrarea lui de cart, afuma seara pe mal. Oglinda driaticei se dăduse la fund, faţa apei tremura în vălurele nici şi dese. Pavilionul începuse a tresări uşor, când şi când, r gabierul a dat de veste că urcă din jos o geană de negură. skar Ursinus luase în braţe un stâlp din bordaj, lipindu-şi brazul de fierul rece. Aştepta cu neplăcere furtuna care se iia şi urmărea tangajul domol al vasului, căutând să socoască, după creşterea lui treptată, dacă mai poate ori nu mai oate trage nădejde să-l găsească răzbufnirea vântului în ubină. Avea, de altfel, pricini temeinice. Suferea cumplit de ul mării şi toată şcoala militărească, toate călătoriile şi toate anevrele făcute, n'au fost în stare a-i deprinde trupul cu gănarea amăsurată şi neostoită a hulei. Tot ce încercase ca ă înconjoare răul i-a fost în zadar.

— « Mănâncă mult! » l-au sfătuit unii.

— « Bea alcoolice! » l-au îndemnat alţii.

— « Să nu iei nimic în gură! » i-au hotărît cei din urmă. ar, din păcate, singurii cari puteau să-i fie de folos s'au ătat doctorii cu medicamentele lor tari şi injecţiile nemiloase, toate însă cumplite pentru omul subţiat de un arbore genealogic mai puţin încărcat cu nobleţe, dar peste măsură de împovărat în mâncăruri alese, vinuri bune şi tot soiul de

istoveli, dela cele stârnite de prea multă muncă, până la pricinuite de prea multă trândăvie.

Era deci firesc ca, în clipa de acum, să nu fie în banii ci să privească trist peste mare pâcla subțire ce ningea văzduh și pescărușii cocheți cari se hârjoneau cu omul gabie, fluturându-i pe la nas aripile lor albe cu vârfuri negr

— « Batiste de jumătate-doliu. » așa s'a trezit gândind țerul. Și i-a fost neplăcută născocirea... Ba încă i-a fost de neplăcută, încât nu și-a mai putut-o scoate din minte nici n'a mai putut să-și ia ochii dela unduirile stolului car fremăta salutările de seară.

Păsările învolburau, când ridicându-se drept în sus, fâlfâire sgomotoasă, când răsturnându-se pe o parte, de getau rotund, cu aripile întinse, nemișcate. Apoi lunec într'un fâșâit ușor, abia auzit, până ajungeau să biciuia unda cu vârful unei pene. Virajurile acestea aveau în ele împlinire desăvârșită, ca o faptă de artă. Iar Ursinus simț limpede voluptatea acestei rotunjimi. O trăia. O avea ascun undeva, în tainițele inimii și ale amintirilor lui de copil, în de pe vremea când se jucase de-a uliul cu Grete, cu Frie cu Gerhardt, verii lui, și chiar cu Rudolf Mosheim, băia vizitiului, sus pe stânca înaltă a cetății din Salzburg, de un orașul se arăta mărunt, întocmai ca dintr'un sbor înalt pasăre.

...Și ofițerul zâmbește trist amintirilor sale, privi neteda lunecare a porumbeilor albi... Zâmbește trist crede că-l îndurerează frumusețea fragedă a trecutului Sau poate nu crede nimic. Dar dacă ar fi aici Lotte, bătr grasa și buna Lotte, cea cu ochelari pe vârful nasului ș

bălai lângă gropiţa din bărbie, ea ar spune că în Oskar
mare e trist Oskar cel mic şi plânge încă până azi, aşa
ı a plâns luni de zile, în fiecare seară la ora aşternutului,
trucă ea a apucat să-l prindă de breteaua pantalonaşilor
tirolezi, tocmai când băieţaşul de pe buza stâncii, îşi făcuse
t cu braţele întinse în lături, să sboare deasupra oraşului,
uri de vulturul care se rotea în larga nemişcare a aripilor.
— « Ce copilării! » susură oftând uşor buzele lui Ursinus.
chiar în clipa aceea un pescăruş îi fâşie pe la ureche ca o
:ată. Şi-a fulgerat albul aripelor printre ţevile celor două
uri de jos, s'a jucat o clipă cu bordajul şi cu capătul unei
ıevre, iar acum sărută faţa apei şi urcă apoi pieptiş de
se mai vede. Ofiţerul nu-şi dă seama ce-a fost. Dar pasărea
ısta l-a furat de aici, în goana ei, şi l-a dus întreg cu ea...
:otropeşte un simţământ ameţitor de înălţime, de gol, de
tire. Pare că nu pescăruşul ar fi sburat, ci el... Parcă
ară înainte... Intinde o mână... se desface... şi, din
ul unde se ţine postul său de comandă, priveşte în jos,
ocmai ca odinioară, pe stânci, la Salzburg...
Dar vaporul se clatină mai tare, tot mai tare. Pe sub
iatica stihiile au vârît cazanul cel de spaimă şi-l dau în
:ot larg. Hula începe iarăşi cântec vânăt şi adânc, pe când
ementul torpilorului îşi zornăie metalic împotrivirea. Valu-
plescăiesc pofticioase pe coaste, ca nişte guri hămesite.
ii aibicioase de negură îşi târîe puful mort peste cutremurul
lor, ploaie de cenuşă nevăzută podideşte grea de sus, şi
ând, focurile vasului abia se mai zăresc din abureala
vă.
Clopotul de ceaţă tresare şi purcede să bată. Dangătul
sună ca într'un înveliş de pâslă.

Câteodată furtuna îi birue glasul cu totul. Alte ori, o clipă, alama răsună limpede, ca apropiată, pentru ca iar să se înfunde în hău și în clocot.

Pe puntea de comandă, Ursinus așteaptă... Se așteaptă pe sine. Pe sine cel slab și doborît de clătinare. Se uită la ceasornic, întoarce capul și i-i silă de gândul că iarăși va trezi doctorul... Acum știe bine că trebue să-l trezească...

Un sgomot scurt, înfundat, îl face să tresară. Intoarce capul în toate părțile și în colțul ochiului îi licărește o pată albă, jos... Pata albă a cărții de după amiază?...

Se apropie, întinde mâna. E un pescăruș. Negura, noaptea, furtuna, toată această neînțelegere a pământului i-au tăiat sborul...

Ursinus îl ridică, îl mângâe, îl pune sub pelerina de ploaie și-l ocrotește, pentru ca mâine să-l dea înapoi, înviorat și întreg, mării, cerului și lui Dumnezeu.

Dar bătrâna Lotte, buna bătrână cu ochelari și neg blond în bărbie, n'ar zice că Oskar încălzește lângă inimă un pescăruș, căruia neîndurarea tăriilor i-a tăiat sborul... Ci, ea ar spune o nerozie mare, așa cum numai bătrânele bune sunt în stare povesti când vor să adoarmă pruncii. Ea ar spune, fără îndoială că, sub descleștarea furtunii, Oskar cel mare încălzește la inima lui pe Oskar cel mic...

In dormitorul lung al mateloților, hamacurile-paturi se legănau încet. Oamenii dormeau fără stingherire de sunetul vrăjmășiei de afară. Cei câțiva cari mai erau treji, nici nu auzeau apa cum aleargă pe pântecul de fier. Le era un zgomot obișnuit. Singurul în stare să-l audă, era doar matelotul smead

şi uscăţiv care, citea după amiază revista pe punte. Cu toate astea nu s'ar putea spune că-l auzea din pricina unei urechi mai ascuţite, ori a timpului mai scurt trăit pe vas. Il auzea fiindcă zgomotul acesta era spaima lui. Ca şi ofiţerul de sus, care-şi veghea cartul pe covertă, matelotul nu-şi putuse birui încă prigoana leagănului pe apă. Totuşi, spre deosebire de celălalt, acesta de aici lupta cel puţin cu o încăpăţânare trecută dincolo de puterile omeneşti, să nu se lase doborît de răul lui.

De altminteri îşi plătea o vina veche: cutezanţa pe care o avusese când s'a cerut la flotilă. Căci singur se ceruse comisiei de recrutare, măcar că ştia bine ce suferise şi ce suferea oriunde şi oricând avea de îndurat o unduire mai lungă, sau cufundări şi ridicări asemeni celor de pe apă. Ameţea uşor. Leagănul, joaca tuturor copiilor din sătucul unde se născuse, îl îmbolnăvea după câteva mişcări. Iar acel huţa-huţa, făcut din scândura pusă cu mijlocul pe butuc, n'o putuse nici când îndura. Şi totuşi mai rău l-ar fi îmbolnăvit umilinţa să fie scos din joacă. Nu era vorba de o îndărătnicie nesăbuită de copil — căci oricât de neastâmpărat şi ambiţios era, avusese totdeauna o cuminţenie prea timpurie chiar pentru anii lui — dar îl vrăjea, ca nimic pe lume, plăcerea nespusă a săltărilor în văzduh şi a cufundărilor în gol... Ai fi zis că trupul şi cu sufletul i se vrăjmăşeau. Cel dintâi pedepsea beţia celuilalt. Şi atunci sufletul s'a încordat pe toată vieaţa, ca să se răzbune împotriva unui trup duşmănos. Aceasta o băgase bine de seamă în după amiaza aceea chiar ofiţeraşul de pe punte. Dar o băgase de seamă, pământeşte. Adică, văzuse că mâinile cele uriaşe şi picioarele cele grosolane sunt ale unei făpturi, iar ochii, nasul şi fruntea ale alteia... Numai că el n'a stat să gândească la aceste toate, cum, de altfel, nici n'a băgat

de seamă că mai vorbise cu încă vreo câteva făpturi. ***Una***, era cea care-i răspunsese fără sinchisire de gradul lui ofițeresc, ***alta*** care cetea o carte scoasă de un năuc și nesăbuit ce umbla cu capul în nori, ***alta*** care visa să sboare și, în sfârșit, ***alta*** care știa că o să sboare într'o bună zi... Și, poate, încă s'ar mai fi aflat câteva făpturi deosebite în băietanul subțirel, cu înaltă frunte dârză și grele palme de lut...

Furtuna nu mai avea contenire. Asta încă n'ar fi fost marc lucru dacă ar fi avut măcar capăt în creșterea detunării ei. Dar huia acum din tot pieptul uriaș al cotloanelor de apă, împroșcând aerul cu fumul alb și bolborit din creasta valurilor mari. In urletul năpraznic al afundărilor, bietul vas sbârnâia, sgâlțâit așa de nemilos din încheieturi, încât te așteptai clipă de clipă să-l vezi sărind din toate niturile tăbliilor de fier. Acum se înnălța în sus, drept, acum se prăvălea costiș pe clinul unui val, răpăga fulgerător pe creasta de alături, răsturnându-se în partea dimpotrivă, se lăsa în scurt pe spate, împlântându-și coada în adânc, pentru ca pe urmă să se prăbușească cu vârful drept în fund, plescăind mai tare ca hula din coastele lui.

Iar fâșiile albicioase de negură goneau pe deasupra, din noapte și tot spre noapte, spălând puntea și coverta, tăindu-se în catarge și lipindu-se în șuer la loc.

Iazme deslegate din viziuni...

Ursinus se încleștase cu mâinile amândouă de bară. Mai nu mai vedea înaintea ochilor.

Deodată a simțit în spatele lui pe cineva. Oricât de încredințat ar fi fost că nu-l așteaptă nicio primejdie pe vaporul

acesta ancorat în mare şi mai ales pe asemenea furtună, simţământul neted că îi stă cineva în spate i-a înţepat tot lungul spinării cu ace reci. S'a întors dintr'o zmucitură şi a dat cu ochii de arătarea prelungă şi întunecată a unui om slab, tras la faţă. In ochii vlăguiţi ai ofiţerului, arătarea pâlpâia depărtată, nesigură, fără greutate pământească, întocmai ca o ştimă... S'a scuturat în fiorul care i-a boţit carnea în el şi a strigat:

— « Cine-i? »

In urletul furtunii şi ţipătul stins al clopotului, răspunsul a venit înfundat şi el, ca din altă lume. Atunci Ursinus a strigat a doua oară, cu toată pielea capului strânsă în creştet:

— « Ci-ne-i?... » A auzit apoi ca prin vis:

— « Mi-i rău... »

In urmă, toate s'au legănat prin negură, catargele s'au rupt şi-au fluturat moi pe dinainte, ca nişte caere în destrămare, clopotul a răsunat limpede, dar tot mai încet, furtuna s'a potolit, sbuciumul vasului s'a micşorat... s'a micşorat. Iar ofiţerul s'a frânt în două, prăvălit jos, pe podeaua umedă...

Matelotul s'a repezit să-l prindă. L-a ridicat în braţe, ca pe un copil, şi a purces cu dânsul, clătinându-se la fiece pas, agăţându-se neputincios de pereţi, de bara bordajului până ce, lângă scară, a căzut ghem şi el, fără răsuflare. In clipa aceea însă mâinile mari, uriaşe, grosolane şi urîte, s'au încleştat amândouă pe hainele ofiţerului şi aşa au rămas. Chip plin de spaimă a spune fără grai: — « Eşti al meu!... »

După ce doctorul, sculat în grabă şi fără pic de respect, de către un matelot cu faţa pământie, şi-a făcut toată datoria, adică şi-a pus încăodată în faptă nemiloasele-i leacuri, Ursinus

şi-a mai venit în fire şi a putut să-şi dea seama că se află în cabină. Nu ştia cine-l adusese aici, nici anume ce se întâmplase cu cartul în urma lui. A întrebat în şoaptă ordonanţa, care şedea smirnă la piciorul patului:

— « Cine-i de cart? »

— « Domnul locotenent Hartmann »

— « Tu m'ai adus aici? »

— « Nu... mecanicul ăsta... » i-a răspuns ostaşul, arătând lângă uşă matelotul de după amiază.

L-a privit. Era acelaşi cu arătarea turburătoare de pe punte şi foarte puţin semuitor cu celălalt, obraznicul din umbra spiraiului. Aceleaşi mâini grosolane, aceleaşi picioare urîte şi fără sfârşit de mari, acelaşi gât lung... Dar în faţa cenuşie de acum, ochii nu mai păstrau nimic din vioiciunea de mai înainte. Mocnea în ei ceva desnădăjduit de ei înşişi, o nesfârşită milă de propria lor suferinţă şi zadarnic se trudeau să se ţintească pe ceva lămurit şi fix. Privirile lor fugeau dincolo de pereţi, dincolo de mare şi de văzduh. Ai fi zis o rătăcire desăvârşită în haos.

Fără să-şi dee seamă prea bine de ce face, ofiţerul a întins mâna pe măsuţă, a luat cutioara de buline lăsată de doctor şi l-a îmbiat:

— « Ia două bucăţi... » Celălalt nu s'a clintit. Ordonanţa însă, urmărind gândul ofiţerului său, a umplut paharul cu apă, să îndemne matelotul spre doctoria liniştitoare.

Printre buzele vinete ale bolnavului a tremurat atunci, silabisit, un cuvânt ciudat, o vorbă străină...

— « Mulţam... »

— « Cum? » întrebă ofiţerul, neînţelegând. Iar marinarul face o sforţare şi răspunde pe nemţeşte:

— « Mulţumesc... »

— « Aşa dar nu eşti austriac... »

— « Nu... »

— « Eşti cch? Ori slovac? »

— « Nu... »

— « Croat?... »

— « Nu. »

Ursinus n'a întrebat mai departe. Nici nu ştia ce poate să mai întrebe. Ca pentru orice apusean adevărat, Europa nu-şi spovedise încă lui Oskar măruntele ei taine din Răsărit.

— « Ţi-i mai bine?... »

— « Da. »

— « Acum ar trebui să te duci la culcare. Se pare că furtuna s'a mai potolit iar după doctoria asta ai să poţi dormi... Dealtfel trebue să fie târziu... » Şi uitându-se la ordonanţă i-a zis: — « Ia vezi, Gustav, cât e ceasul... »

Dar Gustav, ordonanţa, după ce-a scotocit în vestonul ofiţerului, a rămas cu ceasul în mână, nedumerit. Apoi l-a ridicat la ureche.

— « Nu mai merge, domnule Locotenent! »

Atunci, bolnavul de lângă uşă a ridicat capul. Face un pas, ia ceasul din mâna soldatului şi dă să-i învârtă coarda. Apoi îl clatină şi lipeşte urechea de el, să-i asculte bătaia.

— « Are ceva beteşug... Se vede că s'a lovit când ai căzut jos dumneata. Lasă-l la mine, că ţi-l direg eu mâine... »

După aceea pune mâna pe ivărul uşii, gata să plece şi adaugă domol:

— « Eu, dimineaţa sunt de rând şi nu pot sui încoace. Să vii dumneata la maşini şi întrebi pe Siedler de mine. »

Ursinus s'a pomenit că iar nu-i place familiaritatea cu care-i vorbeşte matelotul acesta. Moale şi ocolit, a încercat să-i dea peste nas:

— « Vrei să spui: *Domnul locotenent* Siedler, nu?...»

Dar omul a încuviinţat, fără turburare:

— « Da, Siedler. » Apoi şi-a întregit gândul: — « Iar dacă nu poţi, trimite flăcăul de colea...»

Zicând asta, a deschis uşa şi plecând şi-a luat rămas bun, cu cel mai prietenos şi mai intim salut austriac:

— « Servus...». ceeace a făcut pe Gustav, ordonanţa, să sară în sus de indignare.

Ofiţerul însă aproape că n'a băgat de seamă. Incepuse să se deprindă cu ciudăţeniile matelotului. I-a strigat doar din urmă:

— « Dar n'ai spus cum te chiamă...»

Omul şi-a întors capul şi a răspuns liniştit:

— « Vlaicu. » Apoi a închis uşa încet, încet de tot, neauzit.

Ursinus nu şi-a mai putut lua ochii dela ivărul încremenit al uşii. Alături de toate răspunsurile necuvincioase ori obraznice ale acestui Vlaicu, felul cum a închis de încet uşa limpezea omul mai mult ca toate purtările lui. Mai mult chiar decât vrednica omenie care-i trebuise ca să-şi uite tot răul lui de moarte, să se târască până aici cu ofiţerul pe braţe, să cheme doctorul şi să deştepte ordonanţa. Căci Ursinus, dacă nu învăţase prea multe în viaţă, deprinsese din viaţa familiei sale o ştiinţă de mare preţ: să poată cunoaşte oamenii după felul cum deschid şi cum închid uşa. Va fi fost asta, desigur, o moştenire dela neamul mamei lui, neam de negustori, deprinşi să cântărească numaidecât felul şi rangul muşteriului, de cum pune mâna pe clanţa uşii de intrare; întregită cu moştenirea dela neamul

tatălui său, neam de judecători, puşi să pândească în toate mişcările unui om, ceva din firea şi ascunzişurile vieţii lui... Sau, poate, o fi fost numai trecerea uneia din neroziile dulci ale bătrânei şi bunei Lotte, care i-a împuiat capul de mic:

— « Un om deosebit, e deosebit în tot ce face... Bătaia în uşă e o carte de vizită mai adevărată chiar decât felul în care se arată un om... Iar când apasă pe clanţă şi deschide uşa, omul, fără să-şi dea seama, apasă pe clanţa inimii lui, şi se deschide pe el însuşi... »

Trântit pe pântece, în sala maşinilor, Vlaicu desfăcuse ceasornicul « Roskopf » al lui Ursinus şi-i meremetisea firul de păr, încurcat din pricina izbiturii.

— « Fainã drăcie ! » a oftat el cu jumătate de gură, privind orânduirea aşa de delicată şi totuşi aşa de sănătoasă a rotiţelor lucitoare, a dinţişorilor îmbinaţi în acea desăvârşire deosebită pe care numai ceasornicele bune o au.

Şi Vlaicu avea « nas bun » cum îi plăcea să zică, pentru maşinăriile astea micuţe, care însemnau în ochii lui punctul cel mai înalt unde ajunsese isteţimea şi dibăcia omului.

A pleznit capacele la loc, a pus cutioara de argint la ureche şi a încheiat zâmbind matelotului chircit înaintea lui, care-l urmărea curios şi plin de admiraţie:

— « Acu merje ca inima lui Dumnezău ! »

Celălalt nu înţelege. Intreabă:

— « Ce ai zis? ». Iar Vlaicu râde, răspunzând de astă dată pe nemţeşte.

— « Mă ia gura pe dinainte şi tot cu Ion, frate-meu, mă trezesc vorbind... Că numai el şedea aşa ca să caşte la mine, când dregeam ceasurile la noi în sat... »

Ursinus s'a trezit târziu, aproape de ora cartului şi măcar că avea nevoie de ceasornic n'a vrut să-şi trimită ordonanţa la Vlaicu.

S'a pomenit de-o potrivă de înciudat şi de ispitit spre un matelot aşa puţin asemuitor celorlalţi, în cari ascultarea oarbă a ostăşiei nemţeşti cioplise făpturi cu desăvârşire la fel, de parcă erau scoşi în serie după un singur tipar şi de o singură fabrică. De bună seamă, învălmăşala întâmplărilor din ziua trecută nu-i dădeau pas a dejghioca lucrurile prea amănunţit. Altminteri ar fi înţeles poate că, Vlaicu e singurul om de pe bord care-l întoarce în viaţa civilă înaintea debarcării. Ceeace, în înţelesul aspru al vremii de manevre şi ostăşie, s'ar fi cuvenit scurtat la: «singurul om de pe bord».

Ofiţerul pricepea acum limpede că aflase în acest «străin» o preocupare. Gândul să-l vadă ziua din nou şi să-l descoase, i s'a rostogolit în toate ungherele creerului, întregul răstimp de veghe pe covertă. Să-l vadă şi să-l descoase, pentru ca să pue la locul lor şi în bună rânduială, impresiile aşa de hăcuite şi de fără semănare între ele, ce i le pricinuise cu o seară înainte.

A coborît spre maşini cu o grabă de copil scăpat de lecţii şi pornit spre joacă. Din cabinuţa lui de supraveghere, Siedler l-a zărit şi l-a întrebat:

— «Ce-i Oskar?...»

— «Am dat unui matelot să-mi dreagă ceasul...»

— «Aha!... lui Vlaicu...» Şi fără să aştepte răspuns, Siedler a făcut semn unui marinar să se ducă după ceasornicar. El n'avea de unde să ştie că leneşul Ursinus, pentru întâia oară în luna aceasta de manevră, îşi înfrânsese trândăvia

și că-i era pe dea'ntregul displăcut serviciul ca.e i se făcea. Singura nădejde a lui Oskar era acum că Vlaicu va întârzia să vie și-i va da prilejul să-i iasă singur în întâmpinare. A avut însă și neplăcerea să nu i se îndeplinească dorința. Decât, firește, nu prin faptul că matelotul ar fi venit repede, dar prin adausul lui Siedler:

— « Ia acum loc și așteaptă, fiindcă blestematul ăsta de olah umblă tot cu-atâtea... noduri... ca și vasul nostru... » Apoi a râs ascuțit, cum obișnuia.

Ursinus, a rămas agățat de cuvântul « Olah »—Nu-l pricepuse limpede. Știa puțin ungurește iar vorba asta îi suna nelimpede, îndepărtată, nesigură.

— « Cum olah? » a întrebat.

— « ... Adică român. »

Ca un mare văl s'a dat fluturând în lături din ochii lui Oskar. Acum înțelegea deodată tot... I se părea cel puțin că înțelege, pentrucă din bruma de geografie și istorie învățată de el cu bătrâna Lotte, mai ținea minte frânturi de povești stranii, aduse de buna guvernantă de prin niște meleaguri depărtate și sălbatece, unde o purtase tainica putere a unei vrăji nemărturisite... Peter Haberland îl chemase pe tânărul nalt, subțire și răzvrătit în care colcăiau laolaltă teoriile lui Ferdinand Lassale și pildele Rosei Liebknecht, cu oftica înfiorător de nedreaptă, căpătată în mizeria de mic profesor pe lângă Linz... Iar horcăiala bietului flămând sfârșit n'a mai fost să înceteze nicicând și nici unde. decât doar într'o albă căsuță țărănească din sânul unor munți depărtați, lângă o mănăstire cu ziduri grele de cetate și pereții de afară zugrăviți icoană lângă icoană, « Sutchewitza ». Numele acesta îl ține bine minte Ursinus. Il ține minte Oskar cel mare, fiindcă Oskar

cel mic l-a auzit aproape în fiecare zi... L-a auzit aşa de mult, încât vede limpede, de parcă el ar fi trăit pe acolo, meleagul liniştit al văii şerpuite lângă pârâu... sălciile şi fagii... zidul alb al arhondaricului... stareţul cel frumos şi bun, care ştie povestiri neînchipuite din Domnii bătrâne... Şi iarăşi vede cusături de preţ... O faţă de masă cu desenul făcut din perle, de chiar mâna unei neveste de Domnitor... Da... Chiar aceea care şi-a tăiat părul când au luat-o Turcii... Hotărît, Turcii — asta ţine minte... Dar iată, nu mai ştie şi nu înţelege pentru ce bătrâna Lotte vorbea mereu de părul acela tăiat şi i se părea că nici nu mai poate fi pe lume un păr mai frumos:

— «Ca aurul închis... spre aramă... cu foc în el... O! Foc mult...»

Ciudată era şi Lotte... Vorbea aşa, de parcă-l văzuse cu ochii ei, după câte sute de ani vor fi fost trecut dela crâncena întâmplare a Domniţei răpite de Turci...

Iar Oskar se minuna mereu, fără să-şi dea seama că şi el vede toate câte i-a povestit, tot aşa de limpede — ba poate şi mai limpede — decât vedea Lotte coada Doamnei lui Ieremia din Mănăstirea Suceviţei.

Acolo a murit Peter. De aceea şi-a pus Lotte sufletul cruce pe mormânt. Apoi l-a lăsat şi s'a dus mai departe, singură şi cu o inimă putrezită sub desnădejde şi gol.

Ursinus îi brodează astăzi romane fantastice, ca să ajungă la lămurirea bătrânei Lotte de eri. Insă Lotte n'a vorbit de nimic altceva decât despre mănăstire, despre Domnitor şi despre părul cel minunat al Doamnei luate în chervanul Turcilor... De Peter n'a pomenit. Dar Oskar îl scotocise într'o cutioară de catifea, ascunsă la fundul unui scrin şi dintr'un

medalion, unde aproape nu se mai zărea, pe hârtia ștearsă și îngălbenită. Ai fi zis că până și chipul iubitului a început să moară...

— « L-ai dres? »

— « D'apoi de ce drac' era să ți-l iau? De bună seamă că l-am dires. »

— « Ești ceasornicar? »

— « Apoi asta nu... că eu chiar le direg... »

Ofițerii au râs. A râs și Vlaicu, luminând sub mustața neagră și în fața oacheșă, șirul alb al unor dinți sănătoși, veseli și plini de tinerețe.

— « Că numai unul am stricat în zilele mele », a pornit el să povestească. « fără numa că acela l-am stricat cu voe... Adică era la noi un popă, care numai îndată ce-i diregeam ceasul, îl lovea, ori nu s'a priceput purta șurubul de la coardă — știe-l naiba ce meșterea el — că de moment îl strica iar... »

— « Foarte bine,... câștigai tu mai mult!... »

— « Feri Doamne, de câștigul dela popă... Acela doar mă vedea junișcan... și-i era înțeles că nu-mi umblă negoțul... Altminteri poate că mi-ar fi cerut el să-i mai plătesc. Intr'aceea, dacă am văzut eu la popa nost 'că nu dă crițari... când s'o mai îndesat la un dires i-am zis: « Domnule Părinte, eu n'am răgaz, că trebue să fac aiasta și aceea, da' zi-i lui Ion să-l direagă că el meșterește acum mai fain ca mine la ciezărie... Ion, cum s'ar zice mi-i frate, mai micuț ca mine, da-i ajer strașnic la mehanică. Și cum zic, îndată cum mi-o succes să hotărăsc pe popă, l-am fo 'conziliat pe Ion să-i facă ornicul caput, ca să-l vedem pe Domnul Părinte cum se dă împăcat cu diresul fără criițari... »

Şi Vlaicu, a sfârşit râzând:

—« Iaca, atâta ceas am strîcat... » La care, Ursinus a răspuns:

— « Vrei să zici că l-a stricat fratele tău... »

— « D'apăi nu! Că acela micuţul n'a meşterit alt decât ce-ar fi fost de cuviinţă să facă mâna mea. Doară capul face stricăciune, că mâna nu, fără numai ascultă de ce-i zice celălalt. Şi capul cel rău eu mi-am fo'...

« D'apăi de-atunci am şi scăpat de popă, că nici n'o mai târguit alt ceas... »

Ursinus a râs şi a dat să plece. Dar, în urmă-i, glasul lui Vlaicu a rostit răspicat şi neprietenos, ca un răspuns la o greşală:

— « Face două coroane şi jumătate! »

Ursinus a tresărit şi s'a întors aproape speriat, întrebând:

— « Cum? »

— «Face două coroane şi jumătate, pentru diresul orniculuí!»

Cu zor, ofiţerul a scos banii, îngăimând:

— « Iartă-mă... » Dar Vlaicu i-a lămurit blajin:

— « Asta-i muncă extra de cătănie. »

— « Eşti Român, Vlaicule? »

— « De bună seamă. »

— « De unde eşti anume? »

— « De pe Murăş. »

— « Unde vine asta? »

— « Pe la Binţinţi. »

— « Aha!... Iar Bintinţii unde sunt? »

— « Nu-i departe dela noi la Orăştie... »

— « Da?... Orăştie?... Şi pe lângă ce oraş mai mare e Orăştia? »

— « Deva,... mai încolo Aradul... în partea cealaltă Sîbiiul. »

— « Dar mânăstirea Sutchewitza e departe de voi? »

Vlaicu a scos afară buza de jos, în semn de neştiinţă desăvârşită.

— « Departe... că n'am fo' auzit... » Apoi a întrebat:

— « Dumiata ai umblat pe-acolo, ori ai pe careva? »

— « A nu... » La care, Vlaicu, nedumerit şi cu firescul lui de totdeauna, a dat din cap mirat:

— « Păi, atunci, de ce întrebi?... »

Dar Ursinus n'a ştiut să-i lămurească. N'a ştiut, ori n'a vrut. Lui i se părea însă ciudat că un Român poate să trăiască

şi dincolo de hotarul îngust al Suceviţei unde, după cum aflase dela Lotte, sunt flăcăi nalţi, cu mustăcioara neagră, palme mari şi ochii vii...

De aceea nici n'a mai răspuns. A dat din cap, cu o mişcare scurtă, pe care matelotul din faţa lui a tălmăcit'o:

— « Numai aşaa... » Iar Vlaicu a dat şi el din cap, dar într'altfel, fiindcă el nu înţelegea întrebările de prisos.

După ce a plecat Vlaicu la maşini, unde îl trimisese Siedler, Ursinus a vrut să-şi ia rămas bun şi să urce pe coverta. Atunci, din susul unui colţ de poliţă, i-a ispitit ochii coperta unei tipărituri, care-i aducea aminte de cea a marinarului din ziua trecută.

A întrebat, împins parcă de un îndemn nelămurit şi zornic:

— « Ce carte ai acolo? » Ofiţerul mecanic a răsucit capul, ridicându-l spre locul privit de Oskar:

— « A!... O carte tehnică...» i-a răspuns cu nepăsare. Apoi, ca şi cum ar fi fost ecoul altcuiva, a zâmbit bătând aerul în jos cu laba mâinii drepte: « Nu-i pentru tine... »

O clipă, celălalt n'a ştiut ce să răspundă. Totuşi a rostit într'o doară, ca o mustrare blîndă şi sfioasă:

— « Nu uita că sunt student la politehnică. »

Dar mecanicul a stăruit:

— « Ştiu... Numai că asta se ocupă de — cum să le zic eu? — *visuri* tehnice... » Şi mâna i-a fluturat asemeni unei frunze învrăjbite de vânt în văzduh, iar gura s'a răsfrânt în surâs.

— « Nu cumva e cartea lui Lilienthal? » s'a grăbit Ursinus, îndemnat de o tristă bănuială.

— « Ba da! » a întărit celălalt şi i-a întins'o: « Dacă vrei, ia-o... »

Decât, ofiţeraşul nostru n'a auzit prea bine ce i s'a spus. Răsfoia, cu gândul irosit în negură, paginele încărcate de formule şi schiţe haotice. Răsfoia cartea încercând o amară părere de rău că era a lui Siedler şi nu a celuilalt. Căci, acum — nici el nu ştia pentruce — n'ar fi vrut să aibă încredinţarea tăioasă, care-i ciuntea şi-i urâţea tresărirea de prietenie faţă de ursuzul matelot. Iar această încredinţare venise singură şi se aşezase cu temeinică dovadă. Vlaicu minţise...

A plecat pe punte, cu inima tălăzuită ca un val. Fire domoală şi cu vlaga tinereţii părăginită, de un sentimentalism lăsător, fără ascunzişuri, fără căderi prăpăstioase, unduiată dulceag şi leneş, rareori avusese vreme să cate mai de aproape în firea oamenilor şi să-i înţeleagă pe fiecare de sub ascunzişurile fireşti ale vorbelor şi purtărilor învăţate pe dinafară. De aceea judecăţile lui erau încâlcite şi se prelungeau dela om la om, acoperind totdeauna pe al doilea de o parte din ce se cuvenea celui dintâi, în rău sau în bine, după cum se întâmpla. Avea dreptate bătrâna Lotte când îi lua apărarea în faţa părinţilor încruntaţi:

— « Oskar al meu... » zicea ea, ştiind prea bine că într'o privinţă e al ei. « e ca cireşul primăvara. Dacă dă de câteva zile cu soare, îşi deschide florile îndată şi aşa le ţine chiar când se întoarce iarna la loc... Cum să nu degere? Iar atunci poate să se facă vară de-albinelea, că nu mai deschide alte flori... Nu mai are încredere.

« Dacă voiaţi să fie altminteri, trebuia să-l faceţi cum e salcâmul. Să-şi închidă frunza şi floarea îndată ce simte răcoarea... Numai că, aşa's aşezate lucrurile în lume: copacul

prost are arme ca să-şi apere slăbiciunea, pe când cel bun n'are nevoe de ele. Se răzbună bunătatea lui... »

Dulcea filosofie croită de Lotte desfăcea totuşi o parte din adevăr. Ursinus n'a fost în stare în viaţa lui să ia poziţia cuvenită în faţa cuiva. O păstra pe aceea care o avusese înainte şi cu greu luneca spre cea îndreptăţită.

In faţa lui Vlaicu, luăecase însă repede, nefiresc de repede şi privise întâmplarea ca pe un început fericit... Dar iată că, mai iute decât se apropiase de matelot, era acum silit să dea înapoi şi să-şi spue cu amărăciune că s'a înşelat încă odată.

Când a intrat în salonul vasului, ofiţerii erau strânşi la raport. Von Stieglitz, comandantul aspru, cu favorite cărunte şi sprâncene negre, detuna sacadat din glasul lui sec, observări dureroase în legătură cu părerile Comandamentului despre activitatea vasului în decursul manevrelor.

Negreşit, von Stieglitz învinuia la rândul lui pe subalternii săi, ca să-şi uşureze piatra svârlită pe inimă, tocmai în preajma înaintării în grad. De altfel era lucru uşor. Subalternii nu puteau să crâcnească în faţa unui comandant îndrăcit, cum îi mersese vestea, iar printre ei se afla căpitanul baron Hugo Römpler von Rosenheim, băiatul comandorului dela Marele Stat Major al Marinei şi prieten intim cu Arhiducele Frantz Ferdinand, care comanda manevrele.

Astfel, Stieglitz avea destule pricini să bănuiască potriviri, ori influenţe lăturalnice şi nedrepte, făcute înadins pentru îndepărtarea lui dela rândul cuvenit înaintării. Işi ponegrea deci ofiţerii de sub comandă, fiind încredinţat că-şi apără situaţia.

Invinuirea de căpetenie era însă pe drept cuvânt ciudată. Comandantul ştia că vasul e vechi şi maşinile părăduite. Prin

urmare, el nu putea să se facă a nu şti că, viteza scăzută îngăduia anevoe evoluţii de felul celor cerute. Atunci s'a legat de faptul că, vasul n'a rupt lupta la vreme, când a văzut că are deaface cu un vrăşmaş mai bine înarmat şi cu material mai nou.

Aici von Stieglitz a fost limpede şi logic:

— « Ziua era senină şi vizibilitatea perfectă, iar gabierul înzestrat cu cea mai bună lunetă, care este în serviciu.

« Atunci rog pe căpitanul baron Hugo Römpler von Rosenheim să-mi spue cine este vinovat că nu s'a dat alarma numaidecât la ivirea duşmanului în zare. »

Von Römpler a zâmbit uşor din colţul gurii subţiri, a umflat pieptul sub hainele albe şi de croială desăvârşită apoi, tuşind încet, i-a întors liniştit:

— « Răspund de agerimea şi corectitudinea gabierului. E omul cel mai bun care-l avem pe vas. »

Comandantul l-a privit atunci ţintă, cu ochi mari, şi făcând un gest deschis şi scurt a încheiat:

— « Iată! Aici voiam să ajung. Deci una din două. Sau dumneavoastră acoperiţi greşelile de manevră—deci purtaţi singuri vina—sau vasul nu trebuia vârît în asemenea luptă dela început.

«In amândouă cazurile, nu eu port răspunderea celor întâmplate. » Apoi revenind, a zâmbit:

— «...Afară doar dacă nu mi se face o vină din faptul că n'am o gabie de zece ori mai sus decât e, pentruca omul de acolo să poată vedea mai departe Nu? »

Părându-i-se acum că a limpezit lucrurile cu toată chibzuinţa trebuitoare, şi-a molcomit glasul, după care a urmat aproape prietenește — lucru ce uimi pe ofiţeri, fiindcă nu-i

şedea în obicei. Adevărul era însă că încerca să arunce în apa turbure o undiţă vicleană, înadins pregătită pentru prietenul Arhiducelui şi pentru bătrânul Römpler, omul plin de trecere.

— « Să ne sfătuim deci asupra operaţiilor ce vor urma. Rog pe căpitanul von Rosenheim să ne spue în ce fel crede Domniasa că s'ar putea îndrepta răul de care sufere vasul nostru. »

Dar Baronul Hugo Römpler von Rosenheim era prea ascuţit să nu vadă undiţa. De aceea, « n'a muşcat » — cum se zice în limba pescarilor, ci s'a furişat ager printre cîrlige, căutând să ciupească unde şi cât poate.

— « Armatele de uscat au la îndemână înălţimile pentru observaţii. Acolo unde sunt înălţimi. Acolo unde nu sunt, deci în câmp deschis — sau pe mare—cred că trebueşte întrebuinţat balonul captiv. Armata franceză l-a folosit de minune în manevrele din vara trecută... »

Aici von Stieglitz a răspuns cu glasul făcut cuţit şi criţă răzbunătoare.

— « Ideea e desăvârşită... deşi nu e nouă... Iţi mulţumesc pentru ea, cu toate că o ştiam... N'am aplicat-o şi nici n'am încercat s'o aplic... pentrucă...» Şi Comandantul a început să numere pe degetele mâinii stângi, apăsându-le tare, până mai să le întoarcă pe dos, dela degetul mare spre cel mic, « întâi: francezii au folosit balonul *numai* pe uscat şi nu în luptele navale; al doilea: ei *au* baloane pe când armata noastră n'are nici unul; al treilea: admiţând că m'aş încumeta să folosesc această unealtă — deşi nu este folosită şi nici primită oficial — n'am specialişti nici pentru construcţie, nici pentru manevră şi nici n'am de unde să-i aduc; al patrulea: n'am aparatele trebuitoare de produs gazul, nici fondul necesar:

şi, al cincilea: cred că toate acestea n'ar rezolva nimic, fiindcă în clipa când observatorul ar zări inamicul şi ar trebui să pun vasul în viteză maximă, ca să rămân sub orizont, înfrunt două primejdii la fel de mari. Intâia: ca şi inamicul să-mi zărească balonul, deci să mă descopăr; şi a doua—cea mai însemnată—să n'am vreme de strâns balonul, deci să sacrific şi oameni şi material...»

De cum a început vorba despre balon, Ursinus, care era răvăşit de una din acele nemulţumiri plicticoase şi nelămurite, ce te cotropesc deseori dintr'o neînsemnată contrazicere, a ciulit urechile şi s'a uitat la Siedler. Aştepta să-l vadă amestecându-se în discuţie şi dând vre-o lămurire ca mecanic şi ca om care, de bună seamă, nu zadarnic citea cu atâta regularitate o literatură anume închinată sborului şi plutirii în aer.

— «Ştie mai mult decât noi toţi, cu comandant şi cu Römpler în cap» a gândit el «şi totuşi stă liniştit, fără să-i clintească un muşchiu pe faţă, fără să-i licurească o clipă ochii altfel decât de obicei. Ba, parcă i-i mai lehamite de discuţia asta decât îmi este mie, nesimţitului acestuia de Wiedenbruch, din faţa mea, care cască şi se scarpină ca un fochist, ori prostului de Wohlzogen care îmi dă ghionţi în spate, şoptindu-mi porcăria de refren din cântecul învăţat pe undeva, prin Prater:

Pământu-i balon
Luna-i balon
Şi omul la început e tot un balon.

Fără să vrea, şi încetul cu încetul, Ursinus a văzut răsărindu-i înainte şi stăruitoare, năluca lui Vlaicu de cu seară.

A legat'o într'un chip ciudat de sborul învolburat al pescăruşilor iuţiţi în biciuirea furtunii şi iarăşi s'a întors cu gândul spre vulturul liniştit, care se rotea la nesfârşit în amintirea Salzburgului, depănată pe firişorul alburiu al vălurelelor de apă din Salzach.

Nimic nu era însă limpede şi dăinuitor. Colţişoarele de imagini svâcneau rupte din întuneric, se luminau, se răsturnau şi deodată, în leagănul nevăzut al minţii se făceau fărâme, irosindu-se undeva, într'o fumăraie groasă şi mistuitoare.

Dar atunci, Ursinus a prins de veste că trupul lui nu mai are greutate... Nu mai există. Senzaţia stranie că n'a păstrat din el decât nepământul şi că tot ce era carne, oase şi apăsare în jos, s'a topit...

A rămas doar ochi, urechi şi minte. Sunete şi imagini... plutire... Intocmai ca în visurile cele des repetate, în care întindea braţele şi se înălţa, lunecând ca un duh, peste largi vederi cenuşii de lume scufundată jos... jos de tot, în adânc...

In clipa aceea Ursinus a tresărit speriat. N'a fost în stare să-şi lămurească de ce anume trebuia să fie speriat. Dar şi-a dat seama ce l-a speriat. ***Simţise ascuţit şi precis că omul poate să sboare.*** Cel puţin într'un anume fel omul pluteşte. A intrat fără de veste sborul în inima lui, iată. Din hău, dintr'o turbure împletitură de icoane, gânduri şi simţiri... Intr'un cuvânt, aceea ce pluteşte în om a înfrânt aceea ce nu pluteşte. Nici că se putea o lămurire mai limpede a sborului.

Iar atunci huetul vorbelor din salon s'a adunat dela sine în altă orânduire şi a iscat un alt glas... Glasul lui Vlaicu?... Parcă nu... Dar al cui,—Doamne!—mai poate spune aceea ce Ursinus aude aşa de limpede:

—« Intr'o zi tot o să sbor eu... »

Prin ceața albicioasă, care i s'a întins pe ochi, el vede trupurile ofițerilor strânși în salon, legănându-se încet, când la dreapta când la stânga, în tangajul larg al vasului de parcă l-ar căina miloase și mute:

— « Vai... vai... »

A ieșit cel dintâi să-și răcorească în vânt fața nădușită de încercarea răului, care se urca nemilos. A rămas agățat de balustradă și a închis ochii. I-a închis, dar vedea înainte silueta pâlpâitoare a orașului Spalatro, care se zimțuia gălbue sub cerul alburiu... Iar în jos, ca trei năvi viorii eșeau din mare, străvezii și ireale, insulele Brazza, Lissa și Lesina... Ai fi zis că furase toată imaginea sub pleoape și o ținea acolo...

Dar deodată marea și cerul au rămas într'o singură apă de coloare albăstrue, pe când cele trei insule și țărmul dalmat, au rămas plutind ca niște vietăți ciudate, de nimeni cunoscute până azi.

Aude glasul lui Hartmann:

— « Ești, foarte palid, Oskar. Ar trebui să intri în cabină, fiindcă hula e cam tare și afurisitul ăsta de vas, se zbengue pe valuri, ca o coajă de nucă. »

Ursinus a scuturat capul, scos din fire și a deschis ochii:

— « Nu! Cred că e mai bine aici! De altfel ăsta trebue să fie efectul doctoriilor lui Geistinger, care face experiențe pe pielea mea și mă îndoapă cu toate infecțiile născocite de dînsul... E reacția pe care o am totdeauna după câte o noapte rea, cum a fost cea de aseară. De altfel », a zâmbit el ștergându-și fața, « a fost numai o răzbufneală. Atâta tot. Mă simt mult mai bine. »

S'au așezat cu fruntea către vântul subțire dela miazăzi și-au aprins pipele scurte, marinărești, urmărind cu ochii pe

Siedler, care trecea pe lângă ei, dus pe gânduri şi a coborît scara spre maşinile lui.

— «Ciudat!» şopti Ursinus, rămas cu privirea după ofiţerul mecanic.

— «Ce e ciudat?» a vrut să ştie Hartmann.

— «Ciudat că Siedler nici n'a deschis gura în discuţia dintre comandor şi căpitan, când era singurul de pe vas, care cunoaşte chestiunile acestea de sbor şi de baloane.»

— «Adevărat? Se îndeletniceşte Siedler cu asemenea fleacuri?» a dat să se mire Hartmann. Dar Oscar n'a răspuns numai decât. A zâmbit, repetându-i vorbele în gând, silabă cu silabă: «...A-se-me-nea fleacuri...»

— «Parcă mai spusese cineva o vorbă la fel... De mult de mult de tot... Ohoo!... Şi încă ce de mult... Ai zice că a fost ieri... şi totuşi... to-tuşi...»

A lăsat moale capul pe un umăr, a închis pe jumătate ochii cei albaştri şi adumbriţi de o turburare abia văzută, a murmurat cuminte, potolit ca un copil naiv şi trist, deci nesfârşit de bătrân:

— «Deh!... Cine ştie?... Poate că nu-s tocmai fleacuri, prietene... Când găseşti un om care crede în ceva — dar crede cu adevărat — e foarte greu să mai vorbeşti pe deasupra. Ceea ce este vrednic să işte credinţă, nu poate fi dispreţuit. Ne depăşeşte, Hartmanne, dragul meu...»

Celălalt, gata să râdă, i-a aruncat o coadă de ochi şi s'a oprit. Tonul de suspin al lui Ursinus îi tăiase pornirea de glumă, ca ivirea unui costum cernit într'o tovărăşie veselă. Căci, fără îndoială, Hartmann era om zdrăvăn şi sănătos, înfipt bine cu amândouă picioarele în pământ. Aşa dar nu încredinţările lui Oskar puteau să-i înăbuşe cheful de haz,

ci neînţeleasa amărăciune şi îndepărtare din glasul camaradului. Şi, de bună seamă, acestea nu erau numai rodul crizei de adineauri. Arătau a fi ca nişte flori ofilite de pe un lujer multă vreme chinuit... Cine să mai aducă atunci îndemnare la râs?...

După câtva timp, Ursinus a pornit să vorbească, privind fumul pipei, pe care vântul i-l răvăşea în sfărâmături de caer albăstrui. Dar cuvânta încet, de parcă numai lui însuşi şi numai lui şi-ar fi spus:

— « Avem aici pe vas un matelot, care crede că într'o bună zi are să sboare... Am vorbit eri cu el. Auzindu-l, îmi venea să râd, cum ţi-a venit şi ţie adineauri. Ba, pare-mi-se că şi eu am rostit o vorbă uşuratecă, la fel cu tine. Astăzi însă n'aşi mai putea s'o spun. Şi ştii de ce? Pentrucă întâmplarea de acum, discuţia asta în legătură cu manevra noastră, mi-a arătat nevoia. Înţelegi tu?... Am înţeles că sborul poate să ajungă o nevoie a vieţii... Iar dacă e o nevoie, atunci e o poruncă, nu-i aşa? Negreşit, ai să zici că asta puteam s'o judec de mai înainte!... Dar, iată, îţi mărturisesc, n'am judecat-o. De ce? Nu ştiu... Pe semne unde vedeam sborul numai ca împlinirea unei ambiţii, unui dor de altceva, sau a unei năzuinţi de frumuseţe. In sfârşit o mulţumire, o plăcere... Şi totuşi, fără să ştim de ce, toţi avem pornirea să sburăm când suntem mici. Intindem mâinile să plutim ca pasărea, fiindcă pasărea săgetează lin şi deoarece ne închipuim că trebue să fie plăcut... Nu ne gândim la acest lucru foarte simplu: pasărea are *nevoie* să sboare...

« Acum, iată, stau de mă întreb. Oare omul, n'are şi el uneori nevoie să sboare? Iar răspunsul îl aflu în visurile noastre cele rele, când nimic nu ne-ar mai putea apăra de

hoţul care ne urmăreşte, ori de fiara ce ne-a încolţit, dacă n'am putea întinde braţele să sburăm. Cu alte cuvinte sborul tot ne este trebuitor, fie el măcar în vis. Zic « măcar » dar nu ştiu dacă visul înseamnă ceva mai puţin ca omul, ori e mai mult. Ceea ce numim noi o vieaţă lucidă este mai ales o alcătuire de cifre şi date, ca un registru fără greş. Ci vieaţa poate că nu-i tocmai asta. Adevărul ei şovăelnic, tufos, trăieşte în prelungirea visurilor şi a copilăriei, adică în singurele două regiuni unde nu ne mai putem preface, ci suntem goi şi singuri ca la început. »

Ciudat i-a sunat în ureche lui Hartmann monologul acesta lung, neobişnuit şi învins. N'ar fi crezut niciodată în stare pe Oskar să dibuiască — aşa de încâlcit, aşa de nesigur, fireşte, dar oricum, să-şi dea osteneala a dibui—printre gânduri atât de grave, atât de însemnate pentru rosturile vieţii omeneşti, firişorul de aur al unei căi luminate. Dacă n'ar fi crăpat de vlagă şi de pământul din el, Hartmann ar fi fost înduioşat deabinelea. Induioşat, nici vorbă, nu pentru gândurile lui Ursinus, pentru strădania lui să cugete şi să pue o rânduială în bietele luminiţi, trecătoare prin ungherele minţii. Asta nu însemna că locotenentul l-ar fi dispreţuit pe Oskar din înălţimea de prăpăd a cine ştie căror veleităţi de cărturar, de gânditor ascuţit şi chiţibuşar. Dimpotrivă, de-ar fi avut să-l dispreţuiască, l-ar fi dispreţuit din nivelul limpede, drept, categoric şi fix, al apei şi al zării, locul precis de îmbinare a cerului cu pământul, acolo unde munţii îşi pierd înălţimea iar prăpăstiile nu se văd, pentrucă toate sunt o linie dreaptă. Sănătos, simplu şi limpede, iată ce ar fi trebuit să-şi scrie Hartmann pe blazon, dacă ar fi avut vreunul. Şi atunci lânceda nevolnicie turbure, stearpă şi chinuită, a băiatului

care îndura istoveala hăbăucă a câtorva rânduri de oameni, îi era voinicului ofiţer prilej de răscolire a unui nedesluşit, dar neînfrânt simţ patern. Avea nevoie să ocrotească o făptură firavă care, la rândul ei, cerşea să fie ocrotită... Prieteniile temeinice sunt întotdeauna bizuite pe schimburi de străjuiri, pe o înclinare părintească alunecată dincolo de îngusta poruncire a cărnii, iată ce înţelege desluşit Hartmann, zdrahonul acesta de ceh muntean, cu păr creţ, pumn tare şi nume nemţesc. O înţelegea de mult, de când zburda ca un păstrăv în clocotul de cristal al Egerului şi nici n'a stat să se gândească la moarte, în clipa care s'a azvârlit în bulboană, ca să-l scape de înec pe Anton cel mic şi slab băieţaşul fierarului de peste drum şi tovarăşul nedeslipit de joacă.

Acum însă, parcă o înţelege şi mai bine. Nu-i dă dreptate în niciun fel lui Ursinus. Toate gândurile cele întortochiate i se par fără trup, ca negurile de pe Fichtelgebirge. Se destramă singure, se topesc şi-şi lasă caerele pe daracul moale al copacilor... Totuşi... totuşi... iată!... Din toată această şovăelnică legănare de fumuiag, a rămas în urmă ceva, ceva de nu poţi pipăi cu degetele mâinii, nici cu degetele minţii... poate ai fi în stare să simţi cu degetele inimii... Căci a tremurat într'însa ceva surd şi înăbuşit, ca bătrânul clopot, care hăue încet şi prelung, seara, câte odată, adus de apa Egerului, dar de care nimeni nu ştie din ce biserică porneşte şi ce ureche caută.

— « Ori cum » a început, într'un târziu, Hartmann, când l-a trezit din gânduri pufăiala în gol a pipei « o să mai treacă vreme multă până atunci. »

— « Până când? »

— « Până or ajunge oamenii să sboare... ». Oskar a îndrăznit o mică legănare din cap:

— « Nu se ştie... Poate... Sau poate nu. Omenirea nu se ridică lin, ca pe o colină dulce. Svâcneşte, sare de pe o treaptă pe alta... Şi — Doamne! — câteodată sare aşa de sus... Ia gândeşte-te cum s'a schimbat faţa lumii în câţiva ani, după motorul cu aburi... Sau după dinam... ori după motorul electric... după becul lui Edison... Şi nu vezi ce răsturnări vesteşte automobilul?... Nu, nu! Nu se ştie nimic!» Apoi, după o clipă, a ridicat ochii şi bătând coapsa lui Hartmann, a spus cu o îndepărtare profetică în glas: « Când o izbuti cel dintâi om să se ridice un centimetru dela pământ, lumea îl înnoeşte pe Dumnezeu! »

— « S'a ridicat de atâta vreme, cu balonul... »

Ursinus s'a scuturat:

— « Nu!... Nu cu balonul... Acela e altceva, e mai uşor ca aerul, nu-i sbor... E un vapor în văzduh. Ba încă un vapor din care face vântul ce vrea, de vreme ce, oricât de mare ar fi, tot mai greu este un fulg decât el... Nu, nu cu balonul. Ci cu pasăre mecanică... Cu omul-pasăre, aşa cum l-a visat Lionardo da Vinci, care a ştiut să viseze pentru toate veacurile de după el. » Apoi a încheiat cu glasul scăzut: « Adică şi-a ascultat visurile şi le-a crezut. N'a făcut prostia pe care o facem noi, când ni le dispreţuim... »

— « Tocmai la el mă gândeam şi eu acum! » i-a împotrivit prietenul « A visat, a desenat şi a construit... Dar aparatul n'a sburat... A lăsat un olog în urmă, atâta tot... »

— « Nici nu se putea altfel. »

— « De ce? »

— « Mă întrebi de ce? Pentrucă omul nu se poate schimba în pasăre printr'o simplă adăugire de aripi. Trebue să-i creşti şi

puterea în aceeaş măsură... Iţi dai tu seama ce săritură ar trebui să faci — pentru ca saltul tău să fie în proporţie cu greutatea ta, bine înţeles — faţă de săritura unui purice? Azi însă avem motorul şi cine ştie ce o mai ieşi să înlocuiască puterea omului şi s'o întărească... Da Vinci nu le-a avut. De altminteri sunt încredinţat că şi-a dat seama singur ce-i lipseşte, de vreme ce nu el şi-a pus ucenicul să sboare. Acela a sburat fără voie, adu-ţi aminte...

«Şi apoi să ne întoarcem şi altfel. El a făcut o pasăre, în care a ghemuit un om. Ăsta să fie oare zborul mecanic? Nu cred... Trebue să fie altceva... Cu totul altceva. Nu ştiu ce şi nici nu bănuesc. Dar uite că îmi vine în minte o semuire care nu-i prea depărtată... Şi mai ales nouă, de pe vasul ăsta de fier, o să ne fie lesne de înţeles şi la îndemână. Corabia din antichitate avea la început formă de pasăre înnotătoare... Şi când n'o mâna vântul, o mânau nenorociţii din galere, cu lopeţile... labele gâştii... Ce-ai zice de vasul nostru să fie făcut în formă de gâscă?... Şi cu labe, la chilă?

«Iată însă că s'a născocit helicea să înlocuiască laba gâştii, ori roata cu lopeţi, care nu era altceva decât o labă multiplicată — jumătate de mecanizare şi aceea.

„Dar în ce depărtare nemai pomenită suntem noi astăzi, chiar cu barabafta asta şubredă şi care sgrânţâe din toate niturile, faţă de gâsca-marină a Cleopatrei... Nu-i aşa?... Mai poţi să te încumeţi atunci a judeca astăzi, forma pe care fi-va s'o aibă maşinile ce-or să sboare?... Iată eu, chiar acum, măcar că nu-i niciuna pe pământ şi n'am nicio pildă înainte, pot să-mi pun mâna în foc că, oricum, formă de pasăre n'o să aibă. Ba, socot, va fi tot aşa de îndepărtată, pe cât e roata de talpa săniei, în ziua când maşinile

de sbor or ajunge să plutească după rostul lor cel adevărat.»

Hartmann zâmbea nedumerit. Nedumerit, dar cu plăcută mirare. Pe el nu-l încălzeau întrebările zborului (cel puțin așa credea, dar de fapt, adevărul era că nu-l încălziseră până acum) și nici nu avea încredere în viitorul acestor preocupări. Se bucura totuși că, găsise în creerul, pe care-l socotea leneș și mulțumit să-și cugete numai strictul necesar celui mai strâmt prezent, gânduri canalizate în perspective largi.

— «Te pomenești că iese totuși ceva din omulețul acesta sleit și care părea condamnat să fie un simplu consumator al averii agonisite de alții!» a gândit Hartmann.

Și nu s'a putut împotrivi ispitei să nu-i mărturisească, în cruzimea lor întreagă, atît mirarea cît și mulțumirea lui.

Atunci sufletului deschis, Ursinus i-a răspuns tot cu suflet deschis:

— «Nuu! Nu-ți face nicio iluzie... Nu m'am gândit niciodată la lucrurile astea... Mă frământă doar de ieri încoace, pentrucă m'au sgândărit câteva întâmplări... ciudate și nepotrivite, pe care, dacă vrei, ți le pot povesti... Dar lucrurile s'au îmbinat dela sine cu alte câteva auzite cine știe pe unde și cine știe cum, în vremea când râdeam bucuros de orice s'ar fi încumetat să-mi strice liniștea, așezarea, și să mă scoată din acel «azi» în care am învățat să trăiesc, ca să mă svârle în negura unui «mâine» înăbușitor pentru buna mea lene...»

Iată ce-a fost. Ședeam eri sus în umbra turlei Nr. 4 și...

.....

— «Mda» a mormăit Hartman, îndesând cu degetul mare tutun proaspăt în pipa lui scurtă. Ursinus își încheiase de

mult povestirea. Infundat în drilul răcoros la scaunului uşor, privea acum svânturarea unei mănunchiu de pescăruşi cari se hârjoneau cu vântuleţul potolit.

— « Mda ! » a zis iarăşi celălalt, printre dinţii strânşi pe gâtul pipei, aprinzând-o în plescăit de supturi tari şi sgomotoase.

— « Acum pricep... S'a întâmplat cu tine... aidoma ce mi s'a întâmplat şi mie. Să nădăjduim însă că la tine e mai puţin grav decât a fost la mine... Mie mi-a răsturnat vieaţa. »

La vorba asta, Oskar a întors capul, desprinzându-şi trupul de pe spătar. Prietenul lui nu rostise nici când vorbe atât de apăsate şi cu aer de prăpăd. In vieaţa lui voinică, veselă şi limpede, mai era loc de tragedii? S'ar fi minţit singur Ursinus, dacă nu şi-ar fi mărturisit înfrigurarea şi straniul sentiment turbure de milă şi de admiraţie, faţă de un suflet aşa de mândru, aşa de tare, dar aşa de încercat...

— « Spune... » a îngăimat.

— « Eu am pornit să învăţ medicina. » începu Hatmann. « Am şi făcut doi ani. Ba i-am făcut bine. Eram « o mare nădejde » a Facultăţii, cum îmi spunea Karl Weichert, profesorul meu de anatomie. Dar după al doilea an de şcoală, în vacanţă, m'am agăţat de un pădurar bătrân din Egert, un om simplu de tot — Mendelsky îl chema, — cred că era polonez de felul lui — şi am pornit să colind codrii cu el.

« Imi dăduse şi mie o rablă de puşcă, de stricam câte un cartuş pe o pasăre, ori pe câte o vulpe.

« Două sau trei luni de zile, am bătut pădurile zi la zi. Pe lângă tot ce ştiam — şi ştiam destul despre pădure încă de copil, — am învăţat în vremea asta tot ce-am vrut şi ce n'am vrut. Dar într'o seară, cu vreo două săptămâni înainte de vremea deschiderii facultăţilor — va să zică mă pregăteam de plecare —

ne-a apucat o furtună groaznică, tocmai într'un vârf de munte, pe la «Poiana căprioarei», aşa îi zicea. Nu mai era chip de coborît la vale, aşa încât ne-am aciuat într'o colibă încropită din lăstăriş. Era măreţ şi înfiorător. Detunau munţii şi văile de trăznete. Ploaia răpăia de parcă era grindină iar furtuna umbla prin copaci ca o mână furioasă într'o clae de păr.

«La un moment dat, când mă întorc la bătrân să-l întreb ceva, îmi pune mâna pe gură şi-mi şopteşte:

— «Ssst... Auzi-i cum cântă...»

— «Cine cântă?...»

— «Fagii.» îmi lămureşte el. Pe urmă: «Şi-acum ascultă cum le răspund brazii...» Apoi, într'un târziu, închee: «Păcat că nu le ştii graiul, cum li-l ştiu eu... Ai auzi poveşti frumoase...»

«Ei bine, dragă Ursinus, vorbele astea au fost întorsura vieţii mele. Şi-au fost astfel, fiindcă urechea mea auzea foarte bine, dar ***nu ştia că aude***, nici anume ce aude... Din clipa aceea însă a aflat că e ceva de ştiut... şi şi-a dat seama că ştie... In seara de-atunci cum vezi, am învăţat un abecedar nou... şi l-am învăţat pentru toate zilele mele... deoarece mi-am dat seama că sunt făcut să înţeleg vorba copacilor... Corăbierii vorbesc de vraja Sirenelor mării... Să te ferească Dumnezeu de duhul pădurii... De Rautendelein. Rămâi acolo ca meşterul Heinrich, clopotarul, aşa cum am rămas şi eu... căci am lăsat medicina şi m'am făcut ce sunt: inginer silvic.

«Dar eu astăzi întreb: crezi că era de vină influenţa omului aceluia? Nu! Aveam totul pregătit în mine, ca un ceasornic gata învârtit... Trebuia o simplă izbitură, ca să pornesc, şi izbitura a fost vorba lui moş Mendelsky... Asta-i tot!»

A tăcut o clipă, a avut o tresărire de spate, ca un pufnet lăuntric de râs şi a încheiat:

— « Acum văd ce ne-a apropiat... Imi erai frate... Ceasornic învârtit gata ca şi mine... Un biet om din toată lumea ţi-a ieşit înainte la fel... O izbitură... ca şi la mine... Şi ai pornit... ca şi mine... »

Pe gânduri, Ursinus a murmurat:

— « Mai ştii?... Poate... Şi oare până unde are să meargă? »

Voinicul piept al lui Hartmann a oftat cu toate firidele şi cămăruţele lui:

— « Până la capăt, Oskar dragă... Până la capăt!... ».

Când seara a început să prăfuiască depărtarea şi valurile cu negură de aur alb, marea s'a liniştit de tot. Clipocea sfioasă în coca plină de răpănul ruginii şi se afunda în tihnă, păturindu-şi pe zariştea vieţii, fumul molatec al nopţii. Era linişte şi bună pace. Oamenii mâncaseră şi tăinuiau prin colţişoare despre dorurile şi durerile lor, reîntorşi în ei înşăşi cum erau, acum când lărgimea apelor se îngustase din toate părţile iar hotarul lumii venise să se agaţe de copastie.

Tocmai în faţă, la proră, lângă nările lanţului de ancoră, Hartmann îşi fuma pipa de după masă, privind, obosit şi îndepărtat, faţa răvăşită a lui Ursinus. Ii părea acum bătrân peste măsură şi peste măsură de sleit, băietanul acesta cu obrajii bucălaţi şi cu ochii albaştri ca cerul de zi. Ii părea bătrân şi îşi închipuia că, în clipa aceea, Oskar a luat chipul bătrânei Lotte şi scotoceşte ca ea în lucruri mărunte să afle unde dospeşte seara şi măreţia lui Dumnezeu. De altfel Hartmann înţelegea bine aceste răsplămădiri stranii. Şi el se

simţise, de multe ori, aidoma bătrânului pădurar din Eger, şi el se simţise pe dinlăuntru semuitor cu celălalt, cu masca lui, când se întâlnea cu amintiri de ale gândurilor ori de ale arătărilor feţei. Iar Ursinus avea de zeci de ori mai multe amintiri dela Lotte a lui, decât avusese el, Hartmann, dela Mendelschy al său.

— « Haină de carne bărbătească, pentru o Lotte cu trup obosit, dar cu suflet care se răzbună pe vieaţa ei devastată şi nu vrea să moară. De aceea s'a trecut în băiatul acesta, s'a îngropat în el ca într'un mormânt viu. » a gândit cehul. « Tragic destin trebue să fie acela al omului osândit să trăiască vieaţa neconsumată a altuia. Om făcut din rămăşiţele altora... » Aşa ar fi vrut să spue; şi s'a sfiit. I-a fost teamă că spune prea mult. Adică îmbrăţişează prea multă lume în urgia acestui blestem şi pe el însuşi totodată. Dar de aici încolo, Hartmann nu mai putea să judece nepărtinitor. El nu era om să-şi îngădue a-şi face răni inutile în suflet, ponegriri de sine cutremurătoare şi nerodnice, sub biciul cărora vieaţa se stinghereşte, rămâne umilită şi nu mai cutează să ridice ochii către un soare mai bun. Intr'un cuvânt, Hartmann nu voia să fie « sfârşitul unui rând de oameni » ci « un început ». Un burghez sănătos, aşa dar, care nu se doreşte agăţat într'o crenguţă a cine ştie cărui vast arbore genealogic, ci năzuieşte să-i fie rădăcină altuia nou, dacă nu se poate să se împartă singur pe toate tulpinele şi frunzele lui, ca să rămână singur început şi sfârşit.

Avea ambiţii mari şi grele ca plumbul. Larga hăuială a codrilor bătrâni îi mustise gânduri fără măsură de îndrăzneţe şi încercarea lor în fapte îl întăriseră în tot ce visase neguros şi utopic întru început.

Pentru el pădurea nu era o întâmplare, era un cântec al pământului, o flacără verde a inimii lui.

— « Fă pământul să sune ca o vioară bună şi cântecul te cutremură. » spusese el cândva capitalistului slovac, pe care voia să-l atragă spre planurile lui. Dar acela n'a înţeles mare lucru şi nu s'a lăsat dus de poezia turbure a tânărului inginer. A cerut cifre, şi — mai ales! — dovezi despre rentabilitatea noilor procedee de însămânţare şi exploatare a pădurilor.

— « Dovezi? » a izbucnit zâmbind şi revoltat Hartmann. « De unde dovezi, de vreme ce asta nu s'a mai făcut? Până azi bradul de rezonanţă era luat de acolo unde se afla şi era uscat cum dădea Dumnezeu. Eu vreau să-l cultiv sistematic, ca să capăt o fibră mai sensibilă iar procedeul meu de uscare mi-l dă gata de lucru într'un timp de zece ori mai scurt. Singura dovadă, pe care pot să ţi-o dau, este vioara aceasta, făcută din brad vulgar, ajutat cinci ani în creştere prin procedeul meu, şi uscat prin sistemul pe care ţi l-am spus. Ea sună acum întocmai ca o vioară de cincizeci de ani făcută din lemn special de rezonanţă. Slovacul a stat o clipă pe gânduri, apoi hotărît, a vârît mâinile în buzunar, — nu ca să scoată ceva din ele; dimpotrivă, ca să le astupe bine — şi s'a dus. In urmă-i, Hartmann şi-a luat pălăria, a pornit spre agenţia de vânzări şi a pus în bătae toată biata moştenire dela părinţi, o casă şi câteva hectare de arătură. A vândut, s'a mutat într'o odăiţă cu chirie şi, în poala palmei de pădure pe care a cumpărat'o, a clădit uscătoria lui.

Astăzi câştigă puţin e drept, dar vinde tot ceeace face şi se bucură când vede cum îi dau târcoale domni graşi, făloşi, veniţi cu landouri, ori cupèle lucitoare, să-i ceară vânzarea brevetului, tovărăşia, să-i ofere comanditarea, ori să fure

taina mărunță cu care fiece negustor de piane își mărește prețul, spunând clientului:

— « Ascultați-l cum sună! E brad de rezonanță Hartmann. »

Iar asta cântă în urechea încăpățânatului inginer cam așa:

— « Dumnezeu a făcut un brad bun, Hartmann l-a făcut și mai bun! » sau mai curând:

— « Hartmann este o mână nouă, crescută vechiului Dumnezeu. »

Ceeace simțise și el limpede, tăios, cu adâncă și bărbătoasă răsuflare de piept, în primăvara aceea minunată de acum patru ani, când urcat pe vârful de stâncă al Ziegengebirge-lui, a văzut brăduțul sădit de el și hrănit după procedeul lui; avea exact patru metri și douăzeci, față de un metru și optzeci și cinci, al celuilalt de același neam și pus odată. Atunci și-a zis — și cu dreptate — socotind:

— « Diferența e a mea. Dumnezeu i-a dat un metru și optzeci și cinci, iar eu doi metri și treizeci și cinci. »

Dacă în inima lui n'ar fi tremurat credința moștenită dela bunica evlavioasă, care l-a crescut, ar fi fâlfâit cu mâna salutând spre cer și ar fi zâmbit:

— « Te-am întrecut, bătrânule!!!... »

Nu-l întrecuse, nici vorbă, dar era totuși ajuns acolo unde-l dusese ambiția și visul. Era un început.

Focurile vasului clipeau somnoroase în ceaţa uşoară şi viorie a căderii de noapte. Incenuşate, cele patru zări dormeau de mult culcate pe apele lor şi numai sus, spre Pola, rămăsese agăţată de cer o părere de lumină roză, ca un praf aburiu lăsat în urmă pe drum de roata grăbită a soarelui.

In ungherul unde şedeau, rezemaţi de cabestan, cei doi ofiţeri îşi urmau tăcerea, ca o cislă cu vorbe neauzite. Din când în când, pe buza pipelor tresărea o scânteioară, grăbită să-şi isprăvească rostul, iar atunci feţele licăreau o clipă gălbui, întăreau în spate petece de umbră deasă ca smoala, topindu-se apoi din nou în nevăzut.

Nimic nu mai suna pe vapor. Nici pas, nici vorbă, nici clinchet metalic de greement. Se înfundase vieaţa ca într'un colţ afânat, imaterial.

Era o tihnă blajină şi prelungită asemeni unei băi călduţe, binefăcătoare pentru moleşeala dulce a unui trup ostenit. Inima se desfăcea în lăsare de sine, în negrijă şi răsufla în voe sub blândeţea aceasta de ceas bun, în care până şi gândurile se clătinau molatece, înaintau încet, tot mai încet, doritoare parcă să nu facă sgomot şi să nu turbure cu nimic aşezarea prietencască a odihnei desăvârşite.

Ca o undă de cântec s'a furişat pe mare. Apoi a tăcut. Peste o clipă, două, trei, — cine mai poate ţine socoteală

vremii în asemenea liniște adâncă de înserare? — a crescut iarăși ca o floare de val și a susurat lin și pătrunzător, printre pereții de fier ai vasului adormit.

Ofițerii au ridicat fețele și s'au privit unul pe altul. Nu mai era o părere aceea ce auziseră amândoi. Erau note triste și lungi, ale unei blânde oftări de strună, venite de departe ori din adânc, asemeni cântecului de sirenă.

— « Cântă cineva?... ori... ? » a șoptit Ursinus.

— « Da. » a mișcat buzele, celălalt. Și au rămas neclintiți să asculte venirea domoală și înegurată a melodiei străine.

Iar aceea suspina încet, când cu note lungi, ca oftările unui piept apăsat, când într'un zor de-o clipă, ca răpăiala unei scuturări de gând, pentru ca iarăși să se afunde molatecă și resemnată în durerea ei mulcomită, dintru început. Ai fi zis că e un suflet care nu vrea să moară. Dar încetul cu încetul, notele au prins să crească, să se facă mai limpezi, mai aspre, până la gemut. Era o ridicare de răzvrătire chinuită și tristă la nesfârșit. Iar de aici, de sus, ofițerii simțeau bine că omul care cântă și-a lăsat acum cu totul obrazul, gândul și sufletul pe cetera lui și a uitat că e noapte, că oamenii dorm, că sus la comandă e un ofițer de cart, iar în cabină, von Stieglitz cel neîndurat și neînțelegător. Vioara era un suflet care-și plângea dorul, să i-l audă Dumnezeu, și știind ce sus râvnește, nu mai băga de seamă piedica oamenilor de jos.

Ursinus era înduioșat. Cântecul acesta străin, îi suna în inimă frățesc și apropiat. Parcă pornise din el, la chemarea lui. Îi era sufletul însetat de tristețe și acum o sorbea toată, din notele care unduiau spre dânsul. Găsea în ele toată

nostalgia lui nesfârșită și mai ales — mai ales — amarul gust și oboseala unui orizont sfârșit.

— « Parcă e un cântec murmurat de Lotte. » a gândit Ursinus și s'a lăsat moale în el însuși, întocmai cum se lăsa odinioară ghemuit în brațele bătrânei celei bune.

Dar Hartmann s'a scuturat. Il sâcâia melancolia care începuse a-i bate la ușița tăinuită a inimii. Vlaga din el nu voia s'o primească și se supărase:

— « Cine naiba cântă la ora asta? »

Oskar a vrut să-l potolească și n'a putut. N'a putut nici măcar să încerce, pentrucă în inima lui, cântecul străbătuse, ca în loc de mult știut și de mult așteptat. Acolo doar nu era o cămăruță cu ușiță ferecată tristeții. Era bulgăre de pământ ars de vipie, care suge tristeți, ca pe singura ploae ce-i este potrivită. L-a lăsat deci pe Hartmann să mârîe voinicește din toată îndărătnicia capului său creț și dârz. Iar când cehul s'a sculat și a zis:

— « Ia hai să-l căutăm! » Ursinus a pornit'o fără împotrivire și vrere, așa cum îl deprinsese bunătatea bătrânei Lotte și blânda ei voință neînfrântă.

Ajunși la pupă, s'au oprit lângă drapelul căzut cârpă moale pe baston. Cântecul nu venea de aici. Tresărea de undeva, din adânc, prin cine știe ce ochiu deschis în bordaj. Au coborît atunci spre dormitoarele trupei, oprindu-se din când în când să simtă drumul sunetelor și n'au găsit cântărețul decât într'un târziu, — când erau aproape gata să lase cercetatul, — ghemuit în umbra unui colț din hala de mașini.

Veniseră în vârful picioarelor și au stat mult în dosul ușii până să se înveghe a intra. Ii oprise acolo neașteptarea

unui glas potolit şi dulce, care murmura cântecul sub acoperirea strunelor. Un cântec străin, cu vorbe pline de vocale largi şi rare rupturi de consoane gemute, oftate, scrâşnite.

— « Nu-i neamţ! » a şoptit Ursinus.

— « Nici ceh şi nici ungur! » a adăugat Hartmann. « Mai degrabă ar părea italian. » şi a intrat.

Cântecul a murit deodată, ca un bec stins, fără suferinţă. Doar o strună parcă ar mai fi tremurat puţintel a supărare, dar fără ecou. In colţul negru, o umbră s'a ridicat din graba unei vădite neplăceri:

— « Cine-i acolo? » întreabă oarecum repezit Hartmann. Omul răspunde încet, în silă:

— « Eu... » Ursinus a pus mâna pe braţul tovarăşului lui şi l-a oprit să întrebe mai departe. Recunoscuse cântăreţul. Era Vlaicu.

— « Cântă mai departe. » i-a zis el. Apoi a lămurit cehului:

— « Omul de care ţi-am vorbit. » Dar matelotul a dat din cap:

—« Mţ! Eu mi-s lăutar numai pentru mine... »

Vulcanic cum era, Hartmann ar fi zbucnit pe loc cu asprime ofiţerească, dacă nu l-ar fi domolit mâna molatecă a lui Oskar. A tăcut şi a privit crunt umbra nălţuţă, prizărită în colţ. Ii sărise în ochi gâtul ciudat de lung din pricina căruia capul părea prins fără rost pe trup. Şi-a adus aminte nerozia nemţească—foarte de haz pe vremea studenţiei lui—care răspundea la întrebarea: — « De ce are girafa gâtul aşa de lung? » prin: « Pentrucă are capul aşa de departe de trup, încât de i-ar fi gâtul mai scurt, capul ar pluti în aer... »

— « Dar ce Dumnezeu » a zâmbit în sine cehul, amintindu-şi spusesele lui Ursinus. — « Omul acesta, într'adevăr ar putea să aibă gâtul mai scurt, deoarece capul lui pluteşte de-abinelea în aer...»

Numai că, gândind astea, Hartmann nu şi-a dat seama că aproape la fel îşi zisese odinioară în sinea lui Slovacul cel gras şi bogat, căruia îi vorbea de creşterea bradului de rezonanţă şi noile procedee pentru uscatul lemnului. Nu şi-a dat seama şi nici putea să-şi dec seama. In schimb şi-a dat seama, nelămurit, dar poruncitor în această lămurire, că omul din faţa lui merită să fie cunoscut mai de aproape. N'a pregetat să calce porunca lui von Stieglitz:

— « Dar mai ales, dacă vreţi să vă păstraţi autoritatea, nu arătaţi prietenie şi slăbiciune faţă de oameni. Matelotul este o mînă care poartă o lopată de cărbune şi nimic mai mult! » Şi l-a chemat pe Vlaicu, în cabină.

— « Bine! » a răspuns mecanicul. « Dar de cântat tot nu cânt. »

— « Nici nu te chem pentru asta. » râse cehul. Apoi crezând că-l câştigă, a adăugat:

— « Vreau să vorbim despre maşina sburătoare. »

Vlaicu a tăcut. Râsul ofiţerului, tovărăşia lui Ursinus şi vorbele lui de eri, cu uşoara bătae de joc păstrată în ele, l-au făcut să înţeleagă că e oarecum ţintă pentru gluma oamenilor acestora. S'a închis în el şi a mârîit:

— « Păi... ce să vorbim?....

— « Vreau să ne spui. » a zis prietenește Hartmann, vrând să înfrângă încăpăţânarea şi neîncrederea pe care a simţit-o în vorbele flăcăului. Dar celălalt a răspuns rar şi îndărătnic.

— « Păi eu nu ştiu vorbi! — Eu fac...»

— « Tocmai, să ne spui cum vrei să faci. »

Decât, Vlaicu se înfipsese bine pe labele lui late şi urîte, în podeaua de fier cu vârci crucişte. Nu se clintea din loc nici trupeşte, nici sufleteşte.

— « Las' să fac mai întâi, şi apoi om tot vorbi. Că gura spune multe. Dar maşina e altceva... Ii vorbă spusă din mână. »

Simţind că îndărătnicia lui Vlaicu aşează o umbră uricioasă pe lucruri, Ursinus, s'a amestecat în vorbă blajin şi zorit:

— « Uite ce e, Vlaicule. Eu i-am spus ce-am vorbit noi eri şi el nu crede nimic în privinţa sborului:..».

— « ...parcă dumneata crezi?...» i-a tăiat vorba matelotul.

— « ...oricum...» îngaimă Oskar. Dar românul urmează domol şi hotărît:

— « N'o să credeţi cât e lumea, făr' numa când îţi vedea! »

Atunci Hartmann, s'a repezit:

— « Dar tu cum crezi?...». Ceeace auzind, flăcăul răspunde paşnic, dându-şi puţintel capul înapoi pe un umăr:

— « Eu văd...»

Von Stieglitz, care trecea să-şi controleze vasul în asprul său rond, a dat de cei trei şi le-a întrerupt vorba:

— « Ce-i aici? ».

— « Se pare că omul acesta a inventat o maşină de sburat, domnule Comandant » lămureşte Hartmann, lipind scurt călcâele şi îmbăţoşându-şi trupul voinic şi legat.

— « A! Perfect! » a pufnit von Stieglitz. « Trimiteţi-l numaidecât căpitanului von Rosenheim, să ne salveze manevra! » Apoi, plin de bătae de joc, ţinteşte pe Vlaicu în ochi: « Ai sburat? »

— « Până acum nu!...»

— « Aha! Şi de unde ştii că o să sbori?...»

— « Trebue...» Stieglitz a râs:

— « Argumentul e convingător!» Şi unde ţi-i maşina?»

La asta, flăcăul, puţintel cam uluit de repezeala tonului, zice:

— « In cap!...»

Iar vorba lui l-a făcut până şi pe Comandant să râdă — lucru aşa de rar — încât suna a prăpăd în besna vasului aceluia negru, mohorît şi pustiu în noapte. De-odată râsul s'a tăiat, tonul s'a făcut sec şi rău:

— « In orice caz, dumneavoastră domnilor Locotenenţi, ar trebui să nu uitaţi că n'am obiceiul să îngăduesc ofiţerilor mei nici să stea la taifas cu trupa, nici să se ţină de copilării. Bună seara!» Apoi a plecat, duduind cu călcâele grele şi paşi largi, pe podeaua de fier a sălii maşinilor.

Paşii lui Stieglitz se mai auzeau încă sus pe covertă când, peste stingherealа lor, a sunat spusa negrăbită a lui Vlaicu:

— « O să vadă el...»

— « Şi tu crezi cu adevărat că o să poţi sbura Vlaicule?» l-a întrebat cehul oarecum impresionat, nu atât de încăpăţânarea, cât de liniştea lui.

Dar flăcăul nu i-a răspuns deadreptul. El îşi urmărea gândul lui:

— « N'am acu criiţari să-l pornesc... altminte i-aşi arăta eu...»

Vorba asta a fost trăznet pentru Hartmann. Detunătură şi lumină. Inima lui de om cu carte tăia, nimicea, depărtarea până la matelotul murdar şi desculţ. Vorbele de acum îi punea pe aceeaşi sfoară, ca pe două mărgele la fel. Nu,

hotărît, atâta încredere porneşte din ceva. Dintr'o gândire limpede ca sticla, ori dintr'un mare vis, dintr'o mare nebunie, unde nu colcăesc totdeauna numai haosuri.

— « Aici este totuşi ceva! » a îndrăznit a gândi el. Iar vorba lui Ursinus, rostită tare, i-a întregit pornirea:

— « Iată Vlaicule, spune cât îţi trebue şi eu sunt gata să-ţi găsesc banii pentru lucrat maşina. »

Băetanul a clipit într'o mare şiretenie de ochi:

— « Feri Doamne să te ţiu de spusa dumitale, c'apoi îndat îi zice că ţi-a fost a joacă... »

— « Nu! » — i-a întors Ursinus cu grabă şi cu toată inima. « Arată-mi planurile, fă-mă să înţeleg şi vei avea banii... »

Acum i-a fost rândul lui Vlaicu să râdă:

— « Planuri?... D'apoi dumneta crezi că Dumnezeu-Sfântul a avut careva planuri când a croit lumea asta proastă? Intâi trebue încercare şi pe urmă vine planu]. Că nici vrabia nu sboară deodată, fără numai îi crescăripi şi-apoi tiulee pe ele şi la urmă, când s'o făcut vrabie fainâ, şi zici că s'o gătat, o vezi cum stă năroadă, că tot nu ştie sbura dacă nu vine mamă-sa să-i dee învăţătură pe dearând. Dară cu maşina cum o fi altfel? Că doară aceea nici Dumnezeu n'o croit'o, nici mamă n'are, fără numai este începutul începutului şi se gată să fie ea mamă la tot pământul. Lumea care o şti sbura, o fi altcumva decât aiasta, care umblă la carul cu boi. » Apoi a întrebat zâmbind: « Acu, tot mi-i da criiţari? »

In entuziasmul grăbit al lui Ursinus s'a desprins ceva şi s'a prăbuşit. Aşa, ca un fel de amărăciune a venit să-i cotropească inima, nesăbuit încălzită pentru nişte lucruri, pe care nu le înţelege decât prin întoarceri şi răsturnări nelimpezi către vagi amintiri şi vagi simţiminte ale trecutului. S'ar fi

putut zice că i-a pierit încrederea și iarăși s'a regăsit la punctul mort, unde îl aflase cu o zi înainte.

Hartmann însă, făcea sufletește drumul dimpotrivă. Pentru el fiecare vorbă a matelotului era o amintire din propria-i viață. Iar gândurile netede ale flăcăului îi arătau mai mult decât se așteptase. Omul dovedea că are în el mai mult decât o viziune turbure, mult mai mult decât un vis. Se lămurea într'însul o minte pornită pe iscodire — pe un anume drum de iscodire — luminat, firește, la capătul capătului, de o icoană clară, în care crede cu toată făptura, cu toată puterea din el. Aidoma în totul cu ce se întâmplase odinioară în Eger, când lui, tânăr silvicultor, i-a dat prin cap gândul « Crescătoriei de sunet » — cum își boteza în ceasuri de duioșie profesională, pădurea și uscătoria lui.

Dar și amărăciunea lui Ursinus și gândurile binevoitoare ale lui Hartmann le-a tăiat, glasul încet și lehămetit al lui Vlaicu:

— « Apăi, acum mi-ți erta că mă duc să m' odinesc. Mîne disdedimineață trebue să gat mașinile și Siedler moare dacă nu i le-am gătat! Sara bună...»

Apoi a plecat încet, ținând în brațe cutia viorii, ca pe un sicriuaș în care purta rămășița unui copil. Sau poate ca pe un leagăn...

Era prea întuneric să se vadă limpede dacă era bucurie ori întristare... Ursinus, firește, a bănuit că e întristare, iar Hartmann, a fost încredințat că e bucurie. Adevărul era însă că un ochiu bun ar fi văzut deopotrivă și bucurie și întristare. Așa cam cum ar fi un leagăn în care ai crește un copil pentru moarte. Asta putea să i se potrivească bine lui Vlaicu, cel care năzuia să facă o mașină de sburat.

Neînţelegând rostul zeflemelii făcute de Comandant, când adusese vorba despre Căpitanul Rosenheim, Vlaicu i-a cerut lămuriri lui Siedler. Locotenentul îi povesti în câteva vorbe cele petrecute la ora de raport între Von Stieglitz şi tânărul Baron. Dar Vlaicu nu l-a lăsat să isprăvească:

— « Şi 'mneata ce-ai zîs? »

— « Eu?... Nimic. Ce rost avea să m'amestec în vorba lor?»

Românul s'a uitat nedumerit.

— « Vasăzică dumneata nu te-ai fo' uitat prin revistele mele... »

— « Ba da... »

— « Ba nu... » i-a împotrivit Vlaicu. « Că altminteri ai fi aflat acolo zmeul lui Wilhelm dela Hastings. »

De astă dată i-a venit rândul lui Siedler să se uite nedumerit.

— « Care Wilhelm?... »

— « Wilhelm Cuceritorul...Doar scrie acolo cum l-o înfrînt el pe Regele Harold şi de loc o puś mâna pe toată Englitera, după ce mi l-o bătut la lupta dela Hastings. »

Mai nelămurit încă, Locotenentul l-a întrebat:

— « Şi ce-are face zmeul cu lupta? »

— « Dacă ai fi citit, ai fi văz't îndată. Că doar Wilhelm ela, care a fo' om ajer, a măestrit oareşce zmeu mare şi s'o fo' legat de el. Iar oştenii or tras de funie şi îndat o suflat vântu'n foale şi l-o ridicat tocma sus, de-o văzut ca'n pălmi toată bătălia. Apoi dacă o fost pe aceea, numai decât şi-o socotit cum stau cătanele lui Regele Harold, şi l-o lovit unde era slab şi l-o frânt din grumaz. Că doar Regele o şi murit acolo... »

— « Asta pare poveste pentru copii. » a zâmbit Siedler. Numai că Vlaicu nu avea chef să i se ia vorba drept glumă. A răspuns dârz şi scurt:

— « Nu-i vorba de cum pare... Fără numa cum este cu adevărat. Şi apoi asta aşa s'o fo' petrecut, că doar nici minune mare nu-i. Am făcut şi eu zmeu, de-i legam pietroiul de coadă să-i cerc puterea. »

— « Şi se ridica? »

— « De bună seamă. Păi dacă se ridică singur, când îi micuţ, de ce să nu ridice şi-o piatră, dacă-i faci faţa mai mare şi poate prinde vânt mai mult? Iar dacă ridică piatra cât pumnul, se vede treaba că nu-i mare ispravă să ridice şi un om, când l-ăi croi cu socoteală la greutate. »

Dar Siedler zâmbea înainte, nevrând să se dea bătut:

— « Bine, teoretic aşa e... »

— « Şi în praxis Wilhelm Cuceritorul s'o fo' ridicat cu zmeul... Asta-i! Iar acu te întreb un lucru. Nu ne-ar crăpa nouă obrazul de ruşine, dacă n'am fi vrednici să facem astăzi, aceea ce s'a putut face acuma o mie de ani? »

— « Când?... »

— « Ei na! In 1066. Că doar atunci au fost tăte elea. » Vlaicu i-a mai lămurit apoi cu cartea în mână, că armata franceză încercase de câteva ori—şi cu bune roade—să construiască zmee mari, cari să ridice observatori, i-a mai arătat o schemă a maşinei sburătoare făcută de Ader şi a încheiat, cu ton de dascăl plictisit:

— « Apăi eu dejeaba-mi bat gura — că 'mneata n'ai cap pentru dealdeastea. »

Siedler îşi înţelesese bine omul. Nu se supăra de familiaritatea lui îmbufnată şi nu încerca să-i aducă aminte că e un

simplu soldat, care trebue să vorbească frumos cu ofiţerul său. Asta nu însemna că Locotenentul a crezut mare lucru despre şcolile prin care trecuse Vlaicu: liceu... politehnica din Budapesta... înscris acum la politehnica din München...

— « Şcoli... » pufnea în sine vienezul şi zâmbea îngăduitor. « Orice om vrea să-şi înfrumuseţeze vieaţa într'un fel ori altul. Cine nu poate s'o facă într'adevăr, visează. Iar atâta vreme cât visul nu te loveşte pe tine, ori pe al treilea, n'ai dreptul să-i sugrumi acest vis şi să despoi un suflet de singura frumuseţe pe care şi-o poate dobândi. »

Negreşit, această blândeţe şi înţelegere a lui Siedler nu era cu totul, cu totul desbrăcată de sine. Căci şi Locotenentul mecanic, oricât de rece şi aspru era în firea lui tăcută, avea răzbufniri de vise şi doruri, care-l îndemnau să pue răsaduri de flori străine în grădiniţa vieţii lui. De altminteri avea dreptate.

Era copil de oameni foarte nevoiaşi. Dusese o vieaţă cumplită, în crâncene zile de sărăcie, până ce izbutise a-şi încropi anii de şcoală trebuitori pentru slujba de acum. Dar tocmai de aceea nu mai avusese timp de făcut altceva şi nici nu ştia ce înseamnă binecuvântarea ceasurilor de linişte petrecute pe cărţi. Pentru el, vieaţa fusese dură, cenuşie, plină de funingine şi strâmtă, întocmai după chipul vasului acestuia duşmănos, care-i însemna punctul cel mai înalt al carierei.

Dar lipsa cititului îl durea, căci totdeauna se simţise şi sufleteşte aidoma vaporului: sunând a metalic şi a gol. Era prea limpede şi dulce dorul acelor vrăjite hăţişuri sufleteşti, în care gândurile oamenilor se împleticesc asemeni cu joaca pruncilor prin tufele unei grădini.

De aceea taifasurile lungi ale celorlalţi camarazi îl dureau şi-l îndepărtau. Ii asculta vorbind ceasuri întregi despre lucruri,

care lui îi erau străine. Ii auzea lăudând și gustând amintirea unor frumuseți, care lui îi erau sortite să-i rămână veșnic necunoscute. Și zadarnic mai cerca să-și strunească vieața și să-i întoarcă firul cât de cât și spre alte orizonturi, mai deschise, mai senine. Nu mai avea răbdare, nu mai avea putere, nu mai avea înțelegere.

Nici nu putea s'o aibă.

Oamenii de vârsta lui bătuseră drumuri lungi de carte. Aveau în ochi, în minte și în suflet, sute și mii de kilometri de rânduri tipărite; curseseră acelea ca un firișor subțire de apă clară și tare, curățind sgura, pecinginea sau negura neștiinței cu care se naște fiece om.

Zece ani oamenii aceia au citit, au gustat frumusețe, înțelepciune, și-au agerit mintea și inima să facă salturi rotunde și grațioase, iar acum sunt crescuți pe tulpina lor ca tufele înflorate de liliac mirezmat. S'au făcut strune subțiri, iată! Pe când el abia acum ar trebui să înceapă cititul. Abia acum ar trebui să facă trecerea dela poveștile fraților Grimm și ale lui Andersen...

Asta cere timp, răbdare și vieață din nou... Iar cărțile ce i le dau ceilalți nu le simte și nu le înțelege... Le închide după două foi... Le închide după două foi, de sigur, dar le cere totuși mereu și le ține pe măsuța lui ca să se vadă. Are grijă ca totdeauna cuțitul de tăiat hârtie, care-i servește de semn, să fie trecut mai departe. Și, mai ales, are grijă să dea cartea înapoi tocmai la ora mesei, când îl văd toți și pot râde toți cu dulceagă mironosire de licheluțe, la hazul cel grozav făcut de Von Stieglitz:

— « Recomandați-mi un literat să se ocupe de mașini, fiindcă ofițerul nostru mecanic a trecut la literatură... »

Ingăduința lui Siedler față de Vlaicu mersese însă mai departe. A simțit în el o fire deosebită și o ascuțime de minte cu totul ciudată pentru un om, care nu prea știa să poarte vorbele în straele lor adevărate. Fraza lui Vlaicu era ca o femeie despuiată. Arăta tot, dintr'odată, ca și când n'ar fi vrut să rămâe datoare cu nimic. Iar Locotenentul-mecanic recunoscuse în felul acesta de a vorbi, pe micul Siedler, copilașul potcovarului din marginea Vienei, care în prima clasă de gimnaziu își îngrozise camarazii și profesorii cu nerușinarea gândurilor spuse tare.

Deaceea, în inima lui a rămas până astăzi cu neștărmurita dorință să spue tot ce crede și cu înțelegerea pentru oamenii cari nu știu ce înseamnă frâul la gură. Ii înțelege și-i stimează, chiar când îl supără și n'are pic de îndemn în spre cei grăbiți să-i dea dreptate și să i se ploconească. După vieața aspră pe care a dus-o, poate că n'ar fi fost firesc să fie așa. Totuși Siedler a păstrat în suflet și trup o vânjoasă sănătate de om simplu. Ceva din nepăsarea, din eroismul obișnuit al celui pornit de-a-dreptul din pământ, și care rămâne să înfrunte totul cu liniștea pământului. In sfârșit, Siedler n'a încetat nicicând să fie feciorul potcovarului din marginea Vienei, să știe că o supărare adâncă se tae cu o înjurătură crâncenă ori, la nevoie, chiar cu o palmă, după care împăcarea vine dela sine, ca răzbunarea norilor în urma unui potop de vară.

Așa dar, Siedler îl înțelegea pe Vlaicu și i-o spunea deseori:

— « Ești un copil crescut neregulat, flăcăule! » Iar celălalt râdea întotdeauna, fiindcă tocmai asta gândea și el

despre sine însuşi, în acele dese ceasuri, când îşi aducea aminte de vorbele lui Nenea Dumitru, taică-său, care ofta căinându-i-se:

— « Nu'ş ce păcatele oi fi avut, da'mi închipui că tot eu îs de vină şi nu mi-am fo'dat toată râvna, de n'ai ieşit tu om gătat la cap ca lumea cealaltă... »

Numai că Nenea Dumitru era om aspru şi spunea vorbele acestea din suflet ponosit. Ii era amară inima văzând că truda lui şi banii cei mulţi pe care-i cheltuieşte cu Aurel, îi taie mâinile de tată şi nu mai poate ajuta cu nimic învăţătura lui Ion, al doilea copil. Iar jertfa aceluia, osândit să rămâie la bietul său plug, cu toată scânteerea unui creer ascuţit şi viu, nu-i răscumpărată prin nimic de învăţătura fratelui mai mare.

Intr'adevăr, Aurel Vlaicu nu fusese nicicând un şcolar cuminte, harnic, aşa cum le place părinţilor să aibă, spre lauda lor de azi şi chezăşia zilelor mai bune de mâine. Băetanul acesta oacheş făcea ce-i tuna lui prin cap, iar bicele crâncene ale lui Nenea Dumitru au obosit într'o bună zi, văzându-se neputincioase. Aurel era « prea drept » — aşa ar zice Siedler — ca să se mai îndrepte şi nicio primejdie din lume nu l-ar fi oprit să spuie şi să facă un lucru, atunci când socotea că trebue să-l facă.

Dovada e bătaia căzăcească pe care i-a dat-o colegului de clasă dela Liceul reformat din Orăştie. Şi doar acela era bine înfipt acolo, ca băiat de om cu stare şi cu trecere deosebită la cei mai mari. Era deci bine sprijinit, iar Vlaicu ştia ce-l aşteaptă. I-a şi spus-o:

— « Mă javră... Dacă mai clănţăni la mine, apăi eu nu ţi-oi mai zice o vorbă, fără numai că te bucşesc de nu-ţi mai merje negoţul, cât îi mai chelălăi pe iastă lume! »

Dar zadarnic l-au sfătuit cei câţiva români, cari erau în aceeaşi clasă, să nu-şi primejduiască şcoala, punându-şi mintea cu roşcatul răutăcios şi dispreţuitor. Chiar sfaturile ascunse ale lui Rieder, profesorul cel tânăr de geometrie, pentru care Vlaicu avea o deosebită dragoste, au fost fără folos.

— « Ţîpe-mă afar' şi gata! Dumneata doară ştii bine că nici popă n'am să mă fac, nici profesor, făr'numa eu mecanică şi măestrie am să lucru. »

— « Bine, băiatule, dar şi pentru asta îţi trebueşte şcoală... »

— « Trebue, nu-i vorbă, dar numai atâta până mi-o lumina Dumnezeu-drăguţul calea şi mi-o obveni o'areşce gând fain să rezolv perpetuum mobile. O' maşîna de zburat... că aceea-i invenţie doară, nu învăţătură... Da' iasta-i altă treabă. Vorba-i că nu îndur să râdă de mine şi să-mi zică « Vankuj » în batjoc, că « Mocanul » e om cinstit şi care trudeşte la pânea lui...

« Ş'apăi, feri Doamne, să încapă oarecine în laba unui « Vankuj că de estea s'or mai văz't bugăt... »

Rieder se încruntase. Ori cât ar fi ţinut el la elevul său din clasa a şasea, care era un bun cap matematic şi vedea cu uimitoare precizie în spaţiu, îşi dădea seama că nu mai poate opri o pedeapsă, aşa cum o oprise cu câteva luni înainte, când Vlaicu stinsese lumina electrică în tot internatul, la şapte seara. Atunci se sbuciumase să-l scape fiindcă-i plăcuse îndrăzneala, cavalerismul, cu care băiatul îşi mărturisise vina în faţa unui director aspru şi neprieten. Implinise doar acest om aşa de bine dorinţele Ministrului Zichy, care spusese cândva:

— « Felicit pe profesorii colegiului Contelui Kuhn deoarece ei împlinesc şi o misiune politică, prin aceea că, cultivă raporturile bune între maghiarime şi celelalte naţionalităţi, promovând cultura, care toate le nivelează şi toate le netezeşte! », încât, mai târziu, un profesor, într'o excursie, nu s'a ruşinat să se fălească, arătându-şi elevii cu vorbele următoare: « Aceasta e clasa mea, care e renumită prin aceea că nu este în ea niciun valah... »

In asemenea împrejurări, Rieder îşi dăduse seama ce primejdie îl aşteaptă pe Vlaicu. I-a ascultat povestea tremurând:

— M'am fo'ntâlnit cu Adam Lula, cu Nicolae Brânzeu şi cu alţi câţiva prieteni şi i-am chemat: « Mă, eu fac azi să se culce tot internatul nu la zece oare, ci la şapte! ». Ei a'dracu, nu m'or crezut. Cică: « No! Cum se poate?... ». Atunci eu le-am zis. « Haidaţi şi-ţi vedea... »

« După iasta i-am fo'dus pe scări, la ştocul al doilea şi m'am oprit pe coridor, la fereastra pe sub care intră conducta electrică din stradă. Am scos de sub palton un drot ca de o jumătate de meter, l-am îndoit, l-am sucit, l-am legat pe un baston şi apoi, am zis: « Un, doi, trei!!!... ». Şi am aşezat sârma mea peste toate sârmele într'o laltă. »

Directorul se îngălbenise. A înghiţit în sec şi a îngăimat:

— « Şi pe urmă?... » Vlaicu, zâmbind, dar cu ton firesc, urmează:

— S'o fo'stins electrica iar toţi junişcanii or prins chiui de bucurie pe întuneric şi strigau ca nebunii: « No! Bine c'o dat dracu 'n ea... acu merjem şi noi mai iute la culcare... »

Directorul tot nu-şi venise în fire:

— « Bine, dar tu... pe tine nu te-a curentat?... »

Vlaicu, a pufnit în râs, ca în fața unui copil, care spune o prostie:

— « E, naiba! Că nu mi-s nărod... Am fo'avut eu grijă să învelesc capul bastonului cu gumă, că doară n'am poftă de aceia să dau mâna cu dracul... »

Ochii mititei ai directorului au sclipit un moment, de parcă ar fi zis:

— « Afurisit valah! » Și omul de carte a biruit pe celălalt, dându-și seama că băetanul știe lucruri pe care nu le învățase încă în școală.

— « Bine, *Domnule* » a tușit el, apăsând pe « Domnule » în chip de asprime reîntoarsă, dar cu o mlădiere de glas în care era și un strop de respect. « poți să-mi lămurești de ce ai făcut asta?... »

Vlaicu a stat o clipă, apoi a răspuns nestingherit, ochi în ochi:

—«M'am fo' supărat pe careva bolînd de-o zis că-s prost, pentru că el buchisește în cărți până la miezul nopții. Și atunci i-am spus că-l culc la șapte — și că țin tot internatul la porunca mea dacă vreau—și-i culc pe toți...» Pe urmă, a încheiat liniștit, — « Apăi, i-am fo' culcat la șapte oare tocma, după ceasornic. »

Roșcatul nu s'a astâmpărat. Ba fiindcă Vlaicu se trudea să născocească un « perpetuum mobile » și se hârjonea veșnic cu profesorul de fizică, încercând să-l încredințeze că lucrul se poate face, răutăciosul coleg a scos « Mocanului » o poreclă printr'un calambur: « Perpetuum nobile ».

La început, Vlaicu s'a făcut că n'aude. Sau, poate, cu nelămurita-i lui știință latinească, nici n'a înțeles. Și-a căutat înainte

de maşinuţă, mai ales că profesorul de fizică, văzându-i planurile cu atâta stil mecanic făcute şi simţindu-i încăpăţânarea, şi-a dat seama că s'a întâlnit cu o încredere ce nu se poate dărâma decât prin ea însăşi. I-a spus dar:

— « Principial, firește, ai dumneata dreptate. Rămâne de văzut ce se realizează în practică. Da, da... poate că va merge. Caută să faci aparatul în mărime naturală. »

In clipa aceea ţărănuşul din Binţinţi s'a simţit ridicat în slava lui Dumnezeu. Roşcatul, care-i chinuise viaţa un an de zile, i s'a părut mic, umilit, înfrânt... S'a uitat la el numai cu coada ochiului şi a zis tare:

— « Şi hainele de pe mine am să le vând, dar maşina o fac!...»

Drept care, chiar în seara acea, n'a mai bătut uliţa Tămăşesei, spre casa văduvei unde era în gazdă, ci s'a dus de-adreptul la Binţinţi, hălăduind pe nevăzute în beznă, cei nouă kilometri de drum, ca să stoarcă lui nenea Dumitru bani pentru comanda potcoavelor magnetice dela Fabrica Ganz & Comp.

Peste câteva săptămîni magnetele au venit iar maşina s'a montat în ora de fizică, sub privegherea şi în văzul plin de înfrigurare al clasei întregi.

Infrigurare prietenească a unora, înfrigurare duşmănoasă a altora... Ai fi zis că, în ceasul acela, s'a dat o mare bătălie între două naţii, strânse sub coperişul unei odăi. Şefii celor două tabere erau aproape alături: Vlaicu şi roşcatul.

Iată maşina aproape gata... încă o piesă... încă una... Mici bucăţi lucrate cu friguri şi sânge... se încheagă... se adună... se strâng...Gata!... Acum magnetul de pus la locul lui...Totul e desăvârşit!... O mică vietate stranie, care visează să păstreze, în nesimţirea moartă a fierăriei ei lucitoare,

mișcarea veșnică... viața veșnică... Băețașul negricios al mocanului din Binținti, stă palid în fața acestei făpturi încremenite și tremură... Strânge dinții și se uită cu ochi tari la sclipirea metalică a rotițelor, apucat de o amețeală pe care abia o stăpânește... E, în felul lui, un mic Dumnezeu în fața unui nou și ciudat Adam, plămădit din pământ... Și poate că, într'un anume înțeles și acesta e făcut «după chipul și asemănarea lui»...

— «Gata!» zice Vlaicu, încet și greu. «Acum trebue să-i dau o mișcare... și nu se mai oprește cât lumea...» Spuse aceste vorbe și inima îi zbârnâi surd în miezul pieptului. Nu-și dă seama limpede, dar simte că e înaintea unei clipe fără măsură, unei răzvrătiri a lumii... Insfârșit, înaintea unui început... ***In-ce-put***...

Brusc, în liniștea și înghețarea de piatră a clasei, mâna lui Aurel plesnește sec rotița cu căușe și mașina tresare, duruind în angrenaje... Bobițele de fier cad în căușele roții, o trag în jos... Scapătă în șanțul poleit și se rostogolesc urcând din nou la loc, supte de magneți, ca iarăși să cadă în căușe și să învârtă mai departe roata lor.

Mașina sfârîe neted, cu regularitate, cu aceeași viteză. Nici o obosire. Nici o șovăială. Mașina merge egal...

Adam Lula, tremurând, strânge brațul lui Vlaicu. Ar vrea să țipe și nu poate... Biruința prietenului său trece dincolo de ei, dincolo de casă, dincolo de oraș... Ajunge la Dumnezeu.

Dar Vlaicu își scutură cotul. Clipa de sleială de după pornirea mașinuței a trecut. El aude bine... aude prea bine. Aude aceea ce nu aude nimeni din jurul său: Aude mișcarea încetinindu-se... E o încetineală neînsemnată... dar

e o încetineală... e o încetineală... Incordarea nebunească îl ţine încleştat cu mâinile pe masă. Ochii ţintă pe maşină. Urechea ţintă pe viaţa maşinei, drept pe inima ei... Şi inima slăbeşte... slăbeşte... slăbeşte...

Curând — prea curând! — abia mai mişcă.

Chipurile s'au destins... Sunt ostenite toate... şi toate au în ele o sfârşeală... E milă şi e desgust, aşa cum e totdeauna când *minunea* n'a venit...

Pe Vlaicu îl ard în ceafă ochii răi şi plini de râs ai roşcatului. Ii simte... Sunt aproape materiali, aşezaţi ca două degete de foc... Nu-i mai poate răbda. Un clocot acru, de furtună îi creşte în piept, îl înăbuşă. Scrîşnind la maşina care l-a trădat, ca fulgerul o înşfacă şi o trăzneşte de pământ:

— « Arhanghelii cui te-a...». Iar ochii podidiţi de lacrimi nu mai văd...

Roşcatul a înţeles vorbele româneşti. Rânjeşte, apoi întoarce spatele să se ducă spre bancă, spunând tare şi biruitor, ca şi când ar da cu călâiul în obrazul celui doborît:

— « N'a fost « perpetuum mobile » însă rămâne: « perpetuum nobile.»

O fiară obişnuită să ţâşnească n'ar fi putut face saltul sălbatec pe care l-a făcut Vlaicu. Palma lui mare şi grea a plesnit peste toată faţa batjocoritorului şi s'a umplut de mutra învineţită. Un pumn a icnit în coaste... iute altul... şi altul... grindină înebunită de măciuci, izbite într'o descreerare care duce deadreptul la omor...

Lovitul n'a avut nici vremea să strige. L-au scos pe braţe din sală sub garda colegilor.

Odaia a rămas pustie și goală ca un cavou. Iar în ea două fărpturi numai. Una moartă: « mașina ». Alta plângând pe cea pierdută pentru totdeauna...

Dar cei vii uită repede pe cei morți. Vlaicu a tresărit. S'a văzut singur și a înțeles. Acum trebue să părăsească un vis și un liceu. Ridică din umeri... Ce-i pasă?.. Mai sunt licee destule!.. Cât despre visuri,... mai are unul. Il are de mult, — de când a auzit de Stoica dela Ormindea din Zărand, țăranul dibaci, care a știut gândi la o mașină de sburat... Dar « balaurul » aceluia a fâlfâit o clipă pe sus și s'a prăvălit...

El, Vlaicu, va face unul care nu se va mai prăvăli... Sau dacă va fi să se prăvălească — n'are decât!... Totul e să se prăvălească mai târziu... cât mai târziu... și de sus... cât mai de sus...

Acum e liniștit deodată și împăcat cu toate. Chiar cu straful cumplit ce o să i-l dea nenea Dumitru, care nu glumește nici cu viața, nici cu copiii, nici cu biciul—când socoate el că e bine să-l înșface în mână.

E împăcat. Își strânge cărțile și pleacă drept, cu capul sus, lăsând în urmă-i ușa deschisă.

Așa e el. Nu știe să închidă ușile. Lui îi place să le deschidă numai.

Bătrânul uscățiv citea « Istoria lui Mihai Viteazul »... Ii plăcea mult, se vede, viața mistuită de visuri prea mari pentru vremea lui, a acestui Voevod neînduplecat, care fărâma graniți fără să știe și fără să vrea.

El se oprea la ape. Dar munții — înaltul — îi era ca o movilă, ca un foișor ori prepeleac de pază pus pe mijlocul unei moșii... De-ai fi stat să scormonești lucrurile cu deamănuntul poate că

ai face legături ciudate, de tot ciudate, între această dragoste deosebită a lui nenea Dumitru pentru Mihai Viteazu şi « negătatul » lui de fecior, care se întorcea acum spre casă, alungat din Colegiul reformat al contelui Kuhn...

— « Bună seara, tată!...». Bătrânul a privit peste ochelari...

— « Ce-i? »

— « M'or dat afară dela ghimnasă...» In liniştea de-o clipă, totul încremenise în aşteptare. Glasul a întrebat încet:

— « Pentruce?...»

Şi Aurel a povestit, fără ascunziş, cum îi era în fire. A isprăvit:

— « ... aşa cum l-am bătut eu... apăi n'o să mă uite...»

A urmat iarăşi o linişte. Şi tocmai într'un târziu, nenea Dumitru a zis hotărît:

— « Bine ai făcut! »

Apoi şi-a luat cartea, a căutat rândul pe care-l lăsase şi a citit mai departe:

— «...într'aceea, Vodă Viteazul supăratu-s'a foarte şi ajungând la pod la Călugăreni, unde-i zice pre nume bălţile Neajlovului... izbitu-s'a cumplit la pod cu barda în mână stângă şi lovind însuşi pe marele Sinan Paşa, l-a răsturnat pre Dumnealui peste pod în mlaştină şi i-au rupt chiar doi dinţi... »

A doua zi, nenea Dumitru l-a trecut pe Aurel la liceul de stat din Sibiu.

— « La drept vorbind, Vlaicu are dreptate. » şi-a zis Siedler. « Smeul s'ar putea încerca ». După ce a citit cu atenţie capitolul referitor la smeul lui Wilhelm Cuceritorul, la încercările şi proiectele lui Sir John Cayley făcute la 1809, ale lui Thomas Walker şi ale lui Henson, ale lui Strigfelow de la 1848, a ajuns la puneri în practică, asupra cărora a stat să se gândească.

Vasăzică în 1871, Pénaud face un mic aeroplan — în miniatură, firește — dar oricum sboară. Apoi în 1890, Clément Ader, izbuteşte să salte cu o maşină mare la Satory, peste trei sute metri şi iată că acum un an, doi americani, fraţii Wright sboară şi ei trei sute de metri în cincizeci şi nouă secunde, la o înălţime de trei metri... Aşa dar, minunea începe să nu mai fie minune, iar nălucile lui Vlaicu încep să aibă trup. Minune în schimb e faptul că Siedler pune mâna să citească cu adevărat aceste cărţi, pe care le luase dela Vlaicu într'o doară şi că înţelege bine aceea ce citeşte. Fără îndoială, începe să-l intereseze:

— « La urma urmei, tot ce se poate! » zice zâmbind în gândul lui. Şi face cu iuţeală neobişnuită calea până la încredinţare, fiindcă aici îi dă ajutor mecanicul din el, preotul atotputerniciei roţilor dinţate, slăvitorul materiei puse la lucru. « Elementul domesticit, dresat de om » cum îi plăcea să spue

uneori, când îi duduiau maşinile în plin şi simţea că forţa lor uriaşă e, în mâna lui, aceea ce e o armată în mâna unui conducător...

— « Impăratul negru al aburului » îi zisese baronul von Rosenheim. Iar Siedler şi-a apăsat capul în guşă şi guşa în guler, zâmbind cu nesfârşită mulţumire de sine.

A luat cărţile teanc şi s'a dus cu ele la căpitan.

— « Ce-i noule Belzebut dela cazane? » l-a primit baronul, ridicând ochii de la pasienţa întinsă pe tot patul îngust.

Siedler a început:

— « Eu am aici nişte cărţi, care or să vă intereseze, domnule Baron. »

N'a apăsat pe ***eu***, şi nici nu l-a mai repetat, dar şi-a dat seama că lovitura a nimerit bine în ţintă.

Intr'adevăr, von Rosenheim a ascultat cu neobişnuită atenţie şi neascunsă admiraţie pentru preocupările înalte ale locotenentului mecanic.

Ştofă de conducător înăscut, Capitanul n'a avut nevoie să înţeleagă toate câte i le-a spus şi i le-a arătat Siedler. El a înţeles că lucrul merită să fie încercat şi că are omul trebuitor. A pus mâna pe umărul lui şi a zis scurt:

— « Bravo, locotenente. Incercăm. Şi ca să începem, găseşte viteazul care se va urca. Iţi cer însă ca aceste lucruri să se facă, deocamdată, fără ştirea Comandantului. Cred că n'ar înţelege decât dacă ar vedea lucrul izbutit. »

— « Vlaicule, domnul căpitan baron von Rosenheim ne-a dat ordin să facem smeul. Intrebarea e însă cine se sue cu el? »

— « Să-l facem întâi. » a răspuns fără pic de grabă matelotul.

Siedler a avut o clipă de îndoială:

— « Credeam c'o să-ţi pară bine. »

— « Imi pare. Fără numa că esta nu-i lucru de mântuială. Trebue făcut bine şi cu socoteli. Dar eu cred că unul mare tot n'avem cum face, dacă nu ne mai ducem la Pola, sau la Fiume, pe undeva, să luăm material. »

— « Ce material?. »

— « Pânză uşoară de tot, ceva tuburi de aluminiu... în sfârşit dealdeastea...»

— « Apoi atunci degeaba mai încercăm, că vaporul nu se mişcă de aici. »

— « Ba om cerca, da mai micuţ. Şi în loc de om punem un aparat de fotografiat... Am eu un plan, ai să vezi. »

In câteva zile smeul a fost gata. Era cât un stat de om şi alcătuit din câte două rânduri de aripi, legate între ele prin beţişoare subţiri, întocmai după desenul care arăta ultimul zmeu întrebuinţat la o manevră franţuzească. Vlaicu nu se împăca însă cu forma aceasta şi n'avea încredere în ea.

— « Nu-i bună ! »

— « Dece?» întrebă amărît Siedler. Dar ardeleanul nu dădea nicio lămurire. Se mulţumea să-i răspundă:

— « Pentrucă nu-i bună. » Şi credea că-i prea destul ca să arate ce anume vede el şi cum anume vede el.

Atunci Siedler s'a supărat şi n'a vrut să-i mai ceară nici sfaturi, nici ajutor. A făcut singur încercările şi a izbutit să ridice semul la o înălţime destul de bunişoară... Dar, bine înţeles, l-a ridicat întâi fără aparatul de fotografiere.

Când i-a adăugat însă greutatea, zmeul nu s'a mai clintit din loc.

Rosenheim, care urmărea încercările, a plesnit scurt din buze:

— « Pp! Nu-i nicio ispravă, Siedler dragă. »

Ceeace a scos sudori reci pe fruntea ambiţioasă o locotenentului mecanic. S'a întors atunci pufnind în cabină şi l-a ocolit pe Vlaicu, care-i aţinea calea. Totuşi matelotul nu s'a sfiit să-l întrebe:

— « Nu-i aşa că nu merje? ».

Işi dădea bine seama, afurisitul, că supărarea lui Siedler de acolo porneşte.

Peste câteva zile ordinele de plecare au sbârnîit scurt, pe tot vaporul. In mijlocul maşinilor, care duduiau în plin, Vlaicu s'a dus la locotenent:

— « Când o pleca vasul, dă-mi liber să cerc smeul. »

Răspunsul a fost răzbunător:

— « Nu! »

Dar abia a fâşîit întâia învârtitură a helicei şi Vlaicu s'a furişat pe punte, la proră, lângă copastie. Intărind sub zmeu o piramidă, făcută din patru beţişoare, a prins aparatul fotografic între ele, a cântărit din ochiu o poziţie înclinată în aer, a făcut legătura cu nişte sfilaţă, iar declicul l-a prins cu o sforicică subţire alături. Apoi a aşteptat.

In câteva minute vaporul brăzda marea în plină viteză. Dându-se către babord, unde simţea un curent de aer mai puternic, Vlaicu a ridicat zmeul, l-a aşezat curmeziş pe direcţie, ca să-i bată curentul pe dedesubt şi l-a ţinut îndelung în mână, să-i simtă greutatea. Zmeul sălta din când în când, ca o vietate care cearcă să zboare, apoi între timpuri, se lăsa iar greu, în gol... O clipă, matelotul a avut îndemnul să se sue pe

coperişul cabinei de comandă. Cum însă vântul se întărea sub pântecele zmeului şi umfla rotundă pânza bătută pe aripioare, Vlaicu n'a mai pregetat. A rugat pe un ostaş, care trecea grăbit, să-i ţie zmeul lângă bastonul pavilionului, iar el s'a depărtat câţiva metri, întinzând sfoara.

— « Cată să simţi cât e de greu, camarade... Şi când ţi l-o smulge vântul din mână... lasă-l, că ştie el ce face... Asta înseamnă că a intrat dracu în el...»

O pală de vânt a răzbufnit şi a furat zmeul din mâna marinarului. Vlaicu a strunit scurt şi a început să-l hăţuiască, aşa cum ştia să facă în vremile de odinioară, pe câmpia întinsă a Murăşului său...

In scurtă vreme, zmeul s'a îndepărtat şi s'a tot ridicat, legănându-se larg, în talazuri adânci de ape nevăzute.

Celălalt oştean îşi uitase cu totul de treburile lui, urmărind mişcările şi sbaterea zmeului în aer. Vlaicu, încordat, ţinea frâul, ca un călăreţ pus pe un cal primejdios. Avea şi dreptate. Acolo sus, făcea salturi primejdioase o cutioară de pânză, de care aninase ambiţia lui.

Curînd, sfilaţa se terminase, iar zmeul nu se mai urca.

— « Ce-i joaca asta? » a tunat atunci un glas aspru în urechea flăcăului. El a întors ochii o clipă şi şi-a pierdut cumpătul. Era von Stieglitz.

Mişcarea lui Vlaicu l-a făcut să scape câteva minute supravegherea strunei şi zmeul s'a repezit în jos ca o săgeată, spre mare. Matelotul a zmucit coarda întărîtat şi a zis fără pic de respect:

— « No! Apăi vezi ce faci, dacă mă sperii?...Doară pentru ***dumneata*** îi făcută treaba asta, nu joacă pentru mine. »

Şi, în câteva vorbe frânte, i-a lămurit ce-i cu zmeul şi ce gând are cu el.

Comandantul, care nu era totdeauna om de neînțelegere, a morfolit de câteva ori capătul pipei în colțul gurii și a zis:

— « Dacă vrei să fotografiezi, sue-l mai sus... Nu vezi că-i prea puțin mai sus decât gabia? Trage și-l urcă! »

Nervos, ardeleanul a mârîit:

— « Drac îl știe ce are, că nu vrea să mai sue... Dar dacă mi-ți îngădui... m'oi urca pe coperișul punții de comandă — ba chiar în gabie — și l-oi sui încă pe atât... »

Von Stieglitz a făcut un gest de lehamite:

— « Mă miram eu!... Să-i spui din partea mea lui Rosenheim că astea-s fleacuri... ». Și a apăsat pe vorba din urmă...

Dar Vlaicu n'a auzit. N'avea vreme. Un punctișor luminos făcuse explozie în creerul său:

— « Ahaa!... Acu știu eu care ți-i cusurul frățâne-meu... » strigă el din tot pieptul, și pe românește... Apoi trage sforicica dela declinul aparatului de fotografiat și coboară zmeul jos.

A scos placa, i-a trimes-o lui Siedler s'o developeze, iar în urmă el a desfăcut piramida unde prinsese aparatul. Acum vedea limpede totul.

— « La viteza asta a vaporului — adică la asemenea vânt — îi trebuește o anumită înclinare. Ori eu i-am fixat înclinarea cu aparatul fotografic, care i-a mutat centrul de greutate mai jos și puțin mai îndărăt decât centrul lui de sprijin. Dacă nu vrea să se urce mai mult înseamnă că centrul de greutate trebue ales ceva mai îndărăt, ca să deschid unghiu mai mare față la vânt. »

Intr'adevăr, a doua oară zmeul a urcat cu mult mai sus. Atunci Vlaicu a mai scos o fotografie. S'a suit apoi în gabie și urcîndu-l a treia oară, a izbutit să capete o înălțime, dela

care, după părerea unora, o fotografie, începe să fie folositoare unei cercetări de orizont.

La această încercare din urmă toată ofiţerimea vasului era pe punte şi urmărise manevra. Insuşi von Stieglitz, a examinat plăcile developate în grabă şi a arătat celorlalţi deosebirile de orizont, după deosebirile de înălţime dela care fuseseră luate.

— « Fotografiile sunt imperfecte, desigur, dar pentru noi se deschide o cale de încercări. N'am decât părerea de rău că omul acesta vine aşa de târziu în timpul manevrei — adică exact la terminarea ei — deoarece acum mergem la Pola, şi că sunt obligat să-i dau o zi de arest, fiindcă a părăsit sala maşinilor... »

Apoi plecând, a zâmbit de sus şi acru lui von Rosenheim:

— « Iată deci, scumpe Baron, că n'a fost nevoie de balonul Domniei tale. » La care, căpitanul a zâmbit şi el, dar a zâmbit dulce.

In faţa lui Vlaicu, bietul, care nu mai înţelegea nimic, Hartmann a râs drept mîngîiere:

— « Primul tău sbor, ca să zicem aşa, s'a sfârşit cu o cădere... în arest... » Apoi bărbăteşte i-a apăsat pe umăr şi i-a zis încredinţat, din tot pieptul şi din toată inima: — « Asta înseamnă că începe bine, Vlaicule! Incepe bine! »

Dar flăcăul, gândindu-se la toate câte le-a păţit de pe urma « măestriilor » lui, a dat din cap, a oftat şi a spus încet:

— « D'apoi că estea or început de mult, domnule Locotenent. ... Nu ştiu când or începe şi de altele... »

Atunci Ursinus, care examinase tăcut ciudatul smeu, toată alcătuirea de beţişoare ce lega şi-i întărise aparatul, a sărit peste o sumedenie de gânduri şi l-a întrebat:

— « Ascultă domnule. Spune-mi drept. Cărţile despre aviaţie sunt ale dumitale, sau ale lui Siedler? »

Rosenheim era alături şi a ciulit urechea, mirat.

— « Cum? » apoi măsurând pe neînsemnatul matelot cu mâini mari, dela tălpile lui urîte până la creştetul tuns mărunt — cu o firească oprire pe gâtul cel lung cu disgraţios măr al lui Adam, adaugă — « ale lui Siedler, firește. »

Vlaicu l-a privit pe sub gene şi n'a spus nimic. A dat din cap, ca şi când ar zice:

— « Dacă spune dumnealui... »

Dar după mustaţa mică şi neagră a fluturat un zâmbet subţire, subţire de tot.

Ochii albaştri ai lui Ursinus au văzut zâmbetul acela. L-au văzut şi nu l-au uitat.

Ca o dovadă e faptul că, de atunci încolo, Oskar n'a mai vorbit niciodată cu Siedler despre aeroplane.

In timpul cartului de după masă, Ursinus s'a pomenit cu Vlaicu.

— « Am venit », zise « să-ţi dau cele două coroane şi jumătate, pe care mi le-ai plătit pentru dresul ceasului. »

— « De ce? » întrebă ofiţerul. « Doar ai muncit pentru ele. »

— « Mda... dar dela dumneata nu iau bani. »

Şi înainte ca Ursinus să se fi putut împotrivi, Vlaicu i-a apucat braţul, i-a pus banii în palmă, i-a închis degetele peste ei şi i-a strâns mîna cu o inimă care putea să spună multe.

Apoi a plecat.

Insfârşit isprăvise. După atâta amar de vreme, petrecută în ostăşie, se întorcea gol şi trist, pentrucă îşi dădea seama că au fost ani din viaţă pierduţi fără nici un rost. Altceva visase el, atunci când s'a hotărît să se dea voluntar la marină şi să înfrunte greutăţi şi timpul irosit. Nădăjduise să întâlnească oameni înţelegători de sufletul maşinilor, de nesfârşita rodnicie a căilor ce s'ar putea brăzda cu ele. Nădăjduise să aibă în mână ateliere, unde să poată lucra şi purtase în zeci de locuri cutiuţa sfioasă, în care ţinea micul lui model de submarin. Căci mai ales acest « păstrăv de fier » cum îi zicea el, trebuia să-i deschidă cea dintâi poartă spre adevăratele rosturi ale sale. Pe urmă avea să vie maşina de sbor... şi poate — cândva — acel înebunitor « perpetuum mobile » de care se agăţase cu desnădejde şi pentru totdeauna.

Dar între ele şi peste ele, câte n'ar fi putut să vie încă? Fiecare zi şi fiecare împrejurare stârnea în mintea lui — croită cu desăvârşire altminteri decât a altora — fel de fel de gânduri şi fel de fel de visuri. Îşi dădea aşa de bine seama că vede limpede înainte, şi că vede înaintea tuturora, încât de mult nu-l mai mirau zâmbetele neîncrezătoare sau pline de zeflemea ale oamenilor care-l ascultau vorbind. Spunea de ei:

— « Eştia au creerul lipit cu poze, ca albumele de cărţi poştale, pe care le fac unii, când se plimbă prin străinătăţi. Nu le place decât ce-or văzut. Şi nu spun că or văzut un tablou, dacă n'or pus un picuţ mâna măcar pe ramă, ca s'o simtă tare. Eu aşa le-aşi zice: « domnii mânăvede... »

Şi totuşi trăsese nădejde, până acum o lună, până acum o zi. Totul a fost însă zadarnic. Pleca dela Pola, întocmai cum venise: cu vioara, cu submarinul şi cu lădiţa lui săracă.

Avea bani puţini de tot. Oftase numărându-i, când a primit micul mandat cerut cu greu şi greu trimis din punga strâmtorată a lui Neica Dumitru Vlaicu din Binţinţi.

« Nu mai veni pe acasă că mai cheltui criiţari şi pe ţug... Ş'apăi eu iar am mai fo'amanetat două jugăre la Albina în Sibii. Mai bine să merji drept la ştudiere... »

Şi Aurel a luat bilet de clasa treia pentru Salzburg, ca să treacă la München, unde-l aşteaptă şcoala... Da, aşa e mai bine: îl aşteaptă şcoala... căci el, hotărît lucru, nu aşteaptă şcoala. El aşteaptă altceva.

Când a trecut dealungul trenului, să ajungă la vagonul său, a zărit la un geam de clasa întâia pe Ursinus. Era îmbrăcat civil şi-i şedea rău, pentrucă părea un copil gras care se fandoseşte în haine de om mare. Atât a văzut Vlaicu şi a întors repede capul, făcându-se că nu bagă de seamă chipul întrebător, mirat, al fostului ofiţer. De altfel, Ursinus avea tot dreptul să fie nedumerit. Intâlnise chiar în dimineaţa aceea pe ardelean şi-l întrebase ce drum ia. N'a vrut însă să-i spue până n'a aflat că locotenentul pleacă la Frankfurt, prin Salzburg.

— « Păi, eu plec în altă parte, spre casă. » i-a lămurit moale românul, luându-şi rămas bun, destul de prietenos altfel.

Ursinus, cu tot vântul rece care sufla, a deschis geamul să-l urmărească şi l-a văzut de departe, urcându-se în acelaşi tren. Atunci a pornit să-l caute din vagon în vagon, până ce l-a găsit adormit într'un colţ, cu faţa acoperită de o pălărie calabreză cu borurile uriaşe. Ar fi vrut să-l scoale dar nu s'a îndurat. Rămăşiţă şi asta dela bătrâna Lotte:

— « Nu turbura niciodată, somnul, mâncarea şi rugăciunea omului... »

Dar pe când vorbea în şoaptă cu conducătorul şi-l ruga să-i spue călătorului adormit, că-i aşteptat de un prieten în vagonul de clasa întâia, un ochiu s'a crăpat subţire, subţire de tot sub pălăria cu aripi mari şi pândea plecarea omului stingheritor.

— « Ce am eu a vorbi cu dânsul? Lese-mă necazurilor mele şi cate-şi de bogăţia lui. La urma urmii şi esta-i « domnul mânăvede » ca toţi ceilalţi... »

Şi gândind astfel Vlaicu nu băga de seamă — ori nu voia să bage de seamă — că nedreptăţeşte omul, care dorea să i se apropie şi pe care el îl simţea — în orice caz — mai îndreptat spre el decât pe toţi pe ceilalţi, cu Siedler în frunte.

Dar era acum în călătorul cel sărac, o dorinţă aspră să-şi rupă viaţa în două şi să spele de pe bucata care i-a rămas, tot ce întâlnise. Bucuriile nu le mai ţinea minte; erau prea puţine şi prea mici, iar suferinţele se legau aşa de mult de rarele lui clipe bune, încât păstrarea celor din urmă, l-ar fi silit să păstreze prea multe din celelalte. Voia să şteargă tot, să sfârşească tot, cu dorul acela neînfrânt pe care îl ai când viaţa îţi merge

greu şi la fiecare zar aruncat, cauţi să uiţi nenorocul trecut, nădăjduind să schimbi prin asta ziua cea nouă.

— « Să mă lase în pace! » a încheiat cu straşnică hotărîre. Iar în inima lui vorba a sunat puternic, ca o poruncă mare şi fără crâcnire, pe care un Vlaicu tare şi nou, a dat-o unui Vlaicu nevolnic de până acum.

Apoi a închis ochii şi a adormit.

Ursinus a mai bătut de câteva ori drumurile de-alungul trenului. Osteneala i-a fost zadarnică, fiindcă rumânul sforăia sdravăn şi primar, gonind cu inconştienta lui osârdie muzicală orice călător care cuteza să intre în cupeu.

Când a aflat dela controlor că flăcăul are bilet pentru Salzburg, Ursinus a înţeles că Vlaicu îl ocoleşte. L-a durut, fiindcă i s'a părut o nedreptate. Dar totodată i-a fost milă. Se uita la cel adormit, îi vedea lada grosolană de pe poliţa de sus, hainele sărăcuţe şi lustruite de vechime, cravata eftină, prost înodată în gulerul prea înalt şi-şi dădea seama că ar fi trebuit să scotocească altminteri sufletul unui asemenea om.

— « Am fost stângaci şi l-am jicnit. Blestemata mea lipsă de caracter fixat, îmi face numai neplăceri. Căci iată, acum mă despart de băiatul acesta, pe care poate n'o să-l mai întâlnesc în viaţa mea şi mă doare cu adevărat că duce cu dânsul o imagine, care mă arată fals... Adică, mă arată la un moment anume în care nu eram *eu* cel de totdeauna... »

Atunci, într'o pornire aproape neînţeleasă, la cea dintâi gară Ursinus şi-a mutat bagajele lângă Vlaicu şi l-a aşteptat să se trezească...

Era înduioşător. Ii urmărea toate mişcările, tresărea la fiecare schimbare de poziţie, la fierare clătinare din cap.

Parcă era o mamă care păzește somnul odraslei sale... Mamă, sau aproape mamă... Ori poate mai mult decât o mamă — adică o bună și bătrâna Lotte — căci doar ea era în stare să împrumute un copil de oriunde, numai să-i dea dreptul a se socoti mamă.

De fapt, în clipele acelea, Ursinus se simțea el însuși semănând cu buna și bătrâna Lotte.

— « Am ajuns la Salzburg, Vlaicule! »

Omul s'a răsucit și și-a văzut de somn.

— « Scoală Vlaicule... că ne dăm jos! »

După grele sguduiri, adormitul a crăpat ochii și a tresărit:

— « Ce-i? »

— « Am ajuns la Salzburg!... »

Incă buimac de somn, ardeleanul a înșfăcat lădițele și a dat să coboare. Un hamal, urmând porunca și arătările lui Ursinus, i le-a smuls însă din mână, ceea ce a iscat o adevărată luptă:

— « Ia lasă-mi lucrurile, omule! »

— « I-am spus eu să le ducă, Vlaicule! »

Românul era însă neîndurător. L-a privit chiorâș:

— « Dar ce, eu n'am mâni?... » Apoi, simțind că a lovit cam tare, a surâs: « Ba, har Domnului... Trei hamali la un loc nu adună două labe cât ale mele... »

Ajunși în mijlocul halei mari, înainte să coboare pe treptele care duceau la ieșire, cei doi s'au oprit.

Semnalul îl dăduse Vlaicu, lăsându-și lucrurile jos:

— « Eu rămân aici, că plec mai departe. »

— « Și eu. » i-a răspuns Ursinus. « Trenul meu e peste trei ceasuri. Dar dumneata când ai tren? »

Vlaicu ocoli răspunsul, fiindcă nu știa la ce ținteşte celălalt şi ar fi dorit să se ferească de alte întâlniri.

Oskar i-a propus zadarnic o plimbare în Salzburg, ca să-i arate locurile copilăriei.

— « Dă-l dracu de Salzburg. Ce să văd în el? Case vechi şi mucegai?... Păi asta avem noi bugăt la Sîbiiu... Ce alt? Pietre?... Incă şi de 'elea am fo' văz't destule... Lasă-le 'n colo!... »

Apoi, îmbufnat, a smâncit din cap în sus, îndărătnic şi vrăşmaş, încheind:

— « Mţ!... Eu stau aici să mânc o felie de salamă că mi-i foame... Merji sănătos... şi cu bine!... »

Când a ajuns la uşa de eşire, Ursinus a întors capul. I s'a părut că aude limpede vorba pe care i-o spusese matelotul când îşi luase rămas bun cu o zi înainte:

— « De s'o da la gazete că a sburat unul, Aurel Vlaicu, să ştii că ela eu sunt! »

Dar Vlaicu nu se mai vedea. El mesteca încet şi încruntat, o felie subţire de salam şi-i făcea plăcere să simtă cum se încordează de tare muşchii dârji ai fălcilor lui încăpăţânate.

MÜNCHEN

VALURILE LUMII

Gălăgia din Hauptbahnhof l-a ameţit. Coborîse treptele vagonului cu lădiţele grosolane şi le-a pus jos, neştiind ce cale mai scurtă să apuce până la căsuţa săracă a gazdei lui, departe, tocmai spre marginea oraşului, lângă Oberwiesenfeld.

Hamalii trăgeau o clipă cu coada ochiului la cutiile sărace şi nu se îndemnau să se repeadă. Meseria îi învăţase bine mirosul clienţilor buni, iar tânărul cu labe mari şi gât lung nu mirosea a client bun. L-au lăsat, în încruntarea lui nedumerită, să gândească anume ce are de făcut.

Dar Vlaicu n'a fost multă vreme nehotărît. Socotea în minte străzi, cruci de drumuri şi case, le proiecta pe caldarâmul cenuşiu al peronului, construia un München în miniatură deasupra căruia plutea ca o pasăre, socotind depărtarea cea mai scurtă.

Repede a fost lămurit. A tras bine pe cap pălăria cu borurile mari şi a mârâit printre dinţi o comandă scurtă, pentru el însuşi:

— « No! Haidam! »

Şi-a înşfăcat lăzile în braţe şi a purces.

Pe scările, care dădeau în Bahnhofplatz, i-a eşit înainte un copilandru miţos, rebegit, în sdrenţe.

— « Duc eu lada, te rog frumos! »

Vlaicu, ispitit, l-a măsurat:

— « E grea, flăcăule, vii de pământ cu ea! »

Dar băetanul s'a apărat cu înverşunare:

— « Nu, domnule, pe cuvânt!. Am dus şi mai grele!... Pe urmă, omul se cade să fie trudit, dacă vrea să doarmă bine! »

Vlaicu a râs. I-a plăcut haina în care băetanul îşi îmbrăca cerşeala.

— « Asta de bună seamă că-i aşa. Dar ce mi te faci dacă truda-i mare şi somnul scurt? » l-a întrebat el, răspunzându-i pe acelaşi grai.

— « Dormi mai îndesat! » a zâmbit băetanul şi a întins mâna să înşface lada cea grea. Insă când a vrut să ia şi cutia de vioară, românul i-a dat peste labă:

— « Nu pune mâna! Aiasta-i măestrie fainâ. Plânje când îi pune-o să sboare! »

Şi după ce s'au tocmit de preţ, au luat-o spre stânga gării, apoi pe Paul Heyse — Strasse, mergând domol, din ce în ce mai domol, până ce Vlaicu şi-a eşit din fire şi a răbufnit:

— « Dară ce drac' ai de tot rămâi de coada mea?... Stai ciorilor lângă mine, c'apoi îţi iau lada şi mi-o car singur! »

Flăcăul i-a lămurit că nu-i şade lui, să umble alături de un « domn ». Ceea ce Vlaicu auzind, a izbucnit vesel şi i-a tuflit şapca pe ochi:

— « No! Apoi bine c'ai spus măcar tu. Am să te pui să scrii asta lui tata, să audă şi dumnealui ce fain fecior m'am fo' făcut eu cum am călcat în München iară! »

Băetanul începuse a gâfâi. Lada era cu adevărat grea şi peste puterile lui. Vlaicu, înţăncuşat de milă, s'a făcut

foc. Il mîniase mai cu seamă privirea de aspră judecată a uneia din cele două bătrâne, care treceau sprijinite în baston şi ţinându-se de braţ. Una i-a zâmbit, şoptind celuilalte:

— « Sdravăn flăcău! » Dar tovarăşa ei a măsurat cu ochii băiatul cel slab cu lada grea în spate şi, alături de dânsul, tânărul înalt, cu două cutiuţe uşoare la subţioară.

— « Sdravăn, dar... ce face el e... » a auzit-o bodogănind. Iar mintea a construit fulgerător restul: « neomenie »... Şi atunci s'a oprit, a luat lada din mâinile celuilalt, i-a dat cutiuţele şi a pornit-o repede, furios pe babă, pe băiat, pe toată lumea şi mai presus, pe sine însuşi.

După o sută de paşi, a înţeles că bătrâna avea dreptate. După două sute îi venea să ceară iertare băiatului... Iar după trei sute şi-a dat seama că o cafenea, care-ţi ese în drum, nu-i totdeauna prilej de trândăvie pentru oamenii tineri şi rost de viaţă pentru pensionari. Ea poate să fie chiar loc de haltă pentru un om sleit, asudat şi crâncen încercat de sete.

Cafeneaua era goală la ceasul acela. Doar două chelneriţe de mai şedeau la taifas într'un colţ, cu un domn bătrân — obişnuit de-al localului, se vede — şi râdeau vesele, fără treabă. Pe noul venit parcă nici nu l-au băgat în seamă când s'a aşezat, aşa de târziu s'au întors spre el şi aşa de leneşe s'au îndemnat să-l întrebe ce pofteşte.

— « Bere! » a zis scurt Vlaicu, arătându-se pe el şi pe băiatul, care se aşezase la masa de alături. Apoi îşi răzămă coatele pe masă şi s'a încruntat, încleştându-şi fălcile. Se vedea cât de colo că e nemulţumit.

De altfel cam avea de ce. Intâlnirea cu bătrânele sprijinite în baston îi lăsase în suflet o amărăciune ce dădea mai multă

dreptate celei cu imputarea. Dar amărăciunea aceasta pornea din ascunzişuri nemărturisite şi din legături care se făceau dela sine, în chip ciudat.

Intr'adevăr, bătrânele îi aduseseră aminte de gazda lui, Cristina Kaulbach şi — fireşte — de anume lucruri care nu puteau să-i facă nici o plăcere.

— « Mititele cum erau, se adună tocmai cât zdrahonul de Frau Cristina... Una s'a uitat cu ochi mueresti întocmai ca şi dumneaei, cealaltă m'a bodogănit întocmai ca şi dumneaei... Vasăzică, nici n'am apucat a intra bine în Münchenul esta şi mi-a şi eşit în cale dumneaei... Esta nu-i semn bun, după câte s'or mai fo'petrecut... Nu-i semn bun de loc, şi eu chef s'o iau de la capăt n'am picuţ! Am făcut odată prostia, că doară mi-a dat răchie tare, diresă de Capuţini la mănăstire şi mi s'o dizolvat mintea în alcohol... Acuma dară s'o gătat! Mi-s om în toată firea şi fătucile cârâesc prin toate ogrăzile... »

Iar când a ajuns cu gândul la « fătucile care cârâesc prin toate ogrăzile » a ajuns şi cu ochii pe şoldurile voinice şi rotunde, pe braţele durdulii şi pieptul plin ca un burduf tare şi tare strâns în pieptarul negru, al chelneriţei bavareze, care-i aducea berea cu spuma prelinsă pe marginea mass-ului.

— « Ce te încrunţi aşa la mine? » l-a rupt din gânduri nemţoaica veselă şi prietenoasă, învăţată să n'aibă pic de sfială în clientela măruntă a berăriei acesteia micuţe. Vlaicu a tresărit:

— « La dumneata? D'apăi nici nu te-am văz't! Eu mă gândeam la altele... »

— « Ahaaa!... Vasăzică ai mai multe, dumneata... » a râs ea cu toată gura şi cu toată faţa cea arsă de soare şi

zmălţată de pistrui. « Apoi de-aceea ai obosit dela gară până aici cu lădiţa asta în spinare... »

Vlaicu nu ştia ce să răspundă. A zâmbit încurcat. Cutezanţa fetei, venită peste capul lui după atâta vreme de aspră militărie şi singurătate bărbătească, îl stingherea şi-l aţâţa. I-a răspuns într'o doară, copilăreşte, cu o rămăşiţă de haz săsesc, auzit pe vremea liceului la Sibii:

— « Ai dumneata noroc că nu ştiu ce să-ţi răspund, altminteri ţi-aşi zice una să te cruceşti! » La care, chelneriţa, văzând că a dus berea la gură, a făcut profesionala retragere cuvenită şi a plecat încheind cu ochii şireţi:

— « Pe mine mă găseşti aici totdeauna, aşa încât gândeşte-te şi vino să-mi răspunzi... »

La plată, Vlaicu a stat în cumpănă când a venit rândul bacşişului. A zis tare şi mărturisindu-şi încurcătura:

— « No! Acuma vine lucru dracului! Dacă nu glumeai cu mine ştiam bine ce bacşiş să-ţi dau. Dar acum, nu mai ştiu de loc... »

Fata i-a răspuns însă cu nefăţarnică judecată de breaslă:

— « Dă cel puţin de două ori mai mult decât era să-mi dai! »

Şi Vlaicu i-a dat, primind în schimb un:

— « Fescher Bursch! » pe care avea să-l ţie multă vreme minte.

Când să iasă pe uşă s'a răsgândit. Aflase ceva de spus, găsise ceva de întrebat... Era îndoit de drumurile pe care mergea şi avea nevoie de un ajutor, un cât de mic ajutor.

Cu acea limpede înţelegere a femeii, chelneriţa s'a apropiat numaidecât:

— « Vrei ceva? ».

— « Da, » îngăimă Vlaicu, storcându-şi vorbele cu greutate. « Nu ştii dumneata... cam ce preţ mai au camerile pe aici?... »

—« In hotel? » întrebă fata. « Sau case particulare? »

— « Particulare... aşa cred... »

Ea a stat o clipă în cumpănă, cântărindu-l din ochi şi cercând să citească nelămurirea frunţii lui vălurate în cute mari.

— « Pentru cine camera?... Pentru dumneata? » Iar acest « dumneata » a venit mai târziu, mai rar, mai încet, ca şi cum ar fi izvorît de departe, din adânc.

— « Da... pentru mine. »

Freya Gröbl — aşa o chema — a simţit că inima i se strânge uşurel. Ii părea rău acum că a glumit cu tinerelul acesta aşa cum le plăcea bătrânilor cei crunţi să audă şi să vorbească în ceasurile de cafenea şi de scăpătare din aspra lor seriozitate zilnică.

Ii părea rău fiindcă mătuşă-sa, Sofia Bermüller, care o găzduia şi pe dânsa, avea o odăiţă de dat şi nu era prea departe. Iar Freya, din mica ei lume de trudă şi sărăcie, luptase peste puteri să facă pe bătrână a primi în gazdă un om tânăr, iar nu numai pensionari săraci, obosiţi şi plicticoşi. La un funcţionar, ori un student, n'avea curajul să se gândească — era o fată cinstită, iar vorbele uşuratece îi treceau pe de-asupra inimii, fără s'o întineze cu nimic. — Trăia însă în blestematul acesta de München, unde nu poţi veni, tu, pui de fată crescută în Betleemul bavarez, la Wildenroth, colţişorul acela curat şi sănătos, fără a visa o dragoste de student... o dragoste absurdă, ca în romanele cele eftine... o dragoste

fără nici un înţeles — dar cu mii de dureri — şi pe care nu ştii cum ar fi mai bine s'o isprăveşti: cu fericire veşnică şi bogăţie (descoperind că studentul cel sărac era baron, ori un prinţ) cu oftică şi moarte, sau cu intrarea în mănăstire...

Cum se vede, trăia şi Freya visul cel fără noimă al tuturor fetelor din vremea şi din lumea ei neînsemnată.

Dar bătrâna Bermüller trecuse de mult prin căile pe care le visa voinica ei nepoată. Trecuse prin ele şi le plătise vamă cumplită, căci simţea şi astăzi între coaste, bucăţica de plumb a pistolului, care-i încheiase râvna de poezie. Iar nepoata şi-o iubea cu patima aspră şi mândră a femeii sterpe şi n'o voia primejduită. De dragul ei vârîse picul de capital pe care îl avea în tovărăşia lui Joseph Bamberger, pentruca acesta s'o pregătească pe fată să fie într'o zi patroană bună, cinstită şi pricepută, a unui mic local, dosit pe undeva, fie în mahalalele oraşului, fie departe de el, la ţară, lângă Ammersee, sau poate chiar la Wildenroth.

In casa curată şi veche, erau astfel multe plânsete ascunse şi multe zile de îmbufneală acoperită, când camera de închiriat se făcea liberă şi se atârna la poartă bileţelul vestitor. Căci bileţelul pierea de acolo totdeauna, luat de mâna bătrână a noului chiriaş, veşnic om trecut, cu totul neprimejdios, doritor să se culce seara odată cu lăsarea nopţii şi iubitor să joace maus ori să facă pasienţe prelungite în ceasurile de odihnă.

Freya ştia astfel că o aşteaptă iarăşi nemulţumirile vechi. Ba poate încă şi altele mai mari. A simţit totuşi o nevoe neînfrântă să zvârlă un zar şi l-a aruncat fără să gândească mult.

— «Ştiu eu o cameră ieftină în Spatenstrasse... la o doamnă bătrână...» I-a spus numele şi numărul casei, apoi,

văzându-i mâinile a adăugat mai încet « Dar ce meşteşug ai dumneata? »

Vlaicu a tuşit uşor şi a ridicat din umeri, încurcat. Lui nu-i plăcea să spue că este ceea ce nu pare. I-a răspuns aşa dar, să n'o stinghereasc㠖

— « Mecanică... »

Freya, a dat din cap resemnată şi cu un oftat abia auzit, de parcă ar fi zis:

— « Dacă nu se poate altfel... fie şi aşa! »... După aceea a urmat cu glas:

— « Dar să nu-i spui doamnei cine te-a trimis... Spune doar că ai văzut singur biletul dela poartă... »

In ziua aceea, clienţii obişnuiţi ai fetei au fost adânc nemulţumiţi de serviciul ei.

Bamberger cel burtos şi asudat, le-a cerut ertare tuturor, dar nu le-a făgăduit că n'o să se mai întâmple. Fusese doar şi el chelner mai înainte vreme. Şi-apoi, după felul cum se uita fata la ceas, după zorul cum întreba de ora închiderei, după încruntarea cu care primea pe fiece nou venit, Bamberger a priceput că în seara aceea Freya are şi mai mare cuvânt să fie nemulţumită de clienţii ei...

Sofia Bermüller era o femee îndrăcită, care n'avea nevoie de tovarăş la vorbă decât doar să nu se spue că sporovăeşte singură.

Incetineala de cuvânt a lui Vlaicu şi poticnelile-i fireşti în graiul nemţesc nu i-au dat pas să lege măcar o vorbă întreagă. A răspuns numai prin semne şi prin banii cu cari şi-a plătit chiria înainte. De bună seamă însă, nici n'a înţeles

prea bine tot ce i-a boscorodit bătrâna în limba ei bavareză, stropşită din gura cu dinţi puţini şi nici când uscată. Şi-a dat seama totuşi că îl socotea şi ea « lucrător, ori mecanic » întocmai ca şi chelneriţa dela cafenea, că îl vrea om de treabă, nu « haimana de student » şi-i mulţumită aflând că poate cânta din vioară. Dar mai mulţumită a fost ca de orice, când a zărit micul model de submarin, cu forma lui ciudată de peşte subţire. Vezi bine, asta i-a dat prilej să audă că flăcăul şi-a făcut armata la marină. Atunci Sofia Bermüller s'a înduioşat până la lacrimi:

— « Ei nu! La marină? La Pola? Pe Adriatica?... Ei bine şi eu am fost la Pola şi m'am plimbat pe mare... Era în 1864... »

A început o poveste lungă şi încâlcită, care întindea tristă punte peste o jumătate de veac... Femeia vorbea despre toate, afară de bărbatul care o dusese pe acolo şi cerea mereu sprijinul lui Vlaicu, să-şi aducă în minte locurile, străzile şi casele scumpe ei. Firește, nu se mai potrivea nici o stradă şi nici o casă. Toate se schimbaseră, toate căpătaseră altă viaţă, alte rosturi. Şi totuşi schimbările pe care le vestea Vlaicu nu aduceau în gândul femeii nici un soi de ciuntire. Ii puneau doar culori proaspete pe cele văzute de ea, odinioară, căci amintirea îi crescuse ca o făptură cu viaţa ei aparte şi — spre deosebire de viaţa omenească — întinerise totul şi totul mergea către o mai desăvârşită înfrumuseţare.

Năvala de poezie tristă şi dulce a trecut repede. Căci tocmai când Vlaicu începuse să-şi simtă inima înmuiată de bătrâna asta schilavă ca o scoabă, cu laţe înverzite din pricina cănelii şi cu ochi cenuşii, pungiţi şi uscaţi, Sofia Bermüller, s'a scuturat de visuri ca de praful unui drum lung şi s'a făcut iarăşi proprietăreasa aspră dela început:

— « Vasăzică o lună de zile de probă. Dacă te porți bine, te țin mai departe. Dacă nu, bună ziua! Eu dau odaia eftin tocmai ca să pot alege chiriașii. »

Apoi l-a lăsat pe Vlaicu înciudat și nedumerit:

— « Măăă! Ce scorpie de muere!... Asta nu mai este odae cu chirie, făr' că-i tocma de parcă m'am vârît argat la stăpân... Apăi, o merje cât o merje! Da' de-i rea la clonț, deloc mă gat de drum! »

Și vârîndu-și până în urechi pălăria lui mare, a plecat pe la Café Stephanie și la Café Luitpold, cele două localuri unde se adunau de obicei românii, să vadă de nu găsește vre-o fărămiță din Ardealul lui.

— « Ura nație!... ».

Cel căruia îi zisese « nație » a ridicat ochi mirați de pe « Tribuna » și l-a privit pe Vlaicu neștiutor, de parcă nu l-ar fi cunoscut. Apoi, de-odată, a izbucnit:

— « No!... Dar când drac'de tine te-ai fo'ntors, bade, dela cătănie? »

— « Să tot fie două oare! Am ancorat la o găzdoae și gata mi-s să pornesc la ștudiere fainâ... Drept aceea vezi-mă-s venit la Café Luitpold. Doară am auzit că ați și deschis cursurile! » Și au râs amândoi.

— « Dară cătănia cum îți fu?... »

— « Pe valuri, frate, pe valuri! »

— « D'apăi asta nu-i așa mare noutate, că toate-s pe valuri! »

— « Toate, zis'ai bine! Făr, că tăte elea n'or fost de nici o șanță... Am trudit ca un câne, la mașini, dară de învățat n'am apucat nimică. Lucru vechiu și capete bătrâne, care

nimic n'or putut înțălege dela submarinul meu. Și doară l-am îngeniat fain de tot, frate și cu-așa măestrie ai face prav într'o săptămână toată flotila Engliterei. Da'are cine să priceapă? »

Prietenul lui Vlaicu, pictor de meserie și venit la München să învețe mai departe în meseria lui, nu pricepuse mare lucru din multele invenții ale flăcăului bințințean.

Vorbind drept, dar drept de tot, nici nu-l prea lua în serios. Îi era mai mare și-i era drag pentru firea lui și pentru uriașa lui putere de-a visa. Înțelegea bine pictorul, că această veșnică înfrigurare a născocirilor, această necontenită plămădire — ori măcar încercare de plămădire — a unei lumi noui, cu zariști proaspete și largi, e tot așa de vrednică prețuirii ca și o mare poezie. Iar el prețuia poezia. Ba poate fusese singurul lucru pe care îl prețuia în viață. Dovadă era însuși faptul că lăsase orice drum din cele multe și bănoase, care-i fuseseră deschise, ca să-l apuce pe cel mai greu, cel mai dușmănos, cel mai îngust și— poate — cel mai scurt.

Îl iubea pe Vlaicu și-i înțelegea nevoia de visare. Nu încerca însă a pricepe scornirile lui ciudate, pentrucă îl judeca după una singură din ele: «perpetuum mobile». Iar despre acela după zece ani trecuți, însuși Vlaicu spunea:

— « De perpetuum mobile m'am lăsat. Nu se poate. E o prostie. M'am fo'trudit ani de zile cu magnete, am meșterit sumedenie de planuri și socoteli... No! Nu merje! »

Și atunci prietenul se întreba singur dacă peste zece ani de aici înainte, Vlaicu, năzuind spre alte noui scorniri, nu va spune de cele de azi, întocmai aceea ce-a spus despre celelalte. In adâncul inimii sale, pictorul, nici măcar nu se mai întreba. Era încredințat. A svârlit totuși un cuvânt, ca să dea ghes vorbei care lâncezise și căzuse grea ca plumbul, de parcă acești

doi buni prieteni, după doi ani de despărţire, n'ar mai fi avut ce-şi spune unul altuia :

— « Dar inginerii... Insfârşit, *specialiştii*, n'au înţeles?...»

— « De bună seamă c'or înţeles! Ba, mi-or fo'zâs că-i lucru fain de tot. Făr'că trebue criiţari prea mulţi, ca să se construiască... » Aici Vlaicu a început a râde şi a urmat ridicând glumeţ şi nepăsător din umeri. « Dar ei a dracu'or zâs aşa numa să scape de mine, că n'or priceput nici unul nimic... »

In mintea pictorului a venit atunci un adaos tăios de încredinţare rece, limpede, neîndurată.

— « Trebue să fie şi asta ceva ca perpetuum mobile! » gândi el şi în chip de mângâere încercă să schimbe vorba.

— « No! Că nu-i nimic! Indată faci tu altă măestrie şi-i tai aspru! »

Dar pe Vlaicu nu l-a înşelat. El a zâmbit uşor, aşa cum zâmbea întotdeauna în faţa necredinţei oamenilor şi şi-a lăsat prietenul să creadă că mângâerea lui e cu rost. Simţea de altfel o bucurie fără margini să se lase înşelat cu bună ştiinţă, deoarece îşi dădea seama că, la urma urmii, cel mai greu înşelat e tocmai înşelătorul.

Au pornit să colinde puţintel prin oraş, au trecut pe sub Propyläen şi, pe calea larg deschisă dintre Glyptotecă şi Kunstausstellungsgebäude, s'au îndreptat pe Arcisstrasse spre politehnica « Technischen Hochschule... »

Cu ochi subţiri, pictorul a început să cântărească şi să judece cu glas tare monumentul lui Ohm, din faţa şcolii.

— « Când a făcut Ruemann statuia asta, apăi nici vorbă că a vrut să imite pe... »

Dar Vlaicu nu-l mai auzea. El era cu gândul dus departe, cu ochii goi ţintiţi pe clădirea din fund. Nu vedea desigur şi nu se gândea să guste frumuseţea îndoelnică a unei copii de arhitectură din vremea Renaşterii Italiene... Lui i se părea că palatul acesta nu se deosebeşte cu nimic de Politehnicul din Budapesta, de unde fugise bucuros în acelaşi an, pentrucă nimic nu-l îmbia la lucru, nimic nu punea tremur şi foc în fierberea lăuntrică din el, ci totul se mărginea să-l închingă în fiare vechi, dureroase şi grele pentru un creer ursit să răsplămădească şi să dureze lucru nou.

— « Esta-i meşteşug de acumulator electric, frate. Te pune la roată şi te încarcă acurat, ca să dai înapoi ce-ai primit... Apăi, aşa slujbă fainâ n'oi şti face. Că eu mi-s ca albina, care mâncă prav de urzică şi-ţi stupce miere din ea... »

Asta a spus'o el într'o seară ca şi asta, unui prieten ca şi acesta de lângă el, stând în faţa Politehnicului din Pesta şi privind, de pe cheiul Dunării, faimoasa şcoală întemeiată de Arhiducele Franz.

Toate au fost la fel cu cele de azi. Deosebirea era doar că atunci pleca, iar astăzi vine. Şi deosebirea aceasta mai aducea după dânsa câteva, — nu fără însemnătate şi acelea — unele triste, altele glumeţe, dar toate făcute parcă înadins să-i întocmească viaţa ca pe un hăţiş dureros, în care să-i sângereze paşii şi să-i sugrume bătaia unei inimi ce totuşi, totuşi simte în ea puteri mai mari decât e în stare să arate...

Şi pictorul vorbeşte înainte:

— « ...Petele de lumină şi de întuneric sunt armonios împărţite... Ele se leagă grozav de bine de clădirea lui Neureucher.... Dar Thiersch, când a făcut zidirea cea nouă... »

Vlaicu închide puţin ochii şi printre genele întreţesute pierde cu desăvârşire chipul adevărat al clădirii Müncheneze... El vede acum înaintea lui chiar Politehnicul din Pesta... Iar norul vânăt de sus, din dreapta, pare aidoma muntelui Gellert, cu citadela cocoţată în creastă în faţa clădirii, pe când jos, în locul monumentului lui Ohm, parcă prind a licări statuile de dincolo, cele patru fecioare...

Şi Vlaicu, înjunghiat de râs lăuntric, îşi aduce aminte de gluma proastă a colegilor maghiari:

— « Singurele din toată Budapesta... »

De-odată se încruntă. Deschide puţin ochii... Intr'adevăr, parcă ar fi el, bunul şi cumintele Jonas Ödön, profesorul de tehnica maşinilor, maramureşanul uscăţiv, smead şi lung în gât ca şi el... Insfârşit omul care l-a preţuit dela început, care l-a înţeles şi a căutat să-i fie de folos. L-a înţeles şi totuşi...

Vlaicu oftează greu. El nu pricepe, nu e în stare să priceapă cum un om dăruit cu nemaipomenita ascuţime a lui Jonas Ödön poate fi aşa de mult robit tipicului său cărturăresc, încât să nu-şi dea seama că omenirea nu înaintează neted, ca împinsă de roate dinţate, ci e o stare neregulată de svâcnituri şi salturi neaşteptate.

— « E o făptură cu legile şi ciudăţeniile ei, iară nu o maşină ţinută în frâu de ghiulelele unui regulator... »

Aşa i-a spus când l-a văzut pentru cea din urmă oară, chiar în ziua de 3 Octomvrie 1903 — ţine bine minte ziua aceea — când a cerut certificatul de plecare:

— « D'apoi ce-o fo'făcut electrica? N'o săltat lumea cu şapte pălmi de-odată? Tot aşa o fi, Domnule Profesor, şi când i-o succede la careva a face o maşină de sburat... »

Dar Jonas Ödön şi-a mângâiat încet mustaţa, a mângâiat cu cotul degetului musca micuţă din bărbie şi, privind prin geam, îndepărtat, larga vedere a Dunării înceţate, a urmărit cu ochii umbra ştearsă şi alburie a unui vapor, fără să răspundă nimic.

Foarte târziu s'a încumetat fostul decan să-şi spue gândul cel adevărat. In faţa credinţii aprige, cu care îi vorbise totdeauna studentul ardelean, Jonas Ödön, vedea mai mult decât o înfăţişare singuratecă, de gânduri şi năzuinţi ale unui singur om. Recunoştea în Vlaicu pe român, acel român încăpăţânat şi închis, cu care avusese de-aface în părţile Vişăului, când s'a ales deputat. Invăţase de-atunci că valahii sunt oameni cari nu pot fi uşor abătuţi dela un gând, atâta vreme cât gândul însuşi nu se abate dela ei. Il mistuesc singuri, sau se mistuesc cu el. De altminteri, bănuindu-se demult că are şi el un strop de sânge românesc în vine, Jonaş Ödön simţea încăpăţânarea aceasta ca pe ceva firesc şi nu-l supăra:

— « Numai un neînţelegător şi un orb ar putea să impute tulpinii că e tare şi nu se lasă ruptă ca iarba... » îi plăcea să spue adeseori.

Cât îl priveşte pe Vlaicu, profesorul n'a mai încercat să-l oprească dela plecarea spre München.

— « Du-te... » i-a zis. « Sunt acolo fabrici şi oameni cari se ţin de problemele sborului. Caută să afli rezultatele exacte, la care a ajuns Lilienthal... Vezi-i aparatul, de care sunt informat că se află la doctorul Oskar von Miller — el a luat iniţiativa să creeze în capitala Bavariei un mare muzeu de technică şi strânge maşini... » Apoi, deschizând braţele, larg, a spus cu toată inima: « Dar... eu — nu ştiu, poate sunt prea bătrân pentru asta — eu nu cred

că această chestiune a maşinei de sburat e destul de coaptă pentru vremea noastră... »

— « D'apoi eu v'am arătat doară. » a cutezat Vlaicu.

— « Ştiu, dragul meu » l-a oprit Jonas Ödön. « Ştiu. Am văzut. Numai că, între o jucărie şi maşină de sbor, diferenţa e o vieaţă de om... Dovadă e prăbuşirea lui Lilienthal dela Gross-Lichterfeld, din 1896... »

— « Dar principiul zborului... »

— « De principiul zborului nu poate să fie vorba. L-am admis dela început. De altfel e admis dela Lionardo da Vinci, şi dela *ptér phorul* matematicianului francez Paucton. Şi apoi teoria zmeului e lămuritoare. Prin urmare eu nu zic că nu se poate sbura. Zic doar, că nu se poate *încă* zbura. Atâta tot. Adică, ţinând seama cât a progresat maşina de zbor dela căderea catastrofală a lui Zoroastru—meşterul fierar al lui Da Vinci — şi până la căderea tot aşa de catastrofală a lui Lilienthal, înseamnă... hai să zicem... câteva sute de ani... »

Iar fiindcă Vlaicu a ridicat ochii de sub fruntea înegurată şi a îngăduit gurii să zâmbească fără păs, bunul Jonas Ödön a surâs şi el, s'a apropiat, i-a dat mâna şi l-a sărutat pe frunte.

— « Du-te sănătos, şi pune pe inima dumitale urarea de bine a unui om bătrân, care-ţi doreşte să poţi depăşi aceste câteva sute de ani şi răstimpul vieţii dumitale... »

— « Apoi iasta nici vorbă c'o fac... Şi încă repede... » a spus îndesat, Vlaicu.

— « Imi doresc să ajung ziua să te văd... » a zâmbit iarăşi profesorul.

— « Dară aiasta nici vorbă c'o fi ! » i-a răspuns studentul şi scuturându-i apoi mâna pierdută în laba lui mare, a râs cu toţi dinţii sănătoşi, veseliţi şi încăpăţânaţi: « Pune anii de

cătănie, anii de şcoală... vasăzică în zece ani *cel mult* am gătat-o!»

Era în 1903, Octombrie 3. Peste zece zile, adică la 13 Octomvrie 1903, Vlaicu pleca să se înscrie la München...

— «Mă Naţie, nu-i bine să pleci în zi de treisprezece!» i-a râs un prieten dela Societatea Petre Maior... Dar salutându-l cu mâna, de departe, Vlaicu i-a strigat:

— «No, c'apăi îi şi 1903... Adică una şi cu nouă, zece şi cu trei, treisprezece. Văz't-ai? Iar la algebră minus şi cu minus dă plus...»

Roata trăsurei a huruit atunci foarte ciudat pe caldarâm...

. . . . . .

— «Tu auzi ce spun eu?» Vlaicu a tresărit şi s'a uitat la pictor, clipind în desăvârşită neînţelegere. Apoi a lămurit, firesc:

— «Nu!»

Intorcându-se agale către casă, cei doi prieteni au luat-o spre centrul oraşului, pe lângă cupolele verzi dela Frauenkirche şi de-a-lungul bulevardului Maximilian.

Oraşul forfotea în zarva plăcută a serii. Luminile se aprindeau una câte una în galantarele înalte, iar departe, în fund, se aburea, albăstrue şi prăfuită, verdeaţa parcului de pe lângă Isar, deasupra căruia plutea înalt şi mândru marele monument.

La o vitrină, Vlaicu a întors capul şi s'a oprit. Magazinul de instrumente optice expunea un rând de lentile uriaşe pentru telescoape. Pictorul a râs:

— «Păi, feri Doamne să vezi tu o mehanică şi să nu te uiţi?...»

— « Mă uit, vezi bine, » răspunse liniştit Vlaicu « doară şi cu estea m'am fo' trudit oarecând. » Iar fiindcă celălalt a plesnit din buze:

— « No!... » el i-a lămurit:

— « A şpezat bietul tata mulţi criiţari... Dară el n'o fo'ştiut care de ce zboară. Numai că eu voiam să văd limpede în planetă, că pe atunci s'o tot scris la gazetă că aiasta şi aceea despre planeta Mart. Şi dacă am văzut că zice de canale şi de lume care trăeşte acolo, atunci m'am cujetat că trebue să meşteresc eu un telescop încă mai fain, să văd mai departe ca toţi. Am pus într'aceea mâna pe carte şi-am învăţat tot care cum scrie despre optică şi-am făcut un telescop de carton... i-am pus nişte linţi faine... şi haida, frate la experiment pe muntele Gellert. Că eram doară la Pesta pe acea vreme... »

— « Şi? » a întrebat pictorul... Dar Vlaicu, a strâmbat din gură:

— « Şi, iaca nimic!... Că nu mi-o succes... făr'că mi s'or dus criiţarii lui tata... Eh!... O prostie şi asta... »

Iar aceste vorbe din urmă, au sunat şi în mintea pictorului ca un ecou...

Pe podul de lângă Isar şi-au luat rămas bun. Pictorul a apucat-o spre St. Annakirche, iar Vlaicu s'a întors încet înapoi, socotindu-şi în gând banii cari i-au mai rămas: ştia că mai are patruzeci de mărci în portofelul dela piept, dar nu ştia ce mărunţiş are la el. Să-i numere pe stradă se sfia. Atunci a vârît mâna în buzunar şi s'a canonit să-i numere pe nevăzute, după cum îi simţea în degete.

Era aşa de încruntat, făcând operaţia asta ciudată, iar buzele care numărau fără glas, dădeau o înfăşişare aşa de

comică, încât două fetişcane au întors capetele după dânsul chihotind.

Le-a auzit şi s'a uitat la ele fără să-şi dea seama care li-i pricina râsului. Iar fiindcă le-a văzut puştence frumuşele şi bucuroase, i-a venit bine să creadă că-i zâmbesc lui. Le-a întors vesel zâmbetul, dar ca orice zâmbet prea grăbit, a întrecut măsura şi s'a arătat peste măsură de nefiresc. Fetele au îngheţat. Au înghiţit în sec, neştiind ce să facă. Una a şoptit repede:

— «Ăsta nu-i în toate ale lui...»

Şi numai decât au pornit-o cu pas zorit, mărunţel, de duduia sub picioruşele lor grase trotuarul de lângă Nazional-museum.

Pe Vlaicu l-a trecut un fior. Dar îndată podidit de un râs cu adevărat nebunesc, nu s'a mai putut stăpâni şi a lăsat hohotele să i se rostogolească în voie. Decât, râsul acela a schimbat teama celor două codane în groază, iar mersul repede în goană săltată de suspinele spaimei. Lumea a prins să se mişte şi să se adune, făgăduind încurcături pe care Vlaicu nu le dorise şi nu le înţelegea. A priceput doar că trebue să iasă din văz şi a cotit iute pe cea dintâi stradă care dădea spre stânga.

După câţiva paşi a potolit şi el mersul, iar după ce şi-a şters sudoarea de pe muşamaua pălăriei şi de pe frunte, a început să-şi numere dela capăt banii în buzunar.

Socoteala l-a amărît mai mult decât întâmplarea de adineauri. Vedea bine că-l aşteaptă zile proaste, până ce va izbuti bietul taică-său să-i mai încropească şi să-i mai trimită bani. Atunci s'a hotărît să-şi împuţineze mâncarea.

Dar în clipa aceea, deodată, a căzut în sufletul lui ceva înăbuşitor şi rece. Era ca o durere surdă, care-i topea toată vlaga, toată încrederea, toată viaţa.

S'a simţit singur, neînsemnat şi obosit, iată tot. Obosit de moarte la cei douăzeci şi trei de ani ai lui şi cu o lehamite nesfârşită de vieaţa care-i fremăta în jur, veselă, fără grijă, cu sburdă în trupul şi ochii fetelor, cu râsete în gura bărbaţilor graşi, lipiţi de massurile uriaşe de prin berării.

— « Dară ce drac caută aici un fecior de mocan ca mine? » s'a întrebat nelămurit şi torturat. « Nimeni nu mi-a da o mână de ajutor, nimeni nu mă crede... Curat nerozie să pornesc eu la bătae cu toată lumea... » Apoi a încheiat cu tristeţe fără seamăn:

— « No! Pare-mi-se că avea dreptate bietul tata: nu mi-s bun de nicio treabă, fără numa să stau, să mă joc cu măestrii de ale mele şi să conzum ce adună el... »

Pe străzi dosnice s'a dus spre casă. A deschis poarta încet, să nu-l audă bătrâna şi s'a culcat în patul rece, desbrăcându-se pe întuneric...

De ce pe întuneric? N'ar fi ştiut singur să spună. Poate că nici n'a văzut, sau poate că-i era ruşine şi de el însuşi...

Freya a gonit în seara aceea spre casă, cum nu gonea decât pe ploaie cu trăznete — căci aceea o speria — ori pe viforniţele cumplite de iarnă, care-i tăiau răsuflarea. Vezi bine şi acum erau pricini să fie îngrozită şi să i se taie răsuflarea. Decât, nici ea singură nu-şi dădea seama prea limpede de lunecuşul sufletesc pe care rapăgă fără voie, şi nici nu-i trecuse prin minte că poate fi la una din acele întorsuri aspre ale zilelor omeneşti, care, aleg ca sita bobul vieţii, şi-l cern fără milă şi fără să se întrebe dacă e spre bine, ori e în spre rău.

De altminteri Freya nici nu ştia ce înseamnă o întorsătură a vieţii. Ea credea că zilele omului cresc şi pier aidoma după pilda acelor de brad. Cele vechi şi obosite se usucă şi se duc, cele noui se adaugă încetişor şi lin, fără dureri, fără strângeri, fără salturi.

Şi totuşi mocnea în inima şi carnea ei un îndemn de răzvrătire, pe care nu şi-l cunoştea. Mai bine zis nu-l pricepea. Peste cuminția înăscută şi dreaptă, începuseră a bate, din când în când, vânturi subţiri de ameţeală şi de nepăs. Era ca un fel de ciudată revoltă de unealtă, care prinde a căpăta cunoştiinţă de ea însăşi. Căci, la drept vorbind, fata asta voinică şi bălană nu slujise până mai an decât drept unealtă. I se

înfrânsese vrerea oricând şi oriunde, aşa încât deprinderea înfrângerii părea strai potrivit pentru o fire ca a ei.

Azi însă, când trecuse cu mult peste douăzeci de ani, simţea că-i scurmă în inimă un suflet nou. Era ca o primenire şi nu năvălise într'o singură clipă, aşa cum detună deobicei aceste furtuni. Mai întâi a fost Hans Grünwald, funcţionarul dela Hauptbahnhof, care îi venea, la început, în fiecare Sâmbătă seara, şi apoi, după un timp, în fiecare seară, înainte de a intra de rând, ca să bea o bere şi să-i dea un bacşiş mare, dar aşa de frumos, aşa de sfielnic strecurat, încât ei îi tremura mâna luându-l. Iar după ce dispărea Grünwald din abureala geamului, de unde mai arunca înapoi o privire ascunsă, fata alegea cu grabă bănuţii lui şi-i punea în altă parte, să nu se amestece cu ceilalţi, nevrednici, fără suflet. Căci la drept vorbind, chelneriţa simţea bine. Banii lui Hans Grünwald, împiegat la Hauptbahnhof, erau orice afară de bacşiş: vorbă de dragoste, acont asupra unei datorii viitoare, depunere la o casă de economie... sau poate toate acestea la un loc.

Iar cum, firește, Freya nu ştia să zică « mi-i drag », zicea numai « îmi pare bine când îl văd ». Dar Dumnezeu auzindu-i glasul cu care-i spune, a dat voie inimii ei să bată o clipă altfel decât înainte.

Ea n'a băgat de seamă nici asta. A simţit numai că-i trebue un şorţ nou şi mai ales că mătuşa Sofia s'a făcut « deodată » neînţeles de rea şi groaznic de neîngăduitoare.

Dar Hans Grünwald era impiegat la căile ferate şi ştia că omul oboseşte să meargă o vieaţă întreagă cu trenul mixt ori personal. A pus pe linie, cum s'ar zice, un accelerat şi s'a dovedit neîndemânatec. O nechibzuită îndrăzneală de om

sfios l-a împins să ia şi în braţe trupul pe care nu-l luase decât în suflet.

Spaima nopţii aceleia a scuturat în sufletul fetii toată vieaţa bună pe care o clădise în ea. Zvârlise la pământ, terfelind cu neroada năvală a bărbatului scos din minţi, toată blândeţea şi seninătatea visurilor ciugulite din romanele ieftine, cu fericiri veşnice şi sfîrşeli de dragoste.

Mai târziu, la năvala lui Grüber s'a aşteptat şi nici măcar n'a mirat-o. A avut două palme zdravene pregătite din vreme. Le pusese deoparte şi le-a întrebuinţat la timp.

Dar în vremea aceasta, făptura nouă dintr'însa creştea, cotropindu-i rând pe rând fiece bucăţică de carne, fiece coltişor de inimă.

Fără să ştie, Vlaicu a căzut acolo într'o clipă de arşiţă, de sete. Setea lui şi setea ei s'au întâlnit.

Acasă, era întuneric peste tot, iar în poartă anunţul de închiriere parcă la locul lui. Jos însă, o pată albă îi licărea la picior. S'a aplecat, a prins în vârful degetelor petecul de hârtie şi a înţeles că e o jumătate din anunţ. Va să zică rupt... Dar de cine rupt?...

Când a intrat în odăiţa ei, mătuşă-sa a mormăit prin uşă:

— « Tu? » Tresărind, i-a răspuns speriată, ca un răufăcător prins asupra nelegiuirii:

— « Cum?... A, da! Eu sunt. »

Dar glasul i s'a părut şi ei străin...

I-a fost teamă să întrebe bătrâna. S'a desbrăcat grăbită şi a sărit în pat, să i s'audă bine larma, strigând:

— « Noapte bună! »

Apoi a ciulit urechea, să prindă limpede clipa celui dintâi sforăit.

Dar clipa aceea a întârziat chinuitor de mult. Noaptea părea aşa de grea şi adâncă, încât până şi ţăcănirea înceată a pendulei din odaia de alături avea detunături de spaimă în glas. Ai fi zis că era în văzduh ceva amenințând că se sfârşeşte.

Târziu, în măsura largă a bătăilor de ornic, paşii fetei au măsurat în ceasuri depărtarea până la uşă... Iar de acolo, pe săliţa îngustă, s'a strecurat lipită de perete, până ce a bâjbâit pata neagră a celeilalte uşi — cea cu taina — şi a simţit, rece ca de ghiaţă, mânerul de alamă sub podul cald al palmei.

Atunci mâna cealaltă a pipăit dedesubt şi brusc, bulboana de sânge a inimii s'a învolburat de neaşteptare şi a zvâcnit. Cheia nu mai era la locul ei... Intrase în odae, cu noul ei stăpîn... Dar cine era noul stăpîn?...

Nemintea faptei pe care o pornise o durea. Nu se gândise de loc la ce-ar fi putut crede mătuşă-sa, dacă ar fi găsit-o în clipa aceea acolo. Era prea nevinovată ca să-şi dea seama. Pe ea o durea ispita asta pe care n'o deosebea prea mult de cea a unei linguriţi de compot, ori a unei prăjituri luate pe ascuns.

Dar voia să ştie. O crâncenă nevoie să ştie, chiar dacă nevoia aceasta ar fi fost s'o plătească prin umilinţă.

A avut puterea să tragă o clipă mâna de pe clanţă. Dar atât, numai o clipă. Apoi, mâna s'a aşezat iarăşi înapoi, pe locul încălzit de palmă şi a apăsat încetişor... Uşa era deschisă...

A aţipit abia târziu, către ziuă. Nu înţelegea, n'avea curaj să întrebe, nici nu avea curaj să cerceteze odaia mai bine, ca să

vadă de e cineva în ea, ori nu. A plecat istovită dimineaţa şi mai de vreme ca de obicei, ca o răzbunare pe ea însăşi. Ii era ciudă de neîndemânarea şi neîndrăzneala ei.

Iar în ziua aceea — toată ziua aceea — s'a hotărît să-l aştepte. Acum nu-l dorea pe el, dorea lămurirea. Iar asta era aşa de limpede, încât îşi dădea seama că n'ar mai avea nici măcar o supărare, dacă ar afla că n'a luat camera.

Pe la vitrinele restaurantelor şi ale berăriilor, foi lungi de hârtie arătau bucatele gătite şi preţul lor. Intr'un colţ, şi la o parte, se scriau mesele întregi... 0,80... 1 marcă.... 1,50... 2...

Vlaicu citea de la distanţă, cu coada ochilor şi trecea înainte. I se păreau prea scumpe pentru el... Intr'un târziu, a nimerit într'o magherniţă din piaţă, murdară, ticsită de chirigii şi argaţi de-ai negustorilor.

Preţul era mic, mâncarea celorlalţi cu lingurile la gură mirosea plăcut, iar foamea o făcea gustoasă.

Vlaicu a comandat ceva şi s'a pus să aştepte, torturându-şi stomacul cu aroma deasă de abur înălţat din farfurii. Dar abia a vârît în gură cel dintâi dumicat şi şi-a adus aminte de Freya.

Uitase că-i datoreşte o mulţumire. S'a trezit deodată prins de un zor necumpătat. Şi-a lăpăit cu grabă bucăţelele risipite în farfurioară, a pus banii pe masă şi a purces cu gura plină.

Când a ajuns în dreptul geamului dela cafenea, a văzut chelneriţa ridicând capul drept cu ochii la el. Ai fi zis că-l adulmecase dela depărtare. Siguranţa fetei l-a turburat şi l-a sfiit dincolo de măsura lui obişnuită. Iar asta l-a împins

să se înţăpoşeze, să se facă a nu vedea şi să pornească înainte. Dar geamul cel mare a huit în urmă, cutremurat de ciocăneala repede şi îndesată. A întors ochii într'acolo, fără voie şi nu s'a mai putut feri să vadă mâna grăsulie şi privirea care-l chema.

Freya i-a ieşit înainte. Nu i-a dat bună ziua, nici nu i-a răspuns la a lui. L-a întrebat de-a-dreptul, repede, tăios, cu răsuflarea oprită:

— « Ai închiriat odaia? » Luat aşa de repede, Vlaicu, a răspuns la fel:

— « De bună seamă... »

Apoi, deodată, amândoi au tăcut. S'au simţit stingheriţi şi n'au mai avut ce spune.

Se rostuia acolo, se vede, o măestrie... Dar aceea n'are nevoie de vorbe... Şi aceea n'a fost să fie făcută de mâinile cele mari şi deştepte ale fostului matelot...

— « E ora mesei... Ai mâncat?... » Vlaicu i-a înfipt privirea neagră în ochii tulburi şi i-a răspuns:

— « Mţ!... »

Pe urmă, s'a aşezat la masă. A înfulecat sdravăn şi a plătit sdravăn.

La socoteală, Freya a rîs:

— « Eşti om sănătos!!!... Mănânci, nu te 'ncurci!... »

Iar Vlaicu a răspuns aceste vorbe, la care fata a râs mai tare, măcar că nu le-a înţeles rostul:

— « No! Apăi dacă-i blăstămat omul să mânce... trebue să mânce până o gătat! »

La şcoală, Vlaicu s'a înscris la aceleaşi materii ca şi la Budapesta: Analitica şi Geometria, Desen constructiv, Chimie

şi Tehnica generală a maşinii. După ce şi-a luat adeverinţele de plata taxelor, le-a împăturit încetişor, lung, cu mare atenţie, colţ peste colţ, de parcă făcea rotiţe de precizie şi l-a întrebat pe secretar:

— « Da, mă rog frumos, şti-mi-i spune dumneta unde se află maşina lui Lilienthal? »

Omul pricăjit, sarbăd şi spelb, a tuşit înfundat de câteva ori, a întors gâtul subţire în gulerul nalt, pus parte peste parte şi lăsat larg, apoi, uitându-se peste ochelari, a vrut să se dumirească:

— « Ce maşină? »

Vlaicu nu i-a înţeles mirarea şi nu-i îngăduia neştiinţa. Lui i se părea că toată lumea din München trebue să ştie de Lilienthal, de vreme ce el, fecior de mocan din Binţinţi, aflase, ba încă fusese ispitit într'acoace tocmai din pricina asta. S'a şi văzut de altminteri din felul cum l-a lămurit:

— « Ei na! Nu te fă a nu şti, că doară e-acolea în oraş. Ş'apăi aşa o dihanie de maşină nu-i pe toate drumurile, fără numai una e pe mapamond. »

Cam sâcâit de nepăsarea studentului, care nu dovedea pic de smerenie faţă de rangul lui, secretarul a tuşit iarăşi, dar parcă de mai multe ori ca de obiceiu şi a bodogănit:

— « Lilienthal-i sunt mulţi în ţara asta... »

Dar Vlaicu nu i-a dat pas:

— « Nu-i nimic de aceea... Fără numa' unu-i singur care o ştiut sbura. Ba o zburat de două mii de ori... »

La vorba asta, neamţul a rămas cu capul încremenit, aşa cum îl apucase. De bună seamă a văzut turbure înaintea ochilor, fiindcă a simţit nevoe să-şi scoată ochelarii de pe nas şi să-i şteargă îndelung, cu un petecuţ de catifea, înadins

păturit pentru întrebuinţarea aceasta în buzunarul de jos şi din dreapta al jiletcii lui albe cu puchiţei negri.

Apoi, după ce i-a pus iarăşi pe nas, a izbutit să întrebe cu oarecare linişte:

— « Lilienthal care a sburat, sau care a fugit?... » Cum se înţelege cerea limpezire, socotind că un străin care vorbeşte atât de prost germana, poate încurca lesne înţelesurile lui *entfliehen*. Românul însă l-a dumirit îndată şi fără căutare de cuvinte alese:

— « Da'mai ştie-vă dracu că cumu-i ziceţi voi pe aici... Vorba-i că s'o fo suit omul în maşină şi s'o ridicat ca pasărea... »

Acum, într'adevăr, neamţul a rămas uluit.

— « Unde s'a petrecut asta? Aici? ». Şi degetul uscat, cu pielea boţită la încheeturi, s'a înfipt în chitanţier, de parcă voia să arate o neînchipuită greşală de cifre.

Dar Vlaicu a dat degetului aceluia o suprafaţă ceva mai mare.

— « Fireşte, în ţara nemţească... Şi maşina o are unul care-i zice Doctor Miller, că aşa mi-o spus Domnu'profesor Jonas Ödön, dela Politehnicul din Peşta »

La numele lui Jonas Ödön, urechea secretarului s'a ciulit profesional. Era nume mare în lumea şcolilor inginerişti, iar împrejurarea aceasta slujea ca desăvârşită adeverinţă de adevăr şi seriozitate. Neamţul a subliniat numaidecât lucrul, sculându-se fără voie în picioare şi făcând cu mâna un gest care spunea vădit:

— « Aaa! Atunci e altceva... »

Dar tocmai când îşi încreţise fruntea, trudindu-se greu să afle vorbe frumoase, în care să-şi învălue neştiinţa, uşa s'a

deschis, aducând înăuntru un tânăr, potrivit de înalt, grăsuliu, frumuşel, cu mustăcioara mică. Venea să se înscrie. Secretarul, om al datoriei, era încurcat. A zâmbit către Vlaicu cu o drăgălăşenie nefericită şi i-a adus singur un jilţ greu dela alt birou.

— « Luaţi dumneavoastră loc două minute, vă rog frumos... să isprăvesc cu dumnealui şi vom face tot ce s'o putea ca să aveţi informaţia, care vă interesează. » Apoi, a dat zor să scape mai repede de înscrierea stingheritorului nou venit.

Vlaicu însă a mormăit îmbufnat:

— « Nu, mulţam...! » şi s'a dus la fereastră...

Intâmplarea îl nemulţumise. Dacă până şi aici, într'o şcoală inginerească din München, era cu desăvârşire necunoscut un om ca Lilienthal, care nu făcuse numai teorie ori planuri, ci construise şi izbutise a sbura, la ce s'ar fi putut aştepta unul ca el, venit doar să înveţe tocmai probleme de sbor?... Ii venea să zică, întocmai ca la Binţinţi:

— « Apăi ducă-se pe Murăş şi nimereasca'n încuetoare la Seghedin. »

Negreşit, se putea foarte bine ca secretarul să nu ştie ceea ce aveau căderea să ştie profesorii. Numai că, Vlaicu, în minutele de atunci n'a mai avut vreme să judece. I se pusese o perdea uricioasă pe inimă, un fel de scârbă de toate, năpădită deodată, rea şi chinuitoare, aşa cum îi veneau lui totdeauna supărările cele grele.

Intr'o clipă i s'a făcut silă şi de oameni, şi de viaţă şi de el însuşi şi de Dumnezeu. Era un nefericit de suflet ars de sfiiciune, care nu-şi putea îngădui răcoreala unui pumn, a unui ţipăt, ori măcar a unei vorbe înadins rele şi răzbunătoare.

Acum, de pildă, de-ar fi avut la îndemână vorbe și descleștarea cuvenită, ar fi trântit niște înjurături înspăimântătoare și de uriașă cumplie, peste toată școala asta cu toți profesorii din ea... Și peste toată nepăsarea lor năroadă...

Privea prin geamul cel înalt, drept în creștetul statuei lui Ohm și a simțit nevoia să scuipe în el cum fac copiii, când se iau la întrecere.

Dar totodată, din locul unde era, Vlaicu, vedea de sus și statuia și grădinița și strada... Le privea de sus și se simțea bine măsurându-le, pentrucă îl mulțumea astă înfățișare și părere de sbor. Ii era o prevestire. Cel puțin așa îi plăcea s'o socoată.

Stăpânit astfel de amăgirea unei biruințî închipuite, a încheiat în gând:

— « D'apăi, cât îți fi voi de domni mari, tot v'oi stupci eu într'o zi pe scăfârlie, bacilor! »

Și toată supărarea i s'a dus pe loc, de parcă i-ar fi șters'o un burete.

S'a apropiat agale de biroul secretarului, călcând ușor, așa cum făcea totdeauna când era liniște. Nici pe alții nu voia să-i stingherească, nici auzul nu voia să și-l supere. S'ar fi putut crede că poruncea marei lui sfiiciuni. Nu era numai atât. Avea urechea foarte simțitoare și mai ales, îl stăpînea încredințarea că:

— « Omul merje pe dinlăuntru, cum merje pe dinafară! Unul, calcă ușurel de parcă zice: « apăi, iartă-mă pământule, că n'am ce-ți face și trebue să te calc. » Dară altul, trăznește, frate, cu călcâele ca un strajamester ca și când ar spune: — « Feri, mocofane, că eu mi-s cel care trec! ». Iar la tot călcâiul

pușcat în pământ, face așa, cum s'ar făloși: « Și'est colț de pământ e al meu! »

Toate acestea nu înseamnă însă că Vlaicu își orânduise mersul în anume fel, încât să nu samene cu al oamenilor neplăcuți. Dar ele arată că pasul acelora îl supăra, ceeace, judecând mai amănunțit, te-ar duce să afli că nu le era protivnic la fire și nici voia să aibă de face cu ei în vre un fel.

Când a dat să se așeze pe jilțul larg, cu droturi moi și piele bună deasupra, și-a aruncat ochii fără voie pe hârtiile de pe birou. A văzut scris într'un loc « Mocanu » și a tresărit. A plecat capul spre foaie să citească mai bine. Într'adevăr « Mocanu... ».

— « Iacă, el n'are cuvânt să bată pe oarecine când i-o zice Vankuj » a gândit ardeleanul, amintindu-și pățania cu roșcatul din Orăștie... « că doar Vankuj înseamnă tocmai mocan... » Apoi a surâs ușor, spunând secretarului:

— « Esta trebue să fie ceva sânje ardelean. »

— « Cine? » s'a zorit zâmbind neamțul.

— « Mocanu... »

Auzind vorba asta, tânărul care venise la înscriere a ridicat capul și a răspuns scurt, cu o dârzenie arțăgoasă:

— « Nu domnule, eu sunt român curat! » Dar Vlaicu a plesnit din buze, scoțând un sunet cu desăvârșire lipsit de bună cuviință:

— « Pț! D'apăi dumiata nu știi, că noi suntem mulți români în Ardeal... »

Celălalt s'a luminat la față și cu o izbucnire de senin în ochi, i-a întins mâna, spunându-i românește:

— « Dă-mi voie să mă prezint: Mocanu! » La care, Aurel fără nici o formalitate, l-a plesnit peste braț:

— « D'apăi așa zâ, nație! Ura! » Și i-a strâns degetele în laba ciolănoasă, de l-a făcut să scrâșnească din toate măselele lui de om voinic și tânăr.

Ingăimările secretarului și biata-i trudă să caute îndreptări lui Vlaicu, pentru aflarea doctorului Miller și a mașinei lui Lilienthal, n'au dus la nimic. In schimb, cu acest prilej, Mocanu a aflat despre îndeletnicirile ardeleanului și n'a avut timp să-i mai pară rău că va trebui să vorbească românește, după strașnica lui hotărîre luată la plecarea din țară:

— « Vreau să învăț bine nemțește și am să fug de români! » De aceea, de cum au coborît pe minunată scară a școlii—aceea vestită « Treppenhaus » cu care îți începe lauda clădirii orice călăuză a orașului — Mocanu a primit cu drag să-l întovărășească pe Aurel în muzeul technic al așezământului și să-i fie auditor la nemulțumire.

Căci bințințeanul a fost crâncen desamăgit. Se aștepta să vadă acolo lucruri noui și cu miez. Crezuse că va afla încercări îndrăznețe care bat veacul:

— « Cat măestrii de lunatec, frate... faptă trăznită de om care vede într'altminteri... D'apăi eștia nimic n'au, făr' numa fiare vechi, ca Ferenczi baci de pe ulița Tămășoaei din Orăștie... Dară cum le-o obveni la niște domni așa mari când le-oi măestri oarece motor fain, cu prav de pușcă în loc de gaz, o' mașina de sburat?... De loc m'or încuia la Zuhaus o' la nebuni... »

A dat din cap, nemulțumit fără margini și luându-l pe Mocanu de braț, l-a scos afară, hotărît:

— « Haidam, nație, de-om conzuma careva bere fainâ la Löwenbrunn și ți-oi face eu un muzeu numai cu vorba, să zici că nu-i alt ca el în toată Europa... »

In clipa aceea, Mocanu şi-a călcat şi cel de-al doilea jurământ. Anume, să nu se ducă la berării şi cafenele.

Vlaicu era o fire foarte bănuitoare. Cântărea omul îndelung şi lăsa vreme nemăsurată să se înşire, până apuca a-i destăinui cât de cât din gândurile, vrerile ori amintirile lui.

— « Că n'oi fi nărod să samăn cucuruzu în uliţă, bade, unde nici gâscanii nu-l ciugule, fără numai căruţele îl calcă... » Aşa-şi lămurise el odată sgârcenia prieteşugului faţă de oamenii trecători, ori cei cunoscuţi de curând.

Avea, cum s'ar zice, acel simţ deosebit al ţăranului, care-şi socoate sufletul ca pe un ban, nepotrivit să-l risipeşti oricui, ci-l dai numai omului care-l ştie bine folosi, ori e în stare să-l păstreze după dreapta-i cuviinţă... zicea:

— « Ş'apăi omu' dacă-şi spune tot, lui ce-i mai rămâne.?.. Doară moartea întru aceea vine; adică tocma atunci când s'o fo' gătat sufletul din om. »

Firesc ar fi fost, prin urmare, să stea la pândă şi în faţa lui Mocanu. Numai că, tânărul din Constanţa izbutise cu simpla mişcare dreaptă, bucuroasă, zorită, a întinderii lui de mână în clipa prezentării, să frângă pe loc toate ferelile şi bănuiala. Gestul acela făcut nemijlocit, fusese pentru Vlaicu întocmai ca un pumn, care sfarmă toate obloanele. Şi oblonul inimii lui a căzut aşchii, fără durere şi fără sgomot, ca o foiţă de hârtie ferfeniţită cu un bobârnac.

Astfel, Mocanu, a avut norocul, care prea puţinor oameni le-a fost hărăzit. A putut privi limpede şi de-adreptul, în cea mai ferecată inimă înmugurită pe meleagurile româneşti.

Vlaicu i-a şi spus'o:

— « Eu, vorbe nu ştiu potrivi, să arăt cum vin toate: şi aiasta şi aceea... E măestrie mai grea chiar decât ciezăria,

făr'numa acolo-s roțile cu dinți, care s'arată precum li-i locul. Dară cu vorbele mai greu o fi, că de bună samă, acelea au a și cânta... Asta am prins'o eu dela un popă, care altcum zicea, când era la cântat. Dară zicea așa fain vorba, că parcă o dădea pe arcuș... A 'drac' popă era acela...

« Da ție pot să-ți spun, că-i altă treabă. Tu ai să pricepi. »

Și încredințarea asta era așa de tăios de limpede în Vlaicu, încât Mocanu n'a avut curajul să-i spue că nu înțelege nimic din născocirile lui uluitoare, după cum n'a avut nici curajul să-l întrebe cum de-a ajuns într'o jumătate de ceas să-l tutuiască, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea.

Incepuse să intre sub stăpânirea lui Vlaicu, fără să vrea și fără să știe, așa cum mulți intraseră până atunci și aveau încă să mai intre, pentrucă ardeleanul acesta avea în el ceva tare ca o apă vie. O primeai ori n'o primeai. Dar asta nu atârna de tine, de bietele tale puteri. Atârna de voința lui, numai de voința lui, căci purta în coșul inimii un erete diavolesc, care-și bătea în cue ametitoare de priviri, puiul ochit și vrut de dânsul...

Când au început scaunele să se culce nerușinate pe mese, cu picioarele în sus, iar luminile au prins a se stinge, acum într'un colț, acum în altul, Vlaicu îi lămurea lui Mocanu, turbina pe care o inventase când încă era elev de liceu la Sibiiu, de-și uimise într'atât profesorul de fizică, încât a mers chiar el cu dânsul la fabrica lui Rieger, să vadă de n'o poate folosi. Iar după ce și-a sorbit rămășița trezită a berii din fundul stacanului, a râs:

— « I-o plăcut profesorului, vezi bine, dar a' dracu'... criițari n'o fo' vrut să-i dea el... »

La plată, Mocanu s'a grăbit să scoată bani. Vlaicu i-a pus iute mâna pe portofel şi a zis repezit:

— « Apăi nu!... » Pe urmă a zis încet, ca o căinare blajină: « Când am eu criiţari, plăteşte cât vrei... Dară când am puţini, lasă-mă pe mine, că altfel mi-i ruşine... »

Lui Mocanu i s'au părut vorbe fără înţeles. Dar ca multe vorbe fără înţeles i s'au înfipt în minte şi n'a mai putut să le uite.

In seara aceea însă, s'au despărţit cu grabă, ca doi oameni supăraţi.

Insfârşit, cam aşa cum s'ar despărţi doi iubiţi, după ce s'au dat în întregime unul altuia.

De cum l-a văzut pe Mocanu trecut după colţ, Vlaicu a pornit'o înapoi spre bulevardul Maximilian şi s'a îndreptat către malul Isarului. Simţea nevoia în noaptea aceea să audă clipocit de apă şi să asculte frunzele bătând în sfiiciunea lor de somn târziu, aşa ca pe malul cel curat al Murăşului său.

A ocolit încet pe lângă Englischer garten şi s'a rezemat de balustrada râului...

A doua zi dimineaţă, comisarul circumscripţiei a dat peste următorul raport al gardistului 432 Iosef Glonner:

— « Asnoapte la ora 2.43, un individ sărăcăcios îmbrăcat şi purtând o pălărie mare în cap, s'a oprit şi a stat vreme îndelungată rezemat de balustrada Isarului, între stâlpii 114 şi 115, unde, din pricina becurilor învechite, locul este foarte puţin luminat.

« Părându-mi-se ceva de bănuială, am pândit cu băgare de seamă mişcările individului, mai ales ţinând seama că din acelaşi punct s'a aruncat în apă şi femeia Clara Sendlinger.

«La un moment dat a făcut o mişcare de hotărîre — adică a dat cu pumnul în balustradă. — M'am apropiat cu paşi grăbiţi, apucându-l de umăr şi împiedecându-l să se svârle, lucru care, deşi el a spus că nu, era vădit prin aceea că omul avea ochii plânşi...»

— «Pe mine mă chiamă Freya! Dar pe dumneata cum te chiamă?».

— «Aurel!» i-a răspuns el. Şi s'a pomenit că-i lămureşte, mai în glumă, mai înadins, cam ce ar însemna numele lui în limba românească. «Aur — *Gold* — el — *chen* sau *lein*...»

Fata a râs:

— «Aşa?... Va să zică Goldchen... Sau Goldlein... Frumos!... Dar nu seamănă de fel cu dumneata, care eşti aşa de oacheş şi de voinic. Aş înţelege mai de grabă să-ţi zică Kohlchen, sau aşa ceva...»

Vlaicu s'a gândit o clipă, cu o slabă unduere a inimii şi a spus încet:

— «De bună seamă că ai dreptate... D'apoi acuma ce-i de făcut?»

— «Să mă laşi să-ţi zic Kohlchen.» i-a întors fata pe loc, veselă şi dreaptă în vorba ei fără ascunziş.

— «Zi-mi cum vrei, că n'am nici o pagubă într'aceea.» încuviinţă el, aproape în şoaptă şi cu o oboseală de copil dureros de bătrân pentru anii lui, ceea ce în inima şi trupul de viitoare mamă sănătoasă al Freyei a sunat ca o rugăminte şi ca o chemare.

S'a înduioşat şi glasul i-a prins altă muzică. A vorbit de-o dată altă făptură şi au privit de-odată alţi ochi. Peste cei veseli dinainte s'a tras o lumină de apă adâncă şi clară: soare

şi afund totodată, ca în iezerele limpezi dintre munţi. Acolo, înlăuntru, se prefăceau temeiurile unei inimi şi poate ale unei vieţi întregi, pe când Vlaicu şedea privind'o cu desăvârşire opac şi rece, resfrânt cum era în sine însuşi şi privindu-şi numai rănile care-i sângerau.

Pe el, femeia asta îl ispitea. Atâta tot. Il ispitea aşa cum îl poate ispiti pe un om, care nu prea alege, o chelneriţă dintr'un local de a patra mână. Cel puţin aşa gândea în clipa asta, privind'o prin sita neguroasă a suferinţii din el. Micile tălăzuiri pe care le încercase înainte nu-i păreau să-i fi lăsat vre-o urmă prin cutele bietului său suflet de azi.

S'a prăfuit totul uşor şi fără durere la cea dintâi aplecare peste necazurile sale mărunte. Ceea ce arăta cât colo, că nu-i Freya femeie să-l tragă afară din fântâna înăbuşitoare a vieţii care-l îneca.

Iar Vlaicu nu înţelegea alt rost dragostei şi femeii. Celălalt, obişnuitul, îi era ca un soi de silă a pământului. Te supui poruncii şi treci mai departe, ocolindu-ţi până şi amintirea.

Dar pe când ardeleanul gândea încet toate acestea, de parcă nu numai în gură, dar şi în creer ar fi mestecat o mâncare fără gust, Freya, rezemată de un colţ, se uita la el cu o inimă desăvârşit de goală şi îndepărtată, unde suna ciudat şi lung ca într'o odae largă ce-şi aşteaptă lucrurile, ţârâiala monotonă, dar dulce şi tristă a unui greer:

— « Goldchen... Goldchen... »

Iar numele acesta, tremurat acolo necontenit, îşi lăsa agăţate de ziduri fărămiţe din el, tot mai multe, tot mai mari, până a umplut încăperea întreagă şi-au îmbrăcat-o în păienjenişul unei iscălituri înmiite.

Atunci fata, a întors capul către Hedwiga, tovarăşa ei, şi i-a spus zâmbind:

— « Străinul de colo are un nume foarte frumos. Pe nemţeşte înseamnă Goldchen. »

Hedwiga n'a înţeles totuşi de ce, spunând un lucru caraghios, zâmbetul Freyei era aşa de trist. De aceea nici n'a râs.

Ceasurile de noapte până să adoarmă, erau înspăimântătoare. Mai ales acum, de alaltăeri, de când rămăsese fără nici un ban, se simţea înecându-se într'un pustiu uriaş şi negru, care dărâma tot hăul de besnă peste dânsul. Cel din urmă heller se dusese şi înainte nu mai vedea nimic, decât singurătate, durere şi întuneric.

Il sfărîma această străinătate. Il umilea prin forfota ei, zarva, bogăţia regească, frumuseţea şi veselia ei. Il dobora fiindcă acum, în afară de odăiţa aceasta, nu mai era nici un locşor pentru el, nici o felie de pâine pentru el, nici un pahar de apă pentru el...

Şi nu voia să ceară. Nu era în stare să ceară. Se închipuia uneori în faţa pictorului, ori în faţa lui Mocanu şi-i venea ameţeala numai gândind că ar putea întinde palma. Iar banii de acasă nu mai veneau.

Câtăva vreme a trimis scrisori. Apoi a zorit cu câteva telegrame.

Azi, nici măcar nădejdea pe care ţi-o dă trimiterea unei cărţi poştale, nu putea s'o mai aibă.

Şi astfel, în singurătatea aceea goală şi desnădăjduită, începeau să pâlpâie şi să se lumineze colţuri din sătucul lui, cu case albe, cu turla argintie a bisericii care se ridica drept în dreptul ferestrei lui şi cu sufletul de azimă bună al

bătrânci, care-i sărea în apărare, ca o lupoaică pusă pe sfâşiere de om.

Atunci nu mai credea în nimic. Credea doar în veşnicia suferinţei sale şi-şi măcina dinţii de-a surda, plângând obidit, în pustietatea lui, ca un copil pentru totdeauna părăsit pe meleag fără ajutor.

Somnul era chin. O sbatere în arşiţă şi secătuială, năboită de visuri bolnăvicioase.

Ii ieşeau înainte făpturi deşirate, subţiri, fumurii... surori bune cu iazmele altor tărâmuri. Apoi se îngroşau, se făceau negre şi uriaşe ca nişte nămetenii de păcură, care-i încreţeau carnea în spaima neînchipuită a unor primejdii fără de înţeles omenesc .

Sărea din moliciunea umedă a pernelor şi se pomenea lac de apă rece, cutremurat până în măruntae de frigul odăii. Dârdâind se înghemuia cu genunchii la gură şi iarăşi cădea somnului, visându-se că-i umblă fiarele pe urmă, ori îi sare înainte un nebun cu dinţii rânjiţi. Gemea şi se trudia să sboare. Uneori izbutea... Dar dinţii celuilalt i se înfingeau în picior şi-l trăgeau iarăşi în jos...

Când ciudăţeniile odihnei îl lăsau să treacă de primejdie, începea altă cazană. Tortura sburatului sus, tot mai sus şi groaza că nu se mai poate coborî, că nu se mai poate susţine, că braţele-i amorţesc, că se prăvale ca un bolovan urlând prin văzduh.

Hărţuiala aceasta crâncenă îl silea să se îmbrace de cum vedea zorii mijind şi s'o pornească prin mahalale, departe, unde cel puţin cişmelele îi dădeau voie să înghită o gură de apă.

Din pricina unei astfel de dimineţi, în care a ieşit după o noapte întreagă de visuri rele şi de arsuri, s'a pomenit cu

moleșală în trup și dureri în gât. Săgeata pe care a înfipt'o în gîtul lui răceala zilei de atunci a intrat bine și fiindcă n'a putut s'o scoată la vreme, n'a mai putut s'o scoată de loc.

Colindările acestea ciudate și triste l-au dus într'o bună zi până la Waldfriedhof, în poartă. Ai fi zis că s'au întâlnit două singurătăți și două dureri fără sfârșit, dar care nu-și sunt de o seamă pe dinafară. De o parte el, cu ochii topiți, fața răvășită și trupul sleit, iar pe de altă parte, cimitirul acela senin, liniștit, înfrumusețat și primitor ca o grădină cuminte, înadins hărăzită plimbărilor odihnitoare.

Cu toată vrăjmășia pe care o purta gândului de moarte, cu toată fereala de tot ce-i amintea sfârșitul și mai ales cu toată groaza ce-i scrijălea inima lângă o cruce de țintirim, la vederea unui convoi cernit, ori la întâlnirea cu un văl negru, Vlaicu s'a simțit împins ca de o mână neîndurată, prin poarta abia deschisă a minunatei grădini, dospite pe vieți omenești.

A brăzdat în lung și'n larg aleele cu morminte albe și negre presărate între cernite flăcări de tuia. S'a rezemat istovit între, șpângile cu vârfuri argintate ale zăbrelelor de fier. A citit nume și ani, a privit chipuri încremenite pe porțelan, jalnice cununi părăduite în părăsire, de parcă erau icoana făpturilor ascunse pe vecie dedesubt și s'a îmbăiat în apa cea fără unde a marelor tăceri solemne. Văzându-l cum scotocește cu ochii peste tot, s'ar fi zis că-și caută locul.

Pe o bancă sărăcuță de mormânt părăginit, un bătrân, își ciugulea din pagini de gazetă fărâmituri de vești despre

oameni şi despre viaţa din care ieşise. Era un moşneguţ alb de tot la păr şi la obraz. Se vedea cât de colo că vremea îşi dă osteneală să-l facă semuitor, cât mai semuitor, lespezii albe ce-i acoperea lumea în care trăise: părinţi, nevastă, copii...

Imbrăcat curat în redingota lui lărguţă şi cuvincioasă, cu mănuşi negre în mână şi jurnalul la subţuoară, venea în fiecare dimineaţă aici, între cruci, se aşeza pe banca lui şi citea liniştit, mişcându-şi încet buzele albe, ca şi când ar fi dat veşti din lumea asta, celor care nu puteau să le mai aibă.

Din când în când ridica ochii spre copaci şi urmărea, între crengi, o sbenguială gureşă de păsări. Atunci, din buzunarul adânc dela spate, scotea un boţ de hârtie, îl desfăcea tacticos pe scândura băncii şi mărunţea între degetele obosite fărâmiţa uscată de pâine: anafură pentru zburătoare.

Vrăbiile îl învăţaseră şi nu-l temeau. Le vedeai coborînd în pâlpâiri vioase de aripi şi sărind până la el ca nişte borboane cenuşii de pământ în clocot. Işi luau fărâma în gură şi sbârnâiau iarăşi între crengi, la bun adăpost de lăcomia surorilor hrăpăreţe.

După două zile, Vlaicu a cutezat să se aşeze alături de bătrân. Il îndemnase glasul tremurător, văzându-l că se codeşte:

— « Stai domnule, că banca e făcută pentru odihnă... Iar dumneata ai nevoie de odihnă... »

Dar vorba « odihnă » suna neplăcut în lumea aceea a odihnei.

— « Te văd mereu pe aici prin cimitir. Ai pe cineva? »

— « Nu! » A dat din cap tânărul. Bătrânul n'a mai stăruit. A clătinat şi el din cap, dar într'altfel. Işi dădea bine seama ce suflet pustiu se aciuase lângă dânsul şi a început să

vorbească despre altele, de alte toate, aşa cum le place bătrânilor să vorbească uneori, când simt că nu sunt de folos numai celor morţi. E un început de retrăire şi ei ştiu să nu-l scape. Dar Vlaicu n'auzea mai nimic. El dădea uneori din umeri, scotea câte un sunet, se străduia să râdă, numai aşa, după cum îi spunea urechea că sună glasul celui bătrân. Svârlea însă fărâmituri de pâine la vrăbii şi din când în când, în joacă şi nebăgare, de seamă îşi svârlea şi lui însuşi. Iar vrăbiile ciuguleau zorite, prietenoase, venindu-i aproape, la un pas, la o palmă, la un deget... Numai el se îndepărta de sine însuşi.

Gemuse aşa de tare, încât chiar glasul lui l-a trezit. Avusese iarăşi un vis. Unul din visurile rele, care-i cotropiseră somnul. Acum răsufla greu, să pue orânduială în bătaia puternică a inimii ce-i zvâcnea înspăimântată de năluci.

Pielea îi ardea pe trup, după ce câteva clipe se scuturase de friguri. A dat să înghită şi parcă i-a înfipt cineva un cuţit prin cap. Tot gâtul îi era prins.

Şi-a pipăit dosul mâinii drepte cu podul jilav al palmei stângi şi nu şi-a dat seamă. Dar când şi-a făcut mâinile căuş la gură şi a suflat în ele, i s'a părut că prinde ghiaţă, aşa de fierbinte vânt îi venea din plămâni.

Incet, încet, pielea trupului a căpătat ca o pojghiţă înroşită la foc, iar peste auzul cel ascuţit, a început să cânte prelung şi monoton un sgomot greu, amestecat şi bolovănit în valuri de hăuială, întocmai ca în clipele de venire a unui leşin.

Simţea topirea, simţea cum se pierde, simţea că moare. Era totuşi aşa de sleit, încât nici nu s'a mai întristat. O sgârietură de lumină din creer a scris:

— « Cu atât mai bine!... »

Şi a rămas aşa, cu pieptul bătut de răsuflarea deasă şi sunătoare, întocmai ca un om pe sfârşite.

I s'a părut iarăşi — cum i se părea în fiecare seară — că aude paşi pe sală... că o mână apasă încet pe clanţă... că uşa se deschide, iar în crăpătură se arată o licărire albicioasă care stă la îndoială, gândeşte... vrea să vadă ceva, dar pregetă să intre...

Şi deodată, simte că nu mai poate îndura. Simte nevoia să se răzvrătească împotriva durerii, să-şi pedepsească suferinţa, întocmai ca operaţii care-şi rup bandajele şi cusăturile.

Inebunita încordare de trup şi de voinţă, îngenunche boala pentru câteva clipe şi întoarce bolnavul în limpeziş. Sudoarea podidită în valuri îi fură arşiţa şi inima îşi ostoeşte graba ei înebunită, liniştind bietul suflet şi biata minte, pentru care e făcută să trudească...

In sfârşeala venită odată cu scăderea bătăilor de inimă, creerul lucrează leneş şi nu poate urmări deaproape cioburile de gânduri ce vin, plutesc şi trec, amestecate, nelămurite, de parcă ar fi toate văzute prin boabe de lacrimi. Sau poate că ele înşile sunt făcute numai din lacrimi.

Stă cu ochii în bagdadie şi se pomeneşte spunând, încet:

— « Criiţari tată... să mânânc... »

Şi deodată îl îneacă o groaznică ruşine, pe el, om în toată firea, care cerşeşte, care nu e în stare să se ţie la vârsta asta, când numai feciorii de bani gata mai aşteaptă pomana bătrânilor. Până şi sdrenţărosul cel bolnav de pe treptele gării ştie câştiga o pâine... Iar el, aşteaptă pe neica Dumitru să-şi amaneteze şi iugărele de pământ câte le mai are...

Il vede intrând la Albina din Sibiiu... Ii aude oftatul... şi parcă vede palma de pământ cum se mută încet încet,

încolo, spre alţii, spre moşia lui Şimon Notarul, a lui doctor Mihu, a lui Ion Martin păcurarul, sau trecând Mureşul ca o râmă şi suind la careva mocani pe dealul Băcăinţei, ori al Sărăxăului...

In urmă, se face o gaură mare fără fund, ca un iad. Aceea, de bună seamă fi-va traiul lor de mâine, când n'or mai avea nimic...

In clipa asta îi pare rău că s'a fost înfricat înainte de vreme, când începuse a face coroane pe ascuns dimpreună cu Ion. Nu trebuia să se sperie de biciul lui neica Dumitru şi de apriga lui mânie. Să-l fi lăsat să spue înainte:

— «Mă mişăilor, o să mă vârîţi în ocnă!»

Şi să fi făcut înainte bani, să cumpere Ion găini dela femeile mai proaste... şi găinile să le vândă la Orăştie ca să ia bani buni pe ele... Şi aşa, în roată... că doar tiparele erau faine şi metalul fain, de suna tocmai după cum sună cele bune...

Avea să-l prindă?... Foarte bine! Măestrii putea să facă şi în puşcărie... Dar cel puţin acolo avea ce mânca...

Ş'apoi, până să-l prindă, făcea destui bani să cumpere neica Dumitru pământ mult... să dea pe Ion la carte, — că acela-i minte mare şi-i păcat să moară la plug — să înzestreze pe fată... Iar la urma urmii, dacă simţea că-i primejdie, nu era mare lucru să treacă în Ţară. O lua de-a-dreptul peste câmp, pe lângă Cujelu, pe lângă Romoşelu şi îndată se înfunda în munţi...

— «Criiţari tată... Mi-i...»

...Gândurile vin, pîlpîesc o clipă şi cad în gol, ca nişte frunze mari, pălite, fără formă, fără greutate, de parcă toate ar fi făcute din viţe subţiri de fum... Iar în colţul de colo... ici, dincoace... mai departe... câte o fărâmă de

chip... de mână... de ie... Toate plutesc... toate plâng... toate sunt sufletul lelei Ana... toate sunt inima ei...

Ochii bolnavului se umplu de lacrimi, buzele tremură şi vor să spue... vor să strige... Dar au nevoie să strige şi să trezească, din tot pustiul acesta nesfârşit, din toată moartea asta care urlă până în miezul creerului, sfânta mână a bătrânei.

Ţipă groaznic.

— « Mi-i foame mamă... ».

Şi cade ghem în perne, fără suflare.

L-a auzit. ***Ea*** l-a auzit. Nu-şi dă seama dacă era trează sau dacă s'a trezit tocmai în clipa aceea. I-a cunoscut glasul şi tot sufletul îi tremură. Cu sufletul i-a cunoscut glasul. Cu sufletul care îl aştepta.

Ştia de altminteri. Bănuia ca s'a fost petrecut ceva nelămurit şi trist, de vreme ce, de atâtea zile, n'a mai dat s'o vadă. Iar Freya ştie din inima ei că Goldchen nu s'a dus în altă parte.

I-a deschis uşa în fiecare noapte, să-i audă măcar răsuflarea. I-a auzit-o şi astă noapte. Decât, acum are şi un prilej bun să rupă vorba cu bătrâna şi trebue să-l folosească, chiar dacă lui nu i-ar fi de folos.

E încredinţată de altfel că lui nu-i va fi de folos. Vrea să fie încredinţată. De aceea îşi închipuia un vis rău cum are şi ea câte odată, când ţipă prin somn de-şi trezeşte mătuşa. Cu toate astea sare din pat şi bate în uşa dela mijloc.

— « Mătuşă... mătuşă! »

A spus prea încet. Spune mai tare şi bate mai tare.

— « Mătuşă, scoală! »

— « Ce-i? » mormăe glasul guturăit şi mahmur.

— « Am auzit un strigăt, în casă. »

— « Ce? »

— « L-am auzit bine!... » Apoi minte: « Venea de pe săliță! » Iar acum întărește minciuna și pornește la atac. « Cine a putut să țipe pe sală... ? »

Bătrâna s'a speriat. Îi bate inima din pricina acestei treziri necumpătate. Mârâe, face larmă aprinzându-și lampa de gaz și zvîrle pe dînsa, în grabă, un halat vechi, mototolit, care după florile vesele de pe el și după colorile spălăcite, se arată a fi fost păstrat din vremuri împărtășite cu multe nopți sglobii.

Descue ușa odăii. Intinde lampa în întuneric, cercând să-i dejghioace nelămurirea cu ochi țintiți și crunți.

Toate sunt însă la locul lor. Freyei, care i-a ieșit înainte, îi spune în șoaptă:

— « O fi vorbit prin somn... » Și urmarea, lămurirea, vine cu întârziere, mormăită. « ...ăsta... »

Cealaltă face nevinovată:

— « Care: ăsta? »

— « Ăsta dragă... chiriașul... »

— « A! Ai închiriat? » se preface Freya. « Nu mi-ai spus... » Și urmează nepăsătoare: « Se vede că a visat ceva. »

Dă să se întoarcă în odaia ei, dar face mișcarea fără pic de îndemânare. Se răsucește din prag:

— « Cred că ar fi mai bine dacă te-ai duce să vezi ce e. »

Dar mătușa ascultă o clipă, apoi, întărâtată, zvârle bărbia în sus, închip de:

— « Nu-i nevoie! »

Atunci Freya, cu agerime fulgerătoare, născocește:

— « Ascultă! Iar a țipat! » Și tonul e așa de adânc, așa de neprefăcut, încât bătrâna se duce și bate la ușă. Din odae

răspunde încet, un glas sfârşit, care înghiaţă inima fetei. Şopteşte acum tremurând:

— « E bolnav, mătuşă! » Şi capătă pe loc toată lămurirea şi toată încredinţarea.

Bătrâna intră. Lunecând pe lângă zid, Freya se apropie până în buza uşii. Il aude abia vorbind, dar rupt, fără şir, fără înţeles.

— « Mamă... apăi eu mânc... cu tata... Ion merje la Orăştie cu găina şi... »

Bătrâna s'a dat înapoi, îngrozită. Ingrozită de ceea ce vede, dar încă mai îngrozită de repetarea întâmplării. Aidoma aşa începuse sfârşitul celui din urmă om, care a mai însemnat ceva în vieaţa ei. A gâfâit:

— « Aiurează! » Furtună înebunită, Freya n'a ştiut când şi-a pus rochia pe dânsa, când a plecat, şi nici n'a auzit când a detunat poarta în uşor. S'a pomenit alergând buimăcită pe stradă, pradă unui plâns bolnăvicios, care-i cutremura trupul şi înăbuşea răsuflarea. S'a agăţat de cordonul clopotului, la cel dintâi doctor, a bătut cu pumnul în uşă de a trezit zece case în jur, şi-a adus val vârtej cu ea pe un biet bătrân, care nu apucase a-şi încheia decât un singur nasture în toată îmbrăcămintea lui.

Când au ajuns acasă, au trebuit să-l îngrijească mai întâi pe dânsul şi abia pe urmă să vadă de bolnav, aşa de nemiloasă fusese goana pentru anii, grăsimea şi astma sărmanului doctor.

Un examen scurt a lămurit:

— « E rău... foarte rău... Nu ştiu ce are... dar în orice caz e rău! Deocamdată cearceafuri umede, să-i scădem arşiţa.» Apoi, neîncrezător el însuşi în ce spune, adaugă: « Măcar... să încercăm... Poate i-o oprim pe loc... »

In vreme ce femeile duduiau prin odăi, să împlinească poruncile, medicul îşi urma examenul, cu desăvârşire nefericit că bolnavul nu-i poate da niciun ajutor în aflarea pricinii.

Când a fost vorba de pus cearceafurile, bătrâna a tras-o pe Freya de mână:

— « Tu n'ai ce căuta acuma aici. »

Dar în minutul acela, din fetiţa ascultătoare şi fricoasă a ţâşnit deodată o privire sălbatecă:

— « Lasă-mă în pace! Ăsta-i om, nu-i câine! » Apoi, ca şi când ar fi avut drepturi şi datorii de când lumea, a izbucnit cu o patimă grea ca piatra:

— « N'am să-l las eu să moară din pricina asta! » Şi l-a despuiat pe Vlaicu, l-a întors, l-a sucit şi i-a îmbrăcat dogoarea în faldurile reci şi umede, cu uşurinţa şi seninătatea cu care ar fi desfăşat şi înfăşat un prunc.

Când s'a potolit arşiţa, se făcea de ziuă. Bolnavul a căzut într'un somn ce făgăduia să fie bun, adânc şi întremător.

— « Să-l lăsăm să doarmă, pentrucă primejdia a trecut deocamdată. » a zis doctorul şi a plecat, făgăduind să vie peste câteva ceasuri.

In urmă-i, Freya stărui să rămâe de veghe. Ci voinţa i se istovise. Nu s'a mai putut împotrivi bătrânei şi a pornit către slujba ei.

Dar gândul i-a rămas pe loc. Cel puţin la cafenea nu l-a avut. Acolo n'a adus decât o privire poncişă, cruntă şi un serviciu cumplit de vrăjmaş pentru nefericitul bătrânel, care, după ce a colindat toată încăperea, căutându-şi loc mai potrivit să-şi aciueze sărăcia, s'a aşezat tocmai la masa unde mâncase Vlaicu. Adică, tocmai acolo unde Freya s'a luptat toată vremea să nu şadă niciun client.

— « Cel puţin de ar fi luat o masă cum se cade. » gândise chelneriţa, mânată în bunul drum al breslei, când a venit vremea de socoteală. « Dar pentru o supă... »

Şi s'a răzbunat amarnie, privind cu desăvârşit dispreţ, filerul de bacşiş pus pe marmora mesei de mâna uscată şi tremurătoare. L-a privit şi l-a lăsat acolo, întorcându-i spatele.

Ceea ce văzând, bătrânul i-a căutat lung în urmă, dar mai apoi a întins mâna şi a pus la loc în punga veche, filerul acoperit de dispreţ.

Pe la jumătatea după-amiezei, când vâlvota localului scădea, în pregătirea ceasurilor de subseară, Freya a sporovăit într'un colţ câteva vorbe repezi cu Hedwiga, a aţinut din uşă calea unei trăsuri şi s'a aruncat cu piciorul pe scară, apoi cu tot trupul în fund, de a făcut-o să se legene ca o barcă răsturnată în valuri, şuerând gâtuit în acelaş timp birjarului, care se clătinase ca un catarg:

— « Inapoi, goana! »

La cel dintâi colţ, lângă casă, a oprit şi a cerut s'o aştepte, fiindcă n'avea în buzunar decât fişe. A luat-o la fugă, a intrat pe poartă şi a stat o minută cu mâna pe clanţa uşii, să-şi liniştească răsufletul şi svâcnirea inimii. Pe urmă a apăsat bărbăteşte şi a deschis.

Mătuşă-sa a primit-o cu spaimă:

— « Ce-i cu tine? » Freya a simţit pe creer ca o pânză albă, din care n'a mai văzut nimic. Abia atunci şi-a dat seama de stângăcia acestei veniri neaşteptate. După aceia, deodată, a strâns din umeri, zvârlind un:

— « Nimic! » Şi a trecut spre odăiţa ei, îndurând, fără să geamă, privirea cu ţepi a bătrânei: căpătase pe suflet o platoşă nevăzută.

Cu toată nelimpezimea ei de gând, socotise că prin asta câștigă timp destul să afle o pricină în care să-și înveșmânte aceea ce putea să-i fie socotit vină.

A intrat în odae, închizând ușa în urma ei. După o rotire a ochilor și-a agățat privirea pe scrin. Să spue că a venit după bani... Era o prostie... Patronul i-ar fi dat oricât. Să încerce a minți că a vrut să se schimbe?... Pentru ce?... Și în iuțeala de iureș a gândurilor, în neputința ei să găsească o vorbă de lămurire, pașii bătrânei ciocăneau dincolo de ușă ca o primejdie tot mai tare, tot mai aprigă, tot mai rea.

— « Ce să spun?... Trebue să găsesc repede... repede... repede!... » Iar pașii se apropiau... se apropiau...

Deodată o săgeată de lumină... Vâră ghiarele în fusta nouă, le răsucește până pârîe degete și stofă laolaltă apoi, gâfâind, lasă ferfenița să cadă, în vreme ce clanța latră în ușă.

Cum e lesne de înțeles n'a mai fost nevoie de altă lămurire. Freya și-a schimbat straele de pe ea, cu tot zorul cuvenit unei întâmplări neplăcute. După aceea, a întins mâna:

— « Dă-mi niște bani mărunți să plătesc trăsura, că nu puteam veni pe jos. »

Dar acum, bătrâna s'a bosumflat dintr'o tăetură și s'a stropșit:

— « N'am. Am dat toți banii mărunți. » Iar la privirea mirată a nepoatei sale, care nu înțelegea pricina paraponului, i-a lămurit:

— « A trebuit să plătesc *eu* doctorului pentrucă... ăsta... »

Inima Freyei a înghețat. Abia a avut puterea să îngăime rar, rupt:

— « Ce-i... cu... el? »

— « Ce vrei să fie? N'are lăţcae în pungă!... " Dar fata n'a mai auzit nimic din toată povestea de ceartă dintre doctor şi mătuşă-sa, pentru plata consultaţiei de noapte, pretinse cu îndârjire şi numai decât dela « cine l-a chemat, nu dela bolnavul pentru care l-a chemat... »

Doar într'un târziu, după ce Doamna Bermüller şi-a isprăvit bodogăneala cu:

— « Aşa-mi trebue dacă nu m'am ţinut de chibzuelile mele şi am primit o haimana... Dar acum scap repede de el fiindcă am vorbit la Städtischen Krankenhaus, să vie să-l ridice... » Freya a întors capul spre ea, încruntată:

— « La spital? Păi bine, n'a plătit chiria? »

— « Ba da, dar îi socotesc ce-am dat la doctor şi am isprăvit. »

Din nou, fata a început să răsufle greu. Mătuşa asta îi pusese pumnul pe inimă şi apăsa, apăsa. A privit-o atunci în ochi:

— « Cel puţin i-ai cumpărat doctorii? » Cealaltă, şi-a svârlit umerii suciş, în neorânduială supărată, bodogănind:

— « Trăieşte el azi şi fără doctorii... La spital i-or da destule! »

Cum s'a putut stăpîni Freya în clipa aceeasă nu scape un cuvînt rău, nici ea singură n'a fost în stare să înţeleagă. I-a întors spatele, şi a plecat fără să-i dea bună ziua.

A gonit până la trăsură şi a strigat furioasă:

— « Städtischen Krankenhaus... Iute!... »

La câţiva paşi de spital, trăsura de adus bolnavi a încrucişat-o. A urlat după ea, de-a întors toată strada cu ochii spre dânsa:

— « Stai! »

Apoi s'a svârlit din trăsură și a alergat ca o desnădăjduită după cealaltă, care nu auzise nimic.

Mișcarea uliței a gonit înainte. Câțiva trecători au făcut semn agentului din trăsură, fără să știe prea bine de ce anume e vorba. Sufletul mulțimii e totdeauna bun. Nu seamănă cu sufletul omului stingher.

Gâfâind, Freya a spus omului care întorsese capul de pe capră:

— « Nu mai e nevoie... »

— « Ce? » a întrebat celălalt.

— « ...la Doamna Sofia Bermüller... »

Omul a făcut însă ochii mari. El se ducea în altă parte

Atunci Freya și-a gustat toată biruința:

— « Să nu te mai ostenești, chiar dacă ți-o spune, pentrucă am dus noi bolnavul... »

Răvășită de spaimă, dar zâmbind cu mulțumirea de după o bătae crâncenă unde ai învins, fata s'a abătut să spue și la spital minciuna zvârlită în trăsura bolnavilor.

Când a văzut creionul ștergând în condică numele și adresa lui Aurel, i s'a părut că de pe însăși lista morților e șters.

Intr'adevăr, într'o condică așa cum era aceea, numele oamenilor putrezesc înaintea lor.

Tot trăgând nădejde că vor veni dela spital din clipă în clipă, Sofia a adormit cu capotul cel înflorat pe dânsa și cu lumina aprinsă.

Stingherită peste măsură de neașteptarea acestui lucru, Freya a ascultat multă vreme la geamul cu oblon din stradă, ciulindu-și urechea de capră sălbatecă să asculte semnele vieții ori nevieții din lăuntru. Când s'a încredințat bine că horcăitul cel bătrânesc, morește întocmai după bunele lui

legi, fata a început să-şi dibăcească din ascunse cotloane de trup şi inimă, toate însuşirile moştenite dela vechiul ei neam vânătoresc. Avea un gând anume, pe semne, şi îl voia înfăptuit fără greş.

A scos încălţămintea din picioare, minute lungi a învârtit unghie cu unghie cheia în broască şi uşa în balamale. A mers cu paşi de vulpe de-a-lungul coridorului podit în scânduri bătrâne, care îşi căinau peste măsură vitrega soartă ce trebue s'o îndure. Iar uşa odăiţii ei aproape că a luat-o în braţe, aşa a ridicat-o din clanţă să nu se văicărească în blăstămata balama de jos, pe care nicio unsoare din lume n'a izbutit s'o înveţe menirea ei şi datoriile ei.

Dibuia pe întuneric, dar n'a dat greş. In vârful degetelor înfrigurate avea o fierbinţeală ascuţită, aidoma pleoapelor înroşite de ţinerea încordată a privirii şi vedea aşa de limpede, încât putea să jure în bezna de atunci că i-au crescut pe mâini ochi de cucuvea.

In sfârşit a ajuns la scrin, a tras sertarul anevoie şi pe sub maldărul de rufe a izbutit să descue — fără s'o clintească din loc — cutia bătrânească de aramă, înfloratâ şi căptuşită cu catifea, în care îşi ţinea cele două sute şaizeci de mărci, puse deoparte filer cu filer, din bacşişurile câtorva ani.

A tras la întâmplare ce-a apucat, fără să numere şi cu acelaşi mers de umbră, a lunecat prin uşa pe care o lăsase deschisă, către odaia lui Vlaicu.

In bătaia de ciocan a inimii, urechile-i vâjâiau. Nu mai auzea nimic. Păreri de svon o făceau să tresară şi o torturau.

Apasă pe rătez și intră. In răsuflarea grea a bolnavului, care urca și cobora ca apa într'un sorb, Freya stă o clipă să asculte. Ii tremură gândurile aidoma punctișoarelor de lumină ce-i pîlpîesc pe dinaintea ochilor. O cuprinde deodată o teamă cumplită, ca și când s'ar fi pregătit pentru o nelegiuire, iar ochiul pîndarului i-ar fi fost aproape. Se îndemnă totuși să înainteze și-a aflat un ajutor ciudat în cadența tare a răsuflării lui Vlaicu. Căci, iată, pășește după ea, rar, ca după o stranie muzică din altă lume. Iar moliciunea vârfului de picior pus în pământ odată cu suflarea, îi dă părerea chinuitor de ascuțită că ar călca, nu pe lucru fără viață, ci pe însuși pieptul celui bolnav.

Cu spatele străbătut de ace înghețate și strâns de frigul apei reci care curgeape ea, întinde mâna, bâjbâind locul hainelor. A dat de scaunul pe spătarul căruia le știa puse, dar hainele nu sînt nicăieri. Le dibuește anevoe și tîrziu tocmai în fundul dulapului. Trage portofelul din buzunarul dela piept și scoate cîteva hîrtii, pe nevăzute. Pe cea mai mare din ele o desface, pune în mijloc banii, apoi o păturește la olaltă cu bancnotele și așează toate la locul lor.

— «Cine-i acolo?...» Glasul a cutremurat-o. I s'a părut că dărâmă toată noaptea peste ea. Și doar nu fusese decât o biată șoaptă, greu icnită dintr'un piept prăpădit.

Fata a avut puterea să-și hățuiască răspunsul:

— «Eu... Dar nu mai vorbi că-ți face rău!»

Iar bolnavul a tăcut.

Când a închis ușa în urma ei, fetei i s'a părut că aude venind din odae un pufnet de râs, de batjocură, ori de durere. I s'a părut și a zis că n'a fost decât o părere...

Vlaicu era treaz când s'a deschis uşa. Oricât de ceţoase îi pluteau toate în jur, urechea lui bună îl făcea să simtă ficce mişcare din întunerecul odăii.

— «Face un pas... altul... se apropie... stă... a pus mâna pe scaun... Caută ceva...» Apoi s'a întrebat:

— «Ce drac' caută baba?... Doară ştie bine unde-i lampa... Nu vrea s'o aprindă? De ce?... Bat-o soarele, umblă acu la dulap unde mi-a pus ţoalele... D'apoi ce vrea cu ţoalele mele?... Făr-că bani cată să afle 'n portofel la vreme de noapte, unde eu nici ziua nu găsesc... Proastă babă şi găzdoaia iasta a mea...»

A întrebat-o cine e numai când i s'a părut că fâşie a bani. Deosebise limpede alt glas de hârtie şi faptul i se păruse aşa de caraghios, încât a zâmbit cu nesfârşită tristeţe şi batjocoră. Când a mai auzit şi glasul care i-a răspuns, şi-a dat seama că boala i-a scrântit auzul de tot: şi-accla suna acum altfel de cum îi sunase de obicei vorba bătrânei.

A lăsat-o să plece, fără să-i mai spuie nimic. A făcut doar în silă:

— «Hm!... Apăi aiasta nu-i de mine... Cum n'oi mai fi beteag îmi mut gheşeftul, frate, dela aşa o babă fainâ... Că precum pricep eu... nu mi-s potrivit deloc să-mi umble negoţu' cu babe de estea...»

Şi a rămas zâmbind. Pasă-mi-te şi-a adus aminte de găzdoaia lui Orăşteană, dela marginea târgului, care-i scotocea veşnic în lada săracă să-i dijmuiască oala de miere, adusă Sâmbăta dela Binţinţi, când venea neica Dumitru, lelea Ana, ori Ion, cu desaga plină de vipt pentru o săptămână.

Dar cel puţin atunci mintea de copil şugubăţ a lui Vlaicu nu s'a fost stingherit prea mult. A luat o creangă de alun

straşnic de mlădie, i-a legat un pictroi de vârf, a prins-o în ladă şi a încârnit-o sdravăn sub capac. Apoi a aşteptat să-şi dee roadele, ceea ce s'a văzut, chiar a doua zi, după oblojeala pe care şi-a pus-o baba la obraz...

— « Ce-ai păţit babo?... »

— « D'apăi ce să păţesc, maică?... Iaca mi-am vrut să-ţi mai diretic prin haia lădiţă... Şi nu'ş ce drac' ai fo' făcut acolo, c'aşa m'o lovit... »

Şi Vlaicu zâmbeşte obosit şi trist:

— « Acu-i altă babă... Da' parcă nu s'o schimbat nimic. Numai că la buzunare ce fel de creangă de alun mai ştiu găsi? »

Apoi adoarme într'o sfârşeală soră cu lânceda apă a întunericului, pe care amărăciunea celor văzute, l-a făcut mai greu şi mai înăbuşitor...

— « Intră! »

Un tânăr, grăsuţ, bălan, cu ochi albaştri cu obrajii bursuflei şi rozi, cum e carnea proaspătă a copiilor, a deschis o uşă sfioasă şi a salutat puţin cam stânjenit în faţa bătrânei buhoase şi prost îmbrăcată în capotul ei fistichiu. Nu-şi dădea seama dacă e stăpâna ori sluga.

— « Aş vrea să vorbesc cu doamna Sofia Bermüller. »

— « Şi ce doriţi cu dumneaei? » s'a sterpezit la el femeea supărată.

— « Aş vrea să-i cer o informaţie. »

— « Anume? »

— « Nu cumva stă aici un străin, un tânăr pe care-l chiamă Aurel Vlaicu? »

Sofia Bermüller se simţea grozav de ispitită să se răzbune, trimiţându-l la plimbare. Dar îmbrăcămintea desăvârşit de

elegantă a tânărului a îmblânzit-o puţintel. Trăia doar într'o ţară unde eleganţa era un fel de uniformă a sângelui bun şi unde nu strica nimănui să se ferească a aduce supărări acestui sânge bun.

De aceea a mârâit cu oarecare silă:

— « Ba da... » apoi a adăugat, ca să lămurească, apăsând pe vorbe:

— « Stă aici, ***la mine!*** »

Vorbele au rodit numai decât. Tânărul domn s'a închinat scurt, bătându-şi capul spre guler, cât i-a îngăduit guşuliţa lui roză, ca o aureolă răsturnată de sfânt pământesc, şi i-a zis, cu glas plin de dulceaţă şi grabă:

— « Sunt încântat că-l găsesc Doamnă... Şi... e acasă? »

— « Da, bietul! » a răspuns cu gura mică femeia, punându-se cu tonul la înălţimea, rotunjirea şi eleganţa nou venitului: « Dar acum e bolnav... »

Şi repede i-a spus boala rea, alături de greaua ei răspundere şi — mai ales — de marea ei grijă pentru « bietul copil ».

Apoi l-a dus până în pragul uşii lui Vlaicu, pe care a deschis-o, vestind frunzei pământii şi fără viaţă, lipită de pernă:

— « Ţi-a venit un prieten... »

După care, tânărul s'a arătat în prag, întregindu-i cuvântul:

— « Ursinus... Fostul camarad de arme... »

Atunci doamna Sofia Bermüller a luat prezentarea ca pentru ea şi i-a răspuns, întinzându-i cu teatrală nobleţă o mână mică, pufoasă, creaţă în care parfumul uscat al bătrâneţei se înfrăţise pentru vecie cu parfumul amestecat şi jilav al gospodăriei.

Iar Ursinus, rob de totdeauna al voinţei altora, a ascultat porunca mâinii şi a sărutat'o cu întregul respect cuvenit nobleţei din mişcare.

Privind de sus în creştetul lui, doamna Sofia Bermüller a zâmbit atunci ca o regină. In sfârşit cam aşa cum visase toată tinereţea ei frumuşică şi încăerată cu ispitele, când o săruta prin colţuri Fritz cofetarul iar ea închidea ochii, şi nu-i punea mâna pe umeri ori după gât, fiindcă nu voia să se încredinţeze că-i lipsesc epoleţii auriţi şi grei de Arhiduce.

Nici măcar n'a avut cum lămuri în ce fel i-a dat de urmă, pentrucă nu s'a trudit decât prea puţin. A lăsat pe alţii să alerge şi să se necăjească. El a făcut doar atât. A sunat să vie directorul dela Grand Hotel Bellevue şi lăsându-se obosit în jilţul moale de lângă fereastra prin care vedea toată frământarea din Karlsplatz, i-a zis:

— « Domnule director, te rog să-mi cauţi adresa unui coleg de-al meu, Aurel Vlaicu, austriac, adică din Ungaria — din Ardeal... prin urmare român... Am dat de urma lui în lista de înscrieri a Politehnicei. »

Directorul a făcut câteva valuri triste pe frunte în faţa unor informaţii aşa de puţin lămuritoare. A cerut şi alte date.

— « Nu ştiu decât că ar fi plecat cu un student din România, Mocanu... Şi că a vrut să ştie unde stă un oarecare doctor Müller sau Miller... aşa ceva... »

Apoi, după ce a spus că vrea adresa cât mai repede, s'a lăsat să cadă şi mai adânc în jilţ, aşteptând răspunsul.

Firește, răspunsul nu i-a venit decât după patru ori cinci zile, care lui i-au părut veşnicii în lipsa de rost şi de vlagă ce-i bântuia inima şi trupul. Dar când răscolirea prin poliţie şi-a dat roadele, Ursinus s'a întors într'o clipă la viaţă şi a pornit spre Vlaicu.

Alături de fascinarea care-l ţintuise înainte vreme, descoperirea — uluitoare pentru el — că românul nu era un simplu mecanic ori ceasornicar, ci om cu carte, de-o măsură lui, aţâţase până la boală dorinţa să-i fie prieten şi să i se agaţe de suflet. Într'un cuvânt, simţea în Vlaicu aceea ce trebue să simtă răuruşca moale, în trunchiul vânjos al stejarului: sprijin care dă rost vieţii.

Bolnavul nu înţelegea nimic din încâlcelile sufleteşti ale lui Ursinus. I-a ascultat mărturisirea îndoelilor, căinţilor şi nădejdilor, fără pic de împărtăşire. Nu pricepea cum un om poate să nu-şi găsească un rost, care să-i arate drumul zilelor, când are bani şi tinereţe. Iar fiindcă mintea lui trepăduşă nu sta o clipă în loc, ci zâmbea veşnic ciocănind la câte o măestrie nouă ori veche, întocmai ca atelierul meşterului Heinerich, o minte goală ca o apă stătută n'o putea înţelege decât la omul mort.

— « Apăi dacă nu-ţi trăieşte mintea, la ce drac' mai faci umbră pământului? » Aşa spusese el cândva. Şi i-ar fi svârlit-o cu bucurie în obraz şi lui Ursinus, dacă slăbiciunea încuibată de colţii bolitului nu i-ar fi lenevit întrucâtva dârzenia şi nepăsarea obişnuită. Poate că, în fundul sufletului, simţea puţintel şi durerea adevărată din om. O ştia bine că izvorăşte din fund de tot, din miezul miezului, de sub toate pojghiţele de aur, boierie ori carte, adică de acolo unde fiecare om, chiar cel mai de sus şi cel mai tare, e un biet copil nătâng, nedreptăţit de soartă şi trist fără măsură, fiindcă nu-şi înţelege vina pentru care se îneacă în obidă.

Copilul acela îl simţea ieşind la iveală şi într'însul uneori, când îşi culca obrazul pe vioară şi pornea să doinească,

încetinel şi chinuit, cântece din valea Murăşului. Atunci uita cu totul cine este, unde este şi câte veacuri i se sbat înainte şi înapoi, ci plutea singur şi mic, ca totdeauna când eşti rămas la mijloc de hăuri negre. Anii şi veacurile îşi pierd înţelesurile pentrucă timpul a îngheţat ori poate se odihneşte. A oprit minutarele vieţii pe loc. Iar mintea şi învăţătura, ori tăria pumnului şi încăpăţânarea vrerii, nu mai au niciun rost.

Intre hăuri n'ai vecini cu cari să lupţi — ori pentru care să trudeşti, — cum n'ai nici trup — vecinul tău cel mai de aproape şi cel mai vrăşmaş. Pluteşti. Iar atunci toate sunt aşa de fără moarte, că toate îţi par pentru vecie moarte, adică fericire şi nefericire, râset şi plâns la un loc, aidoma lacrimilor de bucurie, haos mititel în rotundul cleştar al căruia ochiul nostru e neputincios să citească zodiacul vieţii.

— « ... Intâlnirea noastră de pe vas mi-a răvăşit totul din mine. Iar furtuna aceea — ţii minte? — n'a fost numai pe mare — acum îmi dau bine seama.

« Mie mi-a lipsit întotdeauna coarda vieţii. Până a te întâlni n'am crezut în nimic. Mi-era tot una fiecare pas pe care-l făceam. De aceea, tot una mi-a fost când am intrat în marină, tot una când am ieşit, tot una când am fost îndemnat să învăţ ingineria.

« La drept vorbind, nici nu ştiu de ce apuc drumul ăsta. Ce ştiu e doar că am să fac ingineria, că am s'o isprăvesc şi am să fiu un inginer ca alţi o sută de mii, fără să am măcar ceea ce îi acoperă pe ei, adică nevoia unei pâini.

« Intâlnirea noastră mi-a turburat însă într'atât apa asta stătută a vieţii, încât m'am trezit. Vreau să trăiesc. Vreau să simt că trăiesc. Vreau — un — rost. In sfârşit vreau să cred în ceva

«De altfel am început și văd că Dumnezeu mi te scoate iarăși în drum. Pentru mine asta e un semn că pot trage nădejde.»

Vlaicu care-l ascultase până acum fără să crâcnească, i-a tăiat vorbirea:

— «Și ce vrei dela mine?»

— «Să mă lași să-ți ajut la mașina de sburat.»

— «Cum?» a vrut să se limpezească celălalt.

— «Oricum!» a răspuns aproape teatral Ursinus, făgăduind așa de mult deodată, încât Vlaicu n'a mai crezut în nimic. De aceea a cercat să închee:

— «Bine. Să mă fac eu mai întâi teafăr și apoi om tot vorbi.»

Ursinus a plecat vesel și cu suflet împrospătat.

In urma lui însă Vlaicu a bombănit:

— «Ei bată-l mama Soarelui să-l bată. D'apăi de esta geaba m'am fo' eu trudit să scap?»

Și de cum a intrat doamna Sofia Bermüller cu doctorul, i-a și spus:

— «Când o mai veni godacul pe aici, țâpă-l de loc din casă, că altminteri mă fac pară și mi ți-l toc la cap, de-l gat!»

Asta însă nu putea bătrâna să-i spue unui om ca Ursinus. I-a îngăimat odată că doarme, altădată că e obosit, a treia oară că doctorul nu îngădue vizita, până când, tânărul, a îndemnat-o:

— «Nu vă supărați, dar eu înțeleg acuma totul. Adevărul e altul: nu vrea să mă vadă.» Iar în fața încurcată a femeii, Ursiuus a povestit cele petrecute înainte vreme pe mare, socotind că tot răul pornește din cea dintâi ciocnire cu Vlaicu,

din neîndemânarea cu care îi vorbise și din glumele lui neghioabe făcute pe seama mașinei de sburat.

— « El are încăpățânarea mândriei, — dar și eu am încăpățânarea prieteniei... Va veni o zi când se va încredința... »

De altfel, bătrâna și-a dat seama curând că Ursinus nu vorbea ușuratec despre prietenia lui. Venea des să întrebe de soarta bolnavului și auzind întâmplarea cu lipsa de bani dela început, a stăruit să i se spue ori ce nevoie, întrucât dădea bucuros ori ce sumă ar fi fost trebuitoare.

Freya, aflând din gura mătușei ei aceste toate, l-a chemat într'o zi pe Ursinus la local și i-a destăinuit aceea ce făcuse.

— « Vreau să-i spui că banii i-ai dat dumneata, când o fi nevoie, fiindcă încâlcitura asta de minciuni tot are să crape odată. Eu, deocamdată, l-am făcut pe doctor să-i spue că i-au venit banii de acasă, așa încât el n'a întrebat-o nimic pe mătușă-mea. Și mie de ea mi-i frică... »

Cum aștepta bani de acasă, Vlaicu l-a crezut ușor pe doctor, mai ales că acela i-a adus aminte de vremea trecută în delir. Intr'o bună zi însă, micul mandat dela Binținți a bătut lu ușă și a pus foc fitilului dela butoiașul cu praf care dospea în inima lui.

Atunci Aurel a cerut lămuriri bătrânei, care n'a mai înțeles nimic.

— « Am găsit la dumneata o sută douăzeci de mărci... » a zis ea.

Dar studentul a sărit în sus, limpezindu-și bănuelile:

— « Ce-mi umblați mie cu blăstămății de estea? Aici numa Ursinus și-o fo' vârît coada!... » Și cu totul încredințat,

a mormăit amenințător: « Apăi acu s'o gătat! Eu nu mi-s să trăiesc din mila lui. »

Drept care, de cum a mai venit Ursinus, i-a făcut un scandal de-a ridicat toată strada în picioare.

Dar și acela a știut să se poarte frumos. A îndurat senin tot ce i-a spus, n'a întrebat ce înseamnă vorbele străine cu care Vlaicu își umplea golurile dintre frazele nemțești, nici n'a încercat să se desvinovățească.

— « N'am crezut că te supără. Iartă-mă! De altfel nici nu m'am gândit o clipă că n'o să mi-i dai înapoi... Și te asigur că o să se întâmple de multe ori să-ți cer și eu împrumut ... »

Iar asta l-a îmblânzit numai decât pe Aurel, lucru care dovedea că Ursinus începuse a-și cunoască omul.

Trecuseră două săptămâni dela deslănțuirea bolii, când Vlaicu, a cutezat să iasă din odăița lui și să dea cu ochii de soarele de afară.

Era o toamnă liniștită, prelungă și cu ceață ușoară. Oamenii lunecau pe străzi încet și triști. In ficcare colț de suflet era ceva, un vis, o amintire, care se gătea de ducă. Cădeau pretutindeni frunzele galbene, iată tot. Iar cerul le privea liniștit și adînc.

Aceste toate le simțea bine Vlaicu, mai bine decât ori care din orașul acela unde venea să trăiască și să pue altoaie subțiri pe tulpina cea vânjoasă și legată de pământ. Și le simțea bine mai ales pentrucă părăginirea din trup îi roise și în suflet. Simțea acolo multe cuibare de neliniște, multe mâluri prea de vreme venite. Dar mai ales mocnea peste tot o tristeță galbenă ca toamna și care, în loc să cadă, asemeni frunzelor

de pe ramuri, abia acum creştea pe gânduri şi abia acum începea să prindă chiag.

Fără îndoială, nu mai erau uşoarele încercări ale unui suflet neformat. Acestea veneau să lase ogaşe tari, pe care vremea nu mai este în stare a le şterge. Şi poate că nici nu vrea.

A văzut trecând pe lângă dânsul un zdrahon de nemţoaică bălae şi arsă de soare, în chipul căreia ochii albaştri păreau albi. Nici n'ai fi zis că sunt ochi, ci găuri prin care se vede cerul de dincolo. A zâmbit uitându-se la ea, iar femeia i-a întors zâmbetul, sănătoasă, veselă şi de loc mirată de închinarea aceasta adusă de un trecător.

A fost numai o clipă, dar netedă senină şi cinstită. Sufletul i s'a înviorat ca în mireasma unui trandafir cu roură pe el. S'a dat întreagă şi fără ocol, iar Vlaicu a primit-o ca pe o gură de aer proaspăt.

Apoi s'au pierdut în mulţime şi unul şi altul, aşa cum se cade şi cum e frumos, pentrucă era o încrucişare de căi, atâta tot, şi nu mai aveau a-şi spune nimic.

Dar întâlnirea aceasta i-a luminat amintirea Freyei. I-a luminat însă numai amintirea, fiindcă încolo nu mai ţinea minte nimic. Căuta să-i adune chipul din liniile nelimpezi pe care le mai păstrase în colţuri de ochi şi nu izbutea. Atunci s'a îndreptat spre cafeneaua ei, cu presimţământul tot mai întărit şi mai amar că n'o s'o găsească.

Nici n'a mai găsit-o.

Firește, Freya era acolo şi i-a ieşit bucuroasă înainte să-i spue că masa lui îl aşteaptă, să-l întrebe de pricina lipsei şi să-l căineze blajină când a aflat de boală. Dar în tot ce-i spunea

era o strună pe care cuiul o lăsa să alunece încet încet spre tonuri străine, dureroase la ureche.

— « La urma urmei ce să fie alt' decât o chelnăriţă, care s'o fo' bucurat că i-o venit muşteriu de capătă dela el bacşiş fain.

« Zice ea, nu-i vorba, şi-aiasta şi-aceia... Dară numai de pe deasupra de zice, că ce are ea cu mine încolo... »

Şi gândind astfel, Vlaicu a mai găsit o tristeţe s'o facă a lui....

Aurel îi povestea:

— « ... Ş'apoi m'o fo' grijit găzdoaia mea din toate élea, —săraca! — de-o alergat noaptea după doctor... Şi m'o îmbrăcat în pânză udă să fure focul din mine, dară criiţari n'am avut, nicio ţâră. Numai s'o nimerit să-mi vie un preten dela Pola iar éla o dat până mi-o fo' venit şi mie di-acas'... Şi aiasta-i tot. Fainâ bătrână, măcar că într'o noapte mi-o trecut prin cap că tot cearcă la mine să-mi ee ceva criiţari. Apoi eu n'am avut atunci, făr'c'am crezut că ea este păcălită... Dară acu văz că tot eu am fost nărod. Nu?... »

Freya îşi mușca buza de jos şi curăţa pe şervet cu unghia o pată care nu se zărea. Işi simţise ochii înecaţi de lacrimi şi nu voia să-i arate. Nu voia să arate, cum nu voia să arate nici turburarea ce-i răscolise toate adâncurile ei femeieşti şi sănătoase, limpezind din întreaga fierbere a atâtor zile, o mamă care-i desnădăjduită că aspra orânduială a lumii nu-i îngădue să-şi dea în vileag nevoia unui ţel pentru chiotul sălbatec din ea.

Pentrucă în clipa aceea, pe braţele şi pe sânii ei voinici, simţea înfiorată trupul mare al lui Vlaicu, aşa cum îl ţinuse odinioară, în noaptea cea de pomină. Dar îl simţea aşa cum

îi îngăduise vârsta şi sufletul ei: uşor şi slab, ca un copil care cerşeşte o mamă.

In seara aceea Freya a venit foarte liniştită acasă. Se petrecuse cu dânsa ceva cum ar fi o aşezare în straturi de nisip, mâl şi pietre, după o năboire de ape grele.

S'a furişat în pat, sub puful cel uşor şi mare, bucurându-se ca niciodată de răcoreala bine venită a pânzelor reavăne. I-a fost peste măsură de plăcut să simtă în aceeaşi vreme cu piciorul drept carnea de piersică netedă de pe coapsa celuilalt. A mângâiat prelung o pulpă de alta, a sumes subţioara unui genunchiu de rotunjimea tare a tovarăşului, apoi şi-a împlinit copca molatecă din aşternut şi pernă, îmbătându-se de odihna tuturor muşchilor destinşi.

Dar în liniştea din trupul ei a tremurat uşurel o fremătare îndepărtată şi surdă, ca o viitură de apă. Ceva mîngîetor şi bun luneca încet, fără ţintă anume, de-ai fi zis că-s degete calde şi multe, care îi iau tiparul trupului în formă deasă de întuneric încropit.

Pâlpâirea leneşă de căldură a urcat dela picioare pe coapsă iar dela piept a coborît în val domol. Deodată, un pumn de carne a zvâcnit fără veste şi fata a căscat în noapte ochii spăimântaţi şi gura tremurând de zâmbet. A fost atunci ca o mamă, care simte întâia oară în pântec izbitura de bună vestire a pruncului din ea.

Cea din urmă iezătură din trup se sfărâmase şi apa vieţii pătrunsese peste tot. Freya a înţeles neted că negurile inimii i s'au destrămat şi a ajuns femee. I s'a făcut ruşine şi a simţit toată podida sângelui în obrajii aprinşi. Iar prin clocotul învârtejit în ea s'au învolburat deodată zeci de vorbe, zeci

de întâmplări, în cumplit vălmăşag turbure şi greu, lămurindu-i dintr'o trăsătură, întrebări pentru care nu avusese până atunci niciun răspuns.

Avea chip de bolnavă când s'a dus la slujbă şi aşa a fost câteva zile în şir. Pe Vlaicu abia îl privea în treacăt şi de departe, când îl simţea că nu se uită la dânsa. Iar clipa când, cu toată fereala ei, a dat de ochii lui, cari au zărit-o privindu-l, i-a rămas înfiptă în inimă, ca o amară căinţă şi un trist desgust de ea însuşi.

In sfârşit, se simţea că a păcătuit, fiindcă se simţise pregătită pentru păcat. Şi ca totdeauna când se întâmplă aşa, îşi dădea dinainte osânda, pe care mai nimeni nu şi-o dă după aceea.

— «Am încercat să dejghioc cărţile astea asupra aeronauticei, nădăjduind să desprind ceva din ele şi să-ţi fiu de folos. Nu înţeleg însă nimic, pentrucă îmi lipseşte aceea ce sunt încredinţat că ai dumneata: *puterea să vezi*. Negreşit, poetic vorbind, pricep şi-mi închipui cum lunecă o pală de vânt. Totuşi nu sunt în stare s'o simt materială...»

Şi Vlaicu a zâmbit citind aceste rânduri pline de umilită bună credinţă, cu care Ursinus îşi întovărăşise darul de cărţi. A zâmbit fiindcă mulţumeau în el biata lui făptură săracă, oropsită de singurătate şi tristeţe, dându-i o treaptă anume, de vreme ce bogătaşul îl înălţa mai presus de sine.

Pentru mica şi trista mângâiere goală ce i-o adusese, românul l-a iertat atunci pe Ursinus de toate neplăcerile din trecut. Bine înţeles l-a iertat atunci. Pentrucă, la câteva ceasuri depărtare, după ce a răsfoit încâlcitele volume, el a plesnit din buze, cu desăvârşire scârbit:

— « Durere! D'apăi asta mi-am ştiut eu şi înainte vreme! ».

Iar despre dăruitorul lor nu s'a putut înfrâna să nu cugete:

— « Cum o pricepe el, bolândul, cât ştiu eu, dacă nici prostii de estea nu ştie înţelege? »

Şi iarăşi l-a dispreţuit fără margini, tocmai în ceasurile când celălalt, uitându-se în frământul pieţei din uşa hotelului, îşi simţea pieptul plin de căldura unei fapte mari şi visa să-l vadă pe Vlaicu venind drept la dânsul cu amândouă mâinile întinse şi mulţumindu-i din toată inima...

Cu toate astea cărţile lui Ursinus au pus pinten gândurilor lui Vlaicu. L-au reîntors la visurile din trecut şi l-au oprit asupra maşinei de sburat.

— « N'o gat eu cât îi cea lume, » şi-a zis el « dacă nu mă apuc şarf de experiment! »

Şi'n aceeaşi zi a direticat odaia într'alt fel, şi-a scos la iveală toate sculele, şi-a aşezat masa de lucru, apoi a cumpărat din oraş scândurele, hârtie şuoară, sârmă, cuişoare şi câte toate a chibzuit să-i trebuiască pentru începutul lucrului temeinic.

Incredinţat după aceea că a făcut tot ce se cuvenea, s'a întins în pat, a pus mâinile sub cap, a închis ochii şi a început să aştepte gândul cel bun.

Dar gândul cel bun nu venea. N'a venit nici într'o zi nici în două; veneau în schimb altele. Unele mai vechi şi altele mai nouă. De pildă, vedea maşinuţa de « perpetuum mobile » ori vedea turbina făcută la Sibiu. Dar mai ales, de când se întremase, o vedea pe Freya amestecându-se fără nici un rost printre maşinuţele lui, ceea ce îl scotea din fire, ori îl făcea să râdă.

— « D'apăi ce drac' are femeia asta, că doar nu-i măestrie făcută de mine, fără numai că eu aş putea s'o pun în mişcare... »

Şi îmboldit de aprinderea cărnii tinere şi biruitoare, dorea trupul cel voinic cu năpraznică pornire de ocnaş pe viaţă, care-şi aduce aminte, în întâia zi de osândă, toate femeile ce i-au trecut prin viaţă.

Intr'o bună zi s'a hotărît să-i spue deadreptul. De aceea s'a dus mai târziu la prînz — şi a întârziat cât a putut de mult — pentru ca să nu stânjenească vecinii de masă, ori sforul trebilor ei chelnăreşti.

— « Cu femeia îi tocmai ca şi cu maşina. Fără experiment nu merje! » Aşa a chibzuit el, hotărît şi împăcat cu gândul.

Dar când a chemat'o la plată şi a pus pe masă bacşişul mai mare ca de obicei, n'a apucat să zică bine:

— « Aş vrea să-ţi spun ceva! » Fata l-a privit drept în ochi, aşa cum de mult nu-l mai privise, de i-a pierit pe loc cumpătul tot.

— « Bine. » a zis ea « Se potriveşte, fiindcă şi eu vreau să-ţi spun ceva. » Apoi, plecând ochii pe masa pe care o zgânciulea fără rost şi fără folos, i-a lămurit:

— « Când ai venit aici întâia oară, am făcut cu dumneata o glumă prostească. Imi pare rău şi te rog să nu mă judeci după ea! »

Aici Vlaicu a îndrăznit:

— « D'apăi ce are aface? »

— « ... Dumneata nu eşti om pentru asemenea glume. »

El n'a mai zis nimic. A clipit de câteva ori, ca şi când ar fi luptat să se trezească, iar mărul lui Adam a săltat scurt până sus, într'o dureroasă înghiţitură în sec.

Drept răzbunare, în seara aceea şi alte câteva zile în şir n'a mai vrut să mănânce acolo. A bătut fel de fel de berării şi restaurante. Dar nu înţelegea de loc cum se poate ca, într'un

oraş atât de mare, un om aşa de fără alegere la bucate ca dânsul, să nu găsească un loc potrivit şi o mâncare cumsecade. Mai cu seamă de chelneri era nemulţumit:

— « Altcum e mâncarea când ţi-o dă o muere fainâ!... »

Freya n'a mai înţeles nimic. Se întreba nedumerită ce rost a avut mistuitul clientului ei, tocmai după lămurirea pe care i-o dăduse. Il ştia sănătos, iar doamna Bermüller îi ţinea socoteală amănunţită de ceasurile eşirilor în oraş şi a întoarcerilor la măsuţa de lucru, unde încropea cu beţişoare subţiri, tot felul de jucării ciudate. Bătrâna i le vedea numai ziua, în lipsa lui, iar nedumerirea îi descleşta gura faţă de Freya, fără să fie stârnită ori întrebată.

Atunci a aflat fata tot ceeace se putea zări în odaia lui Vlaicu, dela forma ciudată a submarinului, până la vioară... Dar din amestecătura ciudată a lucrurilor, bunăvoinţa inimii ei a alcătuit ceva nelămurit şi mare. N'a înţeles singură de ce a făcut o turbure legătură între flăcăul subţiratec, negricios, şi bătrânul vraciu cufundat prin sticlăria şi cazanele cu fierturi vrăjitoreşti, văzut undeva, sub sticla unei rame eftine.

Taina i s'a părut adâncă, ameţitoare. Şi-a închipuit o făptură depărtată de oameni, cu creerul prins în gânduri care-l fac să plutească deasupra celorlalţi. Apoi a apucat-o o nevoie ascuţită să se apropie de el şi să-i trăiască în umbră, de unde să-l ajute şi să-i fie de folos, Căci mai ales asta simţea limpede: ar putea să-i fie de folos, să i se facă de folos.

Vezi bine, Freya nu-şi dădea seama că orice femee judecă aidoma ca dânsa şi aidoma ca dânsa, îşi îmbracă pornirile din carne, în strae ispititoare de mincinoasă catifea.

— « Cine-i acolo? » a întrebat el somnoros. Iar inima fetei a îngheţat întocmai ca odinioară. Şi întocmai ca atunci a suflat îngăimând:

— « Eu... »

Vlaicu şi-a închipuit că e Sofia Bermüller şi s'a îngreţoşat:

— « Ce drac'am eu parte tot de babe nebune? » gândi el cu scârbă. Şi era gata să spue o mare mojicie. Dar glasul din întuneric a tremurat:

— « Freya... »

Şi nici unul n'a mai fost în stare să lege o vorbă.

Gâtul uscat a înghiţit în tare bătae de inimă. Mâna s'a întins în gol să apuce noaptea, care vorbea cu glas de fericire, dar n'a prins nimic. O răscoală turbată a cutremurat trupul întreg şi i-a dat ameţeală.

S'a dat pe jumătate din pat cu amândouă braţele înainte, ca nişte coarne de melc şi a nimerit un trup moale, care nu s'a clintit din loc. Atunci palmele s'au răşchirat mai larg, de parcă i-au crescut degetele toate şi au strâns cu vrăşmăşie inima de carne caldă a nopţii din odae. A tras'o în braţe, a lipit'o toată de el şi într'o răsucire de fiară hămesită, a răsturnat'o pe patul cu cearceafuri fierbinţi.

Voinicia fetei l-a primit topită, moale, ca o cârpă. Pe de-antregul beată de toate sguduirile din ea, s'a lăsat mutată şi împărţită de parcă nu mai era trup de om.

Dar în viul cel mai cumplit al încleştării, din răsuflarea îndelung ţinută în pieptul cel voinic, a scâncit un biet copil fără vlagă:

— « Mi-i frică... »

Şi toate au sărit în ţăndări, ca un fleac de geam plesnit în plin. Şi noapte şi nebunie şi durere. Incordarea de sălbăticiune

a bărbatului a trosnit în două părţi de-odată, ca o strună ruptă. A răpăgat alături, cu capul căzut pe pieptul ei. Iar în huetul nesfârşit, în ameţeala care abia acum îi înegrise toate pâraele de lumină ale ochilor, a simţit mâna moale a Freyei, mângâindu-l blajină şi dulce pe obrazul leoarcă de năduşală.

Ii era aşa de ruşine, încât nu mai era în stare să spună o vorbă. Se vedea, cu silnicie nesfârşită, mic şi caraghios, aşa cum s'ar simţi fiece om, care se pregăteşte un an să înconjure pământul iar la colţul străzii trebue să se întoarcă înapoi.

Cu isteţimea tăioasă a femeii, Freya a văzut bine sub mâna ei mângâetoare ce încordări plâng pe obrajii slabi şi ruşinaţi. A citit ca pe file luminate şi i-a răspuns:

— « Ai fost bun... Mulţumesc Goldchen... » apoi a întregit cu unul din acele neînchipuite salturi înapoi, pe care numai o adevărată adâncime de suflet femeesc îl poate găsi... « Şi iartă-mă dacă am fost neîndemânatecă... Eu... nu ştiu... » A lăsat vorba neisprăvită, în gol, ca pe un zăgaz pe unde gândurile turburi, mila şi remuşcarea lui Vlaicu, puteau să curgă în voie ca o volbură de sânge ostenit.

Intr'un târziu, el s'a căinat încet:

— « Nu trebuia să vii. »

— « Mi-era dor... » a şoptit ca.

— « Şi dacă se întâmpla... » a adăugat el. Ea a strâns uşor din umeri şi a încheiat:

— « Mi-era dor... »

Vlaicu nu ştia să sărute. Nu sărutase în viaţa lui femeia cu care se culcase. Cele câteva de care-şi lipise buzele, înţeleseseră prea bine că era glumă, atâta tot, ca în jocurile cu gajuri pe care le făcea la Sibii, între fete, pe vremea anilor de junişcani.

In clipa asta însă i-a părut rău că nu ştie să sărute. Pasămi-te şi-a dat seama că aceasta ar fi fost cel mai bun răspuns. Iar fiindcă nu l-a avut, a mângâiat cu degete sguduite cosiţa de păr bălan, ce-i rămăsese încurcată între ele.

Apoi, destrămat de o sfârşală care i-a sleit şi trup şi creer, a adormit fără să ştie cum şi când, cu faţa încopcită în pernă, cu mâna răsfrântă în afară de pat, unde laba atârnată în jos părea să spue întunericului cel plin de taine:

— « Până aici ! »

Iar în vremea asta, Freya, ghemuită în patul ei, îşi pusese mâinile pe piept ascunzându-şi sânii fierbinţi de sărutul cel negru al nopţii. Parcă se ferea şi totodată parcă arăta:

— « Aici ! »

Sau poate se strângea singură în braţe. Dar dacă i-ai fi putut zări chipul, i-ai fi văzut ochii plini de rugăciune. Rugăciune pentru el, pentru ea,... pentru tot ce avea să vie, ori tocmai pentru ceea ce nu avea să vie. Căci nu numai odată şi numai la un singur om, fericirea cea mai desăvârşită este tocmai neîmplinirea fericirii din visurile ameţite.

Pentru înţelegerea feciorelnică a fetei, întâmplarea din noaptea cea de pomină, însemna mai mult decât desăvârşirea marelui păcat. Trecuse deodată dincolo, dar fără sila şi durerea obişnuită, depărtându-se de viaţa ei de fată, fără să ajungă a fi femeie. Era ca o plutire între stări, aşa cum ar fi leşinul: nefiinţă vie. Iar viaţa toată a luat un chip nou, în care rosturile se încâlcesc şi se răstoarnă, lunecate în temeiuri pâcloase, unde nimic nu se mai poate cântări cu măsurile omenirii decând veacul, ci totul trebue răstălmăcit dela capăt, ca şi cum acolo ar fi purces facerea lumii.

S'ar fi zis că Freya trăise într'o noapte toată viaţa ei de femeie şi era ajunsă de-a dreptul în liniştita seninătate a bătrâneţii, unde înţelepciunea inimii dă afară necumineenia sângelui, ca să-şi facă loc. Imbătrânise dintr'o dată şi era tristă şi fericită, ca orice femeie răzămată în pragul vremii când se simte numai mamă pentru tovarăşul zilelor ei. Numai mamă, adică lamură de femeie.

De ce întâmplările trecute l-au biciuit pe Vlaicu să bată alte drumuri, n'ar fi uşor de lămurit. Poate că nu voia să se mai întrebe nimic şi să mai judece vânturile care-l bântuiseră. Sau poate că se simţea ursit să trăiască înainte, fără o mare pornire de dragoste, aşa cum de multe ori bănuise, încă din vremurile celei dintâi tinereţi.

De altfel îşi avusese şi el pârjolul inimii lui, câteva zile întregi şi grele ca plumbul, după ce s'a deşteptat din somn şi a stat să-şi lipească amintirile ciob de ciob, ca să afle rostul adevărat al furtunii petrecute într'un ceas de beznă.

A înţeles toate cele neînţelese în răstimpul bolii. A făcut legătura între chelneriţă şi gazdă, a priceput ce temei aveau toate hăţişurile în care se văzuse intrat, dar mai ales şi-a dat seama că, într'un trup îmbietor de codană voinică, se află câte odată o inimă, care încurcă totul. Incurcă, sau, cine ştie de nu cumva limpezeşte. Căci, Vlaicu, n'ar fi putut spune dacă aceea ce-i suna în suflet, aşa de nou, de blând şi de adânc, era numai ceaţă molatecă, ori era blajină licărire de lumină. Oricum ar fi fost însă, adulmeca straşnic a primăvară, flăcăul, pe ogorul deştelenit de-odată al sufletului său.

— « D'apăi că aiasta nu-i dragoste, naţie. Făr'numa că ţâu la ea... »

Şi bietul suflet s'a mulţumit cu vorbele firave şi puţine ale gurii care nu ştia să vorbească, dar prietenia de turbure frăţietate s'a aşezat în cuminte apă peste două inimi ostenite de-o trezire neprielnică.

In liniştea aceasta înşelătoare, freamătul surd din el i-a pus pinten îndârjit şi l-a îndemnat spre muncă, înapoi, acolo unde-şi lăsase cele multe gândiri şi măestrii.

N'a mai eşit din casă decât pe goană, alungat de foame, sau de nevoia unui şurup, a unei bucăţi de tablă ori a unui palmac de pânză. Odaia i s'a umplut de teşile, de rugumătură din fierăstrae şi de duhnitura grea a cleiului fiert la spirt, ca să lipească bine lemnuşile mai subţiri ca picioarele de gângănii.

Creşteau din mâinile deştepte jucării ciudate. O mică încercare le plesnea în aşchii, de le făcea fărâme şi gunoi, ca în curând să le astupe colţul altele la fel, ori încă mai mari şi încă mai ciudate.

Dar uneori obosea. Nu trupeşte, fără îndoială, ci sufleteşte. Ori poate gândurile i se slemneau. Atunci se întindea pe pat, cu faţa spre geam şi între genele întreţesute privea lung, nemişcat, albastrul de-afară, de sus, ca şi când i-ar fi cerut ajutor. Sau poate îl blestema că n'ajunge a-l prinde în cleştele tare al labei lui voinice.

Apoi, de-odată, sărea ca'n sperietură, înşfăca o unealtă şi rămânea acolo, numai ochi şi numai vrere, plăzmuind din bucăţele moarte o gâză de lemn, care avea să-şi crape coastele în pereţi ori în tavan.

Voia cu ori ce preţ să-şi facă maşinuţa de sburat. Şi cu încăpăţânarea îndrăcită, care îi era scrisă pe răbojul inimii, nu putea să se dezbare de gândul că avusese dreptate înainte vreme, când socotea forma liliacului drept cea mai potrivită,

şi credea că singurul fel bun de sbor va fi al aripelor care bat aerul, după pilda păsărilor.

Scotocise atunci prin unghere de clopotniţe păinjenite şi a găbjit sumedenie din dihăniile fioroase ale nopţii. Măsurase aripile linse ale liliecilor mai mari şi mai mici. Le socotise suprafaţa, lungimea tuturor încheeturilor, cântărise greutatea trupurilor şi însemnase felul de mişcări din zbor.

Dar aparatul micuţ, construit după toate arătările scrise, a sbătut zadarnic din aripile lui de şindrilă. Erau ca două umbreluţe vii, care svâcneau din nodurile mijlocaşe şi le urcau în sus ca pe două coaste strânse, adunând pânzăriea subţire de mătase, cu gura în jos. Apoi nodurile se repezeau spre pământ şi umbrelele se deschideau mari, bătând aerul sub cupa lor întinsă. Şi atunci, toată maşina sălta în sus, ca un pui de găină la întâia tresărire de teamă iscată din sburătăcire. Sălta în sus, dar sălta pe loc şi cădea înapoi de îndată, când aripele îşi frângeau iarăşi umbrelele, să facă cea de-a doua mişcare.

— « Dacă saltă un ţentimetru măcar, de bună samă că o să salte şi un meter când o fi mai uşoară. Şi dacă saltă un meter, merje oblu tocma pân'la Dumnezeu drăguţu', care El, nici n'o şti ce treabă să mai cujete de aşa o măestrie faină! Făr, numa că eu m'oi subsemna pe äripi şi El când o citi acolo « Aurel Vlaicu » apăi îndată o zâce: « A drac' Vlaicu esta, că m'o fo 'ntrecut pe mine... »

Aşa îşi isprăvea, pe vremea aceea, nesfârşitele încontrări cu puzderia necredincioşilor de vârsta lui; glumind. Dar gluma era ca un chip din oglindă. Adică neadevăr care, în partea cealaltă, are trup, carne şi vlagă ce vrea să birue moartea.

Căci Vlaicu crezuse şi credea încă în « Paraplia mecanică ». Iar fiindcă avea încrederea asta nestrămutată, se trudea

acum să-i îndrepte toate cusururile, pe care i le aflase odinioară și s'o desăvârșească, așa cum îi poruncea visul lui. Adică s'o facă mai întâi să urce ușor și totodată — mai ales — să înainteze în același timp, aidoma după felul de sbor al liliecilor.

Izbutise într'adevăr, să facă o măestrie delicată și precisă, care fâlfâia mai viu, mai puternic, mai turburător decât însăși șoarecul sburător al ruinelor. Mătasea de aripi era subțire și ușoară ca fulgul, lemnușele fine, încheiate cu neîntrecută dibăcie, erau ușoare și totuși sdravăn îmbinate în triunghiulețe nediformabile. Iar inima — motorul — nu mai era, ca odinioară, arcul greoi de oțel, ci o împletitură cu firișoare de gumă, de zece ori mai ușoară și de zece ori mai puternică. Invârtiturile se făceau fără frecare, între mărgele mici de sticlă, iar pârghiile care manevrau aripile, erau socotite așa fel, încât numai să tragă, adică să fie folosite în direcția celei mai mari tării a lor.

Firește, îndemânarea fără margini a lui Vlaicu, era acum crescută mult peste aceea ce-i lăsase Dumnezeu în degetele lui maistorești. Nu era de mirare deci, că după câteva săptămâni de trudă ceas la ceas, a izbutit să dureze o jucărie, care din două lopătări de umbrelă a țâșnit până la tavan, s'a frânt în două și a plouat de acolo fărâme de lemn și petecuțe de pânză.

Vlaicu a scrâșnit de durere, ca o mamă în clipa nașterii și numai decât și-a luminat ochii în zâmbet de nesfârșită bucurie:

— « No, dihanie! De loc se vede că mi te-am făcut vie. Ai și țâpat, ca pruncul, de întâia oară... »

Apoi a încruntat sprâncenele. Acum avea de deslegat partea a doua. Adică să ajungă a da mașinei nu numai puterea

să plutească şi să sue drept, ci şi virtutea să alunece înainte. Dar din încordarea ochilor lui, din adâncirea îndurerată pe gânduri n'ar fi fost greu de ghicit că simte în faţă iezături greu de dărâmat. De aceea poate, ca totdeauna în cotituri amarnice ale vieţii, a scos din cutia ei săracă vioara care dormea de multă vreme acolo, şi aşezat pe marginea patului şi-a plecat obrazul pe ea ca pe un trup bun, mângâios, dorit, a închis ochii şi a susurat încetişor, din strună şi din suflet:

... In ograda lui Ion
Toate păsările dorm,
Numai una n'are somn
Şi strigă: Ion! Ion!
Şi vrea să se facă om...

In înserarea blajină, care săruta fereastra fumurie, tremurul uşurel de sub arcuşul şi din glasul înduioşat era fără îndoială şi el, în felul lui, ca o pasăre care strigă:

Ion, Ion!
Şi vrea să se facă om

— « De bună seamă, dacă i-oi pune parapliile o ţâr'mai aplecate, când or bate n'or sui numa oblu, făr' numa că or mai trage gângania şi înainte. Doar aşa zice, frate, şi la buchea mecanicei în împărţirea forţelor. »

Dar gândind astfel, Vlaicu nu-şi putea alunga din inimă şi minte sfredelul unei îndoieli. Văzuse « gângania » ţâşnind în sus ca din praştie, numai că, în clipa când umbreluţele se închideau şi până la a doua deschidere, avea o şovăire şi o cădere, care i se dovedea cea mai chinuitoare piedică pentru urmăritul căii lui.

— « No! Apăi ce drac' de maşină o fi aia, care face danţ? »

Şi hotărît să împiedice căderile, a pus încă două umbreluţe, şi le-a socotit să bată tocmai când încetau cele dintâi.

Astfel croită, maşina s'a înălţat în trepte regulate, fără legănările dintru început, biruind însă anevoie să ridice toată greutatea adăugită prin îndoirea tuturor încheieturilor. Erau doar două rânduri de aripi şi două rânduri de rotiţe. Iar după câteva sboruri line care nu s'au mai isprăvit în tavan şi în ţândări — fiindcă puterea firişoarelor de gumă nu era îndestulătoare celor două rânduri de « paraplii » — când arcul elastic s'a încurcat, încremenind toate învârtiturile, « gângania » a căzut greoaie, slab sprijinită numai pe vântul ce se aduna sub căucul celor două umbrele rămase deschise.

— « Nesmintit, trebă să meşteresc altcum! » şi-a zis flăcăul. « La caz de cădere să se deschidă toate parapliile. »

A făcut precum socotise, dar în clipa când era mai mulţumit de cum o vedea coborînd lin spre duşumea, a avut o amărăciune nouă. Căderea, care i se părea domoală în aer, a fost prăpăd la atingerea cu scândura de jos. Toate picioruşele s'au frânt.

— « Eh! Calce-te vaca neagră! D'apăi, nu ne-o fo' vorba aşa, naţie. Şi dacă ţi-i a mă conturba, eu deloc mi ţi-oi pune oareşcare măestrie, să-ţi fac picioare moi! Că doar n'o să alerje omul pe jos, să-ţi aştearnă careva saltele când ţi-o veni poftă să cazi... »

Şi cu câteva firişoare de cauciuc, încolăcite pe capetele a două lemnuşe, care lunecau unul pe altul, a făcut îndată un mic amortizor, în stare să îndure chiar căderi mai grele decât avea de suferit « gângania » lui.

Cu toate astea, când înclinarea dată umbreluţelor a început a împinge aparatul şi înainte, nu numai în sus, căderea s'a făcut piezişă şi ciocnirea de pământ aducea răsturnarea maşinei. De aceea, după o încercare neizbutită cu adausul unei proptele şi a unei patine, Vlaicu s'a hotărît să pue, la capetele picioruşelor, rotiţe mici cu buza învelită în gumă, pe care «gângania» să lunece uşor, când o avea chef s'o împingă tăria căderii şi a împingerii.

— «Fain experiment până acum!» a mustăcit ardeleanul. «Parapliile or fi n'or fi bune, abăr picioarele cu roţi şi gumă îs numărul einz!»

Şi, printr'o desfăşurare neobişnuită, dar firească lui, Vlaicu a văzut în clipa aceea aparatul făcut mare. L-a văzut fără să-l vadă, aşa cum se întâmplă în vis; mai drept vorbind îi simţea apropierea, îl ştia că este. Aceea ce i se arăta însă limpede era partea lui de jos, cu picioruşele cele subţiri făcute mlădii prin funii de gumă şi roţi micuţe, în felul celor de bicilcetă.

A râs singur dându-şi seama de unde a început adevărata alcătuire a maşinei de sbor, căci icoana asta a roţilor i-a fulgerat în minte cu netezimea aceea neîntâlnită pe care n'o au decât lucrurile ce nu-şi mai pot îndura tăgada.

— «A drac' şi pământul esta, frate. Măestreşti o comèdie de sbor, şi te pomeneşti că o începi tot dela picioare, că acolo şade el, drăguţu şi trebă să-i ţii frică.»

Apoi, mulţumit cum nu fusese de multă vreme, şi-a zvârlit pieziş pălăria mare pe cap şi-a numărat gologanii din buzunar şi s'a pregătit să iasă. Din uşă, s'a mai întors să vadă odată «gângania» care şedea liniştită pe măsuţă, ca o pasăre înghemuită şi aciuiată la întâmplare în pragul somnului. A plesnit vesel din buze:

— « No! O fi bine!... » și a plecat șuerând ușurel, neauzit:

. . .Numai una n'are somn,
Și strigă; Ion, Ion!
Și vrea să se facă om. . .

« ... se ridică prea sus, înaintează puțin și se cam sbengue dihania, dar vorba-i că sboară, prea respectate domnule profesor, așa să știi dumneata. Ș'apăi asta nu-i mare lucru pentru mine, de vreme ce știu că tot are să zboare — precum m'am fost cutezat să spun chiar în onorata față a dumitale. Da' eu fac numa experiment până azi și nu zic că am gătat până ce n'o fi lucru gătat și nu m'oi sui și eu să trec muntele Gellert și să fac cu mâna la Politehnic ... Atât am gătat până azi: picioarele. Acelea nesmintit sunt fără bai!... »

Zarva cafenelei Stephanie nu-l împiedeca să scrie aceste rânduri, care erau hărăzite lui Jonas Ödön. L-a împiedecat însă să le isprăvească ivirea unui mănunchiu de români, cari nu-l cunoșteau, pe cari nu-i cunoștea, dar cari, căutându-și o masă în larga încăpere tixită la ora aceea a după amiezii, au început a socoti în românește unde ar putea să se așeze. Cum Vlaicu era singur la mijlocul unei mese lungi, nu s'a mirat că-i aude:

— « Uite să stăm colo, că nemțoiul ăla s'a lăbărțat pe toată masa. »

— « Lasă-l în pace; scrie o scrisoare. » s'a împotrivit altul. Dar cel dintâi i-a scurtat-o:

— « Ia dă-l naibii! Să-și scrie scrisoarea într'un colț, dacă n'are loc de scris la el acasă. Aici e cafenea, nu birou de

corespondenţă ». Şi îndreptându-se spre Vlaicu i-a zis nemţeşte, cu pornire în glas şi întrebare afirmativă:

— « Erlauben Sie?... » la care el a pus tocul jos şi luând scrisoarea s'a sculat:

— « Bitte! » iar în gând: « A drac' de soartă am şi eu. Nemţii nu mă bagă în seamă, iar românii nu pot trăi de mine..».

Apoi a ieşit din cafenea, păturind scrisoarea în două, în patru, în opt... până ce n'a mai putut-o păturі. Iar fiindcă în minuta când a vrut s'o arunce s'a întâlnit cu ochii unui domn aspru la înfăţişare, care îl ţintuia măreţ, a vârît ghiomoltocul de hârtie în buzunar şi l-a uitat acolo.

Astfel, Jonas Ödön n'a mai aflat la vreme, că Vlaicu a izbutit să facă o maşinuţă de sburat şi mai ales, că a limpezit cu totul şi pentru totdeauna chestia picioarelor ei.

Dar, tot răul cu binele lui. Supărarea pricinuită de români i-a priit lui Vlaicu. I-a priit mai întâi, fiindcă l-a silit să se plimbe mult, să-şi desmorţească puţintel trupul înţepenit de încordarea lucrului şi să-şi cureţe plămânul îmbâcsit de mirosul cleiului, cu aerul curat de pe malul Isarului şi din parcul monumentului Maximilian.

Mai apoi i-a priit însă fiindcă mustăcioara lui neagră, ochii iuţi şi obrazul smead, nu-s înfăţişări obişnuite pentru grăsunele bălane care-şi forfotesc foile creţe şi-şi svântură mânicuţele scurte prin aleele Münchenului. Blestemata lor limbă bavareză e greu de înţeles pentru un neîndemânatec în vorbirea nemţească. Totuşi sunt anume lucruri care se pricep fără mijlocirea vorbelor spuse limpede. E. deajuns tonul lor. Şi când e vorba de ton, Vlaicu ştie că desghioace bine înţelesul care-l obârşeşte.

De pildă, din tonul acela el simte că înfăţişarea lui place fetelor. Asta îl mulţumeşte, deşi îşi dă seama că nu place tocmai-tocmai acelora care i-ar place lui să-i placă. Dar la urma urmii e o subseară aşa de frumoasă şi de bună, că nu poţi fi nemulţumitor lui Dumnezeu, chiar dacă nu s'ar uita la tine niciuna din viezurele astea plăvii, cu cefe rotunde arse de soare şi cu pulpe aşa de goale şi de pline, încât ochii îşi fac privirile mâini de şi le întind să le mângâe şi să le cuprindă pe rând.

Ii susură în urechi, deodată, cântecul care ar fi trebuit să fie vesel, dar care i-a întristat multe din nopţile petrecute la Pola. E cântecul acela pe care-l murmura cu dureroasă voce bărbătească Giovanna Setti, cântăreaţa dela « Floarea neagră » cabaretul micuţ al portului. Parcă o vede. Era înaltă, voinică şi plină într'o bogăţie de carne albă, pe care dospirea celor patruzeci de ani pusese alinare bine venită poate, dar ciudată pentrucă sculptase într'o materie colcăită de patimă, înfăţişarea nobilă a unei mame vrednice şi frumoase. Dar ce fiori dădea înfăşişarea aceea când vocea joasă începea:

...Quant'è bella giovinezza!
Ma si fugge tuttavia...
Chi vuol esser lieto-sia;
Di doman non c'è certezza.

Ii susură în minte şi o suflă încetişor pe marginea buzelor întredeschise, pline de zâmbet trist. Ii face bine să spună:

Chi vuol esser lieto-sia...

Ii face bine, fiindcă îl împacă sufleteşte cu starea neîngăduită în care a fost înfăţişat de toate întâmplările cu Freya.

El era un trup năvalnic, aprins de chemări aspre şi pieptişe, ca foamea ori setea. Dar fata l-a răsucit dintr'odată în răspărul firii lui şi i-a răsturnat întreaga alcătuire lăuntrică.

Numai că, iată, vine din când în când câte o seară încropită ca asta, când trupul simte nevoia să se întindă şi să-şi tălăzue sângele în el, când trec pe alături calde trupuri de codane, care-şi spală chemările turburi în priviri albastre şi zâmbete de coloare câmpenească. Insfârşit când bate dorinţa la uşa vieţii... Şi atunci îţi dai seama că zăvorul pe care-l puseseşi, e o biată părere şi atâta tot, căci nu-i lacăt pe lume să nu sară în bucăţi de-l atinge măcar în treacăt, neînchipuita putere a unei mângâieri de mânuşiţă caldă.

Cuvintele cântecului ies acum mai limpezi, privind un stol gureş care se apropie:

Quant'è bella giovinezza...

Iar una din fete îşi luminează chipul, licărindu-şi dinţii veseli şi-i răspunde, ca în joacă:

Ma si fuge tuttavia...

Şi hohotind cu toate celelalte la un loc, fug învolburate ca un stol furat de vânt...

In urma lor, Vlaicu îngână însă ca un ecou:

Ma si fuge tuttavia...

Şi zâmbeşte... căci fetişcana aceea l-a ameţit cu un răspuns, ca şi când i s'ar fi dat întreagă şi s'ar fi mistuit deodată, lăsându-l în destrunarea caldă a locului de îndrăgostire.

Tot răul cu binele lui, nici vorbă. Dar şi tot binele cu răul lui. Căci iată.

Când s'a întors acasă peste noapte, târziu de tot, mai târziu ca oricând, a zărit de afară lumina aprinsă în odae. Inima i-a bătut scurt ca o chemare la întoarcere în datoria lui. Aventura trecătoare cu nemţoicuţa uşuratecă şi veselă, l-a făcut să se simtă vinovat faţă de Freya. Pentrucă, negreşit, la ceasul acela n'avea cine alt să-i ţie lumina aprinsă.

Vasăzică venise înaintea lui şi îl aştepta ca o nevastă... A intrat încet, cum intră un bărbat, de mai încredinţat de mustrarea meritată care-l aşteaptă. Şi sîcîit tocmai din pricina asta...

Dar în odaie nu era nimeni. Lampa licărea, micşorată cu grijă, iar patul făcut pentru culcare mirosea curat a mână bună de femeie. Pe pernă doar, o foae de hârtie:

« Mama care nu-şi poate săruta copilul aţipit, adoarme tristă. »

In îngheţarea liniştei desăvârşite din ceasul acela, hârtia a ţipat în pumnul care a făcut-o ghem. Iar ochii... ochii s'au închis.

Lui Vlaicu i s'a făcut deodată ruşine. Parcă abia acum şi-ar fi adus aminte că obişnuise pe Freya să-i arate în fiecare noapte aceea ce meşterise peste zi...

Trupul obosit şi lăsat din încordare, a adormit uşor, cu toată ascuţimea mustrărilor de cuget. Poate că i le-a alinat şi plutirea ciudată de simţiri şi icoane încurcate în ochii lui: chipul senin al Freyei, lângă ochiul de dihor al celeilalte... Iar în podul palmelor, care se răcoreau în simţire de bine pe cearceafurile aspre, netezite de mâinile Freyei, stăruia rotunjimea şi catifelarea de piersică dogorită a celeilalte...

Din două femei, din care niciuna nu putea să fie de tot a lui, neştiinţa lui Vlaicu parcă ar fi vrut să alcătuiască una singură şi întreagă pentru dânsul. Poate de aceea, începcindu-şi temeinic capul în perna uriaşă, ca să dea voie somnului a-i cotropi cea din urmă licărire a minţii, a oftat şoptind:

— « No!... Fi-va bine! »

Iar sgomotul vieţii care se desmorţea afară, îi dădea dreptate, hăuindu-i în ureche dulce şi îndepărtat:

...Din doman non c'è certezza...

Ritmul lărgit al silabelor bătea sfios ca nişte paşi desculţi care s'ar fi îndepărtat pe sală. Apoi toate s'au închis, asemeni unei uşi prin care nu se mai vede nimic. Nici chiar o fată voinică şi bună care plânge...

Freya fugise din odaia lui Vlaicu abia când i-a auzit paşii sub fereastră. Şi fiindcă n'avusese vreme să ajungă în iatacul ei, s'a dosit într'un ungher şi a aşteptat acolo până ce, din potolirea treptată a zarvei patului, a înţeles că trupul s'a întins sub biruirea somnului.

Simţise venind femeia care avea să se strecoare în vieaţa băietanului. O aştepta zi cu zi, în inimă strânsă şi încordare gata de suferinţă. Iar dragostea ei nu putea ocoli răul, cât timp i se părea că a dat tot şi că nu mai are nimic de dat — cu desăvârşire nimic. O ura pe cealaltă, ori care ar fi fost, — şi o ura de mai înainte să fi venit, — pentrucă o socotea mai tare de vreme ce putea să aibă de dat ceva mai mult. Iar astăzi, cu trupul îngheţat cum era, înţelegea mai puţin ca oricând, fiindcă îi era silă să-şi atingă carnea cu degetele.

Inţelesese însă că s'a isprăvit. S'a isprăvit ceva ce îşi închipuise că nu poate avea sfârşit şi o podidise lacrima cu întreaga desnădejde fără cumpăt şi fără rost a sufletelor neîncercate, care cred că mai sunt pe lume fapte ce pot sili oamenii să nu se mai întâlnească niciodată şi să nu-şi mai cate în ochi...

Căci ea de aceea fugise din odaia lui Vlaicu. Nu se simţea în stare să-i mai cate în ochi şi mai ales era încredinţată cu desăvârşire, că el n'o să mai fie în stare a-i privi în faţă.

In puhăvia lâncedă şi grea pe care o obârşeşte totdeauna fărâmarea unei părţi din tine, — căci asta te descântăreşte şi-ţi rupe stăpânirea întocmirii tale — Freya a trecut câteva zile de vis rău. Cu atât mai rău cu cât, văzând că Vlaicu n'o caută, şi-l închipuia vesel, fericit şi cu amintirea ei îngropată în el, sau — mai chinuitor — aruncată şi batjocorită.

Numai că românul nu era fericit. Acel « Fi-va bine » spus ca o încheiere a unei zile, s'a dovedit vorbă mincinoasă a doua zi. Crescuse o silă în el şi se simţea murdar pe suflet, dându-şi seama că nu poate avea curajul să se ducă după Freya. De altminteri, chiar dacă s'ar fi dus, ce anume ar fi putut să-i spună, ca să-i scoată din inimă încredinţarea care o făcuse să scrie rândurile găsite pe pernă? Să-i spună o minciună? S'ar fi încurcat în ea, aşa de nedibaci era când avea să adauge dela dânsul o haină pentru fapta cunoscută şi trăită. Nu ştia bine dacă vorba e numai minciună, dar pricepea limpede că minciuna e numai vorbă. Iar el multe va fi ştiut în vieaţa lui, afară de vorbă. De altfel o şi spunea:

— « Inghit, frate şi înghit cu poftă ca naţia hămesită, făr' să nu mai pui la prăjit viptul, că aiasta nu-mi compète! »

In asemenea harţă cu sine i-a pierit întreg cheful de lucru. Nu-şi găsea loc în odaie şi îl frigea deopotrivă scaunul pe care

se aşeza, ca şi patul pe care, uneori, prindea a se întinde. Nu-i mai plăcea nici «gângania» şi nici chiar rotiţele cele cu genunchi moi. Iar în a treia, ori a patra noapte — lui i se părea fără număr — când a aşteptat-o să treacă — aşa cum o aşteptase mereu, — cu lampa aprinsă pălălae până la fum şi împinsă în geam, să fie strigăt vădit de chemare, şi i-a auzit paşii trecând prin săliţă fără să se oprească, l-a apucat o furie neînchipuită.

— «Apăi aşa ştraf nu-i succede cu mine. Că eu de loc mă duc şi-i trântesc adevărul.»

Dar adevărul cel groaznic nici el nu ştia prea bine cum ar putea să-l spue. Căci Freya n'ar fi avut cum să înţeleagă nici ce înseamnă apropierea întreagă dintre un bărbat şi o femeie, necum să mai fie în stare a pricepe cum un om poate strânge în braţe o femeie, să-şi poate topi răzvrătirea cărnii, gândindu-se la alta, având-o în minte pe alta şi — mai mult încă — simţind-o vie pe alta... Era o încâlceală prea mare pentru un suflet limpede ca al ei.

Răsucindu-se turbat pe o parte şi pe alta o noapte întreagă, Vlaicu s'a certat în draci cu Freya, i-a spus atâtea lucruri şi avea un spor la furcă de se minuna el singur câte şi câte poate vorbi. Firește, fata îl asculta iar până la urmă îi dădea dreptate. Trebuia să-i dea dreptate, fiindcă aşa se întâmplă de când e lumea, dacă omul îşi face curaj şi alcătueşte închipuite certuri cu alţii, cari, în vremea asta, dorm liniştiţi în patul lor.

A doua zi dimineaţă, Vlaicu s'a sculat însă hotărît. S'a îmbrăcat cu o dârzenie pe care trebue s'o fi simţit până şi straele lui, apoi a plecat de-a-dreptul la local.

Freya îl ocolea în chip vădit. De aceea el a trebuit să stea mult la cumpănă până să vadă unde-s mesele la care servește ea. S'a așezat și a chemat'o. Mai întâi sfios, încurcat, apoi, mocnind, pornit, până ce a izbutit s'o aducă la masa lui.

— « No, apăi bine c'o dat Dumnezău-Sfântul să vii! »

Cu glas de ghiață, ea l-a întrebat profesional:

— « Ce dorește domnul, mă rog frumos? »

— « Pe drac îl doresc... Că doar știi de ce te-am fo chemat... » i-a răspuns el îndârjit. Dar ea i-a întors neclintită, cu ochii pe zid:

— « Fără îndoială... să-mi dați comanda... »

Aici Vlaicu n'a mai găsit răspuns. Lucrurile se petreceau altfel decât și le înșiruise el în mintea lui, unde Freya era gata să-i asculte cuvintele. A mestecat în gură o vorbă, două, dar le-a aflat el singur fără rost. De aceea înfuriat și pe sine, nu numai pe dânsa, a scuturat din cap, în scurt:

— « Bine! » apoi a scrâșnit printre dinți « O cafea! »

Pentru lămurirea pe care fata o știa trebuitoare față de un român — căci pentru un neamț sadea, o cafea e o cafea cu lapte — ea a adăugat:

— « Albă? »

— « Nu! Neagră! »

Și bătând cu degetele în masă darabană seacă, și-a sărbătorit singur o biruință închipuită, când a văzut că Freya îi aruncă o coadă de ochi peste umăr și a bănuit că o doare incontrarea.

Dar biruitoare a fost tot Freya. I-a adus cafea cu lapte.

Vlaicu era însă prea neîndemânatec ca să poată folosi astă duioasă punte de împăcare. S'a vrăjmășit să întrebe:

— « Ce-i asta? Am zis neagră! » La care chelneriţa i-a răspuns repede:

— « Oamenii cari au fost bolnavi au nevoe să se hrănească! »

Şi i-a întors spatele, ducându-se în trebile ei. Adică, în fundul cafenelei, după colţ, şi după un stâlp, de unde, prin oglindirea ruptă şi pală a unei bucăţi din geam, putea să urmărească pata nelimpede şi întunecată, care se frământa învârtind în toate părţile tăviţa plină cu fel de fel de ceşti şi ceşcuţe nichelate, pline cu cafea, lapte, zahăr şi unt... şi Dumnezeu mai ştie ce!...

Intr'un târziu l-a auzit chemând plata. L-a lăsat să mai cheme odată şi nu s'a grăbit când s'a dus.

Vlaicu a primit-o de departe cu:

— « vasăzică nu vrei să... » N'a apucat să isprăvească, fiindcă Freya i-a tăiat vorba cu:

— « ...tru zeci de fileri, mă rog... »

Atunci el n'a mai zis nimic. A trântit banii, a înşfăcat pălăria şi-a eşit furtună, uitând să şi-o mai pue în cap.

Dar era răzbunat şi el, în felul lui. Căci, rămasă cu ochii după dânsul, când Freya a bâjbâit tăviţa pe masă şi a dat s'o ridice, s'a întors speriată. Cât pe ce s'o scape din pricina greutăţii neaşteptate: Vlaicu nu băuse cafeaua.

Freya nu era în stare să-şi închipue până unde poate să meargă răzbunarea lui Vlaicu. Căci în aceeaşi zi, după ce a bătut toate străzile pustii ale Münchenului, de s'a pomenit pe la amiază eşit până la Schleissheim, s'a întors la Politehnică, s'a interesat de cursuri, de program, de profesori şi s'a hotărît să se ţie de şcoală, lăsând baltă toate măestriile şi toate visurile lui.

Pentru cine l-ar fi cunoscut cât de cât, crâncenia acestei hotărîri semăna cu o sinucidere. Cu alte cuvinte cea mai aspră osândă pe care şi-o poate da un om sie-şi.

Iar Vlaicu, fiindcă voia să-şi dovedească zdravăn că e în stare de asemenea sinucidere, a şi făcut întâiul pas: cum s'a lăsat seara, s'a dus puşcă la monumentul Maxmilian...

A ajuns în sală după intrarea profesorului. A lunecat încetişor până la cea dintâi bancă eşită în cale şi s'a aşezat domol, stingherit peste fire de ochiul crunt al lui Föppel. Căci profesorul îl văzuse şi nu s'a îndurat să-l ierte. A tăcut şi l-a aşteptat până a ajuns la loc, pentrucă nu voia să-şi scape prilejul a arăta tuturor studenţilor asprimea cu care primeşte o încălcare de rânduială.

Apoi, ca să pue punct acestei învățături și-a mângâiat ciocul ascuțit și cu o lucire încă mai ascuțită în ochi, a întins un deget spre cel întârziat:

— « Dumneata ești înscris la cursul meu? »

Neașteptându-se la asemenea atac pieptiș, Vlaicu s'a uitat repezit în dreapta și stânga. Nu-i venea să creadă că el e cel ochit. Föppel stărui:

— « Dumneata, dumneata, care ai întârziat! »

Atunci românul, cu desăvârșire nedumerit, și-a pus degetul lung în piept, întrebându-l din ochi:

— « Cu mine vorbești? »

— « Tocmai! » a stăruit neamțul. « Doar dumneata ai întârziat! » Dar spunând asta, pornirea lui Föppel își cam rădea puțintel de obișnuita-i logică de fier. Cu toată neplăcerea pe care i-o stârnea lungirea acestei vorbe, Vlaicu nu și-a putut birui simțul dreptății, și i-a întors:

— « Credeam că au mai întârziat și alții... ».

Ceea ce l-a făcut pe profesor să-și arate dinții ciudați, într'un fel de zâmbet aspru, nesuferit:

— « Nu! La mine nu întârzie nimeni. Și nici dumneata, dacă vrei să urmezi cursul meu, nu vei mai întârzia de astăzi înainte... »

Aici studentul a răspuns grăbit și stăpân pe sine:

— « Ba da! »

In fața sălii uluite, Föppel a șuerat:

— « Ce?... »

— « Adică... vreau să... » apoi a dat din umeri și s'a așezat la locul lui, în vreme ce profesorul, încă nedumerit, întreba în urmare:

—« ... Căci, dacă nu mă înşel nu te-am mai văzut până acum la curs... »

—« Nu vă înşelaţi! »

Lecţia s'a urmat într'o stare proastă de acreală şi duh învrăjmăşit. Cel întâi şi cel mai acru era chiar Föppel, care nu glumise în viaţa lui cu autoritatea faţă de studenţi şi avea o aspră părere de rău, că a dat atâta însemnătate unui mărunţiş, prilejuind nou venitului să-i răspundă în doi peri, ceea ce înveselise vădit jumătate de sală. Iar înveselirea aceasta, el o socotea o încălcare a respectului care îi era datorat.

Dar alături de Föppel, erau acri şi toţi studenţii obişnuiţi cari îşi urmează profesorii cu deopotrivă credinţă în râs ca şi în asprime, pe când peste drum, şedea ceata celorlalţi : « oamenii fără nimic sfânt. » Adică acei cari aveau de plătit câte o amărăciune « omului mecanic » — cum îl porecliseră pe neînduratul profesor. Şi — Doamne! — erau cam mulţi aceştia. Iar acum erau mulţi plus unul...

Cu toată neorânduiala orei şi cu toată neştiinţa lui în limba nemţească, Vlaicu tot s'a ales cu ceva din lecţia aceea. S'a ales mai întâi cu încredinţarea, pe care şi-a spus'o limpede:

—« Aşa lighioană, nu-i de mine!... » Apoi, gândindu-se că va trebui să iasă cândva în faţa catedrei lui şi va trebui să dea examen, l-a apucat groaza şi desnădejdea. Atunci Vlaicu, a priceput bine că nu numai dorurile şi visurile lui îl depărtează de diplome şi de titluri, dar că viaţa i-a pus pe frunte o pecete şi că zadarnic ar lupta să şi-o şteargă. Viaţa îl recunoştea mai repede decât îşi închipuise el.

Totuşi, trecând peste toate rumegările triste ale ceasului, a izbutit să asculte cu plăcere laudele, pe care Föppel şi le aducea singur, vrând să dovedească — firește — însemnătatea tot

mai crescută a ştiinţei construcţiilor. Iar ca o dovadă de netăgăduit, povestea în ce fel a fost chemat el de americani, să-i înveţe a-şi face poduri şi în ce stare a găsit lucrurile acolo:

— « Aveau nevoie de un pod pentru calea ferată? Il făceau. Dar îl făceau după ochi. Când era gata, dădeau drumul trenurilor pe el... Cădea jos cu tren cu tot? Făceau altul mai tare în loc. Şi iar dădeau drumul trenului... Cădea şi de data aceasta? Făceau altul încă mai tare... Şi aşa mai departe, până nimereau un pod, care să nu mai cadă... »

Aici râdea şi lăsa studenţii să râdă până se potoleau, bucurându-se de succesul lui, ca un actor pe scenă. Apoi, încruntat deodată, îşi rotea privirea în toată sala, liniştind-o, iar vocea se făcea sticloasă, înţăpoşată:

— « Aceasta este starea care a fost şi a încetat. Căci astăzi, Germania — eu n'am fost decât un umil purtător de cuvânt al ştiinţei din ţara mea — i-a învăţat totul, învăţându-i acest mărunt lucru, de care atârnă orice în lume: soldatul trebue să-şi cunoască puşca. Ceea ce în construcţie s'ar spune: constructorul să-şi cunoască materialul... Iar în această cunoaştere capitolul 1 este: rezistenţa... »

Vorba a sfârîit în creerul lui Vlaicu, de parcă ar fi fost însemnare cu foc. Şi încuibată bine într'o minte pornită să dea suflet materiei, ea a luminat deodată zeci şi zeci de colţişoare umbroase şi îndoeli. De altfel, unui om cu adulmecări aşa de netezi, nici nu-i trebuia mai mult. El zicea că are nevoie de:

— « Un gând bun dela Dumnezău-Sfântul! »

Dar de astă dată gândul bun avea să-i vie prin făptura cea mai protivnică lui Dumnezeu.

S'a înfundat în carte. Cumpărase cu grea sângerare toate cursurile care erau gata. Iar de prin anticării tot ce socotea că-i va fi de folos. Pentru cele mai scumpe ştia că-i stau deschise uşile câtorva biblioteci, începând chiar cu a Politehnicului.

Dar râvna bolnăvicioasă, cu care s'a prăvălit la învăţătură, nu-i depăşea marginea unei puteri omeneşti. Mai ales depăşea puterea de rânduială ce-i trebuia, aşa încât s'a pomenit citind pe apucate o pagină de ici, un capitol de colo, până ce a ajuns să lucreze cu toate cărţile pe masă, frunzărindu-le fără rost şi fără înţeles. Nu mai era un şcolar. Era ca un hămesit pus în faţa unei mese mai încărcate decât îi rabdă trupul şi care mănâncă de unde apucă.

Şi-a dat seama târziu, când se sleise:

— « No! Apăi stai frate, că aşa nu mi-o succede cât veacul. Fest-fest, da nu ca fuşerii, că pe urmă, pac! Sare o şoroafă dela cap şi apăi poţi să te dai împăcat! Ai gătat cu experimentul! »

Totuşi, dacă repezirea aceea orbească în cetit, lămurea prea bine setea lui aprigă să-şi împlinească golurile pe care şi le simţise ivite în viaţă, sleirea prea timpurie nu era atât istoveală, cât un fel de lehamite, tot mai grea, datorită faptului că, în scurtă vreme, n'a mai aflat în cărţi nimic din ceea ce s'ar fi putut lipi de inima lui. Teorii, calcule şi la urmă formule sarbede pentru dânsul, care aştepta îndrumări spre zarişti noui, nebătute, necercetate. Ba, de s'ar fi putut încă, nevisate şi neghicite în omenire.

Astfel, numai după două luni şi jumătate de sârguinţă, studentul Aurel Vlaicu a pornit să pue cărţile sub masă. Iar fiindcă n'aveau loc din pricina « gângăniei » care amorţise acolo cu « parapliile » pleoştite, a scos maşinuţa afară, a

scuturat-o de praf şi a aşezat-o deasupra, ca mai înainte. De-ar fi avut aceea creer, ar fi putut gândi cam aşa:

— « Slavă Domnului! In sfârşit reintru în drepturile mele. »

Dar, « gângania » era o proastă încâlcitură de beţişoare, pânză şi gumă, aşa încât nu ştia nici ce înseamnă « a gândi » nici ce înseamnă drepturi. Ştia un singur lucru: să sboare. Ştia, dar nu putea să-şi împlinească dela sine ştiinţa. Pentru asta avea nevoie de un suflet. De aceea, când Vlaicu a trântit-o la locul ei, spre geam, pânzele subţiri s'au umflat uşurel, ca un piept care oftează. Apoi a rămas neclintită acolo, visând parcă spre cerul cel limpede şi curat, care îşi lucea smalţul afară. Şi poate aşteptând să-şi capete sufletul.

A venit şi sufletul. Numai că a venit cam alăturea cu drumul. Adică întâmplarea a fost aşa.

Ursinus îl văzuse pe Vlaicu în ziua cea de pomină, când s'a petrecut încolţirea cu Föppel. N'a mai avut însă niciun îndemn să-i iasă înainte, după cele câte se petrecuseră cu prilejul bolii românului. L-a lăsat în căile lui şi în apele lui, ocolindu-l pe departe şi la cursuri şi pe stradă, când întâmplarea îi ameninţa să se încrucişeze.

Dar, într'o bună zi, i-au căzut sub ochi ştiri turburătoare din America, în privinţa celor doi ingineri tineri, fraţii Olivier şi Wilbur Wright. Aceştia — zicea revista englezească — s'au pusnicit încă din Octomvrie 1900 la Kitty Hawk în Carolina de Nord, iar acum, în urmă au trecut în statul Ohio şi fac încercări cu o maşină de sburat, despre care se povestesc adevărate minuni. Cea dintâi minune ar fi — fără îndoială — faptul că maşina lor s'a ridicat dela pământ şi a făcut cele dintâi salturi. A doua ar fi însă, că maşina aceea nu

seamănă cu nici una din cele care s'au mai făcut înaintea lor, de oarece foștii tipografi, au părăsit cu totul calea bătută de Ader și Lilienthal ale căror încercări ei le cunosc.

Cu alte cuvinte frații Wright nu și-au făcut o mașină în chip de pasăre, ci cu totul altfel, pentrucă — zice-se — ei socotesc că sborul mecanic trebue să asculte de alte orândueli și are alte nevoi.

Iar sfârșitul vestei, adăuga că inventatorii sunt hotărâți să plece din America, în anul următor și să se așeze la Paris, unde oamenii sunt mai pricepători, mai dezghețați și mai în stare să vadă că sborul mecanic nu-i o nebunie, ci lucru cu putință și poate chiar cu priință pentru zilele viitoare ale lumii.

Citind rândurile acele, Ursinus a fost cutremurat. Ca toți credincioșii proaspeți ai unui gând, el nu mai cunoștea nicio graniță în ceea ce privește mașina de sbor. Habar nu avea cum poate să arate la înfățișare asemenea unealtă și totuși se vedea pe sine sburând în ea, plimbându-se în largul ei tihnit, ca în cea mai plăcută dintre odăile căsuței lui pământești. Singura deosebire era doar, că dedesubt se întindea o priveliște nesfârșită și odihnitoare, cam așa cum îi rămăsese în ochi, vederea Salzburgului văzut de sus, de pe stâncă...

Prin urmare, n'avea nicio îndoială că mașina fraților Wright a sburat, cum iarăși n'avea nicio îndoială că venind în Europa va sbura desăvârșit cât va voi și unde va voi. Decât asta, îl jignea fiindcă ar fi însemnat ca americanii să prindă un loc pe care, în ochii lui, îl merita altul. Iar acest altul cine putea să fie, dacă nu tocmai acel care-l făcuse pe dânsul credincios? Adică Vlaicu.

Ursinus se dovedea deci încă odată, aceea ce era: copilul și școlarul care poartă recunoștință dascălului său și-l socoate cel mai bun și pentru totdeuna neîntrecut.

Astfel, gândul i s'a netezit dintr'o singură trăsătură. Va trebui să-l aţâţe pe Vlaicu să-şi pue pintenul adânc în voinţă, pentru ca să apuce a-şi face aparatul înainte de sosirea fraţilor Wright în Europa

De va fi nevoie, el, Ursinus, va da toţi banii trebuitori. Iar dacă Vlaicu, după felul firei lui, n'o vrea să primească, îl va trimite la bunul unchiu din Rüsselsheim, sufletul şi inima fabricei de motoare Opel. Şi visând la asta, Ursinus era încredinţat ca de tăria lui Dumnezeu, că îşi croieşte atât de mari merite şi pentru fabrică şi pentru Vlaicu — ba chiar şi pentru înaintarea omenirii — încât şi-a încheiat mai mult decât preţul întreg al vieţuirii lui pe pământ. Pentru toate astea nu cerea însă nimic în schimb. Nimic, adică prea puţin, pentrucă nădăjduia, ca un copil plăpând, că Friede, răutăcioasa roşcată care-i sgâria necontenit sufletul cu unghiile reci ale nepăsării ei, îl va socoti vrednic şi pentru el însuşi de dulcele ei venin, iar nu numai pentru banii lui, cum îi spunea totdeauna din însângerarea de iad a gurii cu buze subţiri şi dinţi mărunţei.

A luat revista, a sărit într'o trăsură şi a dat poruncă de zor. Tot drumul a tresărit, uitându-se în dreapta şi stânga, ca nu cumva Vlaicu să-i încrucişeze calea şi să-i piardă urma. Era aşa de încordat în ceea ce voia, încât nu-şi băgă de seamă nici astă mare copilărie de a urmări trecerea românului pe nişte străzi, pe care nu ştia dacă va fi trecut vreodată.

In poartă, a uitat trăsura neplătită, sau n'a plătit-o înadins ca să câştige vreme, ceea ce era încă mai fără înţeles decât toate, căci Vlaicu n'ar fi avut pe unde să plece fără să-l întâlnească.

De aceea, când a deschis uşa şi a aflat odaia goală, toată înverşunarea lui Ursinus s'a mistuit. A căzut pe pat aproape

gâfâind, înecat de-o amărăciune nesfârșită. I se părea că totul s'a prăbușit odată cu încordarea lui și că anul care a mai rămas până la venirea fraților Wright, a trecut și el, ca un fum.

Dar, de-odată, ochii i s'au făcut rotunzi și mari. S'a sculat încet și s'a dat lângă măsuța de sub geam, privind cu amestec turbure și viu de sentimente, mașinăria ciudată cu lemnușe subțiri și pânză ușoară.

— « Iată-te, minune pe care te așteptam! » a murmurat el. Și a simțit că o primește cum e, crezând în ea dela început, fără s'o înțeleagă, fără s'o judece. Aproape că nu cuteza s'o mângâe cu mâna. Era într'însul atâta încredințare, încât simțea de mai înainte în vârful degetelor, fiorul pe care ți-l dă atingerea unui corp ce pare numai amorțit, dar va fremăta și va țâșni din loc în clipa atingerii sale...

Totuși pasărea de lemn n'a sburat. A lăsat degetele grăsuțe s'o mângâe pe toate vinișoarele de lemn. Pielea de pânză a răbdat mângâerea moale, iar roatele cele mici s'au învârtit după poruncă.

Pas cu pas, Ursinus, a înțeles temeiul mașinei, cu contratimpul ei de bătae a umbrelelor. Toată încurcătura de firișoare și bețe, pânză și gumă, i s'a părut limpede ca cerul, pusă alături hățișului de iad, care îi clocotea lui creerul în cele dintâi zile ale apropierii de gândul sborului.

S'a încumetat chiar să învârtă arcul făcut cu fire de gumă. Iar când umbreluțele au început să svâcnească, suflând vânt din copcinele lor peste mâna care ținea ușor bețișoarele, spaima să nu-i scape a încordat mâna de mai să frângă în țăndări toată mașinăria.

Il trecuseră sudorile. Dar o apă caldă i s'a prelins pe inimă. Era fericit, de parcă ar fi schimbat fața lumii. De parcă *el*

ar fi schimbat'o. Iar fericirea i-a dat curaj. Adică l-a făcut să creadă că are drepturi.

A învârtit arcul iarăşi; ba l-a învârtit şi mai mult decât înainte.

De astă dată a ţinut pasărea cu roţile pe palme şi a lăsat-o să salte în sus când a vrut, prinzând'o cu mâini scuturate de tremur la venirea ei înapoi.

Din nou învârte arcul... şi iarăşi... şi iarăşi...

Inima i s'a desfăcut ca o floare proaspătă, care râde de buna stare a vremii...

Tot sufletul i-i cald, ochii i-s mari şi umezi, gura râde...

Trăieşte minunea — n'o vede numai — o trăieşte!.. Şi-i fericit, şi e curat în fericirea lui, ca un copil... ca el însuşi! In toată fericirea asta nu-i mai lipseşte decât bătrâna Lotte şi poate Salzachul cu stâncile de sus...

In ori ce caz bătrâna Lotte îi lipsea... Fără îndoială că i-ar fi spus:

— « Tu, ştrengarule! Bagă de seamă! Nici chiar un copil nu trebue să râdă prea mult. Ş'apoi o jucărie are şi ea trup şi suflet, ca şi un copil. Doar ce-i alt jucăria decât tot un fel de copil...? Şi-atunci, dacă n'are odihnă, sufletul i se face trist şi trupul îi oboseşte. Unii înţelepţi spun că trupul oboseşte din pricină că sufletul se face trist. Alţii spun că e tocmai pe dos, adică sufletul se face trist din pricină că trupul oboseşte. Dar noi, cari suntem oameni cuminţi, să le dăm dreptate şi la unii şi la alţii şi să ferim de-opotrivă sufletul de tristeţe şi trupul de oboseală. De aceea să lăsăm jucăria să doarmă. Să doarmă mult, fiindcă e copil, iar copiii trebue să doarmă mult... ».

Numai că Ursinus nu avea cum să audă sfatul bătrânei. Și astfel jucăria a lunecat pe roțile ei mici, a trecut peste podul grăsun al palmelor, apoi a venit prăvală la pământ, icnind sec în rupturi de bețe.

...Vlaicu așa l-a găsit: așezat pe pat, fără pic de sânge în obraz, cu fața trasă și ochii goi, ca o icoană a nefericirii. Dar, când Ursinus, îngăimând chinuitor vorbele, a încercat să-i povestească întâmplarea, românul a dat din umăr fără păs:

— «Bine ai făcut!»

Pentru cine vrea să ție minte și cată rost vorbelor unui om, răspunsul acesta venea de departe, din adânc. Din înțelegere, din moștenire. Sau, poate, din supunerea la orânduiri mai tari ca voința omenească, așa cum pricepuse înainte vreme, de mult, neica Dumitru cel aspru, din Binținți.

Și tocmai ca și el atunci, feciorul lui acum, a deschis o carte și a prins a citi, cumpănind povestii lui Mihai Viteazu, povestea mai nouă:

— «Și Liliental, folosind bătaia vântului, a îndreptat aripele înspre el și s'a aruncat în plutire către vale...!»

Căci Vlaicu, pusese însfârșit mâna pe o dare de seamă amănunțită asupra celor două mii de sborurilor ale lui Liliental. Ceea ce însemna că începuseră iarăși în mintea lui scormoniri noi în taina sborului.

Vestea pe care i-a dat-o Ursinus l-a amărît. Cu adevărat se simțea și el nedreptățit. Dar când celălalt i-a spus că-i dă bani, sau îl trimite la Rüsselsheim, Vlaicu s'a burzuluit:

— « No! Apăi lasă-mă în bună plata lui Dumnezău Sfântu' cu criţarii dumitale... Dară ce crezi, că mi-s tocat la cap să zic aiasta şi aceia, când încă nu mi-o succes nimica? »

— « Bine, dragă Vlaicule », a încercat blajin Ursinus să-l domolească « dar maşinuţa asta a sburat! » Românul însă a pufnit:

— « Vezi bine că a sburat. Şi dacă o torn natur, încă are să sboare. Fără numa că eu nu mi-s om de luat ochii la lume. Eu trebue să fac experiment fest, ştii bine, că doar ţi-am mai fost spus: pentrucă şi frunza sboară. Dar pe aceea o bate vântul, iar eu nu vreau să fiu ca frunza. Eu vreau să bat eu vântul. Pricepi? »

Fără îndoială că Ursinus nu pricepea şi avea dreptate să nu priceapă. Vlaicu nu ştia să spue ce vrea şi ce visează. Taina era însă faptul că, între timp, adică de când svârlise cărţile sub masă, începea a se îndoi de principiul umbrelelor. A şi spus'o:

— « Nu mă mai dau împăcat cu parpliile. 'Estea-s faine aici în odae, fără numa n'o să-mi succeadă când oi cuteza merje cu ele afară la vânt. Că 'ela grăbeşte mai tare ca parapliile mele şi numa odată ce l-o tufli, că m'a gătat cu paraplii cu tot. »

Ursinus era nefericit. Acum i se încuibase în ochi maşinuţa pe care o văzuse şi nu mai închipuia nimic în afara ei. Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar firea lui Vlaicu şi tonul hotărît de acum, îi arăta vădit că n'are chef să se mai întoarcă din cale.

Firește, ardeleanul îşi gonise din minte gângania cu paraplii.

Vestea maşinei Wright a sdrobit însă în el chiar şi dorul să pornească spre alta.

A mărturisit-o după plecarea lui Ursinus, privind cu jale biata păsărică sfărâmată:

— « D'apăi nici vorbă că s'o gătat, dacă a ajuns el pune mâna pe tine... » A pufnit pe nări şi a încheiat cu tristeţe moale, îngenunchiată: « Nărodu 'ista numa supărări îmi face! »

Iar fiindcă odaia îi era acum goală şi sufletul gol, s'a întins pe pat şi şi-a pus pumnii în ochi, să nu mai vadă cerul de afară.

Dar în ochi, înlăuntru, sub apăsarea neîndurată a mânilor năcăjite, alergau în toate părţile şi se învârtejau îndrăcite, flăcărui de foc...

O săptămână, două, trei şi iată iarna coborînd din munţi. O iarnă potolită, cu tăceri de pâslă. Pentru Vlaicu viaţa începuse a curge alături, fără s'o mai vadă şi fără s'o mai simtă. Simţea doar un ghes crâncen spre Binţinţii lui, unde avea de găsit pentru alinare, ochii buni ai lelei Ana, iar pentru întremat şi îndemn, ochii aspri ai lui neica Dumitru.

Aici, în München, nu mai afla nici un rost. Şcoala nu-i dădea ce voieşte el, viaţa nu voia aceea ce ar fi putut să dee el. Trăia în neînţelegere, asta-i tot.

S'ar fi găsit poate un ir bun pentru toate rănile astea fără sânge: Freya. Dar fata îşi hotărîse bine calea cea nouă, de vreme ce îl ocolea cu o încăpăţânare de nimic înmuiată. Nici trecerile lui prin cafenea, nici ieşirile în prag la auzul paşilor în poartă, nici lumina pusă în geam şi nici scrisorile — două — n'au făcut'o să-şi curme pornirea.

De altfel nici nu s'ar fi putut, pentrucă Vlaicu trăia în neînţelegere. Şi neînţelegerea asta făcea ca — aşa cum se întâmplă totdeauna în lume — fiecare să-şi aibă vina şi dreptatea lui. Căci, Freya era tot aşa de bizuită ca şi el, că avea pricini să răstălmăcească în dureroase chipuri încercările lui de apropriere.

Mai întâi scrisorile. Una:

«Ţâfna e bună făr'numa să nu te facă a merje prea departe, c'apoi odată zâc drac' să le ia pe toate, îmi strâng îmboldorăşelile şi mă duc! Că la urma urmii mult nu-mi pasă, aşa să ştii!»

Vlaicu

Alta:

«Dacă ai vr'unul, apăi spune rezolut că-ţi zâc mulţam' şi mă dau împăcat, că-i păcat de-atâta taravură...»

Şi în toate punea o mândrie bărbătească aşa de aspră şi pornită, încât Freya ieşea totdeauna cu sufletul sângerând. In orice vedea numai umilinţă pentru dânsa şi după fiecare scrisoare ori întâlnire plătea în lacrimi grele nădejdea îmbunării lucrurilor.

Vlaicu nu putea să plătească în lacrimi. Era bărbat doar. Dar plătea în felul lui: cântând şi oftându-şi amarul pe strunele potolite cu batista sub picior:

Frunză verde de susai
Inimă de putregai
N'am un cuţit să te tai
Ca să văd ce boală ai...

Intr'o bună zi, Freya, a vrut să scape de lacrimi. Şi ca să scape de ele trebuia să nu-l mai întâlnească pe Vlaicu. De aceea a început a nu-şi mai vesti venirea acasă, bătându-şi tocurile pe uliţă şi deschizând poarta cu larmă. Se furişa ca o umbră, păşea în vârfuri, iar broasca porţii a uns'o bine, să nu mai dea de gol cheia, care i se răsuceşte în inimă. Ba, uneori, dela poartă venea numai în ciorapi.

Cum însă pentru fiecare vină se află câte o pedeapsă, s'a aflat una şi pentru a Freyei. Aşa se face că, într'o noapte, ferind piciorul desculţ de o dâră de apă, care licărea în întuneric, s'a poticnit şi a căzut grămadă pe bolovanii mari ai bolţei dela intrare.

Vlaicu a auzit şi a înţeles ce s'a întâmplat, dar n'a vrut să-i sară în ajutor. A pândit-o totuşi la trecere, doar ca să-i spue răzbunător:

— « Las'că de mâine noapte o să ai lumină câtă ţi-i voia şi-i putea merje şi pe pereţi, ca să nu te aud eu... » Apoi a închis uşa şi s'a culcat, prins în carne de un sbârnâit, care nu l-a lăsat noaptea întreagă. Nu i-a părut însă rău de nesomn, pentrucă avea de pus la cale un lucru însemnat, care se lega cu făgăduiala ce-o făcuse fetei. De aceea, de cum s'a luminat, a şi pornit în oraş, întorcându-se cu un pachet plin cu tot felul de lucruşoare, becuri şi sârmării, pe care le-a întins prin odăi şi la intrare.

După miezul nopţii a făcut legătura cu un fir din stradă şi a dat drumul la toată lumina de a orbit'o pe Freya la ceasul venirii. A orbit'o la început, dar a făcut'o foc când şi-a dat seama ce s'a petrecut. Numai că Vlaicu s'a făcut că n'aude. I-a spus doar atât:

— « Plânjere n'ai să faci, că intraţi şi voi la Zuhaus. Doară n'oi fi bolând să spun la domnii juzi că numai eu sunt de vină, când vina tu o ai — de vreme ce pentru tine am făcut'o! Mai apoi electriker din oraş nu poţi chema nici cum că şi 'ela ţi-i gata cu pâra. Iară eu, de nu-ţi trece focul, plec la Ardeal şi vă las cu droturile puse şi electrica aprinsă ... »

Şi a sfârşit cu:

— « Ş'apăi, mai la urmă din 'estea şi casa poate prinde foc... Că s'or mai văz't aşa! »

Oricât mintea fetei n'ar fi înţeles ce vrea omul acesta de-o scoate din fire, sufletul ei a simţit. Au podidit'o lacrimile şi cu acea minunată furie, care râde şi plânge îndeopotrivă dragoste şi necaz, s'a repezit cu pumnii în el:

— « Tu! Răule! Stricatule! Bărbatule! »

Iar când a zis « Bărbatule », pumnii ei atâta s'au îndesit şi s'au apropiat de pieptul lui, că nu s'au mai putut deslipi de dânsul... Au rămas acolo, culcaţi cu ea cu tot, peste inima lui nefăţarnică şi tocmai de aceea greu de îndurat şi de înţeles.

. . . . . .

Vlaicu i-a acoperit spatele voinic cu mâinile lui mari, a plecat obrazul pe creştetul ei bălan şi legănându-se încet, lin, cu ochii închişi, a murmurat oftând ca încheere:

— « No! O fi bine...! »

Apoi, năpădit de-o veselie bolnăvicioasă, şi de-o înfrigurare cu totul nefirească muţeniei şi liniştei lui, a pornit să povestească zeci de lucruri de-odată, sucite, amestecate, adesea fără înţeles şi fără capăt, dar dospind toate într'o bună voie care le dădea atâta viaţă şi atâta haz, încât ceasurile până la ziuă s'au topit aidoma zăpezilor înmoinate. Simţea aşa de mare nevoie Vlaicu să învăluiască în el, făptura asta bună care îl iertase, şi pe care el, în inima lui, ştia că a jicnit'o şi o nedreptăţise mult mai mult decât îşi putuse ea închipui, încât s'a descleştat din toată ferecătura lui obişnuită şi s'a dăruit întreg. Ii plăcea să uimească pentrucă pricepea că o câştigă. Ii clipeau ochii de bucurie, văzând minunarea din privirea ei şi se simţea crescând de-asupra lui însuşi când simţea cum creşte în gândul ei.

Intr'asemenea biruire de sine, omul scăpat din frânele ce şi le-a hăţuit până la necumpărare, nu se mai codeşte a crede în puterile sale şi toate visurile i se par înfăptuiri.

Aşa i s'au părut atunci lui Vlaicu toate « măestriile » dorite din anii cei tineri, dela maşina de sburat până la turbina cu apă şi chiar până la cea mai osândită din toate: « perpetuum mobile ».

Intrase în beţie, aşa s'ar zice, dacă într'adevăr beţia e îmulţirea omului cu el însuşi. Iar fiindcă de aci încolo nu mai avea noimă nici un fel de ascunziş, Vlaicu s'a pomenit făcând aceea ce nu făcuse decât pentru inima lui. Adică să scoată vioara din cutia ei săracă, să-i înfunde coardele cu boţul batistei şi să înceapă a-i cânta uşor la urechea Freyei:

...Lângă Mureş într'un tău
Ard două lumini de seu
Nimeni nu le poate stânge
Numa' draga mea când plânge...
Şi când râde, iar le-apringe.

In ciudăţenia vorbelor străine, din care ea nu pricepea niciuna, fata simţea crescând un fel de idol păgân, îndepărtat, ameţitor, primejdios.

Intra tot mai robită în stăpânirea neîndurată a mocanului acestuia cu ochi de dihor şi labe de urs, încăpăţânându-se a nu mai judeca nimic din ceea ce avea să îndure mâine ori peste un an. Căci, într'un colţ al inimii ei, Freya, simţea suferinţa de mai târziu. N'o simţea limpede, cu margini tăioase şi arătată în vorbe fără ocol. Dar aşa cum era, ceţoasă, nevăzută, a înţeles'o că-i mai înfricoşată şi mai de plâns decât ar fi putut s'o închege lămurirea.

Insfârșit, era o fericire din acelea, care-ți fură zâmbetul și te face să oftezi. Adică o povară pentru care nu ai fost ursit.

Când a venit plecarea din zori de zi, iar vraja ameţelii s'a curmat, 'au despărțit tăcuți. Liniște amară și gol s'a prelins de-odată în inimile lor.

Iar Vlaicu s'a trezit în silă de el însuși, mai pustiu și mai fără rost ca orișicând, de parcă nu vorbe ar fi aruncat dintrânsul, ci tot lăuntrul vieții lui: haină lăsată fără trup în ea.

Cu greu a înțeles rostul întunericului din odae, când s'a trezit din somn, târziu, la ceas de înserare. A ascultat buimac larma de pe uliță, a cercat să-și orânduiască amintirile și i-a fost rușine de odihna lui bună, întremătoare. Știa că Freya slujește și acum în cafeneaua ei. Ba, poate că l-a și așteptat.

A pus mâinile sub cap, a închis ochii și a cercat s'o vadă așa cum trebue să fi fost în clipa aceea. I s'a arătat obosită și tristă, lunecând domoală, fără vlagă printre mesele încărcate de oameni grăbiți și iuți, cari fumează mult, îndesând pâcla localului și fac gălăgie că nu le vine berea mai repede, ori nu li se ia plata la timp. Inima i s'a făcut moale, bună, dornică să poarte o mângâere făpturii chinuite. Ii era milă de dânsa ca de un copil prigonit, și în astă adunare de gânduri n'a aflat ceva mai potrivit să născocească decât nevoia unui dar, cu care să poată răsplăti suferința închipuită de el.

Și-a scotocit în amintiri să afle jucăria cea mai minunată pe care o scornise cândva, hotărît să o sclipuiască din nou, ca să i-o dea Freyei și numai decât s'a așezat la lucru.

Peste câteva zile, când s'a întors fata acasă, a auzit un sgomot ciudat. Se părea că sgomotul vine chiar din cameră, de aceea a deschis ușa cu fereală și cu strângere de inimă.

Într'adevăr, din întunericul odăii, larma venea lămurită şi egală, ca un mers nepoticnit.

— «Ce-o fi asta?» s'a întrebat ea, cumpănindu-se greu dacă trebue să păşească înainte sau nu. N'a avut curaj şi s'a îndreptat spre dormitorul Sofiei Bermüller. Dar s'a oprit sâcâită în faţa uşei. Şi-a dat seama ce copilărie e din partea ei, — cogeamite trup voinic — să caute ajutor la o mână de om, cum era bătrâna. Ş'apoi ce i-ar fi putut răspunde mătuşei, dacă femeia, văzând ce oră târzie este, ar fi întrebat'o unde a colindat două ceasuri după închiderea localului?

Ar fi putut să-l cheme în ajutor pe Vlaicu, dela care venise. Dar nici nu voia să se arate fricoasă, nici nu putea să-şi birue o anumită rămăşită din sfiiciunea ei de fată lăsând un bărbat să păşească pragul odăii. Iar tot odată, îi era teamă ca nu cumva Sofia să se trezească tocmai când nu trebue şi, peste primejdia ceasului târziu, să mai crească şi primejdia unui bărbat găsit în iatac.

Şi-a luat deci inima în dinţi şi a deschis uşa în larg. A călcat curajoasă până la lampă, a aprins-o şi biruindu-şi toată năvala acelor de ghiaţă care-i furnicau spinarea, a privit de jur împrejur să vadă de unde vine sgomotul ciudat al mersului de roată.

Ochii i-au încremenit pe maşina de cusut, din colţ. Maşina mergea singură.

Uluiala celei dintâi clipe şi spaima acestei privelişti fără înţeles, nu i-au dat pas a vedea totodată adausul de roate şi jghiaburi de sticlă, clădit lângă maşină.

Dar în mişcarea nezăticnită şi netedă a întregei alcătuiri, mintea fetei a prins un strop de întremare, doar cât i-a trebuit să scurme căpeţelul unei bănueli.

Apoi, deodată, a înţeles. Şi a zâmbit când a înţeles, izbucnind:

— « Ach du, schlimmer Gaudieb! »... ceea ce cuprindea deopotrivă şi necaz şi fericire.

Era doar jucăria pe care i-o făcuse Vlaicu. Un « perpetuum mobile » mult mai dibaci rostuit, cu magneţi mai puternici, cu bile mai şlefuite, cu rulmenţi de oţel şi cu o mică viclenie pe deasupra. Adică un pic de curent electric, care îşi făcea de lucru prin nişte bobine, cam grosolane nu-i vorbă, dar de bună ispravă, pentrucă formau un soi de motoraş, numai potrivit să adauge unui « perpetuum mobile » aceea ce îi lipseşte ca să fie cu adevărat « perpetuum ».

...Iar vieaţa s'a întins şi ea la drum, netedă şi cu tot una mers, întocmai cum era acea mincinoasă « măestrie ». Şi poate tot aşa de fără folos. Era o încropire blajină, unde sufletul nu putea să se desfăşoare întreg, fiindcă nu i-o îngăduia trupul înfricat, iar lupta dintre pornirile fireşti tinereţii şi cumineţenia timpurie, dădeau acestei prietenii o înfăţişare turbure şi netemeinică.

De bună seamă, Sofia Bermüller începuse să privească altminteri pe Vlaicu, decând înţelesese dela Ursinus că are deaface cu un om neobişnuit, căruia îi sunt deschise căi largi către viitor. Doar prietenia cu nepotul uzinelor din Rüsselsheim, era destulă chezăşie. Apoi, toate maşinăriile ciudate care răsăreau din mâna flăcăului, până la minunea maşinei de cusut, erau mărturii de o putere ce depăşeşte măsura mijlocie a oamenilor. Astfel, străinul se dovedea cu totul altceva şi mai mult decât arătase a fi la început, încît ajunsese a fi o primejdie limpede pentru ceea ce s'ar fi numit « vieaţa »

Freyei. Căci, între timp, bătrâna a trebuit să lase tinerii laolaltă, în deplina lor voie, ba încă să ierte fata din când în când de corvoada zilelor întregi în cafenea şi să-i îngădue ceasuri şi după amieze libere.

A fost greu pentru Freya să ajungă până aici şi să înfrângă încăpăţânarea aspră a mătuşei. Dar, din fericire, asprimile omeneşti stau clădite de obicei pe temelii şubrede: o amărăciune grea, sau o neîmplinire, ceea ce ar fi cam acelaşi lucru. E de ajuns să dai de şurubul care trebue şi să-l zgudui puţintel, pentru ca dârzenia cea rea să se clatine şi să se năruiască. Iar fata ajunsese acum la răscrucea aceea de creştere, când a înţeles că mai multă nevoie are Sofia Bermüller de o nepoată, decât are ea, Freya, de o mătuşă cicălitoare şi neîndurată. Cu alte cuvinte îşi simţise preţul. Iar dacă ani de zile nu-şi folosise în niciun fel această descătuşare, când a avut nevoie de ea, a spus-o fără înconjur şi fără milă, aşa cum fac totdeauna copiii prea supuşi. N'au muiat-o nici ameninţările, nici plânsul bătrânei. Tinereţea deslănţuită prea seamănă şuvoaelor de primăvară, ca să mai pricepă irosirea de sine, ori răul pe care îl poate face altora. De altminteri poate că astea sunt scrise în cartea destinului ei şi sunt împlinirea unui rost. Astfel Freya cea cuminte şi care nu ştia să crâcnească, s'a făcut o clipă aidoma tuturor vijeliilor. A rupt toate zăgazurile. Apoi s'a liniştit deodată şi s'a îndreptat cuminte în căile ei.

Adică ale lui Vlaicu.

Şi aşa, primăvara i-a găsit cu suflete de copii, gata în fiecare clipă să pornească la colind pe toate dealurile şi prin toate văgăunile ori să bată uliţele târgului, scotocind magherniţile cu fierărie veche, atelierele micuţe şi sărace, sau fabricele mari de unelte şi maşini.

Nu crescuse bine frunza pe copaci și binținianul cunoștea pe degete tot Münchenul *lui*. Adică partea care îl privea și îi era dragă. Cum singur spunea:

— « Kunstu' și șoroafele! »

Iar fiindcă asta i-o datora Freyei și fiindcă n'avea cum alt a-i răsplăti truda, s'a hotărît să-i mai meșterească un dar:

— « ...mai fain ca tăte' clea! C'o fi o măestrie să-i zică număru einz. Făr'numa' mai altcum decât struna ceterii mele, care aceea s'o fo' făcut bolândă, de când mi-am uitat de ea... »

Și dintr'un ceasornic ruginit, aflat în cladăra unei curți pline cu fiare vechi, a meșterit o mașină fără înțeles pe care, apoi, a înșurupat-o într'o cutie rotundă, un fel de bisactea de lemn, găsită și ea într'o dugheană de hleaburi. Pe urmă, în două ceasuri, a dibăcit la un tinichigiu o tablă de aluminiu, răsucind-o în chip de pâlnie, iar după două trei zile a bătut în ușa dela odaia Sofiei Bermüller, unde se afla și Freya, înadins chemată de el, și le-a înfățoșat « măestria ».

— « Ce-i asta? »

— « No! Apăi, așteaptă o țâră să-i dau suflet! » Și zicând astfel, a învârtit prelung de o manivelă, a așezat deasupra un tăleraș negru lucios și după ce i-a dat o sfârlă să se răsucească în goană, a potrivit coada pâlniei deasupra.

Un sfârâit prelung de câteva clipe, apoi deodată, din fundul pâlniei a țâșnit hărmălaie aprinsă. Bătrâna s'a speriat:

— « Ce se întâmplă? »

— « No! Ce drac' să se întâmple? Păi n'auzi? »

— « Ce s'aud? »

— « Wienerblut! Esta-i danț! »

Și hârâiala creștea în ape turburi, aducând aminte pe departe a muzică și a vals vienez, spre neînchipuita veselie a

Freyei, care s'a repezit la Vlaicu, înşfăcându-l de amândoi obrajii:

— « Du! Schlimmer... »

Apoi l-a plesnit cu amândouă palmele deodată. Pricepuse şi-i mulţumea după împrejurare. Dacă n'ar fi fost mătuşa de faţă, poate că mulţumirea arăta altfel.

Dar şi Vlaicu a înţeles. Iar dacă bietul lui gramofon grosolan, înfundat şi hârâitor, nu-i mulţumea urechea, în schimb lucirea aprinsă din ochii Freyei îi mulţumea inima.

Pentru cât cerea el deocamdată dela vieaţă, era de ajuns. Dar întorcând placa de gramofon pe partea cealaltă, unde avea să se ghicească mai apoi « An der schönen blauen Donau », a făgăduit:

— « Apăi, 'esta-i gâjâit, că pieliţa îi cumpărată, da' eu musai am s'o direg până mi-o succede să meşteresc gramofon de zice tare »...

Drumurile bătute toată primăvara aceea i-au stârnit o nouă nevoie. Nu-l mai mulţumeau depărtările mici la care ajungea, cu toate că şi el şi Freya, erau destul de voinici să nu aibă a se plânge de oboseală. Dar oricât de repede ar fi mers, timpul scurt pe care îl avea fata liber nu îngăduia decât plimbări măsurate. Prin urmare trebuia găsit un mijloc de îndreptare.

— « Apăi, aiasta nu mai merje, fătuco! De loc trebue aflat oarece măestrie care, una din două: o' întinde ziua, s'o facă mai lungă, o' strânje calea s'o facă mai scurtă... »

— « Şi cum s'ar putea împlini asemanea minune? » l-a întrebat Freya.

Vlaicu a răspuns scurt:

— « O' cu posunaru'... O' cu mâna... Dar eu cred că cu mâna, că posunaru' tot dela ea, drăguţa, aşteaptă. »

Altă lămurire n'a mai vrut să dea. Iar Freya, câteva luni în șir, a așteptat zadarnic meșteria cea nouă, care știa că trebue să vie într'un fel ori altul. Dar aceea a venit tocmai când își luase nădejdea, sub chipul unei biciclete — lucru prea scump și prea rar pe atunci, ca să nu îngăduie fetei să facă aspre mustrări lui Vlaicu, pentru ușurința cu care-și arunca banii.

— « D'apăi n'am dat un criițar pe ea, feri Doamne! Că doar nu mi-s tocat la cap. Făr' numa m'am fo' tocmit la careva atelier, de mi-or dat plată tăte'elea care mi-or trebuit s'o lucru. »

— « Ei cum? Și asta-i făcută de tine? »

— « De bună samă! »

— « Atunci de ce-i pusă aici marca fabricei? » i-a întors Freya, arătându-i eticheta de sub ghidon și scrisul aurit de pe cadru.

— « No! Apăi nu fi năroadă, fătucă dulce. Și estea tot eu le-am pus, să creadă proștii că am fo'cumpărat-o!... Altminte, nime n'o zice că-i fainā... și nime n'o crede că fuje bine. »

După aceea, a încheiat râzând:

— « Numa tu țâne-ți gura, că altfel dai mâna cu dracu! »

Dar Freya nu înțelegea un lucru. Pricepea, firește, că Vlaicu îi făcuse bicicleta, dar n'a priceput cum are să meargă cu ea, de vreme ce nu învățase. Și nu se dumirea nici cum or să meargă amândoi cu o singură bicicletă. I-a și spus:

— « Și tu cum ai să mergi? »

— « Călare! » a răspuns Vlaicu « Că am deprins la atelier »

— « Și eu? »

— « Tu? Tu nu mergi de fel... Că n'o să te sui de-a călare ca bărbații! »

— « De ce nu? »

— « No! Apăi ce drac de femeie eşti tu... Doară n'ai nădragi să poţi încăleca pe fus... »

— « Aaaa? Va să zică nu-i pentru mine? » a răspuns ea atunci încet, stingherită şi cu părere de rău.

— « Mţ! » a făcut Vlaicu scurt. In urmă, dându-şi seama ce s'a petrecut în sufletul fetei, a încercat s'o mângâe:

— « Asta-i roată pentru bărbaţi. Pentru muieri îi altcum, să nu prindă poalele. Dar dacă vrei să merji şi tu cu mine te-oi aşeza pe fus, o' pe cuiul dela spate... Făr' numa să nu mi-o rupi. »

Toate astea le-a rostit încet, fără inimă, cu gura pe jumătate. Oricât de încredinţat ar fi fost el că « roata » e tare şi ţine greutatea a doi oameni, bănuiala unei întâmplări nefericite îl făcea să caute a ocoli primejdia. Totuşi, acum, ocolirea asta nu izbutea să rămâe fără durere, decât doar dacă ar fi putut făgădui să facă şi Freyei o bicicletă anume. Dar asta nu putea. N'avea curaj, pentrucă se trudise prea mult la « roata » lui, iar mărunţişurile pe care nu le putea face — cauciucurile, lanţul, şeaua — îi spulberaseră şi cei din urmă bani.

Toate împrejurările astea creiaseră o stare cu totul neplăcută. S'a pomenit că are necaz pe Freya, care îi ieşise în cale, zăpăcindu-i toate rosturile cu dorinţa ei necugetată să aibă şi ea bicicletă...

Peste un ceas ori două i-a fost ruşine de câte se întâmplaseră. Işi dădea seama că s'a purtat rău şi voia să îmbuneze stările.

Dar nici în asta n'a avut curaj. Şi astfel, peste toată buna lor prietenie s'a lăsat o pâclă uşoară, care e gata să primească încă multe altele, întocmai ca într'o căsnicie din dragoste, după întâia ceartă. Adică, acea nepăsare care te cuprinde când ţi-ai

uitat galoșii acasă și-ai călcat din greșală într'o groapă cu noroi. Mai departe nu-ți mai pasă nici de apă, nici de stropșeala uliței. Te lași în voie și calci unde apuci. In sfârșit, ajungi «adevărat» așa cum n'o îngădue niciuna din legăturile omenești. Nici chiar dragostea.

Ci Vlaicu nu-și dădea seama ce portiță s'a deschis, nici nu pricepea că e deschisă pentru totdeauna. El era și în asta mecanic. Cu alte cuvinte i s'a părut că vede un dinte rupt în mașinăria prieteniei lui și a încercat să-l lipească la loc. Anume, și-a pus de gând să-i facă și Freyei o roată.

Numai că, fata își luase nădejdea dela ceva mai mult decât dela o bicicletă. Răzbufnirea românului sunase în ea adânc și greu, pentrucă îi desvelise o față pe care, mintea ei fără întortochieri, n'o bănuise nici când. Și ca orice femeie, a crezut că Vlaicu n'a putut să i se îndepărteze decât dintr'o singură pricină. Pricina aceea începuse s'o înțeleagă și să-i dea un rost mai tainic și mai cumplit decât îi îngăduia ei priceperea faptelor crude. In sfârșit, se întâmpla și cu dânsa aceea ce se petrece cu fiecare om, când stă în pragul unui templu, care slujește altui Dumnezeu decât acela cunoscut lui.

Credea, din tot temeiul ființei sale, că jertfa asta face cucerirea unei lumi întregi.

Și atunci, dintr'o pornire turbure, dar poate tocmai de aceea desăvârșit femeiască, a simțit că e îngenunchiată și trebue să se lase pradă.

Dar Vlaicu n'a băgat de seamă nimic. El nu vedea obrajii aprinși cu care Freya îi intra în odaie. Nu vedea sfiiciunea moale a pasului ei, nici nu bănuia mâna înfierbântată prinsă de tremur, ori pieptul bătut de svâcnirea nebună a inimii. Sănătos la suflet cum era, a pus peste părerile de rău o uitare

groasă cât un nepăs şi s'a făcut iarăşi flăcăul vesel de odinioară, gata să svârlă vorbă de duh, râs hăcuit în dinţi voinici, ori să împrăştie tremur de cântec, din strună, din gură ori din gramofon, când isprăvea de arătat măestriile fără număr şi fără vieaţă lungă. Ce nu-i făcea? Acrobaţi cari se rostogoleau pe bară, păsări care băteau din aripi, oameni cari umblau pe masă, vaporaşe lunecând pe apa ligheanului plin, ori şoareci mărunţi şi cenuşii cari se repezeau între fuste...

Numai două uitase: maşina de sburat şi femeia din trupul Freyei. Era poate în asta şi ceva din firea şi din ursita lui Vlaicu: nu-i plăcea să fie chemat.

Sofia Bermüller nu era degeaba bătrână. A înţeles foarte limpede ce trist clocot plânge în inima Freyei şi, mai ales, până unde o va duce.

Plimbările în grădinile Münchenului, sau afară, spre Ludwigshöre şi spre Gross-Hesslohe, până departe, tocmai la Hohenschwangau sau în liniştea dela Ammersee, se prelungeau zi de zi tot mai ameninţătoare. Intoarcerile erau ciudate, neliniştite, cu aprinderi bolnăvicioase în vorbă şi mişcări, sau cu oboseli triste în ochi şi trup. Cearta ţâşnea fără veste şi din nimic. Iar împăcarea venea târzie şi totdeauna dela Freya, fiindcă îndrăcitul de valah nu învăţase a spune nimănui vorba: «iartă-mă».

Bătrâna pândea. A luptat o vară întreagă să dejghioace o stare limpede din purtările aşa de amestecate ale tinerilor şi n'a putut. Işi simţea nepoata pregătită pentru trecerea de totdeauna spre femeie, dar fiecare încolţire dintre Freya şi Vlaicu o făcea să înoate în cea mai desăvârşită dintre nedumeriri. Uneori părea să-i fie necaz că nu vede schimbarea şi că

primejdia, din pricina căreia tremura de atâta amar de vreme, nu-și pune capăt într'un fel ori altul.

La sfârșitul verii, când tinerii plecați spre Chiemsee nu s'au întors decât după trei zile, bătrâna nu li s'a mai uitat în ochi. S'a închis în odaia ei și a plâns.

Și totuși la hotelul mic de lângă lac, chinul celor două nopți nu l-a simțit decât Freya. Vlaicu a dormit tun, ca orice jivină obosită de cale lungă și de aerul curat. Erau doi călători, atâta tot, siliți să doarmă în aceeași încăpere, ca în cupeul unui tren.

Și a trecut și vara aceea și încă o toamnă. Și încă o iarnă fără niciun spor, fără niciun rost, fără niciun gând pentru ziua de mâine.

Gândul acela îl purta Sofia Bermüller, când a purces să caute un băiat cuminte și așezat, în stare să înțeleagă și să ierte păcatul nepoatei sale...

Când l-a văzut întâia oară pe Andreas Huber intrând în casă, și a mirosit ce înțeles are venirea lui, Vlaicu și-a frânt cu desăvârșire cumpăna vieții. A străbătut într'însul și a clocotit o răzmeriță cumplită ce i-a aruncat în țăndări toată așezarea cuminte în care se aciuase. Și ca totdeauna, abia atunci a înțeles ce însemna Freya pentru el.

Dar sbuciumul ēra zadarnic, fiindcă n'a avut ce să răspundă când fata i-a spus tristă, cu glas de departe:

— « Mătușa vrea să mă mărite, Goldchen! Ce să fac? »

Vlaicu s'a uitat pe geam, a ridicat din umeri, și învrășmășit pe sine și pe toată lumea, în cap cu Freya, i-a blăstămat:

— « Fi-vă de bine! Altcum nu-i a zâce! »

Apoi, brusc, și-a înșfăcat pălăria, a înfundat-o în cap și a ieșit val-vârtej, trăznind în urmă-i ușa.

Fata n'a avut nevoie de mai mult ca să înţeleagă tot. Chiar aceea ce nu se putuse să priceapă Vlaicu şi nici n'avea să se lămurească vreodată.

Iar de aci încolo căile se despărţeau pentru totdeauna, trimiţând pe fiecare la osânda lui. Pe flăcău la măestriile pentru care era croit şi pe Freya la « Drei Rosen » hotelul cel micuţ al lui Andreas Huber din Târgul Tutzing, lângă lacul Starnberg.

Despărţirea a fost grea pentrucă a fost lungă. O primăvară întreagă şi o jumătate de vară, Vlaicu, a luptat să înăbuşe în răscolirea inimii din el bărbatul nedreptăţit, ca să lese deasupra doar un fel de frate, înduioşat că va rămâne singur în casa părintească.

Ba încă era aşa de îndepărtat obiceiurilor omeneşti, încât nu s'a întrebat măcar odată pentru care cuvânt nu cearcă să se însoare cu ea, ci o lasă în mâinile bavarezului rotofei şi roşcovan, cu frizura tăiată în perie pe frunte şi cu ceafa rasă. Sofia Bermüller s'a întrebat, apoi îşi întrebase şi nepoata. Dar lui Vlaicu nimeni nu i-a adus aminte că avea totuşi un mijloc să-şi păstreze nevinovata lui « casă ». Nici chiar Dumnezeu.

Peste ani şi ani, gândind în urmă la astă ciudată întâmplare, ce singur el n'o înţelegea, românul avea îndreptăţirea să spue:

— « M'a vrut Dumnezău Bunul să mă port cu lucrul, nu cu muerea. »

Şi poate nu era în asta numai jumătate de adevăr.

Da[illegible] atunci se gândea la altele. A rugat pe Freya:

— « Atât te-oi ruga. Să-mi spui când vrei să faci nunta, ca să plec... ».

Fata i-a răspuns așa cum a crezut ea mai bine. A stăruit să se facă nunta la Tutzing. Iar pe vaporașul, care plimba alaiul întreg de jurîmprejurul lacului, dela Ambach, pe lângă Roseninsel la Possenhofen, apoi la Leoni și Pöcking până la Starnberg, Freya binecuvânta întâmplarea ce făcuse ca Vlaicu să n'o aducă niciodată pe locurile acestea. Altminteri ar fi fost în stare să se arunce în apă după amintiri.

Se zice că vremea șterge iute durerile tinereții și crește zornic carne nouă peste răni. Dar Vlaicu zadarnic a luptat să umple rostul zilelor lui. Zadarnic s'a mutat în altă casă, zadarnic și-a mutat masa la «Wiener Kochschule» pensiune Vieneză cu cinci zeci de pfenigi tacâmul, unde mânca Veidt din Timișoara și Seewaldt, brașoveanul și zadarnic a încercat să fugă de tot urîtul care-l înăbușea, lucrând fără nici o măsură a timpului ori unde nimerea, în fabrici, ori la el acasă, în odăița făcută adevărat atelier, cu lumină electrică trasă pe furiș din uliță și cu cladără de unelte ori materiale de tot felul, strânse la întâmplare, de unde apuca. Au eșit atunci din înverșunarea asta zeci de păsăruici mititele, de toate formele și de toate mărimile, dar nici una să-l mulțumească pe deplin.

Apoi câte o săptămână i se ura și cu lucrul. Atunci bătea cafenelele și berăriile. Ceasuri întregi îngheța la câte o masă dela Luitpold ori Stephanie, ascultând sporovăiala pictorilor din care nu pricepea nimic. Se mulțumea doar să-i cânte mângâios la ureche graiul celor câțiva români din regat, băieți tineri și cuminți, cu vorba așezată și domoală. El nu mai vorbea de loc și de nimic. Rare ori și numai câte unui suflet mai apropiat, de-i arunca în treacăt o vorbă.

Apoi pierea din nou cu săptămânile, trăind în cea mai chinuitoare din neorândueli, amorţindu-şi inima în repezi plăceri de carne şi amorţindu-şi trupul în nesfârşite drumuri bătute cu « roata » lui.

Degeaba îl îmbieau atunci între dânşii prieteni buni ca Marius Bunescu, ori Mantu.

Scornea minciuni înduioşătoare, vorbea de lucruri sau se lăuda cu femei închipuite:

— « Am ceva, fain, naţie, care mi-i de lipsă... »

Şi se făcea nevăzut....

RÜSSELSHEIM

Rüsselsheim, 18 Novembre 1908

Frate Simonescule!

Abia m'a găsit epistola ta. Eu sunt deja dela 1 Septemvrie în fabrica de automobile a lui Oppel, în Rüsselsheim. Aici e un sat urît numa fabrica e foarte renumită. *Am ajuns bine* că nu mă întrece nime în construit. Plata e cam puţină. Acum vreau să mă apuc de *maşina de zburat.*

Fabricantul e prieten cu mine, el mi-ar da criţari să fac maşina dar eu mai bucuros aş da invenţia ţării românești.

Vezi de-mi recomandă pe cineva cu parale ori fă-mi o legătură bună. Altfel pun Nemţii mâna pe invenţie şi tu ştii bine că o invenţie mai ideală şi mai folositoare ca maşina de sburat nu este. Am făcut gramofonul de zice tare. Acum îl patentez. Am mai înştiinţat două patente, dar sunt cam scumpe şi nu le cumpără nimeni. Trebue să aibă omu şi noroc la invenţie. Mi-ar plăcea dacă te-ai ocupa şi tu mai mult cu maşina de sburat. Barămi să-mi ajuţi ceva, că tu ai putea să-mi ajuţi. Tu ştii că eu numai pentru ea trăiesc şi trebue s'o fac. Opel mi-ar ajuta dar e neamţ nu vrea să-mi dea nimic pe invenţie fără numa spezele pentru făcut şi dacă e bună să fie

a lui. Fie că aşa nu o pupă. Dacă merji la Paris caută pe Vuia şi spunei de mine. Aş vrea să fac legături cu el să-l întreb despre aeroplanele franţuzeşti. Scrie-mi mai multe. Ce ai de lucru, ce-ţi face nevasta? Cred că nu v'aţi supărat că nu am venit pe la Lugoj. N'am putut veni. Vă salut şi vă poftesc sărbători fericite.

Vlaicu

A lipit plicul fără grabă, scuipând rămăşiţa de clei lăsată pe limbă, apoi, ca să nu mai ţie îndelung palma apăsată peste el, i-a trântit deasupra tot maldărul de cărţi pe care-l avea pe masă începând cu « Der Experimental Phisik » de Dr. Emil Warburg şi sfârşind cu « Vorlesungen Technische Mechanik de Dr. August Föppel ».

Văzându-le la ce-i slujesc, a pufnit în râs:

— « No! Apăi măcar aşa mi-eţi fi de folos! »

Pe urmă şi-a înodat cravata, şi-a tras ghetele în picioare şi a pornit să pue scrisoarea la cutie, lângă poarta fabricei, ferecată în ziua aceea aşa cum se cade unei zile de Duminică.

Când se întorcea, i-a răzbufnit din spate detunet de motor. Un automobil nou nouţ, pornise dela casa Directorului şi se apropia.

— « Numai de n'o fi 'ela! »... a gândit Vlaicu, de mai înainte supărat la gândul că ar fi putut să dea iarăşi ochii cu Ursinus. De aceea nu s'a uitat îndărăt şi a lăsat maşina să-şi vadă de cale, ca şi când nici n'ar fi auzit'o. Dar viclenia i-a fost degeaba. Tocmai Ursinus era. Iar pălăria lui Vlaicu nu îngăduia îndoeli asupra făpturii care o poartă. Astfel, « nepotul fabricei » a poruncit şoferului să oprească, aşteptându-şi apoi camaradul de vapor şi de Politehnică, până s'a îndurat

acela să străbată cu încetineala lui voită, suta de metri care îi despărţea.

— « Ce drac' mai pofteşte acu ?» a scrâşnit Vlaicu. Dar, drept vorbind, se supărase degeaba, fiindcă Ursinus nu avea nicio vină. Oprirea o ceruse Friede, logodnica lui şi căreia românul îi era destul de bine cunoscut, din povestirile dolofanului de lângă dânsa.

— « Logodnica mea vrea să te cunoască. » a zis Ursinus. Iar Vlaicu n'a aflat cu cale alt răspuns decât:

— « No! Apăi pofteşte! » Şi întinzându-i laba sdravănă şi fără sfială, i-a scuturat mâna: « Mă recomand Vlaicu Aurel. Eu mi-s ela! »

Numai că, Friede n'a băgat de seamă, câte orândueli de bună creştere călcase străinul în două clipe. Fusese pusă deodată faţă în faţă cu prea multe lucruri neaşteptate, şi prea puţine care să n'o sâcâe, aşa încât se lupta să lege gândurile de mai înainte făurite în capul ei, cu aceea ce i se arăta acum în faţa ochilor.

După povestirile înflăcărate ale lui Ursinus îl închipuise pe Vlaicu un iluminat cu ochi străvezii şi rătăciţi, frunte torturată de gânduri şi întrebări, trup fără plămadă de om. Iar acum avea înainte un flăcău oacheş şi legat, care mirosea a pământ şi a sgură de fabrică.

Era aşa de mirată şi aşa de nemulţumită încât a zâmbit fără îndemn, din deprindere şi n'a găsit nicio vorbă în toată gureşia ei obişnuită.

Noroc de Ursinus care a ştiut să umple tăcerea stingheritoare lămurind:

— « Friede a venit acum dela Frankfurt şi ar dori să-ţi vadă invenţiile. Vrei să i le arăţi? »

Vlaicu a dat din cap, pufnind pe sub mustăcioara neagră.

— « ...arăt, de bună samă. Doară de arătat le-am fo' făcut. Ș'apăi cine nu pricepe, tot se bucură și-acela că vede jucării faine... »

Sprâncenele Friedei s'au încruntat. N'o supărase neciopleala răspunsului. Era în el o ascuțime care a biciuit'o ca un șfichiu plesnit în plin și i-a plăcut. Pe loc s'a simțit în apele ei și a putut răspunde pe acelaș ton:

— « Asta ar însemna că ai greșit calea. Ai nimerit la Rüsselsheim când trebuia să ajungi la Nürenberg... » Apoi, socotind că trebue să ajute priceperea lui Vlaicu, a adăugat: « ...căci acolo e patria jucăriilor. »

Ursinus a înghețat. Știind cu cine are de-aface se aștepta la un răspuns de prăpăd. Dar românul a râs vesel și i-a făcut cu ochiul:

— « Deșteaptă fătucă! Mi-o fo'zâs'o ca pe briciu! » Și numai decât s'a simțit și el în apele lui. Ceea ce s'a dovedit pe loc, căci n'a mai întrebat nimic, ci s'a suit lângă șofeur și i-a dat cu cotul:

— « Mână bade, să facem domnișoarei experiment fain! »...

Dar fiindcă omul s'a chinuit amarnic să dea pornire motorului și tot nu izbutea, Vlaicu a sărit jos și i-a luat manivela din mână.

— « No! Apăi, cum văd eu nu știi kunstu. Altcum, de moment te ascultă, că mașina e mai de treabă ca omul...! » Și răsucind odată scurt, a dat drumul motorului.

Friede i-a zâmbit.

— « Și la automobile te pricepi? »

— « Mă pricep eu la 'elea de-or fuji pe sus... d'apăi la 'estea... »

După aceea, ca să dea dovadă întreagă, a luat locul la volan:

— « S'o pui în reşpect! » Drept care i-a dus val-vârtej, cu plina iuţeală a motorului, râzând în hohote de ţipetele spăimite, dar vesele tot odată, ale Friedei, care nu mai ştia de ce să se agaţe în svârliturile şi hurducătura drumului rău.

Când a oprit maşina în faţa ostreţelor dela casa unde şedea, Vlaicu, s'a întors către Ursinus şi arătându-i-o pe fată a zis:

— « Am gătat'o cu dumneaei! Am tăiat-o! » Pe urmă, poftindu-i în căsuţa săracă a contramaistrului Heinrich Böhm, unde-şi închiriase o odaie, i-a lămurit Friedei, arătându-i pe Ursinus.

— « Acu, n'am criţari să iau casă bună, că dumnealor dau plată cam puţină. Da' de mi-o succede gândacu-meu, gat o casă să te simţi satisfăcută un an de zile dac'o vezi!... »

De cum au intrat în odae, Vlaicu s'a şi repezit să pue la gramofon « Gold und Sielber », lămurind:

— « 'Esta de bună samă nu sboară, fără numa cântă. Dar încă e o măestrie fainâ şi-am patentă pe ea, să nu mi-o fure inimicii. »

După aceea i-a arătat « vaporul de merje peste tot şi pe deasupra şi pe dedesubt, numa în cer nu, că acolo merje maşina de sburat... », lămurind pe urmă şi această patentă, din care, marinarii dela Pola n'au înţeles nimic.

Iar fiindcă Friede dădea zor să vadă aeroplanele, Vlaicu nu s'a sfiit să-i spue:

— « No! Apăi stai! Eu lucru de zece ani la elé să le văd sburând şi dumneata n'ai răbdare nici un fârtai de ceas? »...

Şi i-a arătat pe rând toate gângăniile ciudate care colindau pe sus, lunecând anapoda, când până în tavan, când

izbindu-se de pereți, după soiul lor și felul în care le dădea drumul.

Mintea subțire a fetei a băgat însă îndată de seamă, aceea ce Ursinus nu văzuse: nehotărârea în care plutea inventatorul cu privire la forma cea mai bună a născocirii lui.

— « Bine! » a zis ea. « Dar care-i cea mai bună din toate? »

La asta Vlaicu a răspuns de-a-dreptul, ca un lucru bine gândit.

— « Fain ai întrebat! Apăi la asta ți-oi spune: « Cea care o fi mare! »

— « Înțeleg. Dar tot odată asta înseamnă că dumneata știi care-i mai bună din toate mașinile astea. »

Românul a dat din cap:

— « Știu, de bună samă. Și ți-oi spune. Fără numa să-ți tâi gura și să nu mă dai de gol la Oppel, că nu mai șpezează. » Apoi cu glas de taină: « Aceca care nu seamănă nici cu a lui Wright, nici cu a lui Lilienthal, nici cu a lui Farman, o' Blériot. »

— Și de ce? »

— « Pentrucă lor nu le-o succes întreg, numa la șfert. Va să zică aceea ce lucră ei numa pe șfert e bun. »

— « Și asta înseamnă neapărat că aceea ce vei face dumneata o să fie desăvârșit? »

— « Desăvârșit? Apăi, stimată Domnișoară d'estea numa Dumnezeu drăguțu' poate face. Eu m'oi mulțămi când oi vedea că mi-a succes să gat o mașină cu mai puține greșeli. »

Și în câteva vorbe, a lămurit temeiul pe care își bizue născocirea lui: pasărea cu aripi largi și plutire îndelungă. Negreșit, toată truda pe care și-o dădea Vlaicu să câștige încrederea Friedei, nu era pentru ea, ci pentru ca prin ea să se întoarcă

şi să ajungă întărită la stăpânul fabricei Oppel. Ursinus pricepea foarte bine gândul românului şi-l durea nefolosul străduaniei lui. Doar şi el se trudise atâtea luni de zile să deştepte interesul unchiului său pentru invenţia lui Vlaicu.

Ba încă, ţinând morţiş să ajungă aici, nu s'a dat îndărăt să îngrămădească minciună peste minciună, până la cea mai mare din toate, care socotea pe Vlaicu drept inginer deplin, când, de fapt el nu avea nici măcar un examen luat.

Iar Vlaicu, dacă primise postul dela Rüsselsheim, şi încă din mâna lui Ursinus, îşi călcase pe inimă tot în acelaş gând şi în aceeaşi nădejde.

Din nefericire, nepotul directorului ştia acum că lucrurile sunt desăvârşit limpezite. Fabrica n'are poftă şi nici nevoie să cheltuiască bani ca să facă avere şi glorie unui străin. Mai ales când el nu venea cu o invenţie limpede, ci cu o sumedenie de modele, foarte deosebite unele de altele şi fără pic de asemănare cu aeroplanele, care dăduseră cât de cât rod până în ziua aceea.

Iar adevărul adevărat era că Vlaicu dibuia încă în beznă. O mărturisire cum nu se poate mai limpede era chiar scrisoarea către Simonescu, prin care-i cerea ajutorul lui Traian Vuia şi lămuriri despre aeroplanele franţuzeşti. S'ar fi zis că binţinţeanul vedea sborul şi putinţa de sbor, fără să vadă deslusit unealta. Pe aceasta o căuta şi pentru aceasta încerca nu numai dărnicia lui Simonescu, pe care îl ştia drept om cu oarecare stare, dar şi trecerea lui pe lângă alţii.

Cu Friede făcea acelaş lucru şi ar fi făcut cu oricine — cum de altminteri a şi făcut mai apoi — din clipa în care, pe copacul sărac al vieţei lui, nu mai rămăsese decât nădejdea acestei singure flori: gândul că omul poate să sboare şi trebue să sboare.

Se apropiau vestitele întreceri de automobile dela Baden, zise « Prinz Heinrich Fahrt » iar conducătorii fabricei Oppel ţineau morţiş să câştige şi în ăst an. Era la mijloc şi ambiţia, de bună seamă, dar era şi nevoia. In toate părţile se ridicau fabrici de automobile, iar concurenţa ameninţa să ajungă gâtuitoare. Scăparea fabricei Oppel nu putea veni, prin urmare, decât dela o biruinţă vădită şi cu vâlvă, cum aveau să fie pentru câştigător cursele din Baden. De aceea, nicio cheltuială nu li se părea directorilor prea mare, iar inginerii fabricei au fost poftiţi să-şi arate toţi priceperea, construind motoare noui sau îmbunătăţindu-le pe cele cunoscute, aşa fel încât, dându-şi singuri o biruinţă, să o dea totodată şi aşezământului în care lucrau.

— « Peste zece zile începem munca. Până atunci ne aduceţi planurile şi desenele de amănunt, ca să putem împărţi la ateliere. Totodată, aveţi îngăduinţa să vă alegeţi maeştrii cu cari voiţi să lucraţi. »

Apoi i-a salutat fluturând mâna grăsuţă şi pufoasă, după care a trecut în biroul lui.

Vlaicu a plecat cel dintâi spre atelier, la montajul motoarelor, unde se ceruse dat chiar din ziua când Ursinus l-a fost adus în Rüsselsheim. S'a îndreptat spre bancul lui, unde îl aştepta motoraşul de o şchioapă, cu cilindru cât un pahar de apă, la care migălea de mai bine de două luni de zile. Cursele dela Baden nu-l ispiteau. Acolo se căuta un motor de automobil, deci un motor greu şi menit mai degrabă să dureze mult decât sa aibă putere mare. Aşa dar nu era nimic din aceea ce s'ar fi cuvenit unui motor de avion, unde, înainte de orice, trebuiau micşorate volumul şi greutatea de cal putere, pentru ca,

în sbor, să pue cât mai puţină împotrivire la înaintare, şi tot odată să îngădue maşinei o suprafaţă cât mai mică a aripelor.

Nu-şi dădea seama ce întrebări îndrăzneţe şi înaintate cutează să-şi pue, el, inginer fără şcoală de inginerie şi încă abia de câteva săptămâni intrat în taina motoarelor cu explozie. Fără îndoială, de ani de zile ştia ce înseamnă o asemenea maşinărie. Citise destul în privinţa asta, şi văzuse destul. Dar duhul adevărat al motorului, cu alcătuirea lui măruntă şi precisă, abia aici, în Rüsselsheim o cunoscuse şi o înţelesese.

Numai că, în tainiţele făpturii lui Vlaicu aceste « duhuri adevărate » ale materiei se aflau de mult mai înainte să le fi auzit el glăsuind. Ba încă se aflau aşa de limpezi şi aşa de demult, încât pentru dânsul nimic nu mai suna a lucru nou. Tot ce socotea noutate era ca o descoperire făcută de dânsul, aşa venea de strâns înlănţuit în judecata şi înţelegerea lui. Mai lămurit spus, nu descoperea, ci *se* descoperea.

Cu motorul fusese acelaş lucru. Adică era o veche noutate pe care s'ar fi mirat să afle că n'a inventat-o el, de vreme ce s'a trezit purtând-o în înţelegerea lui. Aşa se face că, la întâiul ceas de lucru în atelier, n'a spus înfrigurat contra-maistrului bătrân:

— « Invaţă-mă cum se montează un motor! » Ci liniştit şi ritos:

— « Vreau să montez un motor! »

Atunci, bătrânul vulpoi, a făcut ochi miraţi peste ochelari. Fiind întâia oară când îi venea un inginer nou nouţ şi nu-l ruga să-i arate piesă cu piesă, măruntaele uni motor, a fost în drept să întrebe cu toată sfiiciunea şi uimirea:

— « Cum? Dumneavoastră ştiţi să...? »

— « De bună seamă. » Atât i-a răspuns Vlaicu şi a svârlit haina de pe el, sumecându-şi mânicile cămăşii.

Nelimpezit de întâmplarea asta prea ciudată, contra-maistrul Otto, a stat la pândă şi a încercat omul. I-a grămădit piesele pe banc, clae peste grămadă, uitând din greşeală câteva. Iar când a văzut că inginerul nu le bagă de seamă lipsa, s'a bucurat şi a zâmbit pe sub mustaţa groasă şi pleoştită:

— « L-am prins. In două minute mă chiamă în ajutor! »

Dar învăţat rău de toate deprinderile cu care se rosese în atelier şi între oamenii veniţi printre maşini doar din nevoia unei meserii, bătrânul uitase că dincolo de fabrică se află pustietăţi uriaşe de câmpuri şi păduri, unde vânturile şi gâzele pământului amestecă toată vara prin văzduhuri sămânţa bărbătească a tuturor florilor şi buruienilor şi o împrăştie anapoda spre mii de alte flori şi de buruieni, fără ca asta să dea vre-odată naştere la trandafiri cu boabe de scai, sau mătrăgună cu mărgea de măcieş. Uita bătrânul că e un duh umbrit în fiece grăunte de pământ, de buruiană şi de ceruri. Şi că acela poartă în el porunci pe care toată înţelepciunea lumii nu-i vrednică să le încalce. Dar chiar dacă n'ar fi uitat, el n'avea cum să ştie că, în mâna lui Vlaicu, dormeau porunci mai limpezi decât în aripele păsărilor călătoare.

Iar când în faţă se amestecau biele şi cilindri, pistoane şi lagăre, arbori şi piuliţe, croite pe măsuri anumite, cărora chiar privirea unui obişnuit om dibaciu le-ar fi putut nimeri înfrăţirea, mâinile lui Vlaicu n'au avut nevoie de mare casnă să alcătuiască maşina, ce-i dormea în minte, ca din străfund de vremi.

A prins apoi motorul la bancul de probă, i-a pus benzină, după aceea a zâmbit contra-maistrului Otto, care se apropiase să asculte şi l-a întrebat:

— « Gata? »

Bătrânul a răspuns însufleţit, ca la poruncă:

— « Gata! »

Şi atunci Vlaicu, fără să ştie cât de asemeni altuia, şi din ce depărtate vremi, a hotărît:

— « No! Haidam! »

Apoi, învârtind vijelios manivela, a dat drumul celei dintâi împuşcături.

Iar larma motorului a cutremurat încăperea ca altă dată, de mult, larma de oameni o vale înfiorată. La o depărtare de un veac şi de două mii de kilometri, doi răzvrătiţi rupeau lanţurile la fel.

Motoraşul păcănea rar şi speriat, ca un treasc fără putere. Il lăsase înadins să bată într'una pe bancul de probă, ca să-i măsoare puterea de tras, în mai multe rânduri. Nemulţumit de cum arăta la început, Vlaicu nădăjduise să vadă o îmbunătăţire după înfierbântare şi după roaderea celor câteva ceasuri de mers. Dar deosebirea era neînsemnată.

— « Cu benzin nu mi-o sucede cât îi lumea, maistore! Tot la pravul de puşcă mi-i nădejdea, fără numa trebe să invent careva măestrie că cum s'o trece pravul în ţilinder. »

Şi i-a lămurit bătrânului motorul cu dinamită, la care nu se mai gândea acum, pentrucă:

— « ...d'apăi ce drac de oţel fi-va ela să nu-l stupce dinamita de loc pân' la Dumnezău-Bunu. Dară cu pravu altcum o fi, că pravu îl poţi pune în reşpect. »

Cu toată amărăciunea neizbânzii lui şi cu toată încredinţarea că nu mai are cum ascunde învingerea ce-o suferise, s'a încăpăţânat să caute măcar o îmbunătăţire. Nu voia în ruptul capului să fie umilit, mai ales după ce căpătase aşa de greu învoirea pentru construcţia şi experimentarea acestui fel de motor, care, pentru inginerii dela Oppel, în cap cu Directorul, era doar o jucărie, întocmai ca şi « maşina de sburat. »

S'a dus la laborator să ceară nişte benzină mai curată şi nişte oloi mai fin, deoarece se svonise că unul din chimiştii fabricei e pe cale — sau chiar a izbutit — să aibă rezultate cu mult mai bune în mersul motoarelor, întrebuinţând alte mijloace la distilare. Dar cei din laborator nu ştiau nimic, sau poate se făceau că nu ştiu. Cel puţin aşa i s'a părut lui Vlaicu, zărind aruncătura de ochi a unuia dintre chimişti către altul, mai tânăr şi mai răutăcios, care-i eşise înainte sâcâit, că « sunt ţinuţi de vorbă cu fleacuri. »

Românul n'a mai vrut să stăruiască. Nici măcar n'a mai întrebat câte voia să întrebe, asupra cercetărilor ce ştia bine că se fac în privinţa carburantelor pentru motoare.

Le-a întors spatele cu un:

— « Mulţam! » şi a plecat de-adreptul la Frankfurt, cu nădejdea să afle pe-acolo vre-un laborator sau măcar vre-un chimist, care să-i dea lămuriri. A colindat până seara, dar nimeni n'a putut să-i spună mai mult decât ştia. Adică benzina cea mai curată este aceea care se foloseşte la automobile, iar uleiurile sunt aproape la fel de bune, dacă, bine înţeles, sunt bine strecurate.

Totuşi un mecanic dela un atelier de reparaţii pentru maşini, l-a îndrumat la un farmacist, care avea un soi de

benzină rafinată, foarte scumpă, dar cu o putere de explozie mult mai mare decât benzina obişnuită.

Vlaicu a alergat întins acolo. Iar fiindcă-i plăcea să încerce şi să ştie ce are în mână, a cerut două căuşe, din cele obişnuite în spiţerii şi a vărsat în fiecare aceeaşi cantitate de benzină, cântărită la miligram: benzină obişnuită în unul, benzină rafinată în altul.

— « Ce vrei să faci?» a întrebat farmacistul, văzându-l că pune jos cele două căuşe şi scoate cutia de chibrituri.

— « No! C'apăi vreau să văd care detună mai tare! »

— « Dacă-i dai foc cu chibritul eu cred că n'ai să mai poţi vedea de loc »! a răspuns omul, jumătate râzând, jumătate speriat. Iar fiindcă Vlaicu se încăpăţânase să încerce, l-a poftit în curte pe caldarâm, unde oricum, explozia nu putea să primejduiască nimic.

Intr'adevăr, se părea că e o deosebire. Cât de mare era această deosebire rămânea să se vadă în motor. A cumpărat câteva kilograme de benzină rafinată, apoi, când era în prag şi cu mâna pe mânerul uşii, s'a întors şi a întrebat într'o doară:

— « Da 'ceva ulei rafinat n'ai? »

Farmacistul a dat din umeri şi i-a înşirat cele câteva feluri de ulei pe care le avea şi le-a crezut bune pentru o maşină.

— « In orice caz » a zis el mai departe « toate astea sunt mai bune ca uleiul care se întrebuinţează la automobile. Cusurul lor e doar că sunt scumpe. »

Vorbele astea l-au hotărît pe Vlaicu să le încerce pe toate pe rând şi a cumpărat din fiecare câte puţin. Apoi, a plecat spre Rüsselsheim, pedalând anevoie greoiul lui « biţiclu » învechit.

Incepuse o burâ subţire şi şoseaua se acoperise de mâzgă lunecoasă. Trebuia să ţie mijlocul drumului, fiindcă pe cărările

de lângă șanțuri cauciucurile răpăgau lesne. Fugărit de ploaie, Vlaicu gonea cât îl țineau puterile să ajungă mai repede acasă. După câtva timp stropii s'au îndesit. Il șfichiau așa de tare în obraz și în ochi, încât dela o vreme și-a pus capul în piept și nu s'a mai uitat înainte.

Dar, o căruță răsărită pe neașteptate în față, la doi pași de ghidon, l-a făcut să cârmească scurt. Roata din urmă a răpăgat pe hleiul umed și bicicleta s'a răsucit pe loc, dărâmându-se la pământ. Vlaicu a cercat să sară, dar n'a izbutit. Un picior s'a prins dedesuptul cadrului și romînul a căzut, zdrelindu-și toată pulpa, sfârtecându-și o bucată de pantalon și făcând țăndări toate sticlele pe care le-avea cu dânsul.

— « Asta e admonierea lui Dumnezău! » a gândit el, ridicându-se cu zâmbet îmbufnat: « Numa cât cerc să fac mașină de sburat și-mi rup oasele. Dară de mi-o succede, cum mi-o fi? »

Pe urmă, s'a necăjit pe « roată » și a mustrat-o:

— « Ți-o fo' părut rău, nație, că port vipt la motor, iar tu într'aceea scârțâi din toate 'elea de foame! No! Apăi, ți-oi da acu bogat, pân'ei crăpa, că am uns tot drumul! »

Și luând la întâmplare un fund de sticlă, unde mai rămăsese un deget de ulei, a turnat la roți și la pedale până a scurs și cel din urmă strop:

— « Așa unsoare faină n'ai cujetat tu avea! O să-ți cadă bine! » i-a zis râzând pe sub mustață. După aceea, a luat din nou fundul de sticlă pe care îl zvârlise și l-a mirosit cu mare nedumerire:

— « Ce drac de unsoare o fi pus fușeru' aici? »

Și aproape încredințat că farmacistul l-a păcălit, a plecat înapoi spre Frankfurt, să cumpere din nou benzina și uleiurile.

— « Fără că numa pe estea nu mai ţâp eu criţari, că nu mi-s prost decât odată! »

N'a pedalat de zece ori şi i s'a părut că roata îi merge cu mult mai uşor.

— « No! Că aiasta chiar îi număru eins. Merje ca peana de uşoară! »

După o sută de metri i s'a părut că nici nu mai este « biţiclul » lui.

— « Apăi, naţie, şi tu ca omu: dacă mânci lucri, dacă nu mânci nu lucri! Dar ce drac ai fo' mâncat de lucri aşa fain? Vas'că tot nu m'o pâcălit fuşeru, săracu! »

Şi înveselit de gândul acesta, ca de cine ştie ce mare câştig, a început să cânte, amăsurat bătăii în pedale:

Bine-i stă mândrii gătată
Cu straele de pe şatră
Dar mai bine i-ar şedea
Dacă şi le-ar face ea... ».

De departe, din urmă, a crescut o păcăneală de motor. Scurt, fără nici un înţeles, inima lui Vlaicu s'a strâns pumn. Apoi a început svâcni rar, crunt, supărat.

Ochii de pisică ai Friedei, logodnica lui Ursinus au răsărit în mintea românului tari şi tăioşi, cu privirea dreaptă şi pleoapele îngheţate, fără clipire.

— « No! Apăi ce drac' o fi asta de sai cuc, năroado!? » Şi peste măsură s'a mirat singur de izbucnirea aceasta din el, neaşteptată şi fără nici o noimă. Doar la Friede nu se gândise niciodată şi nici o amintire nu-l chemase către ea.

Intr'asta, automobilul s'a apropiat, a țâșnit pe lângă dânsul și s'a afundat în ploaie. Vlaicu n'a apucat să vadă nici măcar de mai era cineva în mașină, afară de șofer.

Și atunci, tot așa de fără pricină a căzut în inimă ceva greu ca negura, de a rămas goală, tristă și inutilă, asemeni unei colivii din care a fugit pasărea.

S'a supărat foc pe el însuși și s'a biciuit cu răutate:

— « Dă-te împăcat junișcane, că doară ți-i nădragul rupt! »

Dar întâmplarea asta neghioabă i-a adus mare neastâmpăr. Mai întâi, cu toată oboseala, n'a fost în stare să doarmă în noaptea aceea. Sub plapomă se făcea fierbinte și nădușea, fără plapomă îi era frig. A aprins lampa să cetească ceva. A luat o carte la întâmplare și tot la întâmplare a deschis'o, uitându-se chiar din capul paginei:

struction soll immer fest gebaut. Wenn man Holz oder Eisen...

— « Ce drac spune esta? » Răsucind coperta dă de:

Hutte
Des Ingenieurs Taschenbuch
Band I

Atunci asvârle cartea cât colo, suflă în lampă și se răzbună, nici el nu știe pe cine, întorcându-se cu fața la perete. Sau poate știa prea bine că în odaie era totuși cineva.

Decât, Vlaicu uitase că, de vreme ce se află « cineva » într'o odaie, și nu se vede, zadarnic te întorci cu spatele. Aceea ce nu se vede, vezi cu el tot așa de bine ca și cu ochii cei mai buni. Dovada o dă chiar flăcăul care se zvârcolește în pat, pentrucă își pune mâinile sub cap și începe a gândi:

— « Fr... Fr... Freya... Friede... Frage... »

Apoi:

— « Fr... Frau... Fräulein... Freya Frau... Fräulein Friede... »

Pe urmă:

— « Friede... Fräulein Friede... Friede? Va să zică, pe românește asta înseamnă liniște! » Pufnește pe nări și îi sare țandăra:

— « Păi, ce drac de liniște îi iasta că-mi conturbă mie somnu'? »

Dar degeaba s'a supărat și degeaba a avut să scape de stăruința ochilor Friedei. Il priveau ca și atunci, când i-a văzut întâia oară. Și totuși descoperea acum în ei altceva. Se încredința că descoperă. Iar flăcăul din Binținți se înfierbânta tot mai tare în canonul nopții acesteia, pentrucă privirea femeiuștii bogate și de soi din Frankfurt îl răzbuna de toată hălăciuga măruntă, pe care o pescuise la întâmplare vreme de atâția ani. Se simțea crescând ca într'un fel de treaptă nouă și se încânta de ea, fără să-și bage de seamă necumințenia.

Și cu toate astea, dela început a înțeles că aici totul e zadarnic și că totul va rămâne puhavă amețeală de pat fierbinte, fără putință de împlinire.

Puterea motorului crescuse la cal. Adică a avut o întărire cam de jumătate față de măsurătoarea de mai înainte. După câtva timp i s'a părut totuși că mersul se încetinește, arată greoi. Măsurătoarea nu dovedea scădere prea mare. Totuși a tăiat legătura de benzină, a schimbat uleiul și a dat drumul din nou. De astă dată motorul s'a înfundat, repede. Altă oprire și altă schimbare de ulei. Același lucru. După câteva

alte încercări, când a întrebuințat rând pe rând toate felurile de ulei pe care i le dăduse farmacistul din Frankfurt, a văzut cu mirare că singurul ce nu se înfierbântă e uleiul de rițină. Asta însă nu creștea puterea motorului și nici nu-l împiedeca să se înfunde. Crezând că e vre-un beteșug la carburator, l-a desfăcut să-l curețe.

Acum lucra din ce în ce mai încet și fără chef. Era obosit, și se părea că toate plutesc pe lângă dânsul. Iar hărmălaia de ciocane a halei de montaj îi tehuia capul.

A dat piesele în mâna unui uncenic, să i le curețe și s'a dus în ogradă, să-și răcorească fruntea și să-și vie în fire.

Bătea un vânt bun și ascuțit, care i-a adus iarăși sânge în obraz și i-a limpezit ochii. Iar pe cerul de toamnă, înegurat și vânăt, un triunghiu de cocori spinteca vestea de iarnă, arătând către miază-zi.

Când s'a întors în atelier ucenicul își făcuse toată datoria și dintr'un adaos de silință, făcuse încă ceva pe deasupra. Montase tot carburatorul la loc. Vlaicu a avut o clipă de îndoială în priceperea băiatului, dar îl știa desghețat și a lăsat lucrurile să-și meargă calea lor. Ș'apoi, în starea lui de suflet, era chiar bine venită hărnicia care l-a scutit pe dânsul de o muncă. De aceea l-a pus să dea tot singur drumul la motor.

Dela cele dintâi răbufnituri, a sărit de pe scaunul pe care se așezase. Motorul trăznea asurzitor.

— « D'apăi ce-o fi iasta? » s'a întrebat el numaidecât și a pus aparatul să măsoare puterea. Acul cadranului a țâșnit la un cal și jumătate.

In același timp, o bubuitură amețitoare a detunat, sgâlțâind atelierul și împroșcând flăcări și aschii. Cilindrul crăpase în bucăți.

Cu obrajii storşi de sânge şi buzele albe, Vlaicu şi-a pipăit faţa, apoi s'a uitat în palmă. Se aştepta să afle sânge. N'a văzut nimic.

A aşteptat să-i răzbată vre-o durere de undeva, de prin trup, dar în afară de tremurul surd, care îi înfiorase toată carnea, n'a simţit nimic.

— « Nu-s becejit! » i-a spus gândul, încet, fără vlagă. O ameţeală cu ape negre l-a clătinat şi l-a silit să se aşeze repede jos, pe scaun, de teamă să nu se prăvale la pământ.

Din negura grea, din care i s'a desprins mai apoi cel dintâi licărit de gând, a eşit, fără cumpăt de luminoasă, bucuria bolnavă a faptului cel nou.

— « Apăi, naţie, aici s'o fo'tâmplat oarece . . . Cum o veni nu ştiu, dar acum pot să mă dau împăcat că-mi umblă negoţu! »

Şi-aşa, pe când toată fabrica huia de spaima întâmplării, numai un om era liniştit şi bucuros. Acela era feciorul mai mare al lui neica Dumitru din Binţinţi, Aurel, care adunase toate ţăndările motorului pe masa din faţa lui şi le sucea pe toate părţile, ca să dea la urmă de aste ciudăţenii: cilindrul era bine făcut şi putea să îndure explozii puternice. Aşa dar, dacă nu le-a îndurat, înseamnă că exploziile erau cu mult mai tari. Incolo, toate piesele erau bine făcute şi bine aşezate, afară de una din ţevile subţiri, care duceau la carburator, unde se făcea amestecul de aer şi benzină. Anume, gura subţire a jiclerului era de două ori mai lărgită decît o făcuse el. Se vedea cît colo că ucenicul, vrînd să cureţe cu toată râvna, şi părîndu-i-se jiclerul înfundat, i-a deschis gura, dînd drumul în carburator unei cantităţi mult mai mari de benzină. Cu alte cuvinte amestecul de gaze se făcea prost.

Ceea ce, judecând după roadele avute, înseamnă că se făcea mai bine decât trebuia și prin urmare, se poate găsi mijlocul de mărit puterea unui motor.

A cugetat astfel:

— « Apăi, ucenicule, facă-ți Dumnezău parte de bine, că ai curățat prost țevile. Eu, rezolut, qi tăcea mâlc și cu punerea capului n'oi spune ce mi-o succes afla. Făr'numa acuma sunt musai necesitat să câștig cursa lui Prințu' dela Baden și să-i pun în reșpect pe domni! »

Cum se vede, Vlaicu luase hotărîre nouă.

Luase el, dar tot nouă era și hotărîrea lui Oppel, care, în urma întâmplării cu motorul, nu i-a mai dat voie să ia parte la cursele dela Baden.

— « Nu mai pot avea încredere în invențiile dumitale, dragă domnule! » i-a zis bătrânul.

Și când a zis « invențiile » a spus tot. Dar Vlaicu i-a răspuns liniștit:

— « Nu-i bai! Și nici n'oi mai face rugare la dumneata, că la mine așa or fost cu taravură toate 'elea! Făr'numa că eu îmi știu Kunstu' și lucru de rup. Mie încă mi-era frică înainte. Dar acum am gătat'o, că eu mașină tot fac și-i tai aspru! Așa să știi. Și-o să-ți cadă bine! »

Pentru încăpățânarea și grosolănia lui Vlaicu, Ursinus a îndurat multe certuri și multe zile urîte. Incercase să-i ia apărarea, dar asprimea bătrânului a mers foarte departe și l-a speriat. Oppel îl amenințase că, de-i mai ține parte, îi dă afară din fabrică pe amândoi. Iar ca să fie liniștit că românul nu lucrează pe ascuns, sau în tovărășie cu altcineva, l-a pus sub o încordată supraveghere, până ce s'a încredințat că vorbele lui Vlaicu fuseseră lăudăroșie de om tânăr și fără măsură.

Intr'adevăr, încăpăţânatul îşi căuta de treabă şi nu se amestecase de loc în maşinile pregătite pentru concurs.

Rezultatul curselor din Baden a fost însă de-adreptul uluitor. Din cinci maşini trimise de fabrica Oppel şi lucrate toate cu aceeaşi băgare de seamă, patru au fost bătute pe toată linia de o sumedenie de alte fabrici. In schimb a cincea maşină — Nr. 9 — a luat toate cursele de viteză, regularitate şi coastă.

Totuşi, înapoiate la fabrică şi cercetate cu deamănuntul, maşinile arătau la fel. Taina a deslegat'o numai contra-maistrul Otto, mărturisind:

— « Nu ştiu ce a făcut Vlaicu, că nu mi-a spus, dar a schimbat ceva la carburator chiar în dimineaţa cursei. »

— « Bine, dar acum de ce nu mai merge la fel? »

— « Se vede că a schimbat la loc, cum era înainte »

Atunci au încercat să-l îmbuneze pe ardelean, să spue ce anume invenţie are. Le-a răspuns doar:

— « Kunstu' meu! » şi n'a mai deschis gura.

Invenţia era foarte simplă: pusese carburatorului două jicloare şi o pompă mică, automată, de compresat gazele, pentruca:

— « Să mi te îndop cu benzin, naţie, ca mama pe curcanu'el moţat la ferii! » — cum gândise el.

Era într'o Sâmbătă după masă. Fabrica sta închisă iar vremea mucedă trăgea a somn, mai ales pe înserarea aceea venită de vreme.

Vlaicu se plimbase cât se plimbase, în cei patru coţi ai odăiţei lui şi ameţise. Ii era silă de singurătate şi de liniște, după atâtea ceasuri de larmă şi huet de atelier. Ar fi vrut să scrie cuiva, oricui, să-şi descarce un pic din greutatea inimii sălcii, dar el îşi ţinuse totdeauna prietenii departe de aceea ce cu adevărat îl frământa omenește. Să glumească pe o legătură trecătoare îi era uşor şi chiar plăcut. Era un fel de a se scutura de neînsemnatul nămol, pe care îl zvârlea pe inima lui ce se voia curată, o încleştare fugarnică, de toată mâna. Era poate o formă de ispăşire. In ori ce caz ştia el bine că, râzând de zoritele lui dezmăţări, ajunge să se desbare mai repede de ele şi să se întoarcă mai iute în adâncul său, unde tremura un sfios fără prihană, un îndrăgostit care plânge pe strună de vioară, singur-singurel, o dragoste din trecut sau una de mâine, amândouă la fel de triste.

A oftat:

— « Măi fătucă, măi, m'ai lăsat fără tine! » aşa dojeni el, blând, amintirea Freyei. Căci numai ei i-ar fi putut scrie

spovedania care simţea că-i în stare să-l scurme până în miez şi să-l apere de pâcla podidită în el, ca un pumn de plâns.

S'a întins pe otomana de sub geam şi privind prin pâlpâirea alburie a perdelei crengile uscate ale mărului de sub fereastră, i s'a făcut dor de vară, de lumină şi de tihna simplă a Binţinţilor părinteşti.

Ce deşertăciuni îl îndemnaseră într'acoace, de l-au rupt din tot ce i se potrivea? Maşini de sburat? Motoare? Perpetuum mobile?... Ce mai nimicuri sunt astea, alături de o bucată de vieaţă sănătoasă, din care să poţi muşca înfometat, ca dintr'un măr bine copt, proaspăt cules de pe creanga pomului.

— « Ooof! Neică Dumitre! Şi tu, într'acestea, mai dai o roată la Sibii, să-ţi pui amanet încă trei iugăre, ca să-mi trimiţi pentru benzin... »

Bătae grabnică şi seacă a sunat în uşă şi l-a speriat.

— « Poftește! »

In aceeaşi clipă, uşa dată în lături a încremenit odată cu arătarea subţire, oprită în prag:

— « Stai pe întuneric? »

— « Aşteaptă că aprind. » a răspuns el gâtuit.

— « Nu! Mai bine lasă aşa. Nu vreau să fiu văzută. »

Şi besna a năvălit în odaie, mai fără sfârşit, când uşa s'a închis la loc încet, ferită, vinovată. Besna şi o tăcere nouă, cu înăbuşeală de primejdie, pentrucă totul e fără măsură.

Cât a ţinut tăcerea aceea? O clipă, zece, un ceas? Gândurile rele înşişi li se par uriaş de lungi. Işi prelungesc vorbele şi se încurcă în ele, de parcă gura minţii abia acum slomneşte buchile din început.

El se întreabă:

— « Intr'adevăr? Sau atunci de ce-a venit? »

Ea se mustră:

— « Nu trebuia să viu — sau măcar să-l fi pus să aprindă lampa. De ce l-am oprit?... »

Şi tăcerea tace mai departe.

Vlaicu încearcă să spue:

— « De ce?... »

Dar glasul îi sună aşa de ciudat, că nu mai îndrăzneşte să vorbească. E prea tare? E prea încet? Cine să-i dea măsura?

Friede suflă greu. Nările îi tremură. Işi zice:

— « Miroase a fiară! »

Şi doreşte în clipa asta să i se întâmple orice, numai să curme o stare ce-i trece dincolo de puteri. I-i frică. Cu adevărat frică. Şi fiindcă simte limpede umbra care se apropie, închide ochii tare, încleştează dinţii şi aşteaptă.

E numai fior pe toată faţa trupului şi numai tremur surd în fiecare fir de carne. Urechea îi vue prelung şi clocoteşte. Nu aude pasul. Nici nu poate să-l audă. Umbrele n'au pas. Alunecă.

Şi nu se mai întâmplă nimic. Doar simţirea chinuitoare că umbra vine mereu şi nu mai isprăveşte venind, aidoma acelor puncte de întuneric pe care le întrevezi uneori ridicându-se fără sfârşit.

— « No! Apăi grăieşte odată! » detună ţărăneşte un glas depărtat, din alt colţ de odaie.

Haosul s'a tăiat. Friede se simte deslegată de lanţuri şi răsuflă. Acum ştie ce să facă. Va pleca. Svârle o vorbă, la întâmplare:

— « Venisem să te întreb ce-ai făcut să câştigi cursa? »

Intrebarea a plesnit în mintea lui Vlaicu, asemeni unei palme pe obraz. Gândeşte mojic:

— « No! Fain! N'o venit dela sine! Fără numa c'or trimis'o inimicii să-mi afle secretu'! Apăi atunci l-or afla! Cu muerea or vrut să mă gate, cu muerea am să-i gat! »

Şi din doi paşi a fost lângă dânsa.

In deslănţuirea de patimă, care a urmat după aceea, nu mai era înţeles omenesc. Nicio clipă n'a bătut inima, nicio clipă n'a tremurat sufletul. Invrăjbire de carne, atâta tot. Căci, mândra împletire ispititoare din trupul alb cu piele rece al rafinatei nemţoaice din Frankfurt, găsise în vânosul mocan din văile Murăşului o chemare ce nu cunoştea zăgaz. Niciun zăgaz şi de niciun fel. Se dădea numai trup şi primea numai trup, până la acea sleire primejdioasă, care sgâlţâie temelia vieţii.

Luni de zile au trăit amândoi în tortura asta acră, ce le secătuiau şira spinării, răsturnându-i apoi pe margine de pat, ameţiţi, fără strop de vlagă, cu mers şovăelnic şi creerul înjunghiat de dureri.

Şi astfel, Vlaicu, care în fundul inimii lui se lăuda că nu-şi pierde cumpătul în dragoste, ci şi-o desface de minte şi suflet, lăsând-o la rostul ei de simplă gimnastică plăcută, s'a văzut cu groază oglindit în Friede. Mai mult încă, repetat. Şi încă repetat într'o formă mai limpede tăiată, mai aspră, mai rece.

Atunci, deodată, a svâcnit într'însul un suflet care-şi cere dreptul lui. A crescut ca o poruncă şi ca o nevoie de vieaţă, până în clipa când s'a pomenit urînd femeiuşca bălană cu trup de vidră nesăţioasă. Şi atunci, ca în toate sortirile bune ale lumii, a venit şi fapta binecuvântată, care a ajutat despărţirea ce deodată poate că nici când nu s'ar fi înfăptuit. I-a prins

Ursinus fără să vrea şi fără să fi bănuit. De altminteri putea să-i prindă ori şi cine, fiindcă nu mai erau în stare să se ferească.

Clipa aceea de pomină, când ochii unui om au arătat cât animal se poate vedea în două trupuri goale, a fost la fel de desgustătoare pentru toţi. Dar, în întâiul rând, fiecare s'a desgustat de sine şi s'a prăvălit de pe treapta şubredă pe care se închipuia trăind.

Singurul, care a putut descleşta câteva vorbe, a fost Ursinus.

— « Nu... Nu sunt supărat pe niciunul dintre voi... »

In ochii lui blânzi şi învinşi, era însă atâta spaimă, încât ar fi văzut oricine că a intrat acolo şi s'a înfipt pentru totdeauna, o amintire care avea să-i schimbe tot înţelesul vieţii.

Desmeticirea a fost bine venită. N'a avut decât un singur cusur. Purtarea înfrântă a logodnicului, l-a umilit pe Vlaicu şi l-a făcut să se simtă cu mult mai prejos decât omul pentru care nu avea niciun fel de părere bună. Era drept că, Ursinus îl adusese la Rüsselsheim, luptând greu cu încăpăţânarea unchiului său. Şi iarăşi era drept că, tot Ursinus, îl scosese din marasmul unei vieţi deopotrivă de sărace şi nefericite. Adică vieaţa pe care a dus-o după măritişul Freyei şi când neica Dumitru din Binţinţi nu mai răzbea la « Albina » din Sibii, să capete împrumuturi pentru ţinerea studentului dela München.

Cu toate astea, Vlaicu nu-i purta niciun fel de recunoştinţă lui Ursinus. Nici măcar nu-i mulţumise. El era încredinţat că tocmirea dela Oppel i se cuvine şi că plata e cu mult mai mică decât meritul, pentrucă îşi preţuia măestriile — cele făcute şi cele nefăcute — cu un ochiu de iluminat, care le vede crescute dincolo de veac.

Astfel, s'a pomenit închipuind şi altora darul lui de înainte vedere, ceea ce aducea după sine gândul că fabricanţii din Rüsselsheim — şi unchiu şi nepot — vor să-l viclenească prin leafa de nimic ce i-au dat-o, ca mai apoi să pue mâna pe toate născocirile sale.

Cum se vede, neîncrederea lui ţărănească judeca mereu la fel. Iar în împrejurările legate de Ursinus, acest chip de înţelegere al lucrurilor îi fusese lui Vlaicu sprijin temeinic pentru mândria lui încăpăţânată de iobag.

Printr'o răzvrătire firească unei asemenea firi de om, ardeleanul a cercat la început să-şi lămurească prielnic până şi purtarea din urmă a lui Ursinus:

— « Rezolut, i-o fo' frică de mine, nărodul. S'o temut, de bună samă, că îl toc la cap. Dară mie nu-mi era de lipsă să mă încaer cu el, fără numa să-l ţâp afară şi să-l pui în reşpect! »

Totuşi, încercarea să se scuture de umilinţă şi de remuşcări, îi dădea greş. Se simţea tot mai mult înfrânt şi nelalocul lui. Iar când a văzut că Ursinus nu-şi schimbă de fel purtarea faţă de dânsul, ci vine să stea de vorbă cu el, întocmai ca înainte îi dă mâna ca înainte şi îi arată aceeaşi încredere de mai înainte, a început să capete un fel de teamă. Intr'adevăr, era ceva înfricoşat în prietenia tristă a logodnicului batjocorit. Vlaicu nu mai cuteza să-i cate în ochi. Simţea o nevoie tot mai aprinsă să fugă din fabrică, să-i ceară iertare lui Ursinus, sau, să facă mărturisirea întreagă, aşa cum o simţea firească. Adică să spue întocmai cum s'au întâmplat faptele, pentru ca să arate că vinovăţia nu era a lui. Ii venea să-l înşface de haină şi să-i strige, aşa cum auzise el de copil pe neica Dumitru, când era primar în Binţinţi şi se întâmplase bătaie cruntă între doui flăcăi încăeraţi dela aceeaşi pramatie de muere:

— « No! Apăi degeaba ţi-o fi supărarea pe ficior, junişcane; până nu ridică căţeaua coada, nu-i bai de aiasta şi de aceea, iară câinelui nu-i succede şi-şi merje în mărsul lui... »

Doamne, şi cu ce poftă, măcinase vorba « căţea » gândindu-se la Friede!

Cu ură luase în braţe femeia şi cu ură o lăsase, pentrucă hanţuşca asta cu trup de cretă, fusese singura făptură în lume, care pusese stăpânire pe dânsul, de nu-i mai putea scăpa. Pentru dragostea bolnavă de neatârnare a lui Vlaicu, era un prăpăd. Descătuşat, feciorul de mocan se deslănţuia, ca orice rob lăsat fără frâu.

Totuşi se sfia să-şi arate această îngenunchiere de om, deşi îngenunchierea i-ar fi putut dovedi lui Ursinus că Friede e o arşiţă rece, care va face rău oriunde şi oricui, aşa cum le-a făcut şi lor, amândorura, călcându-le în picioare libertatea şi mândria. Ba chiar şi amintirile. Şi astfel, năzuia să arate că dintre ei doi, cel mai greu îngenunchiat nu este Ursinus. Acela, nu era legat prin nimic şi avea la îndemână putinţa să o pedepsească, stricând logodna. Pe când el, Vlaicu, care n'avea niciun mijloc de răzbunare, fusese încătuşat, stăpânit deplin prin dăruire şi carne. Adică prin amintiri silnice, care ruşinează până în amurg de vieaţă inima omului simţitor, amintiri semuitoare celora rămase din păcătoşia întâilor paşi în bordeluri. In sfârşit, Vlaicu se simţea pângărit, fiindcă în apropierea lor de patimă, nu stăpânise niciodată el, ci ajunsese un copil mânuit de o făptură care îşi cunoaşte meşteşugul, şi-i rămâne veşnic străină, veşnic mai sus.

Friede venea cucoană şi pleca la fel, înfofolită în blănuri scumpe şi albituri de mătase cu dantele de Bruxelles, mirosind aţâţător a parfum de mosc. Şi, poate, venea din braţele lui

Ursinus—sau ale altora—şi pleca iarăşi către ele, nelăsându-se robită decât clipele când ochii îi erau închişi.

Răzbufnet de inimă caldă s'o facă să întârzie, nu-şi îngăduia să aibă, sau nu putea — ceea ce era cu atât mai dureros pentru feciorul unui biet ţăran din dumbrăvile Murăşului ardelenesc.

— « Nu mă socoate om, făr' numa unealtă! » Aşa a scrâşnit într'o amărăciune. Şi nici nu bănuia cât adevăr nimerise. Iar dacă acum orbirea se isprăvise, fiindcă s'a tăiat dintr'odată orice fermecare bolnavă, inima i-a rămas plină de fierea amintirii şi-şi căuta ir bun s'o mântuiască de silnicie.

Credea că-l află şi pe acela în plecare, sau într'o spovedanie cinstită lui Ursinus, dela om la om. Dar scrisorile din ţară, de unde aştepta o vorbă de îmbărbătare ori o veste de ajutor, nu-i dădeau nicio nădejde de mai bine. Iar Ursinus i s'a uitat blând în crucea frunţii negurate şi l-a oprit:

— « Nu, Vlaicule, nu vreau să mai vorbim de... Vina eu o am, nu voi. Pentrucă eu *ştiam* că are să se întâmple aşa, dar n'am făcut nimic ca să împiedic mersul lucrurilor. »

Năucit, ardeleanul a ridicat ochii la făptura asta, care putea să-şi facă osândă din fiecare năpastă căzută pe cap.

— « Da. » a urmat domol, Ursinus. « Ştiam, dar mi-era peste putinţă să mint. Ba, uneori minţeam, dar într'altfel. Vreau să spun că de luni de zile nu fac altceva decât să vorbesc de tine. Iar fiindcă lumea nu vrea să înţeleagă că un om poate avea un singur geniu în el, a trebuit să ţi le dau pe toate. Friede aşa te ştie. Venirea ei la tine, oricând va fi fost şi oricum va fi fost, nu e aceea ce crezi tu, ci o înşelare.

« A intrat ca un şoricel hămesit, în capcana pusă de mine, în care tu erai momeala cea mai ameţitoare. »

— « Apăi, de bună seamă, ai trimis-o să mă mânce! » a scrâșnit Vlaicu îmbufnat și reîntorcându-se la vechile lui bănueli.

— « Nu, am vrut s'o prind *pentru mine*. Tu trebuiai să-mi fii lauda mea. Adică descoperirea mare ce o făcusem și care, pentru un om ca mine, fără nicio nădejde de strălucire în viitor, însemna singura faptă temeinică în vieață. Tu n'ai cum înțelege asta, durerea asta. E o durere pe care nu ți-o doresc — dar ți-o spun totuși, ca să pricepi că, dincolo de judecățile tale pot fi și altele. Iar din ele vina se împarte în chip deosebit decât crezi tu, și ajunge la mine care, oricum, trebue s'o plătesc, de vreme ce am cutezat să creez un idol. Versetul din Biblie care spune că: « Ai păcătuit chiar dacă numai ridici ochii la femeia altuia » a trecut de atâtea ori ca un cuțit prin inima mea — și nu se putea să fie altfel, de vreme ce am o logodnică frumoasă — încât pot spune astăzi acest lucru groaznic: sufăr mai puțin de mizeria întâmplată între voi, fiindcă o știu — și mai ales, o știu că s'a sfârșit, — decât de aceea ce simt în ochii bărbaților și ai Friedei, unde nu pot ști ce este și nici măcar dacă a început ceva... »

Ce lucruri întortochiate și fără noimă erau toate acestea pentru o minte croită cu barda, cum era mintea lui Vlaicu în privința tainițelor omenești! Ascultase vorbirea toată, care s'a depănat molcomă și mâhnită, dar n'a priceput nimic: nici înțelesul, și nici măcar vorbele. Lui i se răsucea în creer o singură întrebare:

— « No! Apăi acu, ce drac o fi? Simonescu nu dă crițari să mă'c acas și să-mi fac mașina. Iar nărodu' prezinte filosofează ca « Balicii » din Peșta la prima conveniere, în loc să se tae în sabie cu mine, o' să-mi dea niscaiva pălmi... Aiasta negreșit, încă mă înzultă aspru și musai oi găta cu el și cu Oppel

al lui. Mânce-te soarele, să te mânce, frate Şimoane, că nu mă scapi d'eştia!»

Şi când i-a zis lui Simonescu «Şimoane» se răcorise de tot, socotind că l-a jignit groaznic. Pasă-mi-te însemna că-l semueşte cu Şimon Notarul din Binţinţi, de care îşi râsese ani de zile, dimpreună cu Ion, când, chip să-i ajute la vânat, porneau cu el pe câmpuri şi-i speriau prepeliţele, potârnichile şi epurii, de n'ajungea bietul să împuşte cu lunile o ciosvârtă de vânat.

Va să zică trebuia să plece dela Oppel. Iar fiindcă n'avea unde se mai duce, a hotărît să plece la Binţinţi, cu nădejdea că totuşi va găsi vreun om de inimă să-i ajute întru vreun fel pentru maşina de sburat sau chiar pentru vreo slujbă.

Şi-a socotit banii rămaşi din leafă; abia îi ajungeau pentru un drum fără mâncare.

Dacă a văzut aşa, s'a hotărît să plece cu bicicleta. Drept care, de îndată a început să bată zilnic drumuri lungi, ca să se deprindă cu mersul întins. Şi tot odată, bizuindu-se că în acest fel nu mai are cheltuieli — ca şi când n'ar fi trebuit să mănânce şi să doarmă, — s'a târguit cu fabrica să-l lese ca să facă la loc motorul cel stricat, plătind el tot materialul.

Ursinus l-a ajutat şi aici, minţindu-şi unchiul că Vlaicu construeşte motorul din nou, ca să-şi dee pe faţă invenţia făcută la carburator...

Hotărît fiind că pleacă, ardeleanul s'a aşezat temeinic la lucru şi şi-a uitat de toate: de Friede, de Ursinus, de supărări.. Chiar de plecare.

I-a adus aminte, târziu, ordinul ostăşesc, care îl chema să vie pe dată la Pola, unde se făcea concentrare zorită din pricina hârâielilor ivite între Serbia şi Austria.

— « Fain rumân e şi drăguţu nost' de' Impărat! » a chiuit vesel Vlaicu, în clipa când a primit ordinul de chemare dela consulatul din Frankfurt. « Apăi, acu, chiar o fi bine, că mi-o succede a merje fără criţari. Ba oi merje chiar cu ţugul, direpţ pân' la noi la Binţinţi, fără numa'oi da o roată pe la Pola, s'o văd pe Setti şi să-mi mai cânte odată:

« Quant'e bella giovinezza! »...

« Domnule Ursinus,

M'or chemat la careva miliţie la Pola. Poate vii şi dumneata acolo, că de bună seamă te-or chemat şi pe dumneata, care eşti ofiţer. Eu nu ştiu bine de aiasta fără numa am primit poruncă dela Conzulat şi plec. Cu Oppel am gătat-o că degeaba m'am fo' trudit să ajung la ce am vrut.

Eştia nu pricep ce şi cum le-o cădea bine. Dară eu ştiu că încă le-o părea rău şi-o fi târziu, că eu maşina tot o fac la mine acas'. Atunci viu negreşit să sbor la Frankfurt şi de-or vedea domnii or să fie satisfăcuţi pe un an.

Noroc,
Vlaicu »

Ursiuns a întins Friedei scrisoarea şi a lăsat-o să citească în voie. Din adâncul jilţului, unde se înfundase, i-a urmărit apoi chipul, cu o încordare de doctor. Dar faţa fetei, uşor luminată de geam, nici n'a tresărit. Ai fi zis că citeşte ceva care n'a privit-o nici când.

— « Vindecată! »

Aşa a gândit Ursinus. Apoi a oftat prelung şi liniştit.

BINȚINȚI

După atâţia ani trăiţi în tortură, printre străini, pe străzi cu case cenuşii şi nante, ce tristeţe a podidit în suflet când a intrat pe uliţele Orăştiei lui, pe lângă case micuţe, ferestre de-o palmă şi ogrăzi ferecate în porţi, mirosind a neprietenie. Dar mai apoi, câtă răcoare a venit să spele toată tristeţea asta, când «roata» mânată voinicește, l-a scos afară din târg, în netezimea şoselei şi l-a întins pe calea oblă, care duce la Binţinţi.

Uite colo, spre dreapta, în zarişte, Romoşelu şi Cujeliu, apoi fierăstruirea munţilor dinspre Regat; dincolo, spre stânga, alunecă domoale coline rotunde, dela Gioagiu spre Homorod, spre Băcăinţa, şi până în fund de tot, în creasta Sărăxăului... Iar pe sub poala dealurilor curge domol şi le leagă, Murăşul cel bun, care va fi şi astăzi, de bună seamă, neschimbat precum era şi eri, acum un an, ori câţi vor fi trecut, de când hălăduesc departe feciorii cei crescuţi în lunca lui.

Când ai plecat să biruești asupra lumii, nu-i nicio bucurie să te întorci acasă pe un «biţiclu» încropit. Să crezi în tine? Straşnică ispravă. Dar asta nu plătește la Ardeleana şi Albina coroanele împrumutate de bătrân, cu preţ de atâtea jugăre zălog. Şi nici măcar nu iartă pentru mâne, de-o cheltuială nouă şi mai grea, căci după şase ani de zile, te întorci doar cu încă şase ani deasupra celor două zeci şi unu, câţi aveai la plecare, şi-atâta tot. Va să zică vii cu ceva mai mult, care înseamnă

ceva mai puţin. Iar în estimp bătrânii te aşteaptă cu dor şi cu nădejdi în căsuţa albă din Binţinţi, pe când « Ion, încrestează o măciucă şi meştereşte în strung nişte rame pentru icoana lui Sfântul Niculae făcătorul de minuni dela Miralichia, care cu barba în piept, se uită cucernic din chip şi împarte binecuvântarea cu degete lungi şi subţiri... », cum avea să scrie mai târziu Octavian Goga.

Fi-vei oare drept, Sfinte Nicolae cu împărţirea binecuvântării tale? Vei face să fie « fericiţi cei ce plâng că aceia se vor mângâia? » Căci iată, ochii băetanului acestuia oacheş, nu mai pot zări turla bisericii, care-şi creşte săgeata la răsărit, printre ierbi. Sunt năclăiţi de lacrimi ochii amândoi, şi-i ceaţă grea pe inima cea goală. Nimic nu te mai face a crede că-i tânărul bucuros şi însufleţit de acum un ceas. Ai zice mai degrabă, văzându-l, că-i un bolnav care nu mai ajunge la odăiţa albă, unde a nădăjduit să-şi afle întremarea.

Face la stânga pe lângă canton şi intră în sat cu răsufletul strâns. La dreapta, apoi la stânga pe lângă Troian şi iarăşi la dreapta... Nici n'are nevoie să se uite înainte. Poate merge cu ochii închişi, — şi chiar aşa i-i nevoia să meargă, — atât de drag i-ar fi să nu-l vadă nimeni, ca să nu-l întrebe nimeni...

— « Uiuiuuu! Aurel! » ţipă un glas dintr'o ogradă. Ci Vlaicu se face că nu-l aude, zorind bătaia de picior în roată.

L-a cunoscut bine glasul acela. E vărul Miron, ţigănuşul vesel şi harnic, cu mâna tot aşa de ageră la lucru ca şi a lui Ion. Dar nu se îndură să se lese prins. Mai bine ocoleşte iarăşi, să piară după colţ şi să întristeze altminteri sufletul cel bun al lui Miron. Căci într'acestea, ştie el bine că Miron a eşit în poartă şi se uită după bicicletă, zicând cu părere de rău:

— « O' nu-i Aurel... O' îi el, fără numa că s'o domnit și nu mai vrea cunoaște pe careva rudenie sărăntoacă! »

Doar Miron știe că Aurel e inginer la nemți și muncește în fabrică mare; adică s'a dat cu domnii. Căpețel de dovadă și acesta, dacă mai e nevoe: vine pe « roată » ca boerii. Și nu se știe dacă mâine nu va trece în căruță cu roți de gumă și fără cai, cum a auzit vorbindu-se prin sat, că au început să aducă nemeșii prin Orăștie, pe la Arad, ori la Sibii.

Acum, Vlaicu trece podețul, cârmește la stânga și se oprește la știoborul nalt de lângă zidul alb. Stă o clipă în cumpănă, privește de-a-lungul drumului spre câmpie, apoi îndărăt, către casa preotului și dă în lături portița, vârând înainte bicicleta, pe care o împinge din șea.

Nu-i nimeni în ogradă și toate sunt la fel precum erau: oalele de pe coperiș, târnațul cu stâlpi văruiți, pe dreapta, șura în fund cu deschizătura spre livadă, spre plopii dumbrăvei Murășului și spre Sărăxău, iar în stânga, frăgarul cel bătrân și fântâna coperită între el și gard.

Toate cum erau, firește. Dar toate cu șase ani mai mult și cu zece iugăre mai puțin. Iar gândul acesta cade greu, ca o piatră, pentrucă nu-i numai durere ci și învinuire.

— « Ei, frate Ursinus, m'ai fo' învățat și tu careva măestrie: să-mi amărăsc inima singur, de parcă mi-o furat oarecine ceapa ciorii... Elea bune nu mi-or succes să le învăț, dela ortaci, fără numa iasta. Apăi, mulțam! »

Și gândind astfel, ochii i-au rămas pe gângania de-o șchioapă, care eșise de-a-bușelea din grajd și se uita mirată la domnul cel străin intrat în ogradă.

— « No! Dară tu cine-i fi? » a întrebat Vlaicu, neștiind bine de-i fată ori băetaș.

Plodul s'a speriat, a pus buza, s'a scremut să plângă, apoi deodată a prins să alerge spre ușa casei, țipând:

— « Mamăăă! »

Buna femee, mărunțică și sprintenă, care deschisese ca fulgerul, să-și vadă de copil, a încremenit în prag:

Șoapta i-a fost spăimită, ca de-o arătare:

— « Aurel, mamă! »

Vlaicu n'a zis nimic. A dat stângaciu dintr'un umăr, a zâmbit oftând scurt, apoi și-a răzămat bicicleta de-un stâlp și s'a dus să primească sărutarea de bună venire.

Câteva clipe, casa s'a învolburat de larmă; glasuri și pași au duduit prin toate odăile, apoi liniște apăsată a pogorît în odăile albe cu scoarțe aspre, paturi înalte și teancuri de perne clădite până lângă tavan.

Era ca și când inima grea a lui Aurel s'ar fi împărțit la toți de-opotrivă, văzând astă sosire neașteptată și mai ales văzându-l venit așa de întunecat și dus pe gânduri, de parcă adusese un alt suflet în trupul sămuitor celui vechiu. Era mai « domn » și asta-i stingherea de asemenea. Ba poate asta îi stingherea mai mult ca orișice.

Neica Dumitru l-a cântărit îndelung și n'a deschis gura decât târziu, încet, și cu o anume îmlădiere de glas, unde se citea prea limpede că e gata să primească orice fel de veste dela feciorul care, numai rar a trimis o veste bună și încă mai rar a trimis un răvaș fără cerere de bani.

A întrebat cu oftare ascunsă:

— « No! Hai! Bagă mai repede pe moară, dragul tatei și spune ce-i? Ai venit să ne mai vezi?... »

Aurel a răspuns încă mai greu decât fusese întrebarea:

— « Venit... Fără numa, nu mai plec până n'oi găta o mașină de sburat. »

— « De ce? »

— « De sburat. »

— « Fi-va oare și aiasta cum o fo' a lui Stoica din Ormindea?. Că açela încă o vrut să facă oarecare sbor, numa o luat ghift la picioare, aibă el paus pe cea lume. »

— « D'apăi nu, că ela n'o știut sbura! »

— « Și tu îi ști, feri Doamne, un'e ai « roata » și vorbești ca pe domnie! »

— « Las'ăi vedea! »

— « Eu, de bună samă... Că doară și-acum încă sbori, numa să te dai împăcat cu atâta. »

Vlaicu n'a mai răspuns. N'a avut curaj să împotrivească amărăciunii bătrânului, pricini și credințe pe care, uneori, nici singur nu se mai răzăma. Vorbise despre mașina de sburat fiindcă nu i-a venit altceva în minte. Dar, drept judecând, în nemulțumirea ce-l bântuise de câtăva vreme încoace, nu mai credea în nimic, pentrucă nevoia de odihnă a sufletului îi depășea cu mult peste măsură neastâmpărul lui obișnuit. Era o inimă goală, dar plină de răni ca o casă pustiită de toate vânturile și măcinată de toate ploile. Aceea nu mai putea să fie adăpost nici unui dor temeinic.

A ascultat scurta căinare a bătrânului, fără să crâcnească:

— « Ion, fuje de ogor și se dosește prin șură să-și facă « roată » ca domnii... Tu fuji dela făbrică și dela amt, ca să faci măestrie de sburat... Apăi și criţarii mei or fujit de pomană... și nu-i bai, fără numa or luat și cinspece iugăre cu

ei la Albina în Sîbiiu... Dară acum ce-om isprăvi? Că toate elea mi s'or gătat şi nu-mi mai merje negoţul... »

Pe urmă a încheiat oftând:

— « Facă-vă Dumnezeu parte de bine... Dar eu nu ştiu ce s'alege de capu'vost, mă ficiori, mă! Eu am fo' om, iar voi nişte vai de loc, că nu-i măcar unul mai de dai Doamne! »

S'a sculat apoi, cu o nouă povară pe inimă şi s'a dus în ogradă.

In urmă-i, Vlaicu n'a zis decât:

— « Tot omu cu Kunstu lui. Şi dacă maşina nu merje acurat, nu-i durere de-aceea, fără numa trebuesc alte şoroafe! Treacă feriile ş'apăi... »

Asta a fost tot. După aceea n'a mai vorbit nimic în casă despre cele multe, care sîngerau inima lui neica Dumitru. La drept vorbind nici nu prea era prilej, fiindcă mai tot timpul colinda prin alte părţi, întâlnindu-se doar la o vreme de cină ori de prânz. Ba încă şi asta aşa de rar, încât părea că se ocolesc înadins unul pe altul.

Şi astfel, încetul cu încetul, fiecare suflet a înţeles că Aurel era o solie a durerii aduse din alte lumi. O ciugulise din căi lungi şi îndepărtate, iar acum era venită aici cu ea, să o cuibărească în petecul de lut al casei şi să-i dea trup. O măestrie şi asta. Măestrie între măestrii. Ceea ce pe graiul lui — deci în soarta lui — poate să însemne deopotrivă şi o nouă măestrie înşirată lângă celelalte multe câte făcuse, dar poate să însemne şi una care le întrece şi le încheagă.

Cu alte cuvinte, cam aşa cum este totdeauna suferinţa.

Singurul care a înţeles altfel, era Ion. Au lucit de neîndurată bucurie ochii lui mici albaştri şi cu privire tare, ce în-

tregeau de minune ascuțimea isteață a nasului și a chipului vioi, în clipa când zărise «biciclul» lui Aurel răzămat de stâlpul târnațului. De aceea a dat buzna în casă, dar văzându-i tăcuți pe de rând și-a strâns aspru zăbala bucurie, ca să șoptească doar:

— «Bine-ai venit 'Orel.» După care i-a scuturat mâna pe înfundate, să nu scurme fără înțeles paraponul bătrânului.

Pe urmă însă, când au rămas îndeei și-au purces spre dumbravă, eșind pe ușa mare a șoprului, la livadă, l-a mângâiat:

— «Lu' bătrânu' toate îi par în potrozu' dracu'; că i-or crescut sărăciile elea peste cap și domnii dela Ardeleana caută crițari. Dar nu-i bai deaceea, că ei numai dau cu gura și plata o resta pe anu' proxim. Așa am fo' vorbit eu cu căsaru' din oraș. Fără numa tata zgribură dejaba, cum îl vezi, și tot umblă să pue capetul la datorie. Apoi aceea încă i-o succede că mere holda și avem cucuruziște bogat.»

Nepăsul cu care vorbea Ion l-a durut pe Vlaicu. El nu pricepea că feciorul cel mai mic al lui neica Dumitru are tot dreptul să fie deprins cu răzbufnelile acestea de amărăciune și de neînțelegere, care izvorau tot mai dese, cu fiecare an trecut, cu fiecare povară nouă. Cugeta astfel mai din miezul nevoilor. Căci pitcoacea oacheșă, care-și primise cu țipete fratele necunoscut și care era tot altfel socotită de fiecare trăitor al casei, creștea la cei patru anișori împliniți pe iarnă, ca o nouă greutate și poate cea mai fără îndurare, din câte avusese badea Vlaicu în anii lui de până acum. Nu-i fusese ușor nici măritișul Ioanei, de aceea o nuntise cu oarecare grabă și oftat de ușurare acum doi ani, la mijlocul lui Făurar, când codana abia se pârguise în frăgezimea celor optesprezece ani, șase săptămâni și două zile.

Ori cum, însă, până atunci a avut ani și vlagă să gospodărească bărbățește, ca să poată încropi o zestre de obraz cătat.

— « D'apăi acu ce-o fi? » și-a zis a căinare, făcându-și socoteli amarnice de tată, când l-a răzbit în trupul vechi cuțitul oboselii. Și-atunci, fără voie, i-a venit să mulțumească lui Dumnezeu că i-a luat pe Ioachim, cel micuț de cinci ani, ușurându-i măcar cu atât casa împovărată, în care nu-și nimerise face făt vrednic să-i ajute, ci doar feciori buimaci și căpii, umblând la măestrii. Unul bătea străinătățile s'o dea pe domnie, altul bătea olaturile cu pușca în mână, să ajungă vânător ca Simon Notarul, bolândul cu ochelari. Și amândoi cereau bani.

Acum se pregătea și Valerica la cerut. Creștea doar ca lozia Murășului și ca mâine îi venea timpul de carte și de zestre. Iară zestre de unde?

Din jugărele amanetate la Sibii și din bătrânețea cu care Dumnezeu îi certase trupul mai devreme decât era cuvenirea celor cinci zeci de ani?

Și iată, cum, judecând la fel tatălui său, Aurel îi dădea dreptate și sângera până în inima lui, că soarta i-i vitregă și îl silește să fie și el vitreg celor cărora se visase să le ajungă sprijin și mândrie.

— « Acu ce-o fi? » s'a mai întrebat odată și el, ca și bătrânul în atâtea dăți. Și s'a încăerat cu sine însuși în durere, certându-se fără milă pentru toate cusururile ce și le găsea, dela nesimțirea față de bunul casei părintești, până la lenea că n'a luat o diplomă și până la ușurătăților ce le-au gonit din Rüsselsheim, unde-l aciuase un dram de norocire.

Și așa, iarăși ajunge la amintirea Friedei, și iarăși ajunge la amintirea lui Ursinus, răsucindu-se pe loc zile și zile, ca un cocor năpăstuit, căruia mâna haină a unui nemilos îi înfipsese

cuțitul în pământ, după datină, și îi legase sborul, tăindu-i calea către fundurile slăvilor lui.

S'a răzvrătit:

— « No! C'apăi iasta chiar nu mai merje! »

Și o încordare tăcută și dușmănoasă a crescut într'însul, învrăjbindu-l cu propria lui soartă. Ai fi zis că se se urăște și că și-a urat moarte.

— « Ce să încep? » asta îi era întrebarea ce și-o spunea de mânecate, când se furișa din pat să-și facă drum tâlhărește, pe lângă trupul adormit al lui neica Dumitru, ca să ajungă mai repede în șură, unde-și grămădise toate uneltele și cunsturile lui.

— « Ce să încep? » se întreba iarăși, când se vedea în fața tejghelei și a strungului făcut de mâna lui Ion.

Dar până demiază, și până sub sară, mânile umblau fără rost printre cuțite, clește și ciocane, iar mintea hălăduia fără țintă printre neguri triste și goale.

N'avea îndemn la nimic și zadarnic se biciuia să și-l dee. Ea bântuit de pustie, ca valea apei de harapnicul iernei. Iar măestriile și gândul lor dormeau în amorțire și îngheț, ca plopii din dumbrava murășană. Parcă toate așteptau aceeași primăvară, care nu se înveghea să răzbufnească din lăcăți.

Câtă vreme fusese îngăduit, a colindat meleagurile după vânat, alături de Ion, bucurându-se la fiecare epure doborît sau la fiecare cioară trântită ca un bolovan. Curând însă, i s'a făcut lehamite:

— « Nu-i Kunst de mine! »

Și nu s'a mai dus. Sau chiar dacă îl prindea dor de câmp și de vânt, pornea cu mânile goale să poată privi fără grijă

albăstrimile munților dinspre Romoșel, ori zarea vânătă și pufoasă care dințuia căile către Sibii. Uneori, rămânea cu ochii duși la câte o învălmășeală cârâitoare de stănci și-l apuca pofta să facă o pușcă de vânat, care să tragă atâtea cartușe pe minut, încât să poată doborî stolul întreg.

Chiar vedea mașinăria. Trei ori patru țevi făcute mănunchiu, în care să intre pe rând cartușele lăsate printr'un fel de scoc dela un coș, cum ar fi cel de moară. Iar manivela, pe care o învârte cu dreapta, dă la o roată care vâră și scoate cartușele, trăgând tot odată și arcurile àcelor de cocoș, ca numai decât să le dea drumul și să le răpeadă în petițe.

Asemenea mașină ar putea să împuște chiar două sute de cartușe pe minut... Invenția ar vinde-o la Pesta sau la Viena și...

Dar de ce s'o vândă? De ce să nu facă el o fabrică aici, la Binținți sau spre Romoșel, încolo la Cujeliu?...

Iar gândurile se rotesc tot mai repede, tot mai vii, ca și rotița puștii închipuite, până ce mintea îi amețește, inima i se însenineză și se trezește gândind, ca într'o mare fericire înfăptuită, deplină, cu toate roadele ajunse...

Dar când îl chiamă pe Ion să-i spue aprins ce minunată măestrie a plăzmuit, vânătorul îi tae scurt bucuria cu chibzuințe pământești:

— « D'apăi ce drac' îi vâna cu gheveru' tău, fără numa ciori și d'estea... »

Visul cel avântat cade în clipa aceea, asemeni unei ciori nimerite în plin...

— « Doar la careva bătae de cătane o fi de lipsă oarece măestrie! » închipue agerimea lui Ion. Iar nădejdile lui Vlaicu țâșnesc din nou în picioare să-și depene firul mincinos. Acum

vede armata venită să-i ceară invenția. Și se închipue dus la Impăratu' în Viena, cu mai mult noroc decât Maxim cu mitraliera lui...

Și zilele trec din ce în ce mai lâncede și mai năbușitoare. Bătrânul a rămas la fel de trist și închinat la toate. Ai zice că durerea îl sapă și îl nărue cu încetul, iar el și-a încrucișat brațele în așteptare și nici nu mai încearcă să mai lupte.

Dar mâinile dibace ale lui Ion n'au astâmpăr. A isprăvit « bițiclul » de lemn, cu roți făcute din crengi de alun, și «gume » din coajă de tei împletită. Umblă acum pe ea și bate satul de la un cap la celălalt, să-l vadă fetișcanele mândre și să-l pizmuiască toată liota flăcăilor de-o samă cu dânsul, în cap cu Frâncu ori Cărașcă și până la Gavrilă Ion, la Iancu Niculae, la Mareș ori la Sârbă. Numai Murg Vasile e mai fălos și nu se dă ademenit. El stă pe marginea șoselei și strigă după « roată »:

— « Insuce-o, însuce-o Ioane, că atâta ți-o fi și ție de haznă cât îi însuci! Altcum, cu roata ta de lemn, n'o știi nime cunoaște salca din om și omu' din salcă... »

Iar Ion îi întorcea din goana bițiclului:

— « Hohorăște, Murg frate, că-i fiertul răchiei și nu-i bai de-aceea! »

Decât, Vasile nu se dă bătut. Il așteaptă să se întoarcă și iarăși chiue:

— « No! Apăi așa fain merji tu pe domnie, că n'o știi oarecine care-i om și care-i neamț!... » La care vorbă, Ion răspunde:

— « Ba tot o știi, măcar că nu-i de lipsă! »

— « Și ce-o știi, Ioane frate? »

— « O știi că eu pricep la măestrii și oarecine nu pricepe la nimic, fără numa la gură și la ocoșag!... »

Trei codane chihotesc scurt după o perdea de ştiobar şi Vasile Murg nu mai are răspuns. Intoarce spatele şi-şi intră în ogradă. Una mai înfiptă, face cu ochiul şi dă cu pumnul în grăsana de lângă dânsa, încheind:

— « L-or îmblânzit ca pe Sfântul din Icoană! »

De pe laviţa din poarta casei, unde stă de-un ceas, Aurel Vlaicu urmăreşte hârjoana cu ochi fără păs şi inimă neîndemnată. Oftează încet, prelung, îşi razămă spatele de scânduri, lipeşte creştetul capului de gard şi afundă privirea în subţirimea ceţoasă a norilor înalţi.

Acolo, de-asupra, abia văzut, trece în plutire netedă unghiu punctat de păsări călătoare.

— « Vin cocorii! » gândeşte Vlaicu şi suspină: «Bine că vin!» Iar privirea urmăreşte sborul până când s'a fost topit pe cer.

In urmă şi jos de tot, un cocor rătăcit grăbeşte să-şi ajungă tovarăşii. Svârle din când în când ţipete amăsurate şi sboară întins spre calea celorlalţi. Ai zice că-i chiamă, că-i roagă să-l aştepte, că-i speriat de singuratatea în care l-au lăsat. Iar Vlaicu se simte împins să-i sară şi să-i strige:

— « No! Nărodule! De bună samă că te-or lăsat în urmă. Doară ştii bine că nu-i ertat să merji mai încet ca ortacii. Trebue să fuji măcar într'olaltă, dacă nu-ţi succede să le creşti peste cap! »...

In câteva clipe, zarişte cenuşie l-a mistuit şi pe el.

Dar în Vlaicu stărue înainte ţipătul ciudat de cocor...

S'a încopcit sub plapoma jilavă şi se lasă moale destrunării. Pâlpâirea cărnii obosite tremură înfiorată în întreg trupul său, potolind toate luminile din ochi, toată arşiţa din

sânge. Numai inima bate rar și apăsat, în măsura ei de totdeauna.

Pleoapele se chiamă între ele și nu li se mai poate împotrivi. Le lasă să se facă una, pândind cu bună învingere de sine, cum i se strecoară viața în adânc, parte cu parte, în fiecare răsuflare, coborînd pe trepte moi, de apă ori de abur. Ochiul nu mai zărește nimic. Doar o pâclă cenușie, tot una, fără miez, în care viața se destramă și se mistue ca fumul din hogeaguri risipit în cer.

O bătae puternică în ușă îl cutremură și îl trezește. A fost aevea? Ori a visat?

Ascultă cu încordare în fundul nopții și nimic nu mai rupe tăcerea satului mort. Licărit verzui scapără din sus prin fereastră, lămurindu-i crucea largă și turla de tablă a bisericii, răsărită peste case ca o săgeată subțiratecă, gata pornirii către înalt. Iar în aburirea aceasta a lumii abia străvăzute când și când din nori, crucea cu brațe întinse și ascuțișul turlei de sub ea, par dimpreună plutitoare peste hăuri...

Ochii mici și tari privesc îndelung alcătuirea ciudată care scapără în văzduh.

Apoi, oboseala începe a tălăzui tăietura acestei năzăriri de pasăre ciudată, unduindu-i liniile, făcându-le când fumuete, când negre. Brațul de sus pare gât de cocor... Săgeata turlei, coadă... Brațele, aripi.

Și țipătul amăsurat se încheagă din nou în noaptea plină de năluci....

— «Vin cocorii...» pâlpâe leneș, sub fruntea aprinsă, gândul molatec. Iar pieptul suspină și gura șoptește: «Bine că vin!»

— « Se face primăvară! » zice Ion a doua zi dis de dimineaţă. » Toată noaptea or plâns pe sus cocorii... »

— « Or plâns? » întreabă Aurel.

— « De bună seamă. D'apăi tu nu i-ai fo' auzât? »

Vlaicu răspunde încet, tărăgănat, în nedumerire:

— « Ba... auzât... » iar privirea lunecă spre turla bisericii şi spre crucea cu aripi de pasăre ciudată.

— « Aşa-i... vin cocorii. » zice. Şi-i turburat gândind că nălucirea poate prinde trup. Sau, poate că, trupul a putut părea o clipă nălucire, aşa cum toate par în adâncimea nopţii.

Intreabă de-odată:

— « Cu ce seamănă crucea bisericii, Ioane? » Dar flăcăul, mirat, se uită şi dă din umeri, fără ştiinţă:

— « ?... »

— « Nu seamănă cu un cocor? »

— « Aiasta nu! » răspunde el hotărît. « Făr numa poţi nesmintit răstigni un cocor pe ea. »

Nu ştia nici el ce i-a mijit în creer, de-l îndeamnă să bată singur coclaurile, dela Cujeliu până la Băcăinţi, dela Băcăinţi până la Romoşel. Stă zile întregi în dumbrava Murăşului, rătăceşte printre plopi, printre răchiţile bătrâne, şi tot mai aprig îl prinde dorul să-şi facă de cale mai departe şi mai sus, spre creasta Sărăxăului din miazănoapte.

Se întinde în iarba proaspăt răsărită şi ceasuri întregi stă cu mâinile sub cap, cu ceafa încopcită în palme. Priveşte spre cer.

Priveşte spre cer, dar nu-l vede. Nu vede nimic. Doar întrebări. Doar nedumeriri. Adică aceea ce purta într'ânsul. Şi astfel Vlaicu privea spre cer, ca spre el însuşi.

Era acolo fapt de oglindire. Atâta tot. Dar nimeni n'ar fi ştiut să spue anume, unde e oglinda şi unde este oglinditul.

Trecea o pasăre pe sus, în sborul către miazănoapte? Aceeaşi pasăre trecea şi în el, cu trup tot una şi tot una grabă. Iar cârdurile de cocori atâta au trecut că, până la sfârşit, n'ai fi putut alege de plutesc cu adevărat, ori poate sunt doar năluciri în sufletul de jos.

Îi place sborul cel întins al berzelor domoale. Le urmăreşte rotogolul neted al lunecării dela coborîre şi înţelege apa de văzduh ce întăreşte calea nevăzută sub aripile mari şi fără de bătae:

— « Tu ştii pluti bine, dihanie! » îi zice în gând a laudă şi mulţumire. » Te cârmueşti fain, că doar ai gât lung şi-l încovoi după cum vrei, să-ţi cumpăneşti pondul. Dar la tine aceea încă uşoară treabă o fi, că ai trupul sub ţenteru' de subţinere, şi-ţi succede a fi ca un pendăl dela ciezar... »

Şi-aşa, stă de vorbă cu barza şi cu hultanul, cu vrabia, cu mierla şi cu toată pasările cerului care trec şi vin, care se întorc şi se învolburează, când mai sus, când mai jos, dela Dumnezeu până la inima lui şi înapoi, dela dânsul până la Dumnezeu...

Sau, poate, numai în el însuşi, fiindcă la urma urmii cele două margini ale lumii încap prea bine într'un piept de om.

Intr'o zi, când se întorcea acasă, o găseşte pe Valerica jucându-se în livadă cu una din cele câteva maşinuţe de sburat, care mai rămăseseră dela München şi Rüsselsheim. El le ascunsese în podul şurei, când şi-a adus lucrurile din gara Orăştiei şi nu le arătase nimănui, fiindcă n'a mai vrut

să dea neica Dumitru cu ochii de ele, să-și mai afle iarăși prilej de amărală și de zis:

— « Faine miroazne, feciorule... Dar rogu-te, spune-mi-i oare, câte jugăre ai fo' spezat pe ele? »....

Acum, neastâmpărul copilei le scotocise, dându-le la iveală și n'a mai fost chip să le ție ferite. Valerica a țipat înfricoșător când Aurel a vrut să-i ia jucăria din mână, iar lelea Ana, care alergase cea dintâi la locul nenorocirii, nu numai că n'a găsit cu cale să dea dreptate temerilor față de bărbatul ei, dar a aflat cu cale să se minuneze și să arate tuturora din casă și din sat măestria făcută de « neamț ».

Imbufnat, Vlaicu a zvârlit o coadă de ochiu plodului, care-i făcuse buclucul și a zis printre dinți:

— « Apăi, de bună samă că ție ți-o place Kunstu esta... Fără numa să nu-mi scoți și tu sufletul mai târziu, că ți-am fo' mâncat jugărele de zestre... »

Asta ca și când neica Dumitru ar fi zis cu adevărat ceva. Dar zisa fusese numai în mintea lui Aurel, fiincă bătrânul nici măcar nu și-a deschis gura. A privit jucăria prelung, a învârtit'o în mână fără să priceapă mare lucru, dar în fundul inimii lui de tată a simțit ca o mângâere caldă.

Era mândru că feciorul lui e așa de dibaciu, încât poate face cu mâna, lucruri subțiri și poleite, cum numai din mașină pot să iasă.

A întrebat numai:

— « Ce e asta, Orel? »

— « Ce drac' să fie? » a răspuns acela, mahmur. « Nu vezi? »

— « Văd... Fără numa vreau să și pricep. »

— « D'apăi de aiasta nu-i bai — că n'o priceput nimeni... Nici Jonas Ödön, nici Oppel... »

— « Apăi, atunci, de ce ai făcut-o? »

— « Să sboare. »

— « No! Şi ţi-o succes? »

— « De bună samă. »

Şi răsucind sdravăn mica helice, până ce firele de cauciuc s'au făcut boţuri, Vlaicu a zvârlit în sus gângania de lemnuşe şi pânză, lăsând'o în voia metehnelor ei.

Maşinuţa a lunecat prelung, s'a urcat în bot, s'a lăsat pe-o coastă, apoi, după ce a făcut două ocoluri şovăelnice, a răpăgat în jos, şi s'a frânt în iarbă.

— « No! Acu ce-i face? »

— « Alta! » a răspuns Vlaicu. Şi din mâna fără pasăre, a întărit zicând: « Nu-i bai de aceea! »

Neica Dumitru a rămas însă cu privirea dusă pe locul unde se prăvălise mica măestrie a lui Aurel. Incepuse a înţelege acum ce anume fierbea în mintea feciorului întors din străinătăţi şi nu mai avea curajul să-i pue înainte temeiurile lui pământeşti. Nici amanetarea pământului la Ardeleana, nici suferinţa să-şi vadă copii gospodăriţi. Ba nici chiar astă îndoită inimă cu care, într'un soi de nălucire, privea maşinuţa sfărămată în iarbă, nu ca pe-o jucărie de două palme, ci una mare cât o casă, purtând pe însuşi Aurel în ea...

A întrebat, dându-se învins:

— « Şi cât de mare ţi-o trebui, ca să poarte un om? »

— « Aiasta nu se poate spune aşa. Trebue să calcul şi trebue să fac experiment fest! »

— « Şi, feri Doamne, nu şi-o frânge grumazu oarecine, când o veni de pământ, cum a venit colea? »

— « D'apăi că n'o fi aşa. O avea cârme şi-o fi mână să le poarte... »

— « Și aceea sta-va să-i asculte porunca? »

— « De bună samă. Că mașina îi mai de omenie ca omul. Ascultă de om că doar omul o fo' făcut'o... »

Acum, bătrânul a surâs amar sub mustața tușinată și a oftat:

— « Incă și iasta se poate, fără numa nu-i totdeauna așa. Că doar și eu te-am fo'făcut pe tine... »

La care Vlaicu a răspuns de-adreptul, ca încheere.

— « Apăi, atunci una din două: o nu ți-o succes și m'ai făcut greșit... o nu-s mașână... »

Bătrânul n'a mai crâcnit. A plecat lăsându-l cu măestriile lui și cu Ion, care zorea să aleagă dintre așchii și sârme încâlcite, bucățelele întregi sau fărmăturile care se mai puteau lipi.

— « O direg eu. » a zis el. Dar Aurel a dat din cap:

— « Nu... trebue s'o lucru altcum. Așa una îți frânge grumazul, cum i l'o fo' frânt astoamnă la 11 September lui englezu' Selfridge, când o sburat 'ela cu Wright, lângă Washington. No! A avut dreptate bătrânul. Dar eu m'am ferit spune aiasta, că pe urmă chiar nu mai merge negoțu' cu el. »

Svoana dată în sat și vâlvota stârnită mai apoi în privința mașinei de sburat, pe care o făcuse « Domnișoru 'Orel » a început să adune iarăși lumea în poarta casei lui neica Dumitru, ca în vremea bună când era primar și fiecare îi căta în cinste.

Veneau rând pe rând să vadă « măestria ». Mai întâi flăcăi de-o seamă cu feciorii lui, apoi turma copiilor și însfârșit bătrânii, cu atât mai neîncrezători și mai fără înțelegere, cu cât

era mai mare sarcina de ani pe care o purtau în spate. Nevestele și fetele veneau mai sfiite, necutezând să stea în rând, măcar că hâtrul de Ion le îmbia cu stăruință:

— « No! Pofteşte, pofteşte, că n'or să vă mânce nurii! »...

Iar fetele hohoteau îndeele, îndemnându-se zadarnic una pe alta, pentru ca, la urmă, să se bulucească toate în vre-o ogradă peste drum și să privească adăpostite, printre ostreţe ori peste cununa gardului.

— « N'or vrut, copilele să vie. » lămurea el cu haz de prefăcută tristeţe, dar nu fără sâcâială, lui Aurel. Dar acela îl liniștea vesel:

— « Apăi, frate Ioane, de bună samă că n'or veni, dacă le chiemi pe toate odată. Numa ia'n pofteşte câte una și-i vedea că-ți trec fătucele peste cap! »

Cum se înţelege, începuse să aibă iarăși chef de glumă, ceea ce însemna că pâclele porniseră a-și mistui fășiile lor grele, iar firea cea adevărată se pregătea de calea ei. Venea o primăvară și aici, asemeni celei începute în largul cerului lui Dumnezeu.

Intr'adevăr, neînsemnata întâmplare cu Valeria înfăptuise și minunea asta. Topise un zăpor. Iar freamătul din sat și minunarea oamenilor, aducând aminte lui neica Dumitru în fiecare zi ce agerime de fecior s'a învrednicit să facă, îi clădăreau în inimă destulă mândrie, ca să-i fie mângâere pentru tainicele lui nemulţumiri.

Intr'un cuvânt, lumea începuse a împăca pe bătrân cu soarta lui. Lumea, adică toți cei cari văzuseră mașinuța de sburat.

Deci, la drept vorbind, împăciuitoarea era chiar măestria asta care, la urma urmii, fusese obârșia tuturor suferinţelor.

Deschingat din opreliștele, ce singur și le pusese de la întoarcerea acasă, Aurel s'a simțit din nou în apele lui.

Mai întâi a scos din fundul unei lăzi cutia gramofonului și pâlnia lui de aluminium. A întocmit mașina de cântat după rostul ei, fără să-i lămurească alt lui Ion decât:

« Mit Edison und Strauss
Richtet man mehr aus... »

Ion n'a priceput. A întrebat de-adreptul:

— « Zâ pe românește, neamțule ». Iar Vlaicu i-a tălmăcit așa:

— « Două Kunsturi fac un Kunst mai fain! »

Și numaidecât valsul lui Strauss a hârâit în pâlnia largă, măcar că Aurel își vârîse pumnul cu batista în ea, nevoind pe semne să fie auzit, până nu și-o împlini el un plan vesel, pe care îl cocea de multă vreme. Anume, după masă, când toată lumea își va face somnișorul, să ducă gramofonul în casă, să-l așeze să cânte sub pat, la urechea lui neica Dumitru, apoi să plece din odae, lăsându-l pe bătrân să se descurce cum o ști și cum l-o lumina Dumnezeu, cu muzica drăcească izvorîtă din pământ.

De altminteri întocmai așa a și făcut. Pe urmă, dimpreună cu Ion, s'au așezat la pândă amândoi, răzămați de perete lângă părcanul ferestrei, să vadă cu ce ochi ese neica Dumitru din casă și bucurându-se de mai înainte la spaima pe care aveau să i-o facă.

Dar spaimă n'a fost. Sau va fi fost și n'a vrut s'o mărturisească. Oricum, bătrânul a ieșit din casă cu oarecare zor, ba chiar trăgând în urmă cu coada ochiului și dând loc înainte

lelei Ana, ca și cum ar fi vrut s'o ferească de niscaiva arătări neînțelese.

Când a dat însă de ochii flăcăilor și le-a văzut licărirea din privire, a stat îndoit, cu bănuială. Ascute mai întâi urechea și când lămurește că de afară nu vine nici o muzică, miroase a fi punere la cale de-a lui Aurel. Zice:

— « No! Apăi, ficiorule, spune-mi-i tu oare câte jugăre ai șpezat să faci măestria care cântă sub pat? »

Și în șfichiul acestei glume află biruința întreagă, fiindcă îl răzbună mai mult decât dorea.

Dar șfichiul acesta nu-l ustură pe Aurel. Simte în el toată descărcarea de năduf, cât a mai rămas și îl înțelege ca pe-o vorbă de iertare.

A făcut îndată rânduială în uneltele și mărunțișurile adunate de prin München, Rüsselsheim și din atelierele de construcții dela Pola, prin care colindase tot timpul concentrării, apoi a direticat chilerul unde își avea Ion măsăria și strungul, hotărît să înceapă neapărat ceva din groaza de măestrii ce-i tot mijiseră prin cap.

Nasul subțire al lui Ion, mușluia printre șuruburi, țevi și alcătuirile ciudate de alamă, ca un șobolan flămând într'o cămară plină.

— « No! Drag' de ea! Apăi mândrețea iasta de șoroafă ce-i? » întreba el.

— « Nu-i șoroafă, frate, fără numa ceva șpețial, pe care am șpezat eu mulți crițari la Pola. » răspundea Vlaicu. Apoi purcedea lămurirea ». « Aiasta e-o șraubă de dampfăr. «Dar eu am fo' făcut'o mai micuță, să fie bună la careva luntre, o' așa ceva... »

Ion însă, nu pricepea mare lucru din sporovăiala pestriţă a lui Aurel, unde vorbele româneşti se amestecau cu cele nemţeşti şi mai ales cu numirile învăţate pe la Pola. De aceea i-a şi tăiat vorba.

— « Da' zâ pe graiu'nost', neamţule, că nu mi-s dedat cu vorbirea împărătească şi nu pricep boabă! »

Vlaicu a dat din umeri:

— « D'apăi cum să-i zic altcum la şraubă, fără numa tot şraubă. Zâ-i şi tu şraubă, uită-te la ea şi ţine minte că aiasta-i o şraubă. No! Priceput'ai? »

— « Priceput, Orel. Acu numa, spune-mi-i ce-i şrauba? »

— « De bună samă, frate Ioane. Că aceea se însuce în apă şi puşcă dampfăru, cum stupce pravu patroana din canon! »

Pentru altcineva lămurirea poate că n'ar fi fost tocmai potrivită, dar un vânător ca Ion îndată a priceput cam despre ce e vorba. Dovadă că, numaidecât, a ţinut mai, cu fereală, bucata de alamă şi a început a o căuta pe toate părţile:

— « No! Bine. Dar capsa unde o pui? »

Pe Vlaicu l-a pufnit râsul. Ion îşi închipuise pe semne că micuţa helice de barcă e un fel de cartuş, cum sunt cele pentru tunuri.

Atunci Aurel i-a lămurit îndelung cum se răsuceşte fiecare pală şi se înşurupează în apă, i-a arătat cât de uşor tae unda şi cât poate împinge luntrea la fiecare învârtitură.

Numai că, Ion, înţelegând prea bine toate acestea, nu se dumirea de fel despre rostul acestei « şraube » între maşinuţile de sburat. A cutezat să întrebe:

— « Şi astea le-am fo'priceput, dar acu la ce-o fi bun? La maşina de sburat? »

— « La luntre, frate. »

— « No! Apăi bine. Va să zică bine că ai adus « șrauba »... Acuma nu ți-or mai necesita mare lucru, fără numa luntrea și cu motoru... »

Iar în ochii mici și ageri ai lui Ion, zâmbea veveriță răutăcioasă, care știuse să-și răzbune pe « neamț ».

Aurel i-a întors însă îndată răzbunarea, bătându-i în pumni.

— « Iaca, frate, că nici 'est râs nu ți-o succes. Doar am adus și un motor fain, ca ochiu, de te poți rade cu el! »

Și îndată i-a arătat zecile de bucățele din care avea să se alcătuiască, în câteva ceasuri, motoraşul cel ştiut şi buclucaş, din hala de montaj a uzinelor lui Oppel.

— « Acu, despre luntre ce-om face? » a întrebat Ion care, deși se bizuia pe neobișnuita-i istețime, n'avea curaj să se închipue priceput până la croit bărci. Asta, unde încercase cu vre-o câțiva ani înainte și dela cea dintâi încercare de mers pe apă, se pomenise cu picioarele în fundul Murășului.

Aurel a răspuns însă liniștitor, scurt.

— « Om face! Incă și aceea am fo' deprins la Pola! »

Dar mințea.

Adică, mințea, dacă l-ai fi judecat cu măsura obișnuită a oamenilor de toată mâna, pentrucă, de fapt, Vlaicu nu făcuse nicio barcă și nici măcar nu urmărise mai de aproape felul anume în care se lucrează.

Își aruncase doar ochii, atâta tot. Dar acea aruncătură de ochi nu s'a cheltuit în prinderea unei arcuituri de linie, în sfârșit a unei forme, așa precum se întâmplă când privește un om de rând. Prinsese însuși temeiul unei alcătuiri de plutire. Și atunci felul de îmbinare al lemnelor și scândurelelor

încovoiate, călăfătuirea cu papură ori cârlți, catranul dat pe dedesubt și poprelele de întărire pe dinlăuntru, se îmbinau desăvârșit, ca un lanț de porunciri în care inelele urmează dela sine și nu se poate împlini nimic, dacă rămâne în mijloc o singură știrbătură.

Astfel, spunând că la Pola s'a deprins să facă și bărci, pentru el însuși minciuna n'a fost minciună.

A dovedit-o de altminteri foarte repede, când a început să închege luntrișoara din scânduri subțiri tăiate în lemn de plop, și bătute în cue de lemn.

— « ...să nu le mânce rugina, ca pe elea de fier, care mâncă criițarii lui bietu' tata!... »

Bătrânul a dat peste dânșii, târziu, când barca era gata. Ba încă îi puseseră și roate dedesubt, pentrucă, ziceau:

— « Doară n'om duce-o în spate, ca pe-o biceagă... Om traje-o de căpăstru, ca pe Șargu... »

Iar pentru ca mersul să nu hurduce prea tare și să deschee cumva legăturile scândurilor, roțile au căpătat pe margine colaci moi, împletiți din coajă de tei, ca la bițiclul lui Ion, iar osiile au fost făcute din crengi de alun ce se mlădiau ca droturile briștei de oraș, cu care tot venea Doctorul Mihu dela Orăștie.

Neica Dumitru a dat din cap a glumă și a strigat:

— « Valerio, ia vini încoa, copilă, că ficiorii ți-or făcut cărucior, să te poarte la șpațir! » Apoi, așezând-o pe fată în barcă, a mustăcit:

— « No! Apăi, acu traje Orel, fătule, ca să vedem ce-ai fo' învățat la nemții tăi? »

Mihail Sârbă, care le-a ajutat la lucru, n'a înțeles gluma bătrânului și i-a lămurit.

— « Dară, neică Dumitre, asta nu-i căruță, fără numa dampfăr! »

Bătrânul, încă și mai vesel, a făcut:

— « No! Bine că n'am fo' răpauzat, să văd și eu un dampfăr. Dară cum o fi, ficiorule, că doară dampfărul merje în apă, iară măestria are roate. D'apăi iaca, mă gândesc, cu Orel încă și asta s'o putea, să meargă dampfărul pe apă, cum merje căruța pe cale, adică pe deasupra. »

Apoi, fiindcă flăcăii n'au vrut să răspundă, ci numai și-au făcut cu ochiul și-au zâmbit, neica Dumitru și-a urmat vorba:

— « Tot e bine că v'o succes. Și eu mulțam lui Dumnezău Bunu, că știți înnota, iar Murășul nu-i mare. Dară lopeți i-ați făcut la așa dampfăr? »

— « 'Esta-i dampfăr cu șraubă! » a zis fălos Ion, pricepând că i-a venit vremea să-l uluiască.

— « Că ce-o mai fi și aiasta? »

— « Șraubă cu motor, ca la tăt dampfăru, tată. » și i-a arătat motorul micuț și lucitor, pe care Aurel i-l ascunsese atât amar de vreme.

— « No! D'apăi ce-i miroazna iasta ca o rădașcă? » s'a minunat atunci din toată inima neica Dumitru, uitând de tot să mai dea din cap a supărare, și să spue ca odinioară:

— « Feri, Doamne! Micuț de-o palmă și încap cinci jugăre în el!... »

Aurel, înveselit de minunarea bătrânului, i-a lămurit:

— « Aiasta, tată, are putere cât Șargu și cel'lat cal într'o-laltă! »

Neica Dumitru prinde a râde:

— « No! Apăi vezi-ți de treabă, măi ficiorule. Ce? Crezi că ți-i râde de mine, neamțule? »

Ion face cu ochiul către Aurel.

— « Haidam în casă să-i punem benzin și om cerca oare ce experiment, tată. »

In odaie, după ce au turnat un strop de benzină în rezervor, Ion întinde bătrânului mașina:

— « Ia'n ține-o, tată, așa în brațe! »

Bănuitor, neica Dumitru, întreabă:

— « Zice și aiasta oarece cântec? »

— « Zice, tată, numa ține-o bine! »

Dar abia o apucă omul între palme, că flăcăul și învârte manivela micuță: motorul detună și pornește. Apoi trăznetele se iuțesc învălmășite, pe când bătrânul zăpăcit, de neașteptare și de groază, s'a prăvălit pe laviță, zvârlind dihania de oțel tocmai în mijlocul odăii.

— « Ce drac' îi iasta? » i se cutremură gândul în cap. Pe urmă, deodată, se încordează, țâșnește în picioare și o zbughe afară, în ogradă, de unde strigă cât îl ține gura:

— « Scoateți-o afară, trăzni-o-ar, că surupă casa! »

Incovrigându-se până la leșin în hohotele de râs, care nu mai au sfârșit, flăcăii nici măcar nu mai pot vorbi. Ce să mai audă ei strigătele bătrânului din mijlocul ogrăzii?

In sfârșit, cu mare greutate, s'au potolit. Ion oprește motorul, iar Aurel iese afară și se duce întins la neica Dumitru. Ai zice că vrea să-l mângâe și, negreșit, asta ar vrea și Vlaicu. Dar cum la dânsul toate sunt răsucite după alte înțelesuri și orânduieli, chiar mângâierea îi este altminteri croită. Ii zice :

— « No! Tată, văz't-ai? Nu m'ai crezut că-i tare ca Șargu, dar acu musai să mă crezi. Că doară nici zece cai nu te-or putut trânti, cum te-o fo' trântit gândacul meu!... »

Peste câteva zile dumbrava Murășului huia prelung în păcănitul întins al motoraşului, care purta barca din sus în jos, din jos în sus, în privirile zăcaşe ale feciorilor din sat, şi cele — care nu voiau să mărturisească nimic — ale câtorva codane mai îndrăzneţe.

Dar Vlaicu se uita cu ochiu nepăsător şi la flăcăi şi la fete. Urechea lui urmărea cu încordare larma motorului, iar mâna sucea când şi când o caneluţă, ba crescând, ba scăzând tăria pentru mers.

Va să zică, şi plimbarea aceasta avea un rost al ei, deosebit de plăcerea lunecării pe ape liniştite. Nici nu s'a ascuns să o spue. Ci, când Ion, sâcâit de joaca asta, care făcea barca ba să-şi tae goana, ba să zvâcnească din loc, a strigat:

— « D'apăi ce drac' tot faci tu? »

Aurel Vlaicu a răspuns liniştit şi stăpân pe glas:

— « Experiment! »

După aceea, mulţumit, a început să cânte încetişor, ca numai pentru inima lui:

« Lângă Mureş, într'un tău
Ard două lumini de seu
Nime nu le poate stânge
Numa draga mea când plânge... ».
Şi când râde iar le-apringe...

Pasă-mi-te, dincolo de orice încordare, pluteau aburi răzbătuţi din depărtări. Icoane întoarse şi turburi, ca răsfrângerea unduitoare a codanelor albe de pe mal. Apa le făcea cu atât mai frumoase cu cât le îndepărta mai mult de ceea ce erau în adevăr.

Iar Freya, care în clipa de-atunci îşi alăpta copilul la Tutzing, lângă lac, n'a ştiut niciodată — aceea ce nici altfel n'ar fi înţeles — că umbra ei din apă s'a arătat şi a stăruit o clipă, în fundul unei dumbrăvi ardelene.

A stăruit o clipă numai, căci altă undă a răsplămădit în ea înfăţişare nouă. Una, trei, cinci... câte încă?...

Dar ce rost oare ar mai fi să aibă numărătoarea asta, când e de ajuns să zbârnâie motorul ca să le lese pe de rând în urmă?...

I se face tot mai dragă dumbrava liniştită a Murăşului puţintel. Zile întregi şi le petrece aici, întins pe spate, pe mal, ori în barcă, cu faţa mângâiată de soarele călduţ şi urechea plină de susurul vântişorului ce se prelinge tainic prin răchite.

Uneori, când bătaia se înteţeşte, iar crengile taie văzduhul în goană, îi place să închidă ochii şi să se simtă legănat de apă. Atunci, din mişcarea unduită şi din şuerul de vânt, se încheagă un simţământ ciudat de plutire dincolo gliei. Pare un fel de sbor stat pe loc, cum ar fi mersul în care te simţi uneori prin gări, când porneşte trenul alăturat.

In clipele acelea îşi aduce aminte iarăşi de maşina lui de sbor şi se învinueşte amarnic de tot ce-a făcut şi tot ce n'a făcut, pentrucă toate i se par slăbiciuni şi trădări faţă de credinţa hotărîtă şi închegată. Ar putea zice chiar «crescută» în el însuşi.

Mai pe urmă, se îmbunează şi se iartă oftând:

— «D'apăi ce mi-o succes face, dacă fuşerii n'or înţeles nimica?...»

Dar şi mustratul şi ertarea sunt la fel de zadarnice. In mintea lui formele pâlpâesc încă nehotărîte şi numai de aici

vine toată neîndemânarea aceea, care nu-i dă pas a stărui. A încercat și a făcut zeci de păsăruici, în zeci de feluri, fără ca una măcar să-l oprească cu vrajă de cuțit înfipt sub un cocor.

Și apoi, la drept vorbind, n'are strop de încredere în dovezile pe care le pot da mașinuțele astea de două palme, jucării îndemânatec făcute și atâta tot. Ce pot ele arăta mai mult decât el însuși știe? Anume, că omul e în stare să alcătuiască jucării care pot pluti. Atâta tot. Dar mai e nevoie să se dovedească asta, când vântul poartă frunzele până în creștetul cerului? Și când copiii hățuiesc smeul cât e pământul de mare? Lilienthal n'a sburat? Și frații Wright nu sboară? Sboară prost, fireşte, dar față de rândunică și vrabia sboară prost.

Iar întrebările se învârt și se tot învârt pe același chiag de amărăciune și nedeslușire, în care nu tremură decât o uriașă nevoie să împlinesacă *fapta*. Fapta adevărată și întreagă, care singură poate arăta ce-i vrednic între visurile unui om.

Ce să facă? S'o aștepte? S'o aștepte să vie singură ca o poruncire? Dar de câți ani o tot așteaptă, nădăjduind că va întâlni o fericire, care să stârnească și s'o facă a eși din bezna unde se ascunde. Oppel n'a vrut. Prietenii n'au putut...

Va porni deci singur să-i iasă înainte. Singur și cu mâinile goale.

Ion i-a împușcat sumedenie de păsări. Le cântărește, le măsură în toate chipurile, adună, face înmulțiri și împărțiri, iar la urmă încheie pe carnețelul pus alături, subliniind cu câteva linii iuți, greutatea socotită la centimetru patrat.

Până la urmă, rămâne cu aceea ce știa de mai înainte. Anume, că barza, cocorul și uliul, au greutatea cea mai mică

faţă de mărimea aripelor, iar cocorul păstrează cel mai mult la plutire fără bătae de aripi, iuţeala cea mai mare şi sborul cel mai neted.

— « A drac' de cocor. 'Esta ştie zbura. Fără numa' că eu mi ţi-l lucru mai fain decât i-o fo' succes lu' Dumnezău-Bunu! »

Şi cu această făgăduială cumplită, care năzuia într'o glumă să dărâme alcătuirea lumilor, Vlaicu se înverşunează în oarba lui pornire, lăsându-se rob mâinilor lui mari şi a tot ştiutoare. O şi mărturiseşte lui Ion când acela întreabă:

— « Ai în minte ce vrei face? » căci îi răspunde:

— « D'apăi, nu-i lipsă de aceea, Ioane. Că în' estea, mâna hotărăşte: două perţente de minte şi nouă zeci şi opt de mână, aşa o fo' zâs Edizon că trebue la om să meşterească oarece invenţie. »

Şi astfel, în scurtă vreme, iese dintre degetele lui un fel de arătare ciudată: două aripi largi, sprijinite pe o spinare care dă gât lung şi coadă îngustă. Deasupra, se ridică la mijloc un pop subţire, din vârful căruia fug îndelături aţişoare, legând din loc în loc marginile celor două aripi. Iar dedesubt, alte fire se strâng întinse cătră mijloc, unde se leagă pe un cadru, în unghiu deschis cu gura în jos.

— « No! » face mirat Ion, privind gângania în toate părţile.

— « Ce-i? » întreabă Vlaicu.

— « Când caţi la ea pe dedesubt, aduce a cocor... Iar de-o priveşti direpţ din faţă, parcă-i crucea de pe turlă, cu săgeata atârnată dedesubt. »

— « Şi aceea încă se poate... » şopteşte Aurel cu glas alb. Apoi râde: «Apăi aiasta ştii ghici ce înseamnă? Să creadă toată

lumea că sboară. Ș'apoi să sboare gândacul de să se închine omul când o vedea măestria pe sus»...

Iar măestria micuță a sburat într'adevăr întins, cum nu sburase până acum niciuna dintre câte le făcuse. Cu ochiul țintă la fiecare tremur de aripă, fiece sbor era o învățătură și fiecare învățătură, poruncă să îndrepte un cusur. A băgat de seamă mai întâi că mașinuța năzuește mereu să cadă în bot; atunci i-a scurtat puțintel gâtul și i-a mutat greutatea până a cumpănit-o fără greș. I s'a părut că se leagănă prea tare pe sus; atunci i-a dat greutatea și mai jos, înclinându-i totodată aripele așa fel, încât să facă pe deasupra un unghiu deschis și larg. Apoi, dându-și seama că din pricina helicei mari, cu pale late, are mereu năzuința să se răstoarne în partea protivnică felului de învârtire, s'a hotărît să mai pue încă o helice în spate, care să se învârtă pe dos față de cea dintâiu. Cu aceasta, gângania și-a căpătat atâta stăpânire în sbor, încât Vlaicu își putea îngădui s'o zvârlă în aer oricum, pe spate, ori pe o coastă. Intr'o clipă ea se răsucea la loc, în mers cuminte, după rânduiala hotărîtă dintru început.

Săptămâni întregi, cu migală de zi la zi, a ținut această nesfârșită căutare de îmbunătățiri. Erau ceasuri când îl apuca desnădejdea, fiindcă nu vedea cum poate face mai bine forma unei cârme, pe care o bănuia neprielnică, sau îmbinarea roților în luntrișoară, pentru ca lovitura de pământ să nu dihoace aparatul din încheieturi.

Tot ce-l învățaseră anii lungi de gândire la mașina de zbor, tot ce-l deprinseseră mâinile, în lucrul atâtor altor feluri de gângănii sburătoare, părea să nu-i mai fie de folos. Singurele lucruri ce i-au priit cu adevărat i-au fost cele câteva fotografii și cărți,

unde se arătau aeroplanele fraților Wright, mașinele lui Voisin, sau, cea mai nouă din toate, a căpitanului Ferber, francezul, care izbutise să sboare bine chiar în decursul acestei primăveri.

I-au folosit lui Vlaicu pentrucă l-au întărit mai amarnic în gândul aeroplanului cu un singur rând de aripi, iar nu cu două, cum aveau toți ceilalți.

Va fi fost în asta și ceva din încăpățânarea pe care i-o mărturisise înainte Friedei, când îi spunea că mașina cea mai perfectă poate fi numai una fără semuire cu cele făcute. Dar, mai presus de toate, era aici un anume simț al aerului, care-i spunea că, două aripi puse una peste alta, nu pot să însemne mult mai mult decât una singură. Pricini limpezi și temeinice nu avea totuși, în afară de această părere și, poate, cele câteva mașinuți făcute de el, înădind câte două rânduri de aripi și care, atunci când au fost lăsate cu un singur rând, au sburat la fel de neclătinate. Ba încă au putut pluti mai îndelung, fiind cu mult mai ușoare și mai mlădii.

Își lămurise cândva că acest fel de aeroplan, cu două rânduri de planuri, e născocit mai ales din nevoia să se poată alcătui o închegare puternică, așa cum altminteri greu s'ar fi căpătat. Dar pe Vlaicu nu-l speriau întrebările asupra tăriei unei mașini. Cele câteva vorbe, câte le auzise dela Föppel, și cărțile pe care le frunzărise mai apoi în privința tăriei materialelor, îi deschiseseră ușa unei lumi întregi de taine. Iar într'o minte alcătuită într'un anume fel, prea puțin ajutor trebuește, ca să vie nu numai o limpezire, ci un șir întreg de limpeziri, când toate acestea atârnă de fapt de același temei și toate cer o căutare.

Cât privește pe acest diavol al căutării, Vlaicu îl avea crescut întreg în firea lui a toate neîncrezătoare. El n'avea

încredere în oameni, cum nu avea încredere în lemne, în fier sau în visurile lui. Punea la încercare totul, începând cu gândul care îi luminase în creer și pândea cu bănuială chiar înfăptuirile lui însuși, până afla cât pot să împlinească din năzuința ori visul care le-a plăzmuit. Crezuse doar în « Perpetuum mobile » și l-a lăsat. Crezuse « motorul cu dinamită » sau cu praf de pușcă și l-a lăsat. Crezuse în ochianul care să vadă pe « domnii » din planeta Marte și l-a lăsat. Ba încă, a lăsat și « vaporul de fuje sub apă » măcar că înfăptuirea acestuia n'o socotea cu neputință, decât doar prin faptul că alții n'au ajuns cu mintea s'o priceapă.

Credea însă în îmbunătățirea gramofonului și a motorului cu benzină — fiindcă izbutise să le deslege câte o taină — și credea în mașina de sburat, fiindcă jucăriile lui nu-i înșelaseră încă nădejdea și nu-i desminţiseră cu nimic închipuirea.

Așa dar, credea cu adevărat numai în aceea ce nu-i fusese destrămat prin cercetări.

— « Trebă experiment fest! » asta e vorba pe care o spunea mai des ca orice, și care-i limpezea toată firea. Ceea ce cuprinde deodată și pe născocitor și pe puiul de mocan.

Așa dar, în acelaș an, la două capete de lume, două făpturi visau să taie cale nouă omenirii, și spuneau la fel:

— « Plăzmuirea nu-i nimic. Construirea e ceva. Experimentarea e totul! » cum scrisese căpitanul Feber.

Ceea ce tălmăcit din franțuzește în ardelenește și în graiul lui Vlaicu, suna scurt:

— « Trebă experiment fest! »

A început acest experiment într'un chip ciudat. A făcut un fel de cântar cu trei brațe deosebite și osebit de lungi. Ai

fi zis că e o balanţă întreită, care poate cântări aparte cu fiecare braţ, avându-şi fiecare, la cele două capete, tălgeraşe micuţe de lemn.

La un capăt a prins maşinuţa de sbor, legând fiecare din cele trei rotiţe pe care se sprijinea — două înainte şi una înapoi — în alt tălgeraş. Legătura era făcută însă în larg pentru ca fiecare clătinare a maşinei să nu se treacă în alt braţ, ci numai în acela din partea supusă mişcării. In acelaşi timp, braţele din partea cealaltă, adică acele cumpănitoare, fiind socotite cu mult mai lungi, orice mişcare a maşinuţei de sburat se arăta acolo împătrit de mare.

A cumpănit bine greutăţile, pentru ca aeroplanul cel micuţ să stea aşezat drept, ca pe comenzi. Apoi a scos toată măestria afară în livadă, şi a întors-o cu faţa la vântul care alignea dinspre afundurile dumbrăvei dela Mureş. Când şi când, o răzbufneală mai întinsă, fâşâia aspră prin frunze şi prin ierburi, umflând aripile pe dedesubt şi împingând gângania în sus. Dar îndată, potolirea bătăii o întorcea la locul dintru început, lăsând-o să se legene uşor, odată, de două ori, după tăria şuerului podidit.

Vlaicu a înţeles că aceste năvale de aer sunt fără orânduială şi sunt mai degrabă răsfrângeri din copaci şi din iarbă, decât săgeată dreaptă cum aşteptase el. Atunci a plecat cu toată maşina în câmp şi a înălţat-o pe nişte pari, la câţiva metri de pământ, unde răzbufnetul de jos i se părea că va ajunge greu.

Cam aşa a fost. Aeroplanul a îndurat de mai puţine ori umflatul vântului pe dedesubt. Totuşi clătinări mărunţele de aripi a avut mai multe decât îndurase pe pământ. Ba încă, uneori, tremura aşa de tare, de-i părea lui Vlaicu că pe sub aripile maşinuţei lui trec şiruri de bulgări nevăzuţi.

Se mira totuși de ce, în sforul întins al vântului, ea nu urcă din toate tălerașele deodată, așa cum s'ar fi cuvenit să fie la o purcedere din sbor. Când însă a privit mai deaproape așezarea, a văzut că linia aripelor ședea pe o linie cu câmpul, așa încât vântul se tăia în două, neapăsând nici dedesubt și nici deasupra.

A ridicat atunci cârma de adâncime, care era pusă în capătul spinării, drept în față, ca un cap de cocor, și a lăsat-o cu dedesubtul către vânt. Indată cele două talgere din față s'au ridicat iar cel din urmă a prins să coboare. Dar pe când cele dinainte se ridicau mereu și au ajuns până unde nu mai îngăduia lungimea balanței, cel din dos a început să se legene nehotărît, ba coborînd, ba ridicând, ca și cum ar fi avut nevoie de ceva să-i stăvilească locul unde se putea opri.

Vlaicu a crezut că e de vină cârma rămasă încă în urcare. A așezat-o pe linia vântului și a silit aeroplanul să stea în înclinarea de mai înainte, adică ridicat cu fața de dedesubt către bătae, dar mișcarea talgerului dindărăt nu s'a micșorat prea mult. A simțit numai decât că trebuește acolo adăugat ceva, care să sprijine linia de mers și, ca totdeauna, și-a spus gândul tare:

— « D'apoi de bună seamă că o necezita încă un punct, că doară câtu-i lumea n'o fo' succes la nime ficza o linie fără două puncte... »

Și în coada mașinuței, la câteva degete de aripi, s'a ivit îndată un pătrățel de pânză, pus și el pe linia aripilor.

Acum ridicarea se dovedea tot atât de puternică și la coadă ca și în față, așa încât, odată ajunsă sus, acolo de unde brațele balanțelor nu mai îngăduiau depășirea, gângania intra pe linia dreaptă a vântului și cădea la loc.

— « No! C'apăi aiasta îi fain experiment! » a zis Vlaicu. Apoi a urmat mohorît: « Fără numa văd că nu mi-o succes pic! »

Totuși, mai târziu, mult mai târziu, când după semedenie de încercări a înțeles că bucățica din coadă trebuește lăsată pe linia vântului ca și cârma de ridicare și numai aripile au nevoie să fie înclinate cu dedesubtul către bătae, și-a dat seama anume, care e rostul fiecărei bucățele și cam de unde trebue să înceapă alt rând de « experimente-fest! ».

...Și așa, săptămâni întregi a trăit singur singurel, cu ochii pe gângania lui de șindrilă, tăind, adăugând, schimbând. Dar mai cu seamă, învățând.

Apoi, într'o bună zi, când a crezut că nu mai are ce învăța dela mașina cea micuță, a purces să măestrească alta de patru ori mai mare, dibăcind-o după toată orânduiala celei mici și după toate învățămintele ce le trăsese din ea.

Când a pus-o pe aceasta la vânt, și după ce i-a îndreptat la cântarul cel cu trei brațe toate cusururile de așezare, au început să i se arate cu mult mai multe ciudățenii. Intâi și'ntâi mătasa subțirică, pe care o întinsese peste aripi, făcea burduf primejdios în câteo pleasnă crâncenă de vânt. Atunci îi repezea mașina într'o parte, ori gata gata să i-o dea în coadă. Iar alte ori sta rotunjită dulce, ca subțuoara lină de cocor.

— « No! D'apăi iasta ce-o fi? » s'a întrebat nedumerit flăcăul. Și încântat de noutatea care amenința să-i fie neplăcută, s'a pus la cercetat aparte neînțelesele schimbări din arcuirea pânzei.

A făcut o aripă deosebită și de două ori mai mare. Apoi a așezat-o într'o înclinare anumită și a început să măsure și să însemne fiecare boltire a ei sub bătaia vântului. Nu i-a fost greu să bage de seamă că pânza se umflă deosebit, după

cum e tăria suflării dar, fiindcă voia să ducă încercările până la capăt, a trebuit să-și născocească singur și o unealtă de măsurat tăria vântului, pentru ca să vadă ce legătură e între arcuirile pânzei și puterea răzbufniturilor.

Cu lopățele de șindrilă a încropit un fel de roată ca la morile de vânt, iar fusul ei, îmbinat la câteva rotiți de ceasornic, schimba învârtiturile în măsură de iuțeală, pentrucă socotise așezarea aripioarelor astfel, încât la zece rotiri să calce tocmai un metru, iar cea din urmă rotiță avea un ac, care făcea un ocol la zece ale fusului.

Cu ceasornicul în mână, Vlaicu număra câți metri se află într'o minută și însemna, alături de viteza pe care o aflase, unduirea anume a burdufului făcut sub pânză: cât de adâncă e, unde e adâncimea mai mare, de unde începe, unde se isprăvește, sau — dacă arcuirea avea o decurgere netedă, — care era adâncimea la depărtări anume.

Curând i s'a părut că ajunge la o încheere. Anume, că fiecare iuțeală de vânt aduce o anume linie în unduirea pânzei.

Dar însemnările din două zile alăturate — una rece și umedă, alta cu arșiță — când a bătut vânt la fel de tare, l-au pus pe gânduri. Incheierea socotelilor l-a făcut să înțeleagă că orânduirea pe care o credea bună, nu se potrivește decât zilelor la fel. Adică zilelor mocnite, în care-și făcuse el cercetările. Atunci a văzut deschizându-i-se în cale atâta alte noi nedumeriri, încât cu greu și-a ținut stăpânirea să nu se lase pradă desnădejdii.

In încleștarea amarnică, în care e intrat, a răvășit prin toate ungherele din mintea lui să afle o lămurire. Negreșit, știa el bine că aerul cald e mai ușor și nu era greu de înțeles că un vânt ferbinte nu va putea sprijini aceeași greutate ca

unul rece, bătând cu aceeaş iuţeală. Dar de aici încolo se deschideau adevărate prăpăstii pentru năzuinţa de sbor, căci cercetările trebuiau duse mult mai departe, până la aerul cel rar din înălţimi... Sau poate că omul nu va putea nicicând să se ridice peste o anumită înălţime?...

Inima i s'a strâns pumn. Apoi a început să bată înăbuşit şi rar. Ai fi zis că e tăiat de spaimă surdă, că toată vieaţa i-i de prisos.

A rămas privind cu ochii goi, departe, în zarişte, spre Romoşel, unde dunga aburie a munţilor creşte dinţi de fierăstrău.

A oftat scuturându-se din negurile lui şi s'a dus de-a-dreptul la frate-său.

— « Cât de sus zboară cocorul, Ioane? »

— « D'apăi, ştie-l ciorile, cât? »

— « Mai sus ca hultanul? »

— « Mai... »

— « Mai sus ca barza? »

— « Mai... »

— « Mai sus ca toate'elea? »

Ion a dat din cap:

— « Ba nu. Eu n'am văzut, fără numa am fo' auzât că la munte se află oarece vultur, o' şoim, care 'ela sboară, mai sus... »

— « Mai sus? Cât mai sus? ».

— « Mai sus ca munţii, de bună samă ».

Vlaicu tace. Vorbele vin până la el înăbuşite, ca prin pâslă. Şopteşte ca un ecou.

— « ...ca munţii... »

Apoi, cu ochii înegurați, căutând într'o parte, — în altă parte — întreabă:

— « Oare cocorii, când vine primăvara nu trec mai sus ca munții? ».

— « Nu știu. » răspunde Ion. « La noi nu vin drept peste munți... »

— « La noi... Da' la Sibii... O' la Brașău? »

— « Nu știu... » răspunde tot mai încet Ion. Și încheie: « Poate nu vin de loc. »

A pus pe Ion să-i mai împuște un rând de păsări și caută acum să afle vreo apropiere, sau vreo semuire, între aceea ce însemnase el din încercările cu aripa de mătasă bătută în vânt și căucul de pene al aripelor acestora, care au știut pluti și au colindat atâtea mii de poște peste slăvi.

Caută, măcar că știe bine ce fără de folos îi este truda. Doar nu-i cu putință să socoți la fel aripa care fâlfâie și-și taie drumul odată cu plutirea, cu aripe înlemnite, ce-i hărăzită doar să fie sprijin. Se mulțumește numai să afle deosebiri de seamă între păsări. Să vadă ce adâncă se taie subțuoara unei mierle și ce întinsă și netedă e o aripă de rândunică. In sfârșit, se găsesc și aici tot alte soiuri de croeli făcute de fire, după felurile deosebite ale sborului și înălțimilor obișnuite unde se împlinește.

Va să zică, poate spune în legea lui:

— « Dumnezău Bunul, tace drăguțu' de El. Apăi, de bună samă că n'o fo' înștiințat patentă și i-i frică să nu-i fure omul Kunstu'. No! Fie și așa! Haidam, frate iară, la experiment fest, că poate tot ne-o succede oarește măestrie... »

Dar de astă dată lasă aeroplanul de o parte. A înțeles că toate tainele lui vor rămâne veșnic neștiute dacă, mai înainte de orice, n'o ajunge să-și dea seama de drumul pe care vrea să calce. Intr'un cuvânt vrea să cunoască aerul.

Cum singur spune:

— « Uliţa o diregi pentru căruţă şi-o faci cum vrei. Dară când e vorba de maşina de sburat, apăi pe maşină trebe s'o meştereşti pentru uliţă... »

Va să zică purcede să înveţe tainele acestei căi nevăzute. Să le înveţe măcar atât cât îi îngăduiesc lui puterile şi mijloacele în fundul acesta de coclau, unde n'are pe nimeni şi nimic să-i vie în ajutor la deslegarea atâtor nedumeriri, fiecare mai grea decât o vieaţă de om.

Iată-l din nou în mijlocul câmpului. A strâns câteva mormane de bălegar, de bălării uscate şi le-a dat foc. Fum gros scapătă din gurguele lor negre şi fuge pe vânt în cladăre albe, rostogolindu-se bulucite până acopăr de tot flăcăul subţiratec care uită că se înăbuşă în miazma înecăcioasă şi grea, uită că i s'au înroşit ochii plini de lacrimi şi aproape nu mai zăreşte cum anume se fac şi se desfac fuioarele pe aripele laturei de pânză ce le-o pune în curmeziş.

De altfel are dreptate să uite Invaţă acuma aceea ce n'a fost să-i spue nimeni. Vântul îşi desenează liniile toate şi nu mai poate să-şi ascundă niciun vârtej din cele multe pe care şi le melcueşte în loc, după fiece zăgaz ce-i pui în cale. Fuge şi se apasă dedesubtul aripei, aşezate pieziş pe bătaia lui, pe când deasupra lasă gol sub unda lungă, frânând cu el înaintarea mai aspru decât muchea dela faţă.

Se văd acum bine şi bulgării grunjoşi ai drumului acestuia ce nu se vrea bătut. Sunt mai mari şi mai primejdioşi decât ai unui şleah tăiat printre ogoare. Deci cată să-i faci brişcă pe măsură, căci fiecare bulz de vânt o poate răsturna.

Râde:

— « Nu-i bai de aceea, fătule, că gândacu' meu lucră singur ca pendula și nu-ți succede să-l dai peste cap. Că și atunci încă te tai aspru, că'ela îndată se însuce la loc și merje cum i-am fost spus eu, că doar i-s tată... »

Dar, mica mașină, adusă și ea în fuioarele fumului, a arătat sumedenie de alte cusururi. Mai întâi, cârmele din față iscau fel de fel de vârtejuri în aripi și mai ales deasupra lor, apoi planul cel mic din spate, stabilizatorul și mai ales bărcuța, unde ar fi fost să vie locul de conducere, lăsau în urmă goluri, în care fumul se înșurupa de dinapoi spre înainte, dovedind că acolo se vor iscau frânări grele ce trebuesc neapărat înlăturate.

Astfel, în scurt timp, stabilizatorul a fost făcut în formă de triunghiu cu vârful înapoi, pentru ca aerul să se poată prelinge și aduna în urmă. La fel și-a căpătat ascuțiș bărcuța pilotului, pe când cârmele din față au fost îndepărtate și prefăcute cu totul, dându-li-se cât mai multă rotunjime în colțuri, asemeni laturilor dela cele două aripi.

Cu atâtea schimbări făcute în fiece zi, mașina de sburat ajunsese foarte departe de aceea ce arăta întru început. Sbura mai bine decât toate, firește, dar mai ales sbura mai neted, mai limpede. Ai fi zis că e stăpână pe puterile ei și știe ce vrea. Ori câtă legănare îi dădea vântul pe sus, ori cât bulzii de aer îi poticneau mersul, se îndrepta îndată la loc și cobora lin pe pământ, ca o pasăre cuminte pe crenguța somnului ei.

Dar curând, Vlaicu n'a mai fost mulțumit numai cu atâta dovadă. A început a-i încărca bărcuța, să vadă câtă greutate duce. Azi un șurub, mâine două. Iar într'o zi, și-a scos ceasul din buzunar și l-a agățat înăuntru, spunând aeroplanului, de parcă ar fi vorbit cu un om.

— « Măi, gândacule, măi! Mi-s om sărac şi n'am criiţari să mai şpezez pe alt ornic. Apăi, vezi cum lucri! »

Şi i-a dat drumul, privindu-i sborul cu inima strânsă. Dar gândacul a fost cuminte şi i-a adus ceasul neatins.

Iar Vlaicu, fecior viclean, i-a mulţumit, urându-i cu aste vorbe:

— « No! Fain! Facă-ţi Dumnezeu parte de bine şi te crească mare! »

Ceea ce, însemna că n'a urat numai aeroplanului...

Dar încheerea atâtor zile de aprige încercări şi luptă înverşunată cu tainele lui Dumnezeu a adus aceea ce aduc toate biruinţele: gol, durere, destrămare. Mai ales aici, unde, dincolo de astă jucărie minunată,nu mai putea urma nimic, fiindcă de aici încolo trebuiau bani — şi încă groaznic de mulţi bani, — suferinţa care mocnea era de-a-dreptul sfâşietoare.

Vlaicu a încleştat gura şi n'a vrut să se plângă. Dar Ion a simţit-o. Neica Dumitru a înţeles-o şi lelea Ana a căinat-o, cu lacrămi ascunse, şterse pe furiş.

Toţi l-ar fi ajutat, dar cum? De unde? Nimeni nu se întreba dacă născocirea lui Aurel va ajunge să aibă vreo cătare în lume, aşa cum uneori părea să spue el. Simţeau însă că băietanul acesta înnoată în ape negre, care i-au topit lucirea ochilor şi râsul de pe buze.

— « N'ai mai râs de mult, 'Orel, dragu' mamei.. » a şoptit într'o zi bătrâna cea bună, privind ochii goi şi cearcănele vinete de sub sprâncenele negre ale feciorului ei. « Spune mamei ce ai... »

Vlaicu, înduioşat peste măsură de revărsarea asta de dragoste, s'a simţit mai mic şi mai slab ca oricând. L-au podidit

lacrămile și a fugit să plângă în voie, departe, dincolo de șură și de livadă, până în malul Murășului vechiu.

Glasul învins al bătrânei, răscolise în el o slăbiciune, pe care n'o mai putea birui. Ii venea să strige ca odinioară, în nelimpezimea bolii:

— « ...criȚari, tată... »

Dar foamea de acum nu era foamea de atunci.

Și cu toate astea și acum, ca și atunci, neica Dumitru a *auzit* strigătul feciorului său. Avea, se vede, într'însul, o ureche deschisă departe, spre alte locuri și spre alte vremi, căreia el știuse totdeauna să-i asculte și să-i facă voia.

S'a îmbrăcat frumos cu straele lui albe, a pus în spate mantaua aspră și s'a gătit de drum.

— « La Orăștie te duci? » a întrebat lelea Ana, pândindu-i cu nelămurită, bănuială dunga adâncă dintre sprâncene. Dar neica Dumitru a dat ușor din cap, dus pe gânduri, apoi, într'un târziu, a răspuns încet, cu sfială:

— « Nu, la Sîbiiu... la Albina... »

Peste două zile, când s'a întors, l-a chemat pe Aurel de o parte, să nu-i vadă nimeni și i-a pus în mână trei sute de coroane:

— « N'or vrut să dee mai mult. » a zis. Și parcă își cerea iertare.

In Vlaicu s'au răsucit câteva crâmpee de vorbe, dar s'au năclăit repede între lacrimi și n'a mai știut ce să spue. A răspuns nătâng ca totdeauna:

— « Ți-i dau înapoi... »

Bătrânul a ridicat din umeri potolit și trist:

— « Nu-i bai de aceea 'Orel... Fără numa să te mai văd râzând... »

Il frigea banii în buzunar, dar nu știa singur ce poate să facă.

— «Ce să 'ncep?» așa s'a tot întrebat câteva zile, închipuindu-și copilărește că acele trei sute de coroane pot să-i ajungă la pornit o afacere, din care să câștige mult, pentru ca pe urmă să strângă tot laolaltă și să facă altă afacere. Și, bine înțeles, așa mai departe până la miile de coroane — câte? — câte i-ar fi trebuit să-și construiască mașina întreagă și să-și cumpere un motor.

La ce nu s'a gândit? Să facă bărci cu motor și să le vândă la Arad și la Timișoara, unde sunt Grofi iubitori de plimbări pe apă... Și apoi, așa, poate cunoaște vreun Grof de ispravă care să-l ajute... Sau vreo Grofină... Hm!...

— «Tune dracu'n ele! Nu-mi mai trebă mie d'elea!...»

Și din pricina Friedei, nu mai vrea să aibă de-a-face cu Grofinele... Așa dar nici cu Grofii și nici nu mai face bărci cu motor...

Să facă pușcă cu focuri multe?

— «Încă și aiasta-i fain... Apăi și cu iasta iar dau de Grofi... Doară la alții nu le-o necesita să împuște ciori multe, fără numai lor, că le strică parcurile la castele...»

Să facă negoț? Asta cere vreme. Atunci ce să facă? Bani? Ar trebui să facă și încă i-ar face mai bine decât îi făcea pe vremuri... Dar se teme neica Dumitru.

Atunci ce să facă? Ar ști el un mijloc bun de tot să câștige mult, dar îi trebuesc bani mai mulți la îndemână. Așa, vreo douăzeci de mii de coroane... Ar cumpăra bani noi de aur și i-ar vârî în apă regală, să se mânce numai puțintel, cât se roade o monedă trecută câțiva ani din mână în mână. Va să zică ar rămâne în apă cam un gram de fiecare, ceea ce

la o mie de monede ar însemna un kilogram de aur. Adică o mie de coroane câștig la o bae. După aceea ar schimba monedele scoase din apă și ar lua altele noi-nouțe, ca să le pue și pe acelea...

Din douăzeci treizeci, de băi, ar eși mașina întreagă, cu motor cu tot...

Eee! Dar... n'are decât trei sute de coroane...

Trei sute de coroane. Cu alte cuvinte, crițarii pe cari ar trebui să-i dai ca să-ți cumperi un bițiclu...

Bițiclu? Decât, el n'are nevoe să-și cumpere bițiclu. Bițiclu are și în schimb are nevoie de bani. De ce n'ar vinde bițiclul lui, pe care tot poate lua două sute de coroane. Va să zică trei și cu două fac cinci. Are cinci sute de coroane.

Ce să mai vândă? Să vândă barca cu motor? Și la nevoie, barca de-oparte și motorul de-oparte. Asta ar aduce iarăși vre-o trei sute de coroane. Prin urmare s'a ridicat la opt sute. Iar dacă mai vinde gramofonul...

— « No! 'esta era cu crițarii! D'apăi ce drac, de el... Doară n'am fo'făcut dejaba gramofon de zice tare! »

Și aducându-și aminte că totuși gramofonul nu zice chiar așa de tare, dar fiind încredințat că-i poate îmbunătăți membrana, se hotărăște s'o apuce pe calea asta, socotind-o cea mai lesnicioasă și cea mai repede pentru el. Chibzuește:

— « Din trei sute de coroane, șpezez tot ce mi-i de lipsă s'o lucru, apăi, când o gat, înștiințez patentă tot din crițarii dela tata, fără numa că de loc semnez contract cu oarece făbrică și... salut nația! »

După aceea, caută zorit un plic, să scrie la Frankfurt după materialele de trebuință.

Numai că, în Binţinţi, e cam greu de aflat un plic, afară bine înţeles de ale primăriei care au tipăritura pe ele şi deci nu i-ar încăpea în mână chiar dacă neica Dumitru ar fi primar, cum e vorba să ajungă iarăşi pe curând.

Aşa dar, Vlaicu trebue să alerge tocmai la Orăştie după plic, ceea ce nu se poate numi un drum făcut degeaba, deoarece poate trimite tot odată şi banii, iar în urmă are răgaz să mai colinde prin librării după ceva reviste mecanice şi mai ales, prin dugheni cu fierărie şi unelte, din care îi vor trebui neapărat pentru lucrul gingaş ce-l aşteaptă.

Răscoleşte câteva prăvălii, ispitit parcă să cumpere toată marfa ungurilor, dar nu se îndură să scoată un ban şi amână târguiala. Află apoi în librării câteva cărţulii fără însemnătate şi nu cumpără decât un număr vechiu dintr'o gazetă vieneză, unde vede vestit cu litere mari un sbor al căpitanului Ferber şi se vorbeşte despre alte două avioane franţuzeşti noi, făcute, unul de Farman şi altul de un inginer Blériot.

Işi macină fălcile vânjoase citind veştile şi dă din cap scurt, încruntat, făgăduindu-le în gând:

— « No! Apăi aşteptaţi voi să am criţarii şi mi-ţi vedea cum vă tai eu aspru cu gândacu'meu. »

Pe urmă, mai grăbit ca oricând, plăteşte plicul şi se duce glonţ la Hotel Imperial, în cafenea, să scrie scrisoarea la Frankfurt.

In faţa hârtiei albe stă însă nehotărît. Il apucă teama să scrie de-adreptul la fabrica de gramofoane. Acei de acolo ar şti bine ce anume ţinteşte el cu plăcile de mică, de vreme ce, când s'a dus la ei cu întâia patentă de membrană, a apucat să-şi dea pe faţă anume gânduri privitoare la îmbunătăţirile

pe care le vede în viitor și mai ales la calea pe care trebuiau s'o urmeze.

De aceea l-au și amânat cu cumpărarea invenției, până când își va desăvârși perfecționarea. Așa dar, acum ar fi în stare sau să-l întârzie, sau să-i pună condiții.

Ca să ocolească primejdia, se hotărăște să scrie contramaistrului Otto, la Rüsselsheim, pe care-l știe prieten cu toți cei din fabrica de gramofoane. El va putea cumpăra toate materialele, fără să aibă nevoe a spune acolo unde și cui le trimite.

Scrie:

Frate Otto,

Mi-a succes gramofonul de zâce tare. Acuma lucru de rup la membrană s'o perfecționez. Mi-i de lipsă oareșce material pe care să mi-l trimiți de la Fabrica lui A. — știi care. Lista o ai aici. Crițari ți-am trimis. Fără numa, frate, grăbește cu expedierea că aștept.

Mașâna de zburat încă o gat, dar nu mă grăbesc. Trebă experiment fest să iasă ceva fain, să fie mulțumit și Oppel de-o vedea-o.

Servus,
Vlaicu.

Când a isprăvit, și-a adus aminte că Otto e prins toată ziua în fabrică și n'o să aibă vreme de alergat numaidecât la Frankfurt. Atunci, cu nevinovăția cea mai desăvârșită din lume, a muiat tocul în cerneală și-a scris peste numele « Otto » cuvântul « Ursinus », zicându-și.

— « La estea-i bun nărodu'! »

După aceea a lipit plicul, și mărcile pe lipitură, pornind către oficiul de poștă, să trimită și banii.

— « Vlaicu, frate! », a sunat un glas dintr'un colț, tocmai când era la doi pași de ușă. Intoarce capul și desprinde din întunericul ungherului, chipul vesel și rotund al celui care strigase, Parcă l-ar cunoaște. Dar nu-și aduce aminte nici de când, nici de unde. Zice într'o doară, ca să scape:

— « No! Servus! ».

Și vrea să plece.

Nu-i chip însă. Tânărul dela masă s'a ridicat acum și vine cu brațele întinse către el, ca la o revedere scumpă de prieten vechiu și de multă vreme neîntâlnit. Ii scutură mâinile vijelios și detună:

— « De când ești pe aici? »

— « Un fârtai la nouă », răspunde Vlaicu într'o doară, întrebându-se supărat în sine « De unde drac' îl știu eu pe esta? »

Apoi, cu sâcâiala aceea nedreaptă, care în clipe de zor, te face să socoți prăpăd orice întâmplare ce te oprește o clipă din drum, Aurel se face arțăgos și-și roade buza gândind: « No! Să vezi că esta îmi face pagubă cu dragostea lui!.. » Apoi, urmează, cu o privire amară, zvârlită asupra întregei lui vieți:... « că așa mi-o fo' succes mie totdeauna cu dragostea. »

Numai că, omulețul vesel și prietenos n'a băgat de seamă furtuna din ochii și din inima lui Vlaicu. Nici răceala purtării lui. Avea într'însul atâta sgomotoasă căldură pentru întâlnirea aceasta neașteptată, încât putea să împlinească mai mult decât golul unui suflet. L-a înșfăcat în brațe, l-a sărutat cu larmă necumpătată pe amândoi obrajii, strâmbându-i pălăria de pe cap și boțindu-i plicul din mână, apoi l-a trântit pe scaunul cel mai apropiat și i-a umplut urechea cu întrebări:

— « Ai gătat cu injineria? La Peșta ai absolvat-o, o'la München?. Ai fost la marină la Pola? Că așa mi-a spus Veidt... Dar care-va măestrii mai faci? Cum ți-o succes părăplia mecanică? »

In cele din urmă, văzând că Vlaicu tot zâmbește și dă din umeri încurcat, neștiind cu ce vorbă să pue zăgaz atâtui potop de vorbe, s'a oprit el singur și s'a mustrat:

— « Eu tot dau cu gura și tu n'ai cum grăi. Păi, admoniază-mă frate, că-mi turue moara ca la oareșce advocat ce sunt. Fără numa grăește și tu, că mi-s dorit să aflu cum ți-o mers negoțu de opt ani de când ai fo' plecat la ghimnaziu în Sibii și ne-am despărțit... »

Fulger a despicat neștiința lui Vlaicu... A hohotit vesel și i-a tras o pălmoae zdravănă pe coapsă, de-a huit cafeneaua:

— « No! Frate Romul, tu-mi erai! Mă tot cujetam: « Care drac'îi nărodu'esta? ». Dar când mi-ai zâs de Ghimnază, apăi de loc am priceput că tu ești Boca! ».

— « Incă și-aiasta îi bine. Dar acu ce faci pe aici? »

— « Iaca ecșpediez o scrisoare la Frankfurt, după careva materiale ce m'or necesitat la un gramofon de zice tare, că vreau să înștiințez patentă. »

— « Și ți-o succes? »

— « De bună seamă. Dar eu încă vreau să-i mai perfecționez membrana, să o vând și să capăt oareșce crițari, că tata nu mai are de unde da, săracu'. Și-o fo' amenat cincisprezece jugăre la Albina și la Ardealeana pentru studierea mea. »

— « D'apăi slujbă n'ai căpătat? »

Vlaicu a dat din cap:

— « Nici nu vreau, frate. Nu mi-i mie gându' la de elea. Eu tot cu măestriile mele mă țâu, că 'elea-s de mine și eu numa la ele lucru. »

— « Aşa? Şi ce măestrii? Perpetuum mobile? »

— « Nu! » a făcut Vlaicu, nevrând să spue. « Altele »...

Dar Romulus Boca ţinea să ştie şi a stăruit:

— « E taină? »

— « Taină? Nu! Fără numa că n'ai să pricepi! » Şi răspunsul a căzut greu ca piatra şi fără folos de aspru pentru inima caldă, cu care tânărul avocat din Orăştie primise întâlnirea cu Vlaicu. Numai că, feciorul din Binţinţi avea şi el dreptăţile lui. Veneau acelea din atâtea şi atâtea ciocniri cu neînţelegerea oamenilor şi încă a oamenilor pricepuţi în ale tehnicei. Şi mai veneau din amintirea ceţoasă a anilor de liceu, când Vlaicu nu-l socotise pe Boca apropiat firii lui. Dimpotrivă. Sârguitor şi plin de râvnă, gimnazistul Boca Romul nu putea să aibe mare legătură sufletească cu năzbâtiosul de Vlaicu Aurel, şcolarul prea puţin plecat pe carte şi prea puţin supus orânduirilor de clasă. Iar anii câţi au fost trecut de atunci şi până azi, n'au avut prilej să şteargă aşezarea hotărîtă odinioară.

De obiceiu această aşezare dăinueşte pe viaţa toată. Cel puţin aşa o socotea Vlaicu în clipa asta, când se încăpăţânase a nu mărturisi nimic din frământarea şi gândurile lui.

A întărit chiar, spunând a doua oară acelaşi gând, cu alte vorbe:

— « N'or priceput ei fuşerii lui Oppel... Nici Jonas Ödön... 'Esta-i Kunst subţire, frate Boca. »

Avocatul a surâs încurcat, stânjenit, neştiind ce să răspundă. Deosebirea între foştii şcolari ai Colegiului Reformat, îi răsărea acum şi lui în toată întinderea de odinioară, când, cu toate biruinţele lui la carte, se simţea mic şi umilit alături de drăcoşenia altora. Şi mai ales a lui Vlaicu.

Il pizmuise în atâtea rânduri pentru îndrăzneala și pentru agerimea minții, încât ajunsese să-l bănuiască trecut dincolo de orice putere de înțelegere din parte-i. Simțise că-l depășește în chip netăgăduit, așa cum simțea și în clipa aceasta.

Faptul că Vlaicu nu voia să-i spue azi nici măcar ce anume măestrie plăzmuește, îi era astfel lui Romul Boca o umilire și o reîntoarcere în anii neplăcuți.

Peste sufletul lui bun s'a așezat o umbră. Prin aceea cuvintele au trecut apoi pâcloase, întristate, rare:

— « De bună samă, dacă nu-i de priceput, apăi, nu-i de lipsă a-mi spune... »

Unda învinsă a glasului a pătruns însă în sufletul lui Vlaicu asemeni unui tremur înduioșat de strună. Cântase prea plăcut să nu-i înmoae dârzenia.

S'a pomenit grăind aproape la fel:

— « Ba aiasta n'oi zice că nu-i de priceput, fără numa cred că n'ăi pricepe, până n'ăi vedea. »

— « Ce să văd? »

— « Mașâna de sburat, frate, că doar despre aiasta vorbim. »

Ochii îndepărtați și luminoși ai lui Boca s'au făcut mai mari și mai rotunzi. S'au umplut de-odată de uimire, de întrebare și parcă de râs:

— « Mașână de sburat? Ei comedie! Va să zică la asta lucri tu, frate? »

— « Da. »

— « Tot cu paraplii, cum era aceea de ai meșterit-o în ghimnaziu? »

— « Nu! Că aceea îi bună doar pentru oareșce « Kunstgewerbemuzeum... ». Acuma am făcut'o după alte prințipii. »

— « Și sbori cu ea? »

— « Nu, că încă fac experiment cu una micuță de patru palmi. Dar de sburat, de bună samă că am să sbor... »

S'a întins tăcerea între ei. Boca a frământat în minte gânduri nelimpezi și s'a aflat cu mirare departe de pornirea în râs, care îl înțăncușase la început.

De unde venise schimbarea asta, n'ar fi știut spune. Din nevoia să afle o punte de legătură cu omul acela, pe care îl prețuia și totuși îi rămânea străin?. Sau poate din liniștea, încrederea și stăpânirea glasului, cu care Vlaicu povestea de minunății mari cât o răsturnare a lumii?

— « Știi ce, frate? Haidam la mine acas', în cancelaria advocațială. Și acolo om povesti pe îndelete despre aiasta și aceia, că vreau să aflu tot cum merje măestria ta. Eu sânt doctor în jură și nu-s dedat cu mecanica și cu tehnicul, dară tu le știi toate așa bine, că-i eschis să nu-ți succeadă a mă lumina. Ș'apăi, poate ți-oi fi și eu de oarece folos... ».

— « Vrei să șpezezi crițari, frate? » a întrebat Vlaicu mai departe, mocănește, fără strop de sfială și fără nevoe de înconjur.

— « No! » a zâmbit în doi peri Boca. « Incă și-aceia s'o putea, măcar că mi-s pauper. Dară, aice-i doctor Vlad... Victor Bontescu... Poate om deschide o colectă... știu eu ce?... Numai de stat n'om sta, să piară o invenție așa genială făcută de-un român. O'să ni-o fure Pești... și să se laude ungurii cu ea... »

In glasul tot mai curgător al lui Boca, se aprinsese acum de-opotrivă și avocatul și inima de român. Dar Vlaicu rămăsese agățat de amăgeala crițarilor și s'a dat învins cu mult

înainte a-și fi sfârșit Romul Boca inimoasa lui cuvântare. I-a tăiat cursul vorbei:

— « Fain! Haidam! »

Și au pornit amândoi spre cancelaria avocatului.

— « No! » a început Vlaicu după ce au ajuns în biroul lui Boca și s'au așezat amândoi în bună tihnă, pe jețurile adânci și prietenoase. « Eu cu vorba mai greu ți-oi spune, fără numa cu experiment... »

Și luând fără păs de pe masă o învelitoare de carton pentru dosar, a rupt'o în două și a pus'o în mâna avocatului.

— « Ține-o de un colț și însuce-o puțintel cu marjinea din față, așa ca să vie eia mai sus decât marjinea din spate. Bine. Acu, fă-i vânt înainte și observă bine ce se întâmplă. »

Boca a mișcat repede mâna în care ținea cartonul. Bătut dedesubt de aer, cartonul s'a ridicat în sus.

— « Vezi? » a zis Vlaicu. «Acu, însuce foaia cu muchea de jos și fă-i vânt! »

Firește, cartonul a fost împins în jos.

Vlaicu a încheiat:

— « No! Iacă aiasta îi mașâna de sburat. Pricepi? Fără numa, în loc s'o traji cu mâna, îi dai motor cu șraubă, și-i pui cârme, s'o porți unde vrei... »

A urmat o tăcere lungă. Boca rămăsese cu ochii la bucata de carton din mâna lui și i-a fost rușine să spue că nu înțelege. Negreșit, simțea că e ceva de înțeles în deosebirea dintre așezările cartonului, dar « cârmele » și « șrauba » încâlceau tot.

A mai repezit de câteva ori bucata de carton, a privit-o cum se sbate în sus sau în jos, după înclinarea ce i-o dădea

faţă de mişcare apoi, tot aşa de nelămurit, a aşezat-o pe birou şi a zis:

— « Mda ! »

Vlaicu, încredinţat într'acestea că i-a limpezit toată taina aviaţiei, a purces să-şi povestească păţăniile şi experimentele. N'avea nici un şir în vorbă, spunea de cinci ori acelaşi lucru, ciugulea un fapt petrecut la Peşta şi-l punea alături de unul petrecut la München, amesteca gramofonul cu Oppel, Oppel cu Ion, şi pe Ion cu Ursinus, cu Jonas Ödön, Simonescu, motorul dela Baden sau barca de pe Murăş.

De-altminteri nici nu putea să ţie un şir, când mintea lui vorbea cu totul altceva decât îi rostea gura. Ai fi zis că seamănă în clipa aceea cu o pagină de carte, în care zeţarul năzdrăvan ar fi cules două texte şi-ar fi aşezat un rând din unul şi un rând din altul.

Un text îi era vorbirea. Celălalt, pe dedesubt, strâns într'un singur gând:

— « Oare dă criţari?... O fi având mulţi criţari? Câţi criţari ar putea să şpezeze... Când dă criţari?... »

Dar ciudăţenia aceasta se petrecea în acelaşi timp şi în Boca. El asculta, dădea din cap din când în când, chip că înţelege, ba uneori zâmbea zicând câte un:

— « Da!... Pricep!... De bună samă... »

Iar pe dedesubt, al doilea rând, îşi tortura mintea:

— « D'apăi cum drac' o veni aceea cu muchea în sus şi cu muchea în jos? Şi cum să fie eu şraubă?... Iar cârma unde să poarte?... »

Două ceasuri, ori trei, cât a ţinut această tortură, au vorbit mereu cu cele două rânduri fiecare. S'au despărţit prieteni desăvârşiţi şi cu învoială că, a doua zi chiar, Vlaicu va aduce

« micuțul », adică mașina cea mică, s'o arate lui Boca în ce fel sboară. De n'ar fi avut avocatul procese după amiază, i-ar fi adus-o chiar în aceeași zi, așa era de grăbit sburătorul...

Apoi, Vlaicu a plecat vesel și plin de nădejdi, așa cum îi era drag să fie totdeauna, deși nu mai punea nici un temei pe amăgirile lui.

Peste două ceasuri, când a intrat în biroul lui Boca, un prieten l-a găsit tăind aerul cu un carton de dosar.

— « Feri Doamne! Dar ce faci tu acolo, Romul dragă? »

Avocatul a răspuns grav:

— « Experiment! »

...Abia lângă Binținți și-a adus aminte Vlaicu că-și uitase de scrisoare și de gramofon. Firește, vinovatul a fost găsit repede:

— « No! Tune dracu'n el, nărodu de Ursinus! Că cu ela nimic nu-mi succede. »

Apoi s'a liniștit și a intrat pe ulița sutului, în mare viteză, scoțându-și vârfurile picioarelor din curelușele puse la pedale, ca să se apere de câini și să-i poată pocni mai ușor în bot...

Noaptea aceea liniștită, cu cer adânc, a fost chin pentru Romul Boca și a fost chin pentru Aurel Vlaicu. Unul se svârcolea întrebându-se:

— « Cum drac' vine aceea cu muchea în sus și cu șrauba? ».

Pe când celălalt nu mai scăpa din ochi săgeata bisericii și tăietura crucii, care-i părea aidoma « gândacului » său în sbor,

în timp ce mintea mesteca îndelung aceeași vorbă, până la îndulcire, ca un bun dumicat de pâine:

— « Capăt criţari, o' nu? »

Fireşte, însă, că dincolo de aceste întrebări pământeşti — deci neplăcute — şi unul şi altul pluteau neînchipuit de departe cu visurile năzdrăvane... Boca se visa scris în cartea omenirii, pentrucă a descoperit şi ajutat cea mai mare invenţie a lumii, iar Vlaicu se visa că sboară când peste Politehnicul din Pesta, când peste uzinele din Rüsselsheim, făcând cu mâna semne în mulţumirea biruinţii, către Jonas Ödön, sau Oppel bătrânul.

Dar, dincolo de fiertura acestor gânduri şi răscoliri, amândoi, atât Vlaicu cât şi Boca, trăiau o înfrigurare aspră şi grăbită, un neastâmpăr uscat şi plin de arşiţă, care le înfierbânta învelitoarea de pe trup şi patul de dedesubt. Săreau din aşternut, goleau stacane de apă, răsuflau adânc în gura ferestrii deschise spre roura nopţii, apoi, prinşi de tremur, se repezeau iarăşi sub plapomă, trăgând'o până la urechi, să gonească frigul, care le sgribulea pielea. Dar amândoi aveau acelaşi simţământ ciudat şi tare, că se află înaintea unei zile hotărîtoare pentru viaţa lor. S'au îmbrăcat cu mult înainte de ziuă şi-au purces să-şi cheltuiască timpul, fiecare în felul său. Boca a trecut în birou, la dosarele lui cu procese, iar Vlaicu a eşit în ogradă, cu gândul să mai afle ceva de lucru în chilerul cu scule din dosul casei.

N'au putut să facă nimic în ziua aceea. Aveau mintea împrăştiată şi degetele nerăbdătoare. Apoi s'au pomenit deodată obosiţi şi trişti, ca oamenii ajunşi la gară după plecarea trenului.

Când s'a făcut ziua dealbinelea şi s'a ridicat soarele sus, Vlaicu dormea dus pe o laviţă din livadă, iar Boca aţipise

într'un jeț, cu un carton de dosar în mână. Amiaza aşa i-a apucat pe amândoi. Iar când s'au trezit, fiecare a avut gândul neted şi crâncen că şi-a pierdut rostul vieţii.

Ar fi vrut să îndrepte ce-au stricat, pentrucă fiecare îşi închipuia că celălalt a făcut ce trebuia să facă, dar le era ruşine. Apoi şi-au trimis unul altuia scrîşniri fără pic de prietenie.

După amiază, Vlaicu n'a mai putut răbda. A înşfăcat maşina cea mică, s'a azvârlit pe roată şi a pornit-o în goană mare către Orăştie.

Când a făcut la dreapta, dincolo de canton, îi bătea din faţă vânt subţire şi întins, care umfla sdravăn aripele gândacului.

Uneori, la câte o răzbufnire mai aspră, maşinuţa se sbătea ca o făptură vie, de parcă ar fi vrut să-i scapete din mână.

Lui Vlaicu i-a fost teamă să nu se rupă şi bizuindu-se că ştie goni pe bicicletă, fără să atingă ghidonul, ţinându-şi cumpănirea numai din picioare şi din aplecările trupului, a înşfăcat gândacul cu amândouă mâinile şi l-a pus cu gâtul drept la vânt, în aşezarea deplină pe care a cerut-o sborul.

— « Fain experiment! » a zis numai decât, cu tot glasul şi cu toată bucuria, simţind pe dată cum se uşurează maşinuţa între degetele lui, cum tremură din aripi şi cum se umflă, ca în sbor adevărat.

Sfârâiau pe pietrişul şoselei roţile învârtite în goană vijelioasă. Vlaicu, dedat cu totul clătinărilor de pasăre simţite în mâini, parcă uitase desăvârşit că umblă călare pe o şea de bicicletă. Avea desluşită părerea că sboară el însuşi, de când maşinuţa rezemată de vânt trăgea temeinic în sus şi năzuia să se rupă din ţinerea omului.

— « Aşa, fătule, plutește repede, că doară merji la vedere cu criţarii lu' Romul! » zâmbea gândul în Aurel.

Dar o piatră ţâşnită sub cauciuc—sau Dumnezeu ştie ce— a sucit scurt roata din faţă şi l-a dat de pământ, rostogolindu-l de-a dura până în şanţ, cu bicicletă cu tot.

— « Prav am făcut-o şi pe ea şi pe mine! » a fulgerat în mintea lui Vlaicu, simţind mai puţin durerea izbiturilor, decât bănuiala că-şi sfarmă maşina de sburat.

Aceea însă i se smulsese din mâini şi plutea acum singurică mai departe, îndreptându-se din răsturnarea smuciturii, aidoma unei legănări de pendul, până şi-a luat cale netedă şi întinsă.

Ochii lui Vlaicu o căutau într'aceasta pe jos, lângă el, făcută ţăndări. Icoana vie care plutea pe vânt i s'a părut lui însuşi uluitoare, neadevărată. I-a trebuit sforţare grea să-şi dea seama că aceea ce vede e măestria lui. Dar atunci a svâcnit într'însul o bucurie înebunită, descreerată şi-ar fi urlat ca un scos din minţi, sărind în sus şi ţopăind de fericire, dacă ochii lui, mereu doritori să cerceteze aspru, nu i-ar fi înfrânat izbucnirea şi nu l-ar fi ţintuit să vadă şi să priceapă cum anume sboară gândacul făurit de mâna sa.

Incă un experiment. Aşa s'ar zice. Va să zică nimic deosebit de atâtea alte experimente făcute la Binţinţi.

Şi cu toate astea era altceva. Era o faptă nouă, cu un înţeles mai greu, mai măreţ şi poate tocmai pentru aceea, mai trist.

Lui Vlaicu i-a venit să strige:

— « Cale bună, gândacule! » Vedea doară maşinuţa fugind spre Orăştie.

Dar el n'a putut să bage de seamă, în clipa aceea, adevărata înfăţişare a lucrurilor, pentrucă se socotea aceeaşi făptură cu micuţul şi-i părea că lunecă la fel.

Cum se vede, își uitase de trupul trântit și rămas într'un șanț...

Pentru cine nu se sperie de vorbe înfricoșate, asta ar fi însemnat că, omul care năzuie să sboare, nu e îngăduit să poarte două trupuri.

Boca era dus pe la tribunal și pe la treburile lui avocățești. Asta a fost un fel de ușurare pentru Vlaicu, fiindcă putea să-și lase « gândacul » pe birou și să ocolească astfel nestinghereala întâlnirei după cele întâmplate. Iar după ce l-a căutat zadarnic în tot orașul, văzând că se coboară seara, s'a întors la Binținți odată cu noaptea, mergând pe o potecă printre ogoare. Acasă a aflat cu mirare dela neica Dumitru că în estimp avocatul trecuse pe la dânșii, văzuse toate măestriile arătate de Ion și lăsase vorbă să vie Aurel neapărat a treia zi pe seară, la Orăștie, fiind hotărîtă înadins cină mare cu « domni ».

Boca voia și el să-și răscumpere vina în felul lui...

Trei zile a fost un colind neînchipuit prin cancelaria advocațială a lui Romulus Boca. Nu mai era casă, era cafenea, ori muzeu. Sau, mai adevărat, era și muzeu și cafenea, fiindcă oamenii nu veneau numai să vadă minunata și gingașa alcătuire de trestioare, sârme și pânză, despre care avocatul dăduse de veste prin toate ungherele Orăștiei — ba încă și pe la Deva, la Lugoj și la Arad, unde avea prieteni și cunoscuți — dar nefiind nimeni să priceapă cât de cât tainele sborului, își cereau lămuriri unul altuia și nu mai isprăveau făurindu-le singuri, după cum îi tăia capul și după cum bănuiau că le arată întocmirea lui Vlaicu.

Intre toți aceștia numai Boca nu-și îngăduia să deschidă gura ca să-și dea păreri. Era așezat cum e mai rău, pentrucă

nu putea spune nici că ştie ceva, nici că n'a priceput spusele flăcăului din Binţinţi. Ocolea cu dibăcie primejdia, sfătuind pe toţi să aştepte până la venirea lui Vlaicu, cu aerul că ar putea spune şi el, dar lasă inventatorului bucuria să-şi limpezească plăzmuirea.

Totuşi, într'o noapte, târziu, şi după încălzirea cu un păhărel de Tokay amărui şi greu ca untdelemnul, de lasă urmă pe gâtul sticlei, s'a încumetat să spue atât cât ştia. Anume, a luat cartonul pe care i-l dăduse odinioară Vlaicu în mână şi, dându-l celui mai de aproape — nici nu l-a mai ţinut minte cine era — i-a spus cum să aşeze muchea, ba în sus, ba în jos, şi cum să facă mişcarea de lunecat pe aer.

Apoi a încheiat şi el întocmai ca Vlaicu:

— « No! Iacă asta-i maşina de sburat! »

Dar acum s'a întâmplat astă minune. Toţi cei de faţă au înţeles. Iar când a dat jos « gândacul » de pe dulap, unde îl aşezase Boca cu mare grijă şi l-au privit cu deamănuntul, au priceput până şi rostul cârmelor şi puterea şraubei.

Pe fruntea lui Romul Boca, podidiseră sudori grele. Simţea o desnădejde fără margini, cu atât mai vârtos cu cât cinstita lui dorinţă să înţeleagă, nu şi-o putea îndeplini nici acum. Doar nu era să ceară lămuriri tocmai celora pe care el îi lămurise, iar nădejdea ce-o purtase câteva zile în venirea lui Vlaicu, s'a spulberat şi ea, în clipa asta, pentrucă inventatorul nu mai avea nevoie să arate cum a deslegat taina zborului, de vreme ce toţi o ştiau.

Atunci Boca s'a hotărît să cheme, pentru cina vestită lui Aurel, încă vreo câţiva prieteni din Deva şi din Arad, între care şi pe Victor Bontescu.

In ziua aceea Vlaicu a venit foarte curând după masă. A trecut de câteva ori pe la ferestrele lui Boca, neîndrăznind să intre în casă, mai ales că a zărit lume strânsă ciucure lângă un geam și uitându-se înlăuntru. Ocolind-o mai pe departe a vrut să vadă și să asculte despre ce e vorba. Era vorba chiar despre el și despre «pasărea de lemn» pe care Romul Boca o pusese înadins pe o măsuță lângă fereastră, să se vadă bine de pe uliță. Era în făloșia asta copilăroasă, o mică sfruntare față de unguri, pe care Vlaicu a înțeles-o foarte limpede, din zeflemelele câtorva dintre privitorii făcuți cerc lângă fereastră.

— «Hát bizony, szépen repül!» a rânjit unul batjocoritor. lar hohotul de râs tâmp care s'a umflat după aceea, a înfipt cuțit de otravă în inima românului. Era așa de fără rost gluma aceasta neghioabă, încât Vlaicu s'a aflat mai degrabă pornit să ponegrească ușurătatea prietenului său, decât să-i răspundă celui care zeflemisea «gândacul»:

— «Las'! O să vezi!»

Le-a întors spatele și a plecat să colinde târgul și ulițele cele multe, pe care le bătuse timp de șase ani, cât învățase la Colegiul Orăștean.

A revăzut cu tristețe zidurile coșcovite și vineții ale liceului, a bătut ulița Tămășoaei, până la casa bunicii lui Aurel Vlad, care le-a fost găzdoae pe vremuri, și lui și lui Iscroni, când ședeau împreună. Privește căsuța săracă și-l năpădesc amintiri care ar trebui să fie vesele. Și totuși inima i se face tristă, străvăzând în aburirea copilăriei lui, chipurile uitate ale prietenilor de odinioară și șotiile pe care le făceau împreună.

. . . . . .

— « Mă frate, n'ai chee la lada ta! »

— « Nu! » răspundea Iscroni « şi n'am criiţari a-mi cumpăra alt zar. »

— « Nu-i bai! Măestresc eu îndată unul de lemn, cu chee cu tot! »

— « Bine, frate, » se miră Iscroni « cum ţi-o succede aşa ceva? Doară de lemn se strică uşor, nu ţine mult! »

— « D'apăi nici de aceea nu-i bai, frate Iscroane, că de s'o strica, de loc îţi lucru altul. »

Şi se vede trudind la zarul acela de lemn, la care nimeni n'a mai putut face chee potrivită...

Mai vede apoi pe fratele Alimpiu Suciu, învârtind de zor la roata roabei, care punea în mişcare maşinuţa de treer alcătuită de ei...

— « Feri mâna, frate, că ţi-o rupe mehanismu'! Doară acela nu trebue să treere degete, fără numa' grâna!... »

Apoi, peste chipul lui Suciu, lunecă fâşii de neguri...

Acum apasă greu în pedale şi urcă la deal în viile oraşului, lângă pădure. De când nu le-a văzut?... De când făceau « escursii » să strângă struguri pentru câte trei zile...

...Da. S'au aşezat în poeniţă, la câţiva paşi de vie, să aleagă strugurii după fel şi mărime. Fiecare se lăuda că ai lui sânt mai frumoşi...

Furat de zarvă, până şi el şi-a lăsat de o parte beţele pe care le cioplea, să măestrească nişte « cai » pentru batoză...

— « Iaca hoţii măăă! Prinde-i măăă! » urlă glasul gros din pădure.

Ţâşnesc din iarbă, praştie, şi le scapără călcâele fugind. Ci el, pe drum, uită de pierderea strugurilor, dar nu uită de beţe:

— « Vai, caii mei!... » Iar băieții râd! Nimic n'au înțeles...

— « A drac' Boca! El o fo' strâgat, blăstămatu' ca să glumească. Dar din gluma lui am pierdut eu doi cai buni!... »

...Se întoarce acum pe alte uliți. Iată casa unde ședea Brânzău Nicolae, cu care hotărîse, după clasa cincea, o plimbare la Săcărâmb... L-a aflat la treer, apoi a vrut să râdă de el cu o măestrie nouă. L-a întors acasă, a dat mâna cu preotul cel bătrân, tatăl lui Brânzău, pe urmă a intrat în culină, unde preoteasa se îndeletnirea cu ale fiertului.

— « Ce-i Aurel? » întrebă bătrâna.

— « Rogu-te, fă-i loc pe mașină la astă bucată de pleu, că vreau să-i arăt lui Nicolae oarece măestrie. »

Și pune între oale tubul lung de o palmă și gros de un lat de mână... Apoi iese pe coridor și se ține de vorbă cu colegul lui până ce, deodată, biata preoteasă dă buzna pe ușă, cu ochii speriați și părul vâlvoi:

— « Aurel, Aurel! Poftește repede, pentru Dumnezeu, că comedia dumitale așa se însuce, de toate-mi sar oalele dela foc!... »

— « Apoi aceea nu-i comedie, Doamnă Preoteasă, fără numa mașină cu vapori. Și-acum n'am ce-i face, că trebue să se tot însucească până mai e în ea picuri de apă!... »

...Intr'un târziu se întoarce. A obosit și vrea să se odihnească. Intră în cafeneaua dela Hotel Central și se așează la o masă rotundă de marmoră, lângă geam. Alături, vede masa pe care o ține minte de demult, din clasa șaptea de gimnaziu, când venise dela Sibii, să plece spre casă.

— « Ai venit de feriile Crăciunului, Aurel? » îl întrebase Lula Adam, care-şi lăsase stacanul de bere pe masă, ridicându-se dintre ceilalţi colegi cu care cinstea.

— « De bună samă, naţie! ». Şi plecându-se repede pe după gâtul lui Brânzeu, care şedea cu spatele spre uşă, încât nici nu izbutise să-l vadă şi să se ridice, i-a pus palmele peste amândouă mâinle deodată, ţinându-i-le prinse de coapsă, aşa cum le apucase.

Brânzeu ţipă de sperie cafeneaua întreagă şi sare în sus, răsturnând toate paharele de pe masă.

— « Ce drac' ai în mână de m'o fo' sguduit aşa? »

— « Nimic! » zice râzând Vlaicu şi întoarce pe toate feţele palmele lui cele mari, cu mănuşi... Dar dă mâna cu Boca şi Boca ţipă:

— « Feri Doamne, frate Romul, dar de ce sai cuc şi joci ca ursu? ».

Sare la fel şi Lula...

Vlaicu râde şi-şi scoate mănuşile, în palma cărora e ţesătură subţire de sârmă... Apoi scoate din buzunar cele două mici acumulatoare electrice şi le arată.

— « Măestrii de-ale mele, frate! » zice.

— « Şi pe tine, nu te sgudue? »

— « De bună samă că nu, doar căptuşala face izolir, frate. La estea ştii bine că mi-s priceput... »

Dar acum nu mai râde. I se face cumplit necaz pe cei trei nemţi care-şi beau schwarzul la masa aducătoare de amintiri. Se uită crunt la ei şi ţintă, până ce unul îl bagă de seamă şi începe a se simţi stingherit.

Spune în şoaptă celorlalţi şi toţi caută pe furiş la Vlaicu, vrând să-şi dea seama din ce a putut porni supărarea

tânărului, care a ridicat pe marmoră o labă mare, făcând-o pumn greu, întins amenințător spre dânșii.

Vlaicu îi fulgeră cu privirea pe rând și-și macină fălcile, până ce vecinii nu-i mai pot îndura apropierea și-și caută zoriți de plecare, lăsându-i masa liberă.

Casa lui Romul Boca geme de lume. Cei credincioși, avocați tineri și slujbași de prin bănci, forfotesc gureși, avântați și veseli, într'o gloată tăcută de oameni bătrâni, care așteaptă să vadă cu ochii.

— « Te gratulez, Boca. » zice un moșneag cu ochi vicleni și gură plină de zeflemea. « Ți-o succes a face la noi, în Orăștie, aceea ce nu-i în toată Impărăția Chezaro-crăiască. Ba încă, nicăeri din mapamond. Drept aceea, Orăștia a ajuns « fruncea » cum se zice la Banat, pentrucă am întrecut și Pești și Viena, chiar și Parisul. »

— « D'apoi, cum vine aceea, baciule? » întreabă Boca.

— « Vine așa », răspunde unchieșul « că ai făcut aici primul club aviatic din Univers. » Apoi, își lasă aerul de bajocoră și îl mustră domol, cu mare cuminție... « Se vede că acum omul tânăr cată să schimbe zâsa: « Nu tot ce sboară se mâncă » și să spue « Tot ce mâncă sboară!... No! Apăi, încă și aceea o fi bine, fără numa să nu ajungeți mai repede decât socotiți la încredințarea că altcum vine vorba. Și anume: « Tot ce sboară îl mâncă pământul... Sau așa ceva, că doară am citit la foi și de unii învățați, cari și-or rupt grumazu', d'apăi Vlaicu a vost'! »

— « Dară Vlaicu le știe pe toate, baciule. Că are studii la Politehnica din Pești și din München. »

— « De bună samă. Fără că n'or fost 'elea ştudii de sbor, aşa că tânăru' vost', ori câtă carte a învăţat, în privinţa sborului n'o şti alt decât i-o succes să ingenieze singur. »

— « Şi asta îi tot meritul lui, nu? »

— « Aşa e, negreşit. Dar mult o fi? Că eu nu pot crede a vedea eşind tocmai din Binţinţi, acel jeniu care n'o fo' ieşit din toată lumea. Neamu' nost' nu-i dedat la cestiunile mehanice. »

— « O fi poate de acu încolo. » a întors cu dârzenie tânărul.

— « O fi! » a răspuns mustăcind bătrânul. « Doară am fo' înfiinţat club aviatic. Şi apăi, n'o zâs degeaba Vasile Alexandri că Românul e născut poet. Asta înseamnă că pluteşte prin nori... »

...Şi hârâiala se întindea lâncedă între grupuri, în aşteptarea aceluia care trebuia să vie şi să arate de partea cui este dreptatea. Cel puţin aşa credea fiecare.

Fiecare, bine înţeles, afară de Vlaicu. Pentrucă flăcăul, de cum a venit, şi-a pierdut tot cumpătul văzând atâta amar de lume clădărită în jurul său şi înţelegând că are deaface, nu cu o singură nepricepere, ci cu două sute strânse la un loc. De geaba a cercat Boca să-l încredinţeze că tinerimea a priceput cum se sboară. In sinea lui, Vlaicu s'a întors la obişnuita credinţă:

— « A' drac'... şi eştia spun că înţeleg, da ei n'or priceput nimic! Fără numa, nu-i bai de aceea. Numai criţari să dee! »

Şi răspunzându-şi acestui gând a spus nătâng, fără alte lămuriri:

— « C'or vedea! »

Apoi, i-a scos în piaţa Poliţiei, să facă « experiment ».

Gândacul a sburat dumnezeeşte, ori cât de nesuferite puteau să-i fie svârliturile pe o coastă, ori de-a-dreptul pe

spate, cu care Vlaicu voia să-i dovedească puterea de întoarcere la loc și reluarea sborului firesc.

Mașinuța se ridica, făcea ocoluri, se răsturna, purcedea să cadă în bot ca o piatră, dar îndată se așeza pe mers cuminte, lăsându-se ușor pe caldarâm, de parcă avea pe cineva înlăuntru, să-i ție cârmele și să-i arate calea cea mai bună.

Când Vlaicu a socotit că toate dovezile sunt date, a încheiat:

— « No! Asta-i! » Apoi a aruncat cea mai nechibzuită vorbă, care se putea spune în adunarea aceea, uimită și fără îndoială câștigată:

— « Acum restează s'o lucru mare. »

A fost asta, ca o pleasnă cumplită de apă înghețată. In tăietură de fulger i-a dezmeticit pe toți. Era ca și când rumânii aceștia abia acum se gândeau întâia oară că rostul acestei născociri, nu-i să alcătuiești jucării, ci mașini mari, în care să sboare oameni în toată firea.

Vlaicu nu și-a dat seama de loc de ceea ce stârnise vorba lui. A văzut liniștea de moarte, înțeles că în ea dospește o fereală, dar el a tălmăcit-o după îndemnul și îndreptarea firii sale:

— « N'or priceput nici eștia! » Apoi, și-a întregit gândul, scoțând încheerea: « Nu spezează crițari... »

Și astfel, Vlaicu a dat bătrânilor arma cea mai bună cu care aveau să lupte mai apoi aproape un an de zile împotriva « Clubului Aviatic » și cu care, bineînțeles, puteau să câștige de partea lor o sumedenie din cei ușuratec încălziți la avântul dintru început.

Singurul care rămăsese hotărît pe locul câștigat și căruia sborurile gândacului îi întăriseră până la culme încrederea în izbânda lui Vlaicu, era Boca — acest Boca Romulus, care

nici acum habar n'avea în ce fel poate pluti mașina, ce rost au cele două șraube și ce rost cârmele. Mintea lui nu vedea nici o deosebire între gângania aceasta de patru palme și altele, fie acelea de-o șchioapă, fie de sute de metri.

Judecata îi fusese repede și fără poticnire:

— « Doar tot aceea e cu păsările, care sboară la fel, ori că sânt cât puiul de vrabie, ori cât vulturul cel mare din munte! »

Masa care a urmat n'a avut nimic din căldura prietenească, pe care ar fi dorit-o Boca. Până și Bontescu, cel mai câștigat și mai ager dintre toți, se ferea să vorbească despre aeroplan.

Înțelegând că nu mai poate fi vorba de « criții » pe care îi aștepta să vie, și că, în orice caz, mai este mult până atunci, Vlaicu s'a îmbufnat. El n'avea timp să aștepte. Ca o dovadă e chiar faptul că n'a vrut să primească găzduirea lui Boca, și s'a încumetat să plece acasă în toiul nopței.

Dar, « Fluturele galben » l-a lăsat pe dulapul din birou.

Pe drum, spre Binținți, s'a hotărît să scrie din nou lui Ursinus pentru materialele trebuitoare membranei de gramofon și totodată, să purceadă a lucra—așa cum poate—o mașină de sburat, cu care să studieze, măcar atâta cât o îngădui alcătuirea șubredă și întâmplătoare, câteva din cele gândite și bănuite de el.

Cum însă, după toate socotelile, nu i-ar fi ajuns banii și pentru materialele de gramofon și pentru mașină, și-a zis:

— « Scriu lui Ursinus să le trimeată cu plata aici, că ela de bună seamă, aiasta n'o face-o, ci o șpeza singur! »

Ceea ce s'a și întâmplat.

In estimp, la Orăștie, tinerimea clocotea. Credința lui Romul Boca în izbânda sburătorului depășea îndoiala celor

mulți și nepriceperea lor desăvârșită. Câștigase o mână de suflete avântate și îi era destul, pentrucă fiecare din ele ducea la rându-i o luptă aprinsă și revărsată pe toate căile care erau îngăduite tineretului orăștean din acea vreme. Curând de tot Vlaicu n'a mai fost numai născocitorul unei mașini de sburat, ci simbol al vredniciei românești și, mai cu seamă, al biruinții în pregătire. Negreșit, văzut astfel, flăcăul din Binținiți venea tocmai la vreme și puțină lume românească rămânea să-i fie dușmană fățișă, decând legea lui Appony și proectul de vot, plural al lui Andrássy, sileau pe ardeleni să se țină mai strânși ca oricând laolaltă și să arate puterile nației în orice împrejurări și în orice timpuri. Mașina de sburat a lui Aurel Vlaicu trebuia să fie astfel nu o invenție însemnată — căci asta n'ar fi cîntărit mare lucru — ci însăși mărturisirea geniului românesc. Mutând unghiul de privire într'acoace, Romul Boca s'a dovedit de-o rară dibăcie avocățească și truda i-a fost răsplătită pe deplin. « Clubul aviatic » și-a îngroșat rândurile zi cu zi, iar vestirea născocirii celei noi, a început a suna pe cercuri tot mai largi, până ce a cuprins tot ținutul Huniedoarei, Aradului, Lugojului și Sibiului. Fuseseră câștigați în chip temeinic până și oameni ca Aurel Vlad, ca Bontescu și ca Vasile Goldiș. Rămânea doar să fie puși la marea încercare a daniei de bani, dar Boca nu cuteza încă să întindă lucrurile până aici. Nici nu știa bine cât ar trebui pentru construirea aeroplanului, nici nu credea nimerit să înceapă strângerea fondurilor până ce vestirea mașinii sburătoare n'ar apuca toată întinderea ținută de națiа românească, să aleagă cât mai mulți credincioși și astfel să ușureze jertfa cerută fiecăruia.

Așteptând însă vremea prielnică pentru purcedarea la faptă, clubul aviatic fremăta în fiecare seară, punând la cale

viitorul aeroplanului, cerând să-şi dejghioace tainele şi făurind dovezi pentru cei îndoiţi sau fără pricepere. Ajunseseră pâine de toate zilele vorbe ca:

— « ...laic cum eşti, îţi închipui aşa ceva de imposibil, fără numa mâine, când îi vedea, te-i grăbi să ne gratulezi tot nouă, éştia huliţi acuma! »

Sau:

— « ...musai să-l smuljem pe fecior din mreaja maghiară, care încă îl ademeneşte... »

Iar aceste vorbe din urmă frigeau inimile tuturora, mai ales de cînd se ştia că directorul Colegiului Unguresc venise în casa lui Boca înadins ca să vadă maşinuţa lui Vlaicu şi ceruse să fie neapărat vestit când o mai da inventatorul prin Orăştie.

Lucrurile mergeau foarte bine. In mai puţin de două săptămâni, Boca şi cu prietenii lui, erau încredinţaţi că vor putea vesti deschiderea subscrierii de bani. Din întrebările făcute într'o doară printre orăşteni, s'a înţeles că numai din târg s'ar putea aduna uşor vre-o trei mii şi cinci sute de coroane. Socotindu-se aceea ce mai putea aduce Sibiul, Deva, Aradul şi Lugoşul, însemna că subscrierea avea să ridice aproape la două zeci de mii de coroane, sumă pe care, la nevoe, încă mai putea s'o mărească de va fi nevoe, pentru ca lucrul să înceapă numaidecât, în timp ce colecta ar trece în celelalte părţi ardelene, spre Cluj, Murăş şi Braşov, unde, negreşit, s'ar fi întregit fără greutate.

Neînchipuit de bucuroşi la atâta bună roadă a trudei lor, tinerii din clubul aviatic au trimis răspuns lui Vlaicu la Binţinţi că treburile merg strună şi că n'ar fi rău să mai dea pe la Orăştie.

Dar Vlaicu n'a venit, Nici a doua zi, nici a treia, nici peste o săptămână. Puiul de țăran din el credea mai temeinic în mirosul lui decât în vorba uşuratecă a unor târgoveți. Iar seara de cină dela Boca şi ghiața dureroasă din cisluirea auzită atunci, îl încredințase că făgăduelile fostului său coleg de gimnaziu erau doară sporovăială de advocat.

Aşa se lămureşte de ce, după citirea scrisorii, a dat din cap, ca la o vorbă goală, şi a pleznit din buze, gândind:

— «Epistole or ştiut să-mi eşpedieze; dară eu nu-s necesitat de elea, fără numa de criţari, frate Boca... »

Ingrijat, peste câteva zile, Boca s'a suit într'o trăsură şi a pornit la Binţinţi, dimpreună cu alți câțiva prieteni. Bănuiau că Vlaicu ori e bolnav, ori n'a primit scrisoarea, ori — mai rău decât atâta — era supărat de înfăţişarea neprietenoasă pe care o avusese cina trecută. Inţelegea bine Boca sufletele acestea închise ale țăranilor din meleagul Orăştiei şi îşi dăduse neted seama că, toată hălăduirea prin străinătăți poleite, nu-l îndepărtase pe Vlaicu de firea căpătată în bârlogul lui de baştină. De aceea, lipsa de răspuns la scrisoare, o bănuia mai vârtos iscată de neîncredere, decât de alte pricini, oricât de grele ar fi putut fi ele. Doar boala nu l-ar fi împiedecat să trimită o vorbă îndărăt, după cum neprimirea scrisorii nu l-ar fi împiedecat să mai dee singur pe la Orăştie, unde, oricum, ştia că are un prieten, care a răscolit târgul întreg de dragul invenţiei lui.

Şi astfel, ceea ce bănuia, i s'a adeverit chiar din clipa când a călcat pragul chichineței pline de scule şi a înțeles neplăcerea cu care Vlaicu îi priveşte venirea. Inima frățească a lui Boca şi căldura de prieten credincios nu şi-a

îngăduit atunci nici măcar nevinovata fățărnicie a-și dosi gândul:

— « Trebue să vini la Orăștie, frate Aurel, că domnii s'or lăsat convinși. Deschidem de loc colectă și adunăm numai din soțietatea noastră la trei mii cinci sute de coroane. Apoi, într'aceea, merjem la Arad și încoace încolo, până la Sibii, unde încă om căpăta rezultă fainâ. Iar de nu ți-o succede să gați aeroplanul cu douăzeci de mii de coroane, batem cale până la Cluj și la Brașău... »

In mașinăria încăpățânării lui Vlaicu, vorba caldă și din adânc de inimă pornită a lui Boca, a răsucit ca un fel de șurub ciudat. L-ai fi zis asemeni acelor manivele dela automobile care trase în altă parte, dau mersul înapoi. S'a simțit mișcat, recunoscător și s'a trezit împuținându-și neîncrederea față de omul acela, care, la urma urmii, n'avea nici un fel de interes să se sdruncine pentru invenția lui.

N'a avut însă vorbe să-și spue împuncișările din el.

A cercat doar să-l răsplătească în felul său, deosebit, punând să grăiască pentru dânsul mașinile în care-și trecuse inima. I-a cântat la gramofon Flora Polca și Wienerblut, apoi l-a dus în dumbrava Murășului și l-a plimbat pe apă în luntrea cu motor. Ba, acolo, în lunecarea netedă și liniștită pe unde, când motorașul sbârnâia plăcut ca un bondar iuțit de vipia verei, s'a purces să cânte ușurel, ca pentru inima lui:

« In grădina lui Ion
Toate păsările dorm.
Numai una n'are somn,
Și strigă Ion, Ion,
Și vrea să se facă om... »

Puțin ar fi lipsit să-i cânte și din vioară...

Când a plecat Boca, pe seară, Vlaicu a rămas în poartă, privind în urma trăsurii ca un îndrăgostit. Descoperise « prietenia ».

In același timp, tânărul advocat orăștean mergea spre casă, tălăzuit în droturile moi și nu mai cuteza să sufle un cuvânt. Venirea aceasta la Binținți îl năucise. Pornind întracoace, credea că aduce noutăți mari, vesele și bune, menite să fie noroc căzut din cer și binecuvântare pentru o inimă simplă, care, întâmplător, a dibuit prin bezne un gând mare și luminos. Adică se socotise pe el însuși binefăcător, mână a unei soarte fericite, descoperitor fără de care flăcăul din Binținți avea să rămâe de-apururi în întunericul de unde obârșise.

Acum însă, Vlaicu i se înfățișa de mai înainte biruitor. Nu era omul unei născociri, ci omul tuturor născocirilor. Duh neastâmpărat, care luptă cu lemnul și fierul mort, cercând să le dea viață.

...Și prin creerul lui Boca trece icoana teribilă a Celui care a suflat cândva în fața unui boț de lut și a făurit întâiul om.

Dar noaptea, care le-a eșit înainte pe drum îi așteaptă cu pâcle grele. O veste venită din Banat s'a întins cu iuțeală de fulger și vrăjmășie fără pereche. Acolo se făcuse cândva o încercare semuitoare, pentru ajutorarea unui inventator. Ii zicea Traian Vuia și se așezase de multă vreme la Paris, unde se îndeletnicea de ani de zile cu studierea sborului și cu alcătuirea aeroplanelor. Acest Traian Vuia, spunea vestea, inventase încă din 1905 un aeroplan al său, iar bănățenii au strâns douăzeci mii de coroane și i le-au trimis ca să-l clădească în întregime.

Dar încercările învățatului din Banat au dat greș cu totul. Mașina s'a frânt ca o alcătuire șubredă din bețe de chibrituri și puțin a lipsit să nu se mântue și viața conducătorului sub ea.

Va să zică, toată încrederea și toată jertfa Banatului au fost zadarnice. Iar dacă o fi drept că, din prăbușirea lui Vuia aviația a câștigat totuși ceva — deoarece se zice că el ar fi închipuit cel dintâi întrebuințarea roților la aeroplan — Banatul tot nu află nici o răsplătire, de vreme ce nimeni nu-i pomenește numele și nu-i pomenește ajutorul dat.

— « No! Văz't-ai, frate Boca? Apoi, dacă aceea s'o f'o întâmplat cu doctor Traian Vuia, care lucră la Paris, cu noi ce-o fi, care trăim pe malul Murășului? Svârlim criții de pomană, frate. Mai bine așezăm să tipărim oarece foaie de propagandă, o' dăm ajutor la Tribuna, că-i de lipsă și se cere a n'o lăsa să piară. Doară altă foaie n'avem în părțile noastre și maghiarii chiar or găta cu noi! »...

Astfel, în câteva ceasuri numai, roata s'a sucit din nou. Vlaicu, venit a doua zi în Orăștie și, aflând cele petrecute, a înțeles tot prăpădul. A strâns fălcile, a măcinat scurt din măselele lui sănătoase și a trântit o sudalmă cumplită lumii întregi. Apoi, auzind că directorul ghimnaziului unguresc îl roagă să-l aștepte, fiindcă vrea neapărat să vadă și el câteva sboruri, a răspuns:

— « Apăi aiasta nu pot. Eu fac experiment când poftesc eu, nu când poftesc domnii! »

Și, întorcându-le spatele la toți, a plecat înapoi, la Binținți.

Bătând fără vlagă în pedalele bicicletei, se întorcea acum umilit și învins. Simțea ca și când nu Traian Vuia ar fi căzut,

rupându-și aparatul și amărând o lume întreagă care s'a fost încrezut în geniul său, ci el însuși, cel de azi și de aici, băetanul sărac, fără diplomă, fără slujbă, fără zi de mâine. Și totuși știa bine întâmplarea inginerului bănățean. Ii știa bine meritele acestui om fără neroc, dar nu mai puțin genial din pricina asta, care fusese pentru gândul sborului de mii de ori mai mult decât au putut fi toți americanii, franțujii ori englejii cu pungă groasă, de unde nu se bagă de seamă de scoți prețul unui ac, ori a zece mașini cu motoare cu tot.

Știa bine, căci doar îi scrisese Simonescu pe larg, despre toată suferința lui Vuia.

Și iată, lumea asta hâdă, pe care n'a voit s'o bage de seamă până astăzi, îl spăimânta acum. Căci doar acum o vedea în toată întinderea și adevărul ei, când năzuise să-i ceară ajutorul. Până azi n'avusese aface decât cu inși în parte, cu neînțelegeri în parte. Iar acelora i-a fost ușor să le întoarcă spatele și să-i lese în neștiința și orbirea lor. Poate oricând nădăjdui să afle pe drum altul sau alții, cari să înțeleagă și chiar să-l ajute, cum au fost Ion, Ursinus, Freya, Friede sau Boca...

Dar când ai nevoe de lumea întreagă și ea nu te înțelege, la ce poartă mai bați? Negreșit la altă lume... Și unde e lumea aceea? La Unguri? Sau în Regat. Dar ce au lumile acelea cu dânsul, feciorul de țăran din Binținți? Cum i-i silă lui de Unguri, negreșit că și Ungurilor li-i silă de el. Ș'apoi n'or să aibă ei atâta mândrie într'înșii, încât să le fie necaz că un român vine să-i învețe ce-i aceea mașină de sbor? Țipă prea tare în inima lui amintirea bucuriei pe care au arătat'o puii de maghiari, în vremea ghimnaziului, când s'a dovedit că «Perpetuum mobile» nu era deloc «perpetuum...». Ceeace s'a întâmplat atunci, se va întâmpla și acum...

In Ţară? Dar Regatul nu-şi are inventatorii lui? Doar nu-i mult decând a citit cu strângere de inimă în gazete că însuşi Regele Carol a dat din caseta lui particulară două zeci de mii de lei unui ofiţer Rodrigue Goliescu, să-şi facă maşina de sburat, născocită de el...

Şi tot douăzeci de mii ca şi lui Vuia... De ce potrivirea asta? Ca să-ţi dea voe a gândi că va fi urmat potrivire după potrivire, ca să se sfărâme şi maşina lui Goliescu, asemeni celei făcute de Vuia şi ca să urmeze acelaş val de lehamite şi de neîncredere?

Dar poate că toate astea n'ar însemna nimic dacă nu l-ar fi stârnit zadarnic. Ce-a mai căutat Boca să-l amăgească încă odată, când apele se liniştiseră în el? Acum, venise cu sufletul revărsat ca un puhoi de vijelie al primăverii şi l-au lăsat cu umilire în suflet, scăzut în însăşi ochii lui.

— « Ce s'alege de voi, măi feciori? », îi tremură în ureche tânguiala închinată a bietului bătrân.

— « Nimic, tată... » aşa îi vine să răspundă. Apoi deodată îl podideşte toată sfârşirea vieţei fără de folos şi scrâşneşte:

— « De ce drac' m'ai făcut fără noroc?... »

In bătaia amăsurată a pedalelor, lacrimi grele şi rare pică pe drum. Cine le mai vede, în noaptea asta de catran, în care nu mai ştii ce suflete orbăcăesc, cercându-şi împlinirea?

Or fi măcar asemeni firului subţire de făină, cu care fata din poveşti şi-a însemnat cărarea de întors?

Frate Boca,

Acu m'am îndestulit cu deschiderea de colectă în oraşul vost'. Eu tot aceea văd că trebue încă să rabd şi să lucru cum

s'o întâmpla până ce mi-o succede să tai aspru dujmanii și să-i pun la reșpect. Gândacul meu, măi, e mai fain ca toate și eu tot îl gat. Așa să știe ei. Fără numa să nu vie fușerii să caște gura când oi zbura peste Orăștie că ți-i fac de râs. Eu îs tresărit rău, frate, și tu știi ce am să fac eu atunci, că doar ți-am spus.

Servus,
Aurel

Nu-s supărat pe tine. Tu iești pretin bun, acum știu.

A doua zi, pe seară, se întorceau acasă dela târg: Vlaicu pe bicicletă şi Ion în căruţa plină cu lemne, pânzărie, sârmă şi pachete de cue. Işi pierduseră o după amiază întreagă să răvăşească chiristigiile şi dughenele, până au aflat rude bine uscate de molift, leaţuri fără crăpături, pânză subţire şi tare, sârmă trainică şi cue lungi.

Acasă, cum a descărcat lucrurile, a început încercările fiecărui fel de material în parte: câtă apăsare poate îndura un palmac de pânză, câtă greutate ţine sârma, la ce povară se rupe ruda şi leaţul.

Când şi-a dat bine seama de tăria tuturora, a pornit să alcătuiască aripele, a cusut singur pânza pe ele, apoi a ridicat căruciorul pus pe trei roate de lemn, strunguite de Ion, — două în faţă şi una în spate.

N'avea funie de gumă, să aşeze roatele aşa fel, încât la ciocnirea de pământ să poată sălta ca arcurile trăsurii. Avea însă crengi mlădioase de alun şi, cu ajutorul lor, a putut alcătui un minunat potolitor pentru izbituri. Deasupra căruciorului a ridicat trei bucăţi de lemn, cât înălţimea unui om. Două în faţă, unite sus, alta în spate. Pe capetele lor a aşezat o rudă lungă de unsprezece metri, de care a prins apoi aripele în dreapta şi stânga. Ca să le întărească, le-a pus pe dealungul

marginilor cârlige de fier, în care agăța câte două capete de sârmă în fiecare. Apoi, celelalte capete le-a strâns, o parte jos, la cărucior, alta, deasupra aripelor, în mijloc, între ele, unde a adăugat un fel de pop, înalt de vre-un metru jumătate. Trase astfel de sârme, în sus și în jos, cu tot una putere, aripele s'au întărit sdravăn în așezarea lor. Iar când a mai pus câteva sârme să lege aceleași cârlige de vârfurile din față și din spate ale rudei lungi, pânza s'a întins tobă pe aripi.

După aceea, a făcut cârmele, și le-a așezat la locul lor ca și stabilizatorul din coadă. In urmă și-a făcut un scăueș în mijlocul căruciorului, punând tot odată și două manivele pentru cârmit. Prin legături dibaci alcătuite cu sârmă, una mișca cârma de înălțare, iar cealaltă mișca cele două cârme de direcție.

Intr'o săptămână și jumătate, dihania ciudată de lemn și pânză, se ridica albă în livadă, ca o arătare a altor lumi. Dar pe când Valerica nu mai putea de bucurie, văzând cortul mare al aripelor și sârmelor lucitoare, ce sbârnâiau plăcut ca struna lăutei, când le sgândărea cu degețelele ei pufoase și neastâmpărate, neica Dumitru se uita cu ochiu dușmănos și întunecat.

— « Măi, Orel, dragu tatei! Frică mi-i că ți-i frânje tu bunătate de grumaz cu drăcovenia asta. Ș'apoi n'ar fi bai de aceea, da'Ana, mamă-ta, nu-ți face altul... »

Vlaicu râdea, împotrivindu-i aceeași vorbă, pe care parcă o ținea drept rugăciune.

— « Nu te teme. Mașina îi mai de omenie ca omu'... Și m'o asculta că doar eu i-s tată... »

— « Fie cum zici. » a răspuns bătrânul. « Fără numa spune-mi-i tu, cine i-i mamă? »

— « Dracu', tată, cine să fie? »

— « Apoi tocmai aceea mi-o fo' venit să spui şi eu... Dară de 'ela tot nu ţi-i frică? »

— « Nu tată, pentrucă trebue să fie acolo oareşce înţelegere cu Dumnezău, dacă mă îndeamnă dracu să gat maşina cu care să mă ridic la cer... »

Neica Dumitru a dat din cap cu întristare:

— « Şi dacă nu te-o primi? »

— « Ba m'o primi, că doară oi merje să-i cer iertare lui Dumnezău Bunul, pentru păcatele dracului... »

— « Şi aceea îi bine. Dar oare Dumnezău nu putea face el singur aripi omului, de-i era cu plăcere să urce oareşcine până la tronul Lui? »

Cu vorba asta bătrânul stârnise un gând cumplit de copilăros, care furnica prin creerul lui Aurel. I l-a spus fără stânjenire:

— « No fo' avut timp, tată! »

— « ...şi te-o fo' orânduit pe tine să gaţi lumea în locu-i! ».

— « D'apăi, n'om lăsa-o negătată, să se mânie Bunul pe noi, că n'am fo' vrednici de măestria lui. »

— « Cum s'ar zice, feciorule, tu te ţii că eşti măestrul lui Dumnezeu... ».

— « Măestru, n'oi spune, fără numa ucenic, tată. »

— « Şi când ţi-i frânje grumazu' tot ucenic îi fi? »

Şi râzând de mai înainte, la gândul potrivelii de cuvânt, a şoptit: « O' mucenic? »

Ceea ce auzind, Vlaicu a încheiat:

— « Tot una e! ».

Iar pasărea şedea alături de ei şi asculta. Sub aripele mari, întinse către valea Murăşului, sub botul lung care privea în sus, la Sărăxău în creastă, câte un fir de vânt se strecura

cercetător şi îndrăzneţ, asemeni unei vietăţi zorite să ajungă în bunurile ei.

Atunci maşina tresărea pe roţi şi-şi tremura alcătuirea toată.

— « A mirosit a vânt, ca mânzul a păşune! » spunea zâmbind Vlaicu lui Ion.

Dar Ion nu-i întorcea zâmbetul, nici nu-i răspundea.

S'a uitat adânc în privirea de cărbune viu a lui Aurel, apoi şi-a lunecat ochii către zvelta pasăre albă legănată de vânt, şi în sfârşit, fără să-şi dea seama de ce, a rămas trist şi nemişcat, uitându-se la spinarea încovoiată a bătrânului, care se depărta încetinel...

— « Acum, frate Ioane, pornim experiment fest! » Aşa i-a spus, dându-i în mână capătul frânghiei lungi, pe care o legase la căruciorul pasării de lemn. Bătea vânt tăricel din văgăunile dumbrăvii, şi deschizătura largă din mijlocul şurii, făcea un fel de gură, în care undele de aer se adunau întărite, ca apele mânate la un scoc.

— « Ţine bine! » a strigat Aurel şi încet a prins să apese pe capătul cozii, ridicând botul aeroplanului din ce în ce mai sus, să-i dea înclinarea potrivită faţă de bătaia vântului.

O plesnitură peste cap l-a ameţit şi n'a mai înţeles ce s'a întâmplat. Apoi, ca fulgerul, a văzut ceva uriaş tălăzuidu-se de câteva ori peste el. A închis ochii şi s'a strâns ghem, cu cotul ridicat în apărare.

Ion a ţipat:

— « Ţine-l că fuje, drag' de el! »

Dar, în aceeaşi clipită, trosnet de lemnărie ruptă a plesnit uscat. Pasărea a răpăgat pe o coastă şi a venit grămadă la pământ, cu osia roţilor făcută ţăndări.

— « Ce-o fo'? » întrebă Vlaicu.

— « S'o suit cât șura! » chiue Ion. « Făr' numa că eu am strunit-o ca pe zmău, și întraceea a lunecat tocma ca zmăul, odată la dreapta, odată la stânga, până s'o tuflit! » Văzându-l însă pe Aurel întristat, a căutat să-l îmbune: « Nu-i bai! Lucru eu altă roată, frate! »

Dar Vlaicu era acum cu gândul în alte părți. Ochii lui căutau înfrigurați, celelalte părticele din mașină. Mai ales întinsoarea pânzii, sârmele și lemnăria din marginele aripelor. Voia să-și dee seama dacă socotelile lui, despre buna închegare și tărie a lucrului, nu dăduseră greș. Intr'adevăr, cercetarea i-a fost ca o mare biruință. Prea puțină pagubă, și prea puține cusururi, după o izbitură așa de puternică. Abia câteva crețuri pe aripa dreaptă, ceea ce însemna doar că vreo câteva sârme nu fuseseră destul de bine întinse. De altminteri asta o știuse el de mai înainte, pentrucă nu avea niciun fel de unealtă deosebită pentru întinderea aceasta. O făcuse țigănește, cu cleștele, când trebuia făcută cu întinsătoare anume, un fel de țevi mici cu ghiventuri dimpotrivă la cele două capete, și cu șuruburi al căror cap din afară să aibă cârlig. Invârtind țeava, amândouă șuruburile se desfac sau se strâng odată...

Dar, astea trebuiau făcute din alamă, la vreun atelier mare... Și firește, din crițarii altuia.

In câteva ceasuri, toate stricăciunile au fost îndreptate și gândacul era pus iarăși pe roțile lui. Acum însă, Vlaicu n'a mai cutezat să facă încercarea de mai înainte. L-a trimis pe Ion după câțiva flăcăi din sat, iar între timp, el a legat la capetele din afară ale aripelor două bucăți din frânghie. De ele trebuiau să ție bine doi flăcăi și să dea drumul câte puțintel și deopotrivă, pentru ca pasărea nici să nu se

repeadă ca săgeata în sus, nici să nu se aplece pe o parte și să lunece.

Totodată, a mutat roata de dinapoi așa fel, încât aeroplanul să aibă aplecarea care-i trebuește față de vânt. Iar fiindcă din încercarea trecută se arătase că s'a urcat prea ușor, Vlaicu a înțeles că mașina are nevoie de mai multă greutate și i-a legat pe scăueșul din cărucior niște capete de lemne.

Astfel, cu Murg Vasile la o aripă, Caraşcă la cealaltă, și Sârbă la coadă, s'a făcut și a doua încercare. De astă dată însă mașina s'a urcat greu și numai ,zvâcnit. Se vedea cât de colo că e povară prea multă pe scăueș.

Când a ușurat-o însă, urcușul a fost neted și drept, după cum poruncea Aurel, celor doi lăturași, să dea drumul la frânghii.

Câteva încercări de astea, făcute una după alta, au dovedit că pasăreă e gata de sbor.

Iar fiindcă Valerica, sfârleaza ogrăzii, li se încurca între picioare, Vlaicu a zvârlit lemnele din cărucior, a pus-o călare pe scăueș și după ce s'a încredințat că fetița își ține mânuțele bine încleștate de scândură, a strigat:

— « Să ții minte, că tu ai fo' întâia care-ai sburat! Auzi? Și a urmat mai încet ,către Ion. « Se și cade, că jucăria iasta, pentru 'eștia îi făcută... »

Apoi strigă flăcăilor:

— « Gata? »

Flăcăii răspund:

— « Gata! »

— « No! Haidam!... » Și a plesnit din palme, ca din gură de pistol...

. . . . . .

Zbârnâind din toată lăuta strunelor, pasărea măiastră crește peste copaci, urcând pe cale nouă omenirea de mâine.

I-a lăsat să se urce toți, pe rând. Dar vântul era prea slab pentru greutatea lor, așa încât urcușul se făcea anevoie. A chemat atunci încă vreo câțiva flăcăi, i-a pus să tragă de frânghia din față și să poarte mașina împotriva vântului.

Acum ridicarea se făcea mai lesne, deși clătinările, oricât le stăpâneau frânghiile lăturașilor, erau mai smucite, mai tari.

— « Are chef de sbenguială, gândacul! » râdea Vlaicu, căutând să vadă din aceste neorânduieli mărunte, aceea ce era cusur de alcătuire și trebue îndreptat.

— « Tu nu sui, 'Orel? » îl întrebă Ion, când fiecare își făcuse rândul la zbor.

Vlaicu răspunde sâcâit, de parcă ai fi zis că tocmai întrebarea asta n'ar fi vrut să-i vie.

— « Alta caut eu... Nu mi-i de joacă! »

Cele câteva zile, cât n'a mai bătut vânt potrivit, Vlaicu și le-a prins desfăcând din nou toată mașina și cercând să-i tămăduiască beteșugurile pe care le băgase seama. Se izbea însă mereu de lipsa banilor, pentrucă toate îndreptările ce le credea de trebuință cereau fel de fel de lucrușoare, care nu se puteau încropi din te miri ce: șuruburi trainice, manșoane de oțel, colțare de aramă. Voia să schimbe totodată și pânza de pe aripi, dar mai ales alcătuirea cârmelor, pe care gândise să le adune pe o singură roată, cum ar fi volanul unui automobil, pentru ca să o poată purta cu o singură mână, cealaltă rămânând slobodă pentru mânuitul robinetelor la motor —

bine înțeles pentru ziua aceea îndepărtată și de nimeni chezășuită — când avionul va căpăta și motor.

Il ispitea uneori să încerce a pune chiar motorașul dela barcă, nu cu gândul să-i fie deajuns, fiindcă după socotelile făcute pe tabela lui Wellner, nu putea să-i dee tracțiune destulă pentru greutatea aeroplanului — cam o sută șaizeci de chilograme cu pilot, cu motor și cu benzină — dar să-și ajute la prelungit plutirea, după ce, într'un fel ori altul, izbutește să se urce în aer și prin urmare, să-și capete iuțeala de susținere.

După toată sumedenia de încercări făcute cu modelele mici și mai ales după cele din urmă, mai limpezi, ale mașinii întregi, neînchipuit de multe taine ale plutirii i s'au lămurit rând pe rând, orânduindu-i răspuns fără greș la fiece întrebare a sborului.

In astfel de împrejurări, nevoia se întărească anume colțuri ce i se păreau șubrede, față de izbiturile ce le așteptau, nu mai ținea seama de starea încropirii întâmplătoare și a sborurilor mici și fără viteză de acum. Gândea necurmat la aparatul împlinit de mâine și la aceea ce aveau să ceară sborurile de atunci fiecărui petecuț de pânză și fiecărui fir de sârmă.

Uneori, când i se părea că nu-i lămurit asupra unui gol de aer, pe care iuțeala avea să-l nască după un fus, ori o aripă — ceea ce pentru dânsul însemna o sugere înapoi, așa dar o frânare puternică și deci o scădere de viteză — desfăcea din nou mașina întreagă și o scotea afară în câmp, aprinzându-i înainte mormane de bălegar, să poată urmări mai ușor culbecii de fum și vârtejurile iscate sub aripi și după grosimi.

Învăța în fiecare clipă câte ceva nou, întărea aceea ce învățase înainte, și mereu se întorcea la experimente, părându-i-se că n'a învățat deajuns.

Flăcăii din sat, puşi pe joacă, aşa cum erau, îi dădeau zor să purceadă sboruri mai mari de pe deluceagul bisericii, sau chiar de pe dealul Pemului. Ba unii, mai cutezători şi mai copilăroşi, se socoteau îndreptăţiţi să-l poftească tocmai în creasta Sărăxăului, de unde fiecare îşi închipuia că se poate lungi sborul până deasupra Binţinţului, dacă nu cumva chiar până la Romoşel, ori la Orăştie, *tocmai* în piaţa Poliţiei...

Vlaicu nu răspundea. Fluturul de zâmbet pe gură însemna doar că a auzit şi că socoate drept glumă îndrăzneţul lor gând De fapt însă, *toate acestea* îi scurmaseră şi lui prin minte, dar n'a înţeles o clipă să se desbare de aceste pofte fireşti, singurele pe care le mai avea, fiindcă ele puteau să-l răzbune pe îndărătnicia neînţelegerii omeneşti. Căci pentru dânsul, acum, ori judeţul bătrânilor din comitetul Satului, ori « domnii » din Orăştie, ori Oppel cu toată şleahta inginerilor săi, erau totuna: lume care crede că înaintarea omenirii s'a isprăvit odată cu ea şi care nu vede decât aceea ce lămuresc în privire.

Zicea singur, limpezindu-şi astă cugetare:

— « Mai rău ca o bucată de fier, frate. Că aceea cel puţin se lasă în mâna ta şi nu plânje că n'are şoroafa pe care ai s'o scoţi din ea la strungărit... »

Dar dintre dorurile lor de răzbunare şi împlinire, şedea înţelegerea lui Vlaicu, înăsprită tot mai mult de întâmplările din urmă.

— « Trebue măestrit bine gândacu, altcum mă dă de ruşine ca pe Vuia şi 'eştia mă râd! » se spovedea el uneori lui Ion, cu o încetineală de vorbă, care dospea în tristeţe şi neîndemn.

Iar fiindcă fiecare zi trecută îl silea să-şi dee seama că trebue să aibă tot mai multă grijă la ce face şi că nu mai este

cu cale a-și îngădui ușurătăți, s'a pomenit că nu-l mai mulțumește nimic din tot ceea ce făcuse și că trebue să lase apele să-și bată calea lor, până o fi în stare a dura aeroplanul așa cum și-l închipuise, cu spinarea de duraluminium, cu pânză de mătasă, cu sârmele din coarde de pian...

Uneori, în aromirea patului, când aburii somnului începeau să-i alunece peste gânduri și să-i stingă lumânărelele vieții, tresărea crunt, din toată carnea, la bănuiala întoarsă înapoi, că încercările făcute în dosul șurii, în livadă ar fi putut frânge piciorul vre-unui flăcău, sau — de ce nu? — s'o fi ucis pe Valerica, sau pe Ion.

Spaima cumplită care-l încerca atunci se întindea uriașă peste ziua de mâine și peste toate cele câte mai aveau să vie. Tremura sub încolțirea ei, de parcă ar fi fost aevea iar nu închipuire fără noimă, și toate visurile se prăvăleau în adânc·

Adormea târziu, chinuit, suspinând prin somn.

Singura nădejde care-i mai rămăsese era patenta membranei de gramfon. Dar zadarnic aștepta răspuns dela Ursinus, ori materialele cerute din Frankfurt. Poștașul sas, trecea pe lângă dânsul, salutându-l cu zâmbet bleg sub mustața albă:

— « Nichts, mein Bursch... »

Iar Vlaicu, se răzbuna deodată pe toată nemțimea asta care îl amăra, de aici până la Rüsselsheim, bombănind ca un adevărat bavarez:

— « To'f'l hol!... »

Numai că, firește, cu asta nu câștiga nimic. Nici măcar stropul de liniște sufletească, de care avea nevoie ca să nu-și tragă un glonț în tâmplă, ori să nu se svârlă cu capul într'o fântână.

Firea lui de ţăran sănătos, oricât ar fi răvăşit-o suferinţa, l-a ajutat să câştige totuşi din restriştea atâtor scrijălări, astă născocire care ar fi fost plină de haz, dacă copilăria din ea n'ar fi de-a-dreptul cutremurătoare. Anume, cum singur îi zicea:

— « Sistem de sinucidere Vlaicu ». Ceea ce era o maşină uşor de făcut, cu un revolver prins într'o menghine şi piedica legată într'un ochiu de sfoară.

— « Puşti o patroană în perete, apoi lipeşti tâmpla tocmai unde a pătruns plumbul şi traji de sfoară. De loc eşti la Dumnezău Bunul. Fără numa să nu mişti ţeasta, frate, că nu-ţi succede şi dai de drac'... »

Apoi a isprăvit râzând:

— « Incă şi la aiasta trebue să înştiinţez patentă! »

Şi astfel, svârcolirea cea amară, cerca să plesnească în gluma care o încheia, ca un ciob de sticlă sub muche de ciocan. Sănătatea îşi făcea loc în inima lui, ceva mai molcuţă, ceva mai înegurată, cât i-o trebui să-i fie prielnică traiului şi acelui nesatâmpăr înfrigurat, fără odihnă, care era însăşi temelia vieţuirii lui Vlaicu.

S'a chinuit să sufle, cu toată puterea plămânilor, cenuşa nădejdilor de pe tăciunii inimei şi a purces mai departe, trist, singurel şi mai ales încăpăţânat, aşa cum se apucase de când lumea. Iar membrana de gramofon a hotărît s'o caute în Binţinţi, în piele de viţel, în beşică de bou, în maţe de porc, sau în foiţe subţiri cât hârtia, scoase dintr'un lemn tare şi des, cum e cel de păr, de corn sau de sânger.

In barca legănată domol, abia simţit, în clipoceala tihnită a undelor lângă mal, Vlaicu se prigorea la soare, întins pe fundul de scânduri, cu mâinile sumese sub cap. Il ustura plăcut pe obraz arşiţa tăioasă a razelor de nămiez şi toată fărâma de gând, câtă-i mai era îngăduită, i se topea într'o leneşă simţire de bine şi o deslânare blajină. Se destrăma ca funigeii în toamnă.

Nu gândea la nimic. Urmărea, în negura de sub pleoapele închise, doar punctişoarele albastre, rozulii, roşii ori galbene, care colindau fără rânduială, întreţesându-şi căile. Curând nu le-a mai văzut nici pe ele.

Pâsla somnului s'a întins peste dânsul, ca un cearşaf.

N'a ştiut cât dormise. A tresărit din somn, ca la o poruncă ori la o sperietură, cu inima bătându-i tare, fără noimă. Apoi l-a năpădit amintirea cumplitei lui goliciuni de vieaţă şi a scăpătat din nou în tristeţea de moarte a traiului cel fără folos. O clipă, i s'a părut că se întoarce în minutele acelea, de mult uitate, când pleca spre şcoală cu lecţia neînvăţată, ştiind bine de mai înainte că va fi ascultat şi pedepsit cu notă rea. Sau când intra în ograda lui neica Dumitru, greu de vinovăţie, aşteptând durdura biciului nemilostiv.

. . . . . .

Foşnetul scurt de pe mal şi pâlpâirea albă dintre sălcii i s'au părut neaevea. Doar târziu, când a văzut lunecând departe, printre grâne, broboada albă a fetei, a înţeles că fusese cineva pe aproape şi, speriată, o pornise către sat.

Vlaicu a ridicat capul să vadă cine este. N'a putut-o osebi. La depărtarea aceea femeile arată tot la fel, aşa cum arată prea deaproape.

Dar trecerea asta în goană pe lângă dânsul, a răsturnat simţirile lui Vlaicu şi parcă l-a împăcat cu sufletul din el. Ii umpluse toată pustietatea, fluturarea aceea albă ca o batistă de chemare sau ca un fâlfâit de aripă călătoare într'un cer întristat.

A sărit pe mal, a tras barca la grind şi a luat-o repede după fată, s'o ajungă înainte de intrarea în sat.

Dar când fata, întorcând capul, l-a zărit şi a purces-o la fugă, tăind de-a-dreptul peste lanuri, Vlaicu nu s'a mai încumetat să facă niciun pas înainte. Abia atunci îşi dăduse seama ce înţeles s'ar fi putut da gândurilor lui. Şi ceea ce e încă mai ciudat, abia atunci a înţeles şi el ce rost avea această urmărire şi ce îndemn anume îl ispitise pe urma fetei.

S'a pomenit cuprins de neastâmpăr şi încercat de turburi năzuinţi. Gândul că e numai el şi fata în toată valea aceea deşartă, amorţită de soare, spulberase şperla amarului din el. Il făcuse haită flămândă care muşlue prada, dar totodată îl şi umilise, lăsându-l fără ea. Căci fata ajunsese între timp în pragul satului, de unde i-a făcut un semn neînţeles, cu mâna, mistuindu-se apoi printre tufişurile unei ogrăzi.

Vlaicu ar fi uitat, poate, astă întâmplare, dacă peste câteva zile, nu s'ar fi petrecut, aidoma, acelaş lucru Şi, negreşit, trebue

să fi fost aceeași fată, pentrucă a urmat același drum și a pierit între aceleași tufișuri.

Atunci, l-a iscodit pe Ion, arătându-i ogrăzile unde se părea că s'a îndreptat codana.

— « Ce neveste stau pe aici, frate Ioane? »

— « Numai babe, Orel... Și de elea nu ți-i de haznă a ști, fără numa se află și oareșce fătuci faine, la zgripțele elea... »

— « No, apăi, spune-mi-i? »

— « De bună samă, mânce-le soarele de mândre ce mi-s! Dară de una nu ți-oi spune, că acolo-i kunstu meu, frate și nu fac ghemeișaft. Nici chiar cu domni ca tine! »

— « Incă și-aceia-i bine, Ioane, numai spune. »

Și Ion i-a spus de Maria, de Viorica, de Claudia, de Todora, de Elisabeta și de celelalte câteva, pe care Aurel le văzuse mereu prin pâlcurile fetelor din sat, fără să le bage de seamă și fără să gândească măcar că va avea vreodată nevoe să se întrebe cum le chiamă, cât sunt de frumoase și care anume i-ar plăcea mai mult.

Acum, peste încurcăturile zilelor lui, mai creștea una. Trebuia s'o găsească pe aceea care îl zădărîse și să afle pricina anume pentru care și-a vânturat catrința în apele lui mocnite. Se făcuse și asta o nevoe de aflat, ca toate celelalte multe, când încerca să scotocească taina tăriei unui lemn, sau lunecarea unui fir de fum pe lângă aripa de pasări.

Dar zadarnic și-a făcut de lucru prin ogrăzile babelor vecine. Nici una din fete nu-și dădea pe față vre-un zâmbet ciudat, sau vre-o privire cu luminiți jucăușe. « Domnișorul Orel » era primit peste tot cu stângăcia prietenoasă a unor făpturi, care se socoteau prea cinstite de venirea lui și peste măsură turburate și mici față de vorba lui « zisă pe domnie ».

Glumele pe care le încerca, vrând să topească ghiaţa, cădeau tot în gol, până l-au obosit. Atunci, a hotărît să stea la pândă, întocmai ca la încercarea unui fir de sârmă, cu răbdare stăpânită şi întinsă pe ceasuri lungi de linişte şi încordare.

Mai întâi, a dat de veste pe la toate casele că, a doua zi, se duce la Murăş, să facă plimbare pe apă. A lunecat vestea cu iscusinţă şi cu aer de nepăsare, fără să stăruiască de loc asupra ei. Apoi, când a venit ceasul hotărît, a plecat spre dumbravă domol şi cântând în gura mare, să fie bine auzit:

« Amărât e omul, Doamne,
Când se culcă şi nu doarme
Şi mănâncă fără foame... ».

Dar, când a ajuns la malul apei, s'a făcut ghem şi, furişându-se pe departe, a întors calea spre mijlocul ogoarelor, ascunzându-se între nişte cucuruzişti, săltate bine dela pământ, să-l poată feri vederilor altora şi să-i poată îngădui privirea către cărare.

...Când s'au crăpat tufişurile din marginea satului şi s'a desprins din ele cea aşteptată, inima lui Vlaicu a zvâcnit aşa de tare şi fără milă, de parcă ar fi pregătit-o pentru o faptă rea.

Mersul îndoit şi pânditor al fetei o mărturisea fără înconjur. Iar ochii flăcăului, ţintiţi pe trupul mărunţel şi legat, care bătea repede şi în buestru buza lanurilor, ardeau ca flăcările de lup.

Totuşi, un lup mai flămând să afle şi să birue, decât să aibă pradă. Cel puţin lui aşa i se părea.

Dar, după o bucată bună de cale, fata s'a oprit din scurt. Ai fi zis că simte capcana. Cu întorsături repezi de cap, s'a uitat în toate părţile, a stat o clipă pe gânduri, apoi, de-odată, s'a răsucit în loc şi s'a întors înapoi cu zorul, ca şi când ar fi

strâns'o în spate un primejdios duh al pustietăței aceleia încremenite sub soare de vară.

— « Nu-i asta! », a gândit Vlaicu. Și curând și-a dat seama că n'a fost să fie nici alta.

— « Bun ți-o fo' șpațiru pe Murăș, Domnișorule Orel? » l-a întrebat o grăsună micuță, care își ridicase ochii cătră drum, așezându-și bărbia deasupra mâinilor protivnic întinse peste capetele lătunoaelor din gard.

— « Bun, Todoră », a răspuns Vlaicu, neînțelegând dacă glasul în doi peri mărturisește întrebarea fără alt gând, sau e pornit din știrea a ceva anume.

— « No! Dreptu-i chiar cum spui? » a stăruit codana.

— « De bună sama. N'aveai decât să vii și tu să vezi. »

— « Feri Doamne! » a făcut Todora râzând « D'apoi cum ți-o fi de vin și nu te aflu la Murăș, fără numa te văd că faci șpațir pe loc în cucuruz?... »

Vlaicu a ridicat capul, ca din arc.

— « Tu ai fo?... » a șoptit el rar.

— « Eu. » a răspuns fata fără înconjur.

— « Și de ce-ai fujit? »

— « D'apăi, mita de ce te-ai fo' ascuns? »

— « Știam că fuji și am vrut să te văd cine drac' ești! »

— « No! Apăi acu ai văz't... »

— « Văz't. Dară mâni vini? »

Todora a dat din cap, în chip de « Nu! ». Ceea ce l-a făcut pe Vlaicu să stărue, cu glas ciudat de domol, de blând și de trist:

— « Hai, Todoră, vini! »

— « ... ... ».

— « Ei, zâ! Vini? »

— « ... ».

— « Hai? »

— « Mţ! »

Vlaicu nu mai ştie ce să mai spue. Nu ştie să stăruiască. Se simte stingherit şi ar vrea să plece, dar nu-şi află cuvântul care să rupă tăcerea şi vorba. Intr'un târziu, se îndeamnă singur, încheind.

— « No!... » şi dă să plece.

Dar Todora îl priveşte din coada ochilor genaţi şi-i zice:

— « Te duci şi mâni? »

— « Da! »

— « Bine! »

— « Va să zică vini? »

— « Nu. Fără numa mita du-te şi caută bine, că poate tot mi-i găsi. Iar de nu mi-i afla, fă şpaţir singur, că nu-i pagubă de-aceea... »

Sub batjocura zâmbetului prostuţ şi galeş, Vlaicu nu s'a putut opri să nu gândească:

— « Dulce năroadă şi fătuca iasta, frate! »

Apoi a plecat, fără să mai cerce a limpezi dacă trebue să se ducă ori nu trebue să se ducă.

Totuşi s'a dus.

— « Am venit dejaba! » a pufnit el, nezărind pe nimeni cât era malul de lung şi neaflând urmă de Todoră nici în sus, nici în jos, nici în largul câmpului până la sat.

— « M'o râs! » a întărit el. Apoi s'a răzbunat, rupând un vreasc de răchită şi mestecând furios cu el nămolul şi unda Murăşului, ca pe-un ceaun cu mămăligă.

Dar privirea înfiptă în apă, a tresărit la ştersătura albă de oglindă, care prelungea o ivire dincolo de alvie.

A ridicat ochii spre sălciile de pe cel mal și a zărit mișcând ceva nelimpede în dosul unei corobane șue și plecate către apă. S'a sculat să vadă mai bine.

Nu se înșelase. O femee se dosea după trunchiul unei sălcii. Prins de bănuială, a sărit în barcă, a împins'o vânjos spre sfor, cu lopata, a dat drumul motorului și bătându-se greu cu viitura apei, s'a dus de-adreptul într'acolo.

Umbra de după salcie nu s'a clintit nici când i-a ajuns alături. Se lipise toată de coaja aspră și plesnită, își vârâse năsucul în piept și sgânciulea cu unghia mică și murdară în uscăciunea scoarței, privind așa de țintă acolo, de parcă nici era pe lume lucru mai de seamă.

— « No! » A zis el în șoaptă și cu suflare grea, lunecându-și palma mare și fierbinte pe spatele pietros și rotunjit. Dar Todora s'a scuturat dintr'un umăr. Apoi s'a mulțumit cu astă arătare a temerii de fată și n'a mai fost dușmană brațelor ce o căutau deplină.

Mirosea curat și fraged ca botul de vițică. Și era liniștită, cuminte, răbdătoare, întocmai ca dumbrava aceea încremenită, unde nu clintea atunci nici o frunză din argintul de pe plopi.

Își trecuse doar mâna dreaptă peste ochii închiși, să mistue în ea și nevăzut de nimeni, dăruirea.

Ai fi zis, o țarnă sănătoasă, care nici clintește în tăetura fierului de plug.

Și totuși, dincolo de nemișcarea aceea de pe dinafară — mândrie încordată și grea — ce tremur adânc și ce desfacere de lumi se plăsmuia în miezul cărnii și în toaca rară a inimii spăimite. Un leșin, ca o spălare nestăvilită de lumi, podidea ape grele și cenușii, când reci și iuți, când leneșe și

calde. Trupul îşi pierduse înţelesul de pământ şi plutea agăţat de-o durere fierbinte, ne'nţeleasă şi fără rost, în care se strecurau vinişoare de ameţeală blândă, tremur înfiorat, din gleznă până în rădăcina ţestei.

S'a răsucit pe-o coastă, strânsă ghem, cât un pumn de mică şi n'a mai vrut să se clintească. Nici să-şi ia mâna de pe ochi, nici să deschidă ochii. Parcă îi era frică să vadă înfăţişarea cea nouă a lumii.

Vlaicu ar fi vrut să-i spue un cuvânt bun, dar nu l-a găsit. Şi-a lăsat doar mâna să-i mângâe, încet şi cu teamă, umărul strâns.

Apoi, de-odată, din stingherirea silnică în care îl punea toată trezvia asta, ciudată într'atâta tăcere, s'a simţit că lunecă în gol şi în tristeţe. Oboseala trupului târa şi sufletul la fund.

— « Măi, fătucă, măi! » a murmurat fără să vrea. Şi vorbele i-au picurat din glas adânc şi adumbrit, ca un tremur mulcomit de strună. Erau bune ca un cântec oftat. « Imi pare rău... »

In căpuşorul neîncâlcit al Todorei, au zâmbit în clipa aceea doar luminiţele a două vorbe:

— « Nu-i bai... » şi s'au stins numai decât, înainte să ajungă până la buze.

A doua zi Todora a venit din nou. Apoi a venit zi de zi... Şi toate au prins rânduiala cea veche decând veacul şi vecia, până ce, Vlaicu a scos cu sfiiciune vioara din cutie şi a început să-i cânte la ureche, uşor, ca un oftat:

« Lângă Mureş într'un tău
Ard două lumini de seu.
Nimeni nu le poate stânge
Numai draga mea când plânge.
Şi când râde, iar le-aprinde.

Din pârpora amară a celor dintâi mustrări de cuget, Todora l-a scos chiar de a doua zi. Avea un fel a i se încopci sub braț și lângă piept, lipită strâns și cu urechea pusă drept pe inimă, de numai asta să fi fost și încă era de ajuns mărturisire că toate sunt trecute peste suferinți.

Fata asta bondoacă și împlinită ca un măr pârguit, purta sub coaja ei de carne tare și muncită, neașteptate subțirimi de femee. I se trezise dintr'odată întreaga inimă de mamă, pe care numai vremea îndelungată e dat s'o împlinească îndeobște? Sau, poate, era mândră că Vlaicu o alesese tocmai pe dânsa, din toată spuza de fete chipeșe ale satului, și pricepea să se arate vrednică de însemnul astei cinstiri? Oricum ar fi fost, dovedea un cumpăt nefiresc anilor și stării ei de măcieș crescut la întâmplare.

De bună samă, toate astea erau însă mărturisiri de dragoste, ceea ce zicând s'ar putea lămuri totul. Numai că, în mărginirea judecăților ei, Todora, nu știa ce înseamnă astă vorbă și nici n'o putea desface din toate datoriințele unei femei, față de omul căruia i s'a robit. Se simțea a lui Vlaicu și atâta tot. Iar de aici încolo nu mai avea nici o însemnătate dacă trebue numai să se ducă până la dumbravă pentru o sporovăială de un ceas sau i-i dat să se asvârle cu capul în fântână. El nu mai era om, era soarta ei.

In asemenea împrejurări, Vlaicu putea să crească asemeni unui copac cu două rădăcini. Una, a lui, cea veche, puterea lui vânjoasă de viață, încăpățânarea să birue totul — neîncrederea lumii și protivnicia stihiilor. Alta, inima liniștitoare a Todorei, urechea care ascultă, simțul care ghicește gândul și întoarce tocmai răspunsul așteptat, liniștea care ostoește frământarea și trupul primitor, care dă fierturii din sânge cumpănirea de trebuință.

Astfel, țărăncuța asta, care nu pricepe cu creerul, nimic din ceea ce depășește ograda și angăriile ei, pricepe cu inima tot ceea ce pricep mâinile de născocitor ale lui Vlaicu și tot ce nu pricepe mintea lui: măestriile și neînțelegerea oamenilor. Ai fi zis că s'au întâlnit și se întregesc, pentrucă flăcăul, întrânsa a aflat tocmai ce-i lipsea: o Freya întreagă. Adică o haină, care să se croiască dela sine pe mărimea lui, sau un cuprins, care să încapă în coșul trupului său. Ori, poate, și una și alta.

Și — din fericire — el nu băga de seamă ce jertfă cumplită îi cere.

El simte doar că se întremează ca într'un somn deplin și bun. Își dă seama că, un ceas lângă Todora, e ca o țigară plăcută, fumată cu sete, în pârjol de inimă și amorțește, până la tihnă nestăvilită, tortura de dinte sfredelit a neizbutirii lui.

Ii spune:

— « Măi, fătucă, măi. Nu mi-ai fo' drăguleană, făr'numa corajia mea! »

Și, încetul cu încetul, viermănarea durerilor i se lecuește. Parcă dragostea fetei i-ar fi fost o sită, care a oprit în ea tot ce era povară și prisos, lăsându-l să treacă dincolo, numai lamură, numai sănătate. O sănătate cam mâhnită, ce e drept, dar îndeajuns de prielnică să nu mai fie zăgaz gândului de mâine, și mai cu seamă dorului de frânt cătușele unui trai sărac, firav și neîmplinit.

Astfel, Vlaicu s'a reîntors din nou la patima măestriilor lui. Iar fiindcă nu-și mai îngăduia să creadă în ajutoare venite de-a minunea, s'a îndârjit să-și pue întreaga nădejde numai în destoinicia lui. S'a aplecat iarăși pe lemne și pe fier, a scotocit mai departe printre soiuri de piele, oase și coji, să dejghioace dintre ele pe cel mai vrednic pentru membrana

gramofonului. Dar mare lucru n'a putut afla. Urechea omului, după care pornise să-şi ia pildă şi reazim pentru invenţia lui. era unealtă gingaşe şi complicată. Tremurul unui sunet nu bătea acolo doar foiţa subţire a timpanului, ci trecea şi dela ea mai departe, prin fel de fel de întortocheri, ciocănele, nicovală, melci şi tubuşoare, până să ajungă auzit. Va să zică, urechea aceasta mecanică, membrana gramofonului, trebuia să înlocuiască, printr'o singură tăbliţă, toate amănuntele unei urechi adevărate. Şi apoi, tăbliţa aceea trebuia să fie astfel făcută, încât să ţie seama că, vibraţia venită de-adreptul prin ac, din şerpuitura şănţuleţului înscris pe placă, nu-i tot una cu vibraţia venită prin aer. Iar pe de altă parte, era neîndoios lucru că, membrana unui gramofon trebue făcută dintr'un material nedeosebit de acela pus în membrana care a înregistrat placa. Adică puterea de vibraţie să fie la fel de mare, pentruca, astfel, un sunet să aibă şi când a prins şi când a dat, acelaşi număr de şerpuituri.

Decât, toate aceste judecăţi, erau doar arătare de căi pentru încercări. Trebuiau acum materiale şi mijloace să fie lucrate. Zadarnic gândea el că, poate, o foaie subţire de argint, sau de oţel, ar fi fost în stare să sune bine, atâta vreme cât nu avea la îndemână unelte să le facă. Ar fi trebuit deci să purceadă la născocirea uneltelor. Dar cum? Şi de unde bani pentru maşina de laminat?

Şi aşa, s'a torturat între tot felul de întrebări, până ce, într'o bună zi, n'a mai putut răbda şi s'a apucat să lucreze cum a dat Dumnezeu, ţigăneşte, cu ciocanul şi cu pila, bătând o coroană de argint până ce a întins'o cât podul palmei, ori subţiind o bucată de oţel până ce-a făcut'o cât fila de hârtie.

Numai că, toate erau la fel de bune şi toate la fel de rele. Adică, nu depăşeau ceea ce izbutise odată. Cu alte cuvinte, nici una nu-i dădea nădejdiile pe care le visa.

Scrisoarea lui Boca l-a găsit tocmai când isprăvise cu toate cercetările şi era ajuns la o încheere, căreia numai sănătatea lui încăpăţânată mai putea să-i îmbrace tristeţea şi lehamitea în fără-păsul unui gând şăgalnic:

— « Poţi găta membrană de zice tare, chiar şi dintr'un cartof fiert, dacă-i ştii pune sare destulă. Dară nu-i nimic de aceea, fără numa să afli oareşce fabricant nărod să şpezeze criţari pe ea... »

Frate Aurel,

Eu am stat şi m'am tot gândit. Tu eşti fecior mândru şi când ţi-oi propune verbal ai să-mi dai deloc corfă. Dară eu aşa zic. Incepe de îndată să lucri aeroplanu că eu ţi-am ascultat tot cuvântul cu mult şi lacom interes şi nu te-am luat în deşert. Eu sânt convins absolute, că tu eşti un meteor al neamului nost şi ai să ajungi pe calea sigură a izbânzii în care speri atât de tare. Intr'aceea conzultându-mă cu mine însumi am decis a-ţi da tot concurzul şi ţi-am espediat o mie de coroane, pe care mi le vei da când poţi, socotind eu că este eschis să nu-ţi succeadă oarece măestrie din câte ai făcut.

Să nu întorci criţarii, că nu-i primesc şi-or tot umbla pe drum dela Orăştie la Binţinţi până ce te superi şi n'ai să ai ce face, fără numai a-i primi. Intr'aceasta gată membrana că eu nu peste mult plec la Abazzia şi pot cerceta la Pesta oarece fabrică să cumpere patenta. Incă şi aceea poate aduce bani mulţi.

Dacă faci ceva experiment frumos chiamă-mă să vin. Tot așa vrea și ungurul dela ghimnază, fără nu te consiliez să te lași în mreaja lui. Nu'ș ce gânduri are.

Al tău prieten bun care te roagă să nu te superi,

Romulus

Când a primit mia de coroane din mâna factorului, degetele-i tremurau. O pânză subțire s'a lăsat peste privirile negre, în care pâlpâiau flăcărui. A vârît banii în buzunar și a pornit încet, ca un om obosit, spre șura unde ședeau clae peste grămadă bucățile mașinei lui. S'a așezat greoi pe un butuc de lemn și nu s'a mai gândit la nimic. Se simțea așa, ca și când n'ar fi fost lume. Durerea îi pierise, gândul îi pierise, trupul îi pierise. Plutea. Dar o plutire ciudată, unde era numai ochi, cu privire care nu vedea nimic. Doar pâcle, peste scama cărora numai creasta Sărăxăului mijea înegurată și departe.

A venit apoi un oftat mare, prelung, adânc. Și răsuflarea s'a întors într'o singură vorbă, care s'a prelungit și s'a subțiat ca un sfârșit de noapte:

— « No! Bine!... »

Amintirea lui Boca dispăruse. N'avea nume. Sau avea altul. De pildă, să zicem « noroc »; de aceea poate i-a și răspuns astfel:

Frate,

Tu n'ai știut, dar eu atâta lucru de rup. Am gătat mașina și sue, măi, de parcă traje Dumnezău cu funia de ea, fără numai acum o perfecționez. Frate, e un lucru foarte frumos, nici nu seamănă cu altele. Ai să vezi. Te chem când e gata de tot.

Servus,
Vlaicu

Răvaşul acesta. aşa de liniştit şi de nepăsător, era peste putinţă să-i dee pe faţă lui Boca iureşul, pe care mia lui de coroane îl stârnise în vieaţa lui Vlaicu.

Pe dinafară era totuşi liniştit, vesel şi bun. Poate ceva mai grăbit decât de obicei, mai nerăbdător. Dar încolo, lelea Ana avea mereu drept să se plângă că Aurel lasă mâncarea abia ciugulită, iar neica Dumitru, mereu prilej să-i pară că inima feciorului mocneşte şi gândul i-i mereu pe alte căi.

De bună seamă, amândoi aveau dreptate iar Vlaicu n'a cercat să-i liniştească. De altminteri, el nici mai avea vreme să vadă ceva din afara lui, acum când îşi putea îngădui să limpezească cele multe turburi dintr'însul. O săptămână, două, cât a ţinut lucrul purces din nou, mai n'a dormit. Inchidea ochii, frânt de oboseală, cu dorul şi nevoia să nu se mai trezească două zile, dar peste un ceas ţâşnea buimac din pat, aprindea o gazorniţă şi, cu straele abia îmbumbate pe dânsul, îl vedeai furişându-se în cămăruţa cu unelte, până dădea alba peste el.

In zori, gonea nebuneşte cu « roata » până la Orăştie, unde zgâlţâia uşile dughenelor sau poarta câte unui fierar, să le deschidă zorit după un şurub, o sârmă, ori tăerea unui ghevint de mutelcă, pentru ca, de îndată, să gâfâie în neştire, leoarcă de apă, aburind de năduşală, în bătaia încordată a pedalelor care, trebuiau să-l întoarcă fără întârziere lângă maşina lui.

Dar într'acestea « gândacul » creştea a doua oară, înzdrăvenit în toate încheeturile. Sârmele de pian, întinse până ce cântau ca strunele lăutei, manşoanele lucioase de alamă, şuruburile adâncite în carnea leaţurilor, toate adăugirile acestea noui, închegaseră o alcătuire ţeapănă, ca o bucată întreagă şi fără greş.

Schimbase pânza grosolană de pe aripi, cu o mătase tare, deasă și ușoară. Schimbase de asemeni cârmele și capetele aripelor, făcându-le pe rame din lemn de molift. îndoit la fiert, ceea ce le dăduse și frumusețe și trăinicie. Ba, la urmă, a schimbat până și legăturile cârmelor cu manivelele de lângă scăueș, adunând toată mânuirea lor pe o singură roată. Invârtind cu mâna stângă în sus și dreapta în jos porunceai ridicarea, învârtind pe dos porunceai scoborîrea, iar împingând toată roata într'o parte, porneai mașina într'acolo.

Acum pasărea era gata pentru încercări mai temeinice, mai lămuritoare. Adausul de greutate, venit din alămăria proaspăt pusă, se cumpănea cu ușurătatea pânzei de mătase de pe aripi și cu subțirimea lemnului îndoit la fiert. De-ar fi găsitt roți ușoare cu gumă și cu spițe, ca la bicicletă, dar micuțe cât îi trebuiau, gândacul s'ar fi făcut chiar mai ușor decât fusese înainte. N'a găsit însă asemenea roți și nici nu avea vreme să aștepte ca să-i vie de pe undeva, din Germania, așa încât a fost silit să se mulțumească tot cu roțile lui de lemn, grosolane și grele. Totuși le-a pus pe osie de alun mlădiu, să ție ca arcul, și le-a întărit așa fel, încât ciocnirea de pământ avea să fie potolită și de un rând de gume tari, prinse pe de o parte în trupul mașinei, iar pe de alta în două fuse legate la roți.

Astfel terminat, aeroplanul a fost bine priponit dindos de șopron, asupra livezii, în așteptarea unor vânturi prielnice.

Dar vara se întinsese cu liniște caldă peste tot. Rar sufla câte un firicel de boare, scăpătată cine știe cum, de prin viitura Murășului sau din sus, de-a-lungul Băcăinții. Atunci frunzele se legănau alene, fără vlagă, pe crenguțele subțiri și, ostenite, cădeau iarăși în încremenire, numai decât.

Cine ar fi vrut să afle vreun înţeles acestei schimbări de vreme, ar fi putut spune că slăvile ţin înadins să-l păstreze pe Vlaicu pe pământ, sau că nu vor să-l primească între ele.

Numai că, nu era acela om să-şi ţie braţele cruciş la piept, când el tocmai împotriva slăvilor lupta şi pe slăvi voia să le înfrângă.

A chemat din nou în preajma lui liota întreagă de flăcăi şi a cercat chip şi fel să urce în văzduh balaurul de lemn. Izbutea câteodată, când băietanii înhămaţi la funie puteau să fugă îndeajuns de iute. Numai că, săltatul era mic şi scurt, măcar că nu se aşezase nimeni în maşină, ca să împovăreze încă greutatea.

Astfel, aceste zboruri nu-i aduceau lui Aurel niciun folos. Umflăturile aripelor, sau clătinările aeroplanului, erau altele decât acelea care trebuiau să fie, când el ar fi avut să poarte greutatea hărăzită lui.

A mai aşteptat o zi, două... Apoi, când a prins în sfârşit un strop de răzbufneală şi-a putut împlini câteva zboruri bune cu flăcăii urcaţi pe rând în scăueş, a înţeles că nu-i trebueşte prea mare iuţeală ca să facă încercări chiar pe vreme fără vânt. A socotit deci că, după arătările avute, maşina încărcată se poate sui uşor dacă are o viteză de vreo trei zeci de kilometri pe ceas. Iar viteza asta se se capătă lesne pe timp de vânt, zburându-i în steriţă, ceea ce înseamnă că, de scazi iuţeala suflării din iuţeala cu care alergi, o poţi ajunge fără greutate, gonind cu un cal bun.

A încercat numai decât pe Şargu. L-a încercat degeaba, cu toate că Ion, care îl călărea, şi-a dat toată osteneala să-l poarte repede, ceea ce înseamnă că a rupt de coastele calului toate vergelele câte le-a avut. Bidiviul lui neica Dumitru era

moale și supărăcios. El, care știa să tragă căruța până la Orăștie în trap mărunt și chibzuit, nu pricepea rostul galopului besmetic ce i se cerea. De aceea, se vede, când îl frigea joarda lui Ion, se arăta mai întâi mirat, apoi de-a-dreptul jignit. Drept care, se răzbuna numai decât, oprindu-se din scurt, cu amândouă picioarele din față proptite înainte, de mai mai să-l arunce pe Ion peste cap. Noroc că acela avea pulpe zdravene și degete ca fierul, înfipte grozav de sănătos în coama deasă a lui Șargu.

Văzând că în felul acesta nu izbutește, Vlaicu a început a momi flăcăii din sat la o întrecere de goană cu caii. Un strop de vin la boltă, o țigară dată la vreme, o făgăduială nelămurită de plată, și mai ales stăruința Todorei printre fete, să îndemne la rândul lor flăcăii, au făcut ca, în scurtă vreme, să se afle patru cai iuți, tocmai buni pentru ceea ce trebuia.

Numai decât după asta a hotărît locul unde avea să se facă zborul. Găsise o parte în imaș, destul de întinsă și destul de netedă, pentru ca mașina să nu fie zdruncinată prea tare de alergătura pe pământ. A adus îndată aeroplanul, flăcăii au venit cu caii, iar Ion a făcut rost de o rudă lungă, unde au prins, pe de o parte funia care trăgea mașina, iar pe de alta streangurile gonacilor, puși îndesați unul lângă altul.

La porunca lui Aurel, cei patru flăcăi, veniți cu caii, au încălecat. Alți doi țineau funiile de cumpănire, legate de capetele aripelor.

Ion trebuia să rămâe de o parte și să dee semn de plecare, după ce Vlaicu, suit în scăueș, avea să ridice mâna, arătând că e gata de zbor.

Toate s'au întocmit așa cum era orânduiala hotărîtă. Ceata de oameni veniți să privească, pâlcul de flăcăi și stolul de fete, s'au dat larg în lături, să facă loc balaurului minunat.

Aurel ridică mâna...

Tăcere grea cade deodată peste câmp. Ochii s'au făcut mari şi ţintiţi, inimile bat mai tare.

Degetele Todorei au arşiţă. Strâng încet şi tremurat mâna fetei de lângă ea...

Acum...

Dar Ion nu face semn călăreţului.

— « Dă drumul! » strigă atunci Aurel, care-şi încleştase mâna pe roata cârmelor.

— « Nu! » face frate-său. « Nu-i bine! »

— « Ce nu-i bine? »

— « Cum ai fo' legat. »

— « De ce? »

— « No, apăi dacă s'or speria caii, ce-i face? »

Intr'adevăr, Ion are dreptate. Şi Vlaicu se uită la el cu o privire lungă în care poate fi orice. Chiar un strop de părere de rău.

— « Aşa-i. Dar cum om direge-o? »

— « De loc ţi-o meşteresc eu. » Şi Ion desnoadă îndată de pe rudă frânghia care trebuia să tragă maşina. Apoi o răsuceşte înapoi de câteva ori, ca pe un mosor: lăsându-i însă capătul slobod. Lămureşte:

— « Insucit aşa, ţine ca legată, fără numa, o port eu de capetul slobod şi oi fuji cu caii odată. Iar de s'or speria, dau drumul de capet şi se desface... ».

A împlinit totul precum a zis. Acum din nou sunt încordaţi şi gata să pornească.

Vlaicu, înghemuit în scaunul maşinei, îşi simte mâinile înfiorate; strânge în palma asudată lemnul rotund al roţii cârmelor şi, în tăcerea potolită iarăşi din întinderi şi peste întinderi, aude limpede bătaia rară a inimii lui.

O aude cu adevărat?

Și cu adevărat să fie inima lui?

Sau numai a lui?

Nu știe și nici nu întreabă. Altminteri ar ameți poate, dacă ar înțelege inima câtor veacuri bate în clipa aceea în el.

Tresare și strigă:

— « Gata? »

Iar Ion, cu flăcăii odată, răspunde:

— « Gata! »

— « No! Haidam! »

Și cele patru harapnice detună ca patru pistoale.

Țâșnind vijelie, caii smucesc sălbatec mașina din loc. Într'o clipă, hurducătura aspră a roților bătute pe grunji se moaie și piere.

Plutește?...

Aripele largi au făcut burdufuri rotunde, pline de șuer. Și deodată, smuls de pe iarbă, smeul se umflă și crește 'n vânt.

Plutește!

Flăcăii chiue și bat din harapnic, nebuni. Caii aleargă săgeată...

Gândacul se lasă o clipă, apoi iar se săltă, smâncit tot mai sus...

Zbârnâe plin toată mașina.

Caii par patru gângănii lipite de iarbă.

Ion e în fund. E dedesubt. Nu se mai vede...

Vlaicu plutește!...

Dar sbârnâiala puternică a gândacului sperie caii. Ruda, de care li-s legate streangurile, s'a ridicat și ea sus de tot, trasă de aeroplanul ajuns la zece de metri deasupra... Prinse de

spaimă cumplită, bietele dobitoace gonesc nălucă și năzuesc înlături, învălmășite.

Ion nu se mai poate ține după ele... Nici capătul de frânghie nu-l mai poate ține.

Să-i dea drumul?

N'are timp să mai judece. Se poticnește... scapă mâna...

Frânghia se dezdeapănă ca un arc... Caii o rup înainte.

Iar deasupra, aeroplanul scăpătat din tragerea spre pământ, țâșnește de două ori mai sus, pieptiș, până la douăzeci de metri înălțime.

Sguduit de ridicarea asta neașteptată, gândacul se clatină ca un leagăn izbit în treacăt. Vlaicu îi simte mișcarea și e mulțumit de cumpăna care se face dela sine și atât de repede. Dar când se vede purces în urcare repezită, ca pe un perete, amețește. Nu vede decât cer. Nu-și dă seama ce s'a întâmplat. Nu-și dă seama ce se mai poate întâmpla. Incearcă buimac să miște roata cârmelor.

A învârtit? Cum a învârtit?... Nu știe. Nu mai știe.

Gol greu simte în el, până în gât.

Cade... Il înăbușă căderea, apăsându-i pe măruntae de jos în sus, ca la o prăvălire dintr'un scrânciob învârtit fără minte.

Pământul îi crește uluitor în față, se apropie ca săgeata.

— « Mă prăbușesc! ». Il fulgeră gândul prin creer.

Dar, deodată, nu mai vede decât cer. Pământul a pierit din nou.

— « Unde sunt?... ». Și nu mai apucă să-și răspundă.

Trosnet greu. Izbitură care dishoacă trupul, durere ascuțită în glesnă...

E pe pământ.

Deschide ochii și iarăși îi închide, să și-i despăianjenească. Se uită uluit împrejur și deasupra, căznindu-se să înțeleagă. Dar înțelege greu. De altminteri i-i și teamă să înțeleagă tot, de vreme ce simte că s'a petrecut ceva rău.

Ion, Todora și alți câțiva, îl prind de subțiori să-l ridice:

— « Ai căzut rău? » îl întreabă un glas șters.

— « Te doare? » parcă zice Ion.

Vlaicu nu le răspunde. El se sbate să iasă din neguri și învârte încet laba piciorului în glesnă, să se încredințeze că e ceva rupt acolo.

Il doare, dar poate mișca. Va să zică nu-i rupt nimic.

Iar gândacul stă peste dânsul, cu aripi mari și ocrotitoare. Și acela e întreg... Doar o mică scrântitură la roată...

Acum s'a luminat. Trage aer în piept, adânc, adânc de tot. Apoi îl suflă până la cel din urmă fir, de parcă ar voi să svârle din el ceva fără priință lui.

— « Fi-va bine! » și fără să-și dea seama cum, ochii lui se uită în ochii plini de lacrimi ai Todorei.

— « Ce plânji, măi, fătuco? ».

Iar aceea face:

— « Feri Doamne?... Că doară nu plânje nimeri, făr numa tătă lumea se bucură. »

. . . . . .

A lăsat pe Ion să aducă mașina acasă cu ajutorul flăcăilor, iar el a purces-o înaintea tuturor, încet, singur, nelămurit.

N'a văzut pe nimeni când s'a îndepărtat. Nici chiar pe Todora, care l-a întovărășit, departe, în urmă, așa cum fac

uneori câinii cei credincioşi, când îi alungi ori îi baţi pentrucă vor să-ţi fie de tovarăşi.

Ajuns acasă, a intrat de-a-dreptul în odae, s'a întins pe pat, a închis ochii şi, s'a lăsat pradă legănărilor, care stăruiau încă să-i tălăzuiască închipuit trupul printre arătări vinete de fum, departe pământului.

In clipa aceea, dosul mâinilor mari, cu degete întreţesute deasupra ochilor, fierbeau reci şi înfiorate. Simţeau lipsa de sânge a frunţii tari, golul negru al pleoapelor, de parcă n'ar fi avut dedesubt un chip de om viu, ci tivga albă, rece şi pustie a unui reîntors din alte lumi.

Somnul sănătos în care a scăpătat scurt, fără să prindă de veste, a adus pace şi stare pe loc. S'a trezit târziu, dincolo miezului de noapte, copleşit de tăcerea adâncurilor şi de nedumeriri. I se părea şi aceasta o stare de adevărată plutire peste lumi. Noroc de pieptul sănătos al lui Ion, care sufla aşezat în buna odihnă a somnului. I-a fost dovadă de vieaţă.

Apoi, treptat, toate s'au pornit perinda liniştite, după cuviinţă şi rânduială, până ce întreg faptul zborului s'a desluşit încheiat.

Dacă s'a ridicat dela pământ şi a purces în plutire, înseamnă că avea iuţeală trebuitoare. Ba încă, avea mai mult decât îi trebuise, de vreme ce gândacul s'a umflat deodată şi s'a repezit aşa de sus, dintr'o smucitură.

Sperietura cailor — atunci n'o văzuse... dar acum, i se ivea în ochi şi a priceput-o — mărise şi mai mult repeziciunea. Aşa dar a fost firesc ca, în clipa când Ion a dat drumul frânghiei, maşina să aibă prisos de iuţeală ca să ţâşnească încă pe cât era. Aici, Vlaicu îşi socotea însă că frate-său a dat drumul

de bună voie, văzând că pasărea a ajuns prea sus și nevrând s'o primejduiască înapoi către imaș.

Flăcăii, cari ținuseră frânghiile lăturalnice, le-au scăpat, sau, le-au dat drumul, după porunca lui Ion.

Când gândacul s'a repezit cu botul spre creasta cerului, iuțeala s'a micșorat numai decât. Prin urmare era firesc să nu mai poată pluti și să cadă ca un bolovan. Totuși n'a căzut. Greutatea de dedesubt a făcut aeroplanul să-și plece repede gâtul în jos. Și, ca totdeauna, mișcarea de pendul nu s'a oprit la mijloc, ci cum e de înțeles, a urmat încă o bucată de legănare, ceea ce a răsucit botul spre pământ.

Atunci mașina a purces să cadă vijelioasă ca un topor. Așa dar, a căpătat iuțeală din nou, ceea ce înseamnă că a prins iarăși putere de plutire. Iar fiindcă acum greutatea era într'o parte, ca un pendul în marginea mișcării, toată gângania s'a legănat din nou ridicându-și botul către cer. Din fericire, pământul a venit tocmai la timp să oprească această tălăzuire prin văzduh. Fără un dram de noroc se putea ca ciocnirea să se facă la sforul căderii în bot, ceea ce ar fi însemnat ceva mai mult decât scrântirea ușoară a unei glezne.

Va să zică, sborul acela dovedise mai întâi că mașina poate pluti — și încă ușor — la o viteză mică; apoi, greutatea pusă dedesubtul aripelor, e o chezășie cum nu se află mai bună, că aeroplanul năzuește — și poate — să se îndrepte singur și să se așeze drept pe linia cuvenită sborului.

Acestea erau învățăturile cele prielnice și mulțumitoare.

Totuși, lângă acestea, se prizărea și una foarte amărîtă. Anume, cârmele nu fuseseră de niciun folos, fie din pricină că nu le-a știut mânui, fie că nu erau destul de mari, fie că iuțeala de sbor nu le fusese lor destulă.

Când s'a luminat de ziuă, Vlaicu era la lucru. Zorea înverşunat să-şi îndrepte stricăciunile, pentru ca, în aceeaşi zi, să poată face un sbor nou. Acesta trebuia să-i fie numai pentru limpezirea nedumeririlor cu cârmele.

Şi astfel, subsară, pe un vânticel potrivit, care îngăduia cailor să gonească cu mai puţină turbare, smeul s'a ridicat iarăşi deasupra izlazului, săgetând neted şi ferit de scrântire, vreo câteva sute de metri în lungime şi la vreo zece înălţime.

Coborîrea a fost lină, fără cusur. O ajutaseră însă şi flăcăii lăturaşi, dela fringhiile prinse în capetele aripelor.

Vezi bine, Ion le dăduse poruncă aspră, ca nu cumva să mai dea drumul de tot, ci să ţie deopotrivă lungime, împlinind şi ridicarea şi lăsarea, după semnele făcute de Aurel din maşină.

Ocrotit de pavăza aceasta, Vlaicu şi-a putut îngădui să încerce cârmele cum a vrut şi cât a vrut, mai ales că tot lungul sborului a simţit bine cum aeroplanul nizue mereu să scape în sus, deci e sdravăn aşezat pe vântul umflat sub pânza aripelor.

Cârmele mergeau bine. Chiar prea bine. Adică răspundeau la mişcările cele mai mici, aşa încât era dovadă întemeiată că faţa lor ar putea fi micşorată puţintel.

Liniştindu-se şi în privinţa asta, meşterul a cutezat oarecare joacă. A spus flăcăilor să dee drumul frânghiilor lăturalnice pe toată lungimea, aşa încât aeroplanul să se poată ridica până la cincisprezece metri şi să nu mai tragă de ele ca să-l aducă jos, decât atunci când le-o porunci el. Incerca adică să facă ridicări şi scoborîri numai cu ajutorul cârmelor.

Ridicările i-au izbutit, chiar dela început. A suit sfoară până la cincisprezece metri, apoi a prins a încerca scoborîşul. Ii tremurau mâinile pe lemnul cârmelor, când s'a încumetat

să facă întâia învârtitură. Maşina n'a vrut totuşi să coboare de loc. A răsucit roata ceva mai mult, dar nici de astă dată n'a băgat de seamă că coboară. Când însă a mai întors puțin, gândacul s'a repezit în jos, ca o turbăciune. O clipă nici n'a mai ştiut încotro trebue să învârtă. Apoi, a răsucit într'o doară, cu spinarea ghiaţă de spaimă, fiindcă se aştepta să se vadă prăvălindu-se spre imaş. Aşa a şi fost de altfel. Dar când şuera năpraznic şi se apropia uluitor de pământ, a învârtit înfuriat roata în cea parte şi dihania de pânză a sburat în sus, ca o ghiulea scăpată din tun, de a ridicat o palmă din pământ pe flăcăii aninaţi la capetele frânghiilor.

Incetul cu încetul mâna s'a deprins cu mişcările, iar ochiul a lămurit unde anume e locul din care porneşte coborîrea, şi cât trebue răsucit pentru coborîş lin, pentru ridicare cuminte.

In două trei zile de sboruri a ajuns stăpân pe aste taine. Atunci, a putut prinde curaj să purceadă alte încercări, de plutire mai îndelungă şi fără ajutorul frânghiilor lăturaşe. Cu alte cuvinte, începea să se bizue deopotrivă pe mâna lui, cât şi pe gândacul făurit de ea.

Frate Boca,

Dacă vezi o zi de suflă vânt fest, apoi ia zugul şi vin la Binţinţi la mine acas. Măi, am ajuns să zbor fain, chiar câte 400—500 de meter la 20 de înălţime de mă bat şi cu Lilienthal, că eu numa odată am căzut dar n'o fost nimic, fără numa m'am speriat dejeaba şi în două ceasuri am dires o roată de se stricase la cădere. Acum numai motor lipseşte şi îndată dau ocol peste turnul Saşilor.

Te aştept. Servus,

Vlaicu

Adă şi oareşce fuşeri cari şi-or râs de clubul aviatic să-i fac prav. Pe Bontescu şi pe Doctor Vlad îi vezi? Incă şi ei să vie. Ştii tu, mă gândesc la subscriere. Eu trebue să fac gândacu că eu numa pentru el trăesc. Spune-le că altcum sunt necesitat să vând maşina la Unguri la Peşta. Tu ştii bine că Directorul dela ghimnază se interesează.

Să vini negreşit.

Incălzit de izbânda pe care i-o vesteau rândurile lui Vlaicu, de parcă ar fi fost chiar izbânda lui, Romulus Boca a fluturat scrisoarea flăcăului din Binţinţi ca pe un stindard de biruinţă prin toate cafenelele, şcolile, judecătoriile şi casele Orăştiei. Inverşunarea celor protivnici n'a făcut decât să crească, iar clubul aviatic, răzleţit câtva timp, s'a fărâmiţat de tot în urma gândurilor aşa de nătâng scrise de Vlaicu. Incepuseră să se cam dea în lături de multă vreme, după vestea neizbutirii lui Vuia, iar acum nu vedeau în răvaşul zburătorului ardelean decât ameninţarea pentru pungile lor.

Foarte puţini au fost cei rămaşi în credinţă şi prietenie. Dar poate că tocmai astă puţinătate i-a făcut să fie şi mai porniţi şi mai încăpăţânaţi. Ungurii din Orăştie aveau bun prilej să se bucure văzând dihonia aviatică intrată între Români şi s'au hotărît să-i dea o mână de ajutor ca să crească în bună voie.

Astfel, cel dintâi venit să vadă pe Vlaicu sburând peste imaşul Binţinţului a fost Directorul Colegiului reformat Orăştean, un dascăl cumsecade în felul lui şi foarte aplecat spre schimbarea vremurilor. Pentru dânsul, minunea sborului nu avea însă alt preţ mare decât acela hotărît de astă măgulitoare întâmplare, că Vlaicu fusese elevul şcolii, pe care o conduce

el. Gloria născocitorului român avea să se reverse, așa dar, puțintel și asupra gimnaziului unguresc, ceea ce, în mintea Directorului, însemna că se răsfrânge însăși asupra breslei dăscălești.

A privit înfricoșat salturile mașinei albe peste lungimea netedă a imașului. I-a tremurat inima două ceasuri în șir, urmărind unduirile sborurilor și ascultând șuerul și pocniturile răzbătute din bătaia vântului, sub aripele pânzite pe lemne subțiri. Apoi, dându-și seama că, de jur împrejurul lui, află numai grai românesc, băietani înalți și pietroși, fete mărunte cu ochii vii și chipuri arse de soare, niciunul și niciuna cu știința unei boabe ungurești, s'a pomenit răsplămădindu-se în chiagul lui cel vechiu și s'a făcut aspru. Mai întâiu, toată admirația pentru născocirea românului și pentru neasemuita-i vitejie, să facă atâtea sboruri din care fiecare putea să însemne moarte, s'a prelins în afunduri de inimă și s'a mistuit.

Dascălul a dat de ungurul din el și s'a lăsat copleșit de nespusa părere de rău că neamul lui n'a fost vrednic să depășească, măcar în timp, dibăcia acestui valah greoi la vorbă, nepriceput să lămurească taina invenției sale și, mai ales, nesinchisitor de cinstea ce i-o făcea cogeamite «Domn» din învățământul Orăștiei.

Și totuși Vlaicu era măgulit. Așa de măgulit, încât, înainte să urce în scăuel, făcuse cu ochiul Todorei, șoptindu-i:

— «No! Apăi, acu-i acu! O' sbor, o' numai sbor... că esta de loc bate telegrafă la Peșta că ce-o fo' văzut... și musai să crape grofii când or auzi de așa măestrie fainâ, c'o fo' gătat-o un mocan...»

Vlaicu voia să-și răzbune porecla...

A răzbunat-o în deprisos. Mai întâi, a răzbunat-o sburând adevărat frumos. Apoi, a răzbunat-o ascultând cu un anume

lucet tremurat în ochii mici, vorbele stângace de laudă ale directorului şi, mai ales, făgăduiala că va veni cu alţi profesori, pentru ca, toţi împreună, să dea de veste la Buda Pesta despre minunata invenţie a fostului ghimnazist orăştean.

Dar răzbunării i-a pus vârf, când i-a spus profesorului:

— « D'apoi că şi dumita poţi sbura. Pofteşte numai! Doară n'o fi vrednic la estea numai un mocan ca mine, fără numa e un kunst încă mai potrivit pentru « Domni ».

Insă « Domnul » n'a vrut să încerce, măcar că, pe urmă, a văzut pe toţi flăcăii satului suindu-se rând pe rând de-a călare, peste scândurica pusă sub aripi, drept scaun. Numai fetele nu s'au urcat. Iar asta, nu din pricină că le-ar fi fost teamă să zboare. Le era teamă de ochii scormonitori ai pramatiilor de flăcăi, cari abia aşteptau să vadă pulpe voinice de fată călare, ceea ce s'a şi dovedit repede când, o zgâtie din ceata codanelor şi-a luat inima în dinţi şi a cerut să se urce în scăueş.

Vlaicu, bucuros de privelişte, nu s'ar fi dat îndărăt s'o poarte în slavă. Dar când a văzut că toţii ochii flăcăilor nu mai cată în altă parte, a scurtat încercarea, râzând:

— « No! Apăi iasta nu merje, fătuco! Junişcanii noştri doar la elea cată şi n'or mai şti mâna caii, fără numa tot cu grumaji' întorşi or rămâne... Şi încă de aceea n'ar fi bai, dară ce-o fi când or apuca să vadă şi caii aşa mândrie... De loc or porni-o înapoi... »

Au râs şi fetele...

Numai Todora n'a râs. Când a întrebat-o Vlaicu, blând:

— « Tu nu vrei zbura, Todoră? » Ea a dat din cap încet, aproape tristă.

— « Nu Domnişorule Orel, iastă măestrie nu-i de mine, fără numa de dumiata! »

— « Așa o fi oare? » Iar fata a oftat:

— « De bună samă, că cine-i maistorașul, 'ela știe... »

Vlaicu a zâmbit și i-a pus mâna pe umăr, mișcându-i-l puțin ca o legănare. Todora și-a plecat ușor obrazul spre degetele lui, abia le-a atins. Dar asta i-a sunat maistorașului în suflet asemeni unei sărutări.

Pe « Domnul » din Orăștie parcă-l uitaseră toți... El însă nu uitase pentru ce anume a venit. De aceea, când a prins a fumega seara din două părți, dinspre aburirea dumbrăvii Murășului și dinspre liliachia sdrențuire a munților, iar sboruri li s'a pus capăt, Directorul l-a luat pe Vlaicu de braț și a început a-i arăta gândurile lui. Inventatorul trebue dus la Buda Pesta. Acolo nu-i nimeni să se fi îndeletnicit cu asemenea mașini. Prin urmare va avea tot ajutorul s'o lucreze, s'o desăvârșească și să arate lumii ce poate.

Pentru Vlaicu, toate vorbele acestea, spuse de altfel cu toată cinstea și încrederea, erau acum ca o mângâiere bună și caldă. Nu credea de loc în făgăduieli, dar nimic nu-l împiedeca să vadă totuși în ele o dovadă a izbânzii lui și o încurajare.

Și apoi, la urma urmii, ce-ar fi să se întâmple totuși astă minune, să se afle chemat la Peșta și ajutat? Cât ai bate din palme tot planul e gata făcut, cu toată minunata neprihănire sufletească de copil, pentru care e cu desăvârșire necunoscută granița dintre bine și rău, dintre îngăduit și neîngăduit. Așa dar, găsește aici cel mai grozav prilej să-și plătească porecla și să-și răzbune. Va face aeroplanul, va sbura pe deasupra Parlamentului, va coborî să dea cinci ocoluri — de ce tocmai cinci? — nu știe, dar « Cinci » vrea — peste Politehnic, ca să-l vadă bine Jonas Ödön, pe urmă sboară de-a-dreptul la București,

trecând peste Orăştie, unde iarăşi face cinci ocoluri, să-l vadă fuşerii cari nu credeau — peste Binţinţi — să-l vadă neica Dumitru şi cu Todora — ea, neapărat! — Chiar se şi vede sburând peste munţi. De acolo, de sus, vede Bucureştii ca în palmă. Deosebeşte în mijloc Palatul Regal, cum l-a văzut într'o carte poştală din cancelaria avocaţială a lui Boca, şi Statuia lui Mihai Viteazu, cu barda ridicată în mâna stângă, întocmai ca pe poza din cartea lui neica Dumitru. Sboară peste oraş şi-l priveşte. Nu-i nimic lamurit. Dar zăreşte fel de fel de străzi, unele ca la München, altele ca la Viena, altele ca la Frankfurt, sau la Pesta... Caută loc să coboare. Vrea să fie cât mai aproape de Palatul Regal. Poate chiar în ograda Palatului, — trebue neapărat să aibă Palatul acela o ogradă mare, cum e a Burghofului sau a Rezidenţei... Sau, ce-ar fi să coboare pe stradă, în faţa Palatului, pentru ca Regele Carol să poată veni numai decât, iar el, Vlaicu, să-i arate aeroplanul şi să-i zică:

— « No! Esta-i gândacu' meu! L-am fo' făcut cu criţari ungureşti, făr' numa, el îi român doar, că eu i-s tată. Şi l-am adus la Români, să aibă şi ei săracii! » Iar Regele Carol îi întinde mâna, îi zice:

— « Bravo! » apoi îi pune pe piept o decoraţie mare, în timp ce lumea adunată ca furnicile, strigă:

— « Ura! Trăiască Vlaicu! »

Toată închipuirea asta amăgitoare, de prunc înfierbântat, îi lasă pe inimă ca o mână caldă şi odihnitoare. E vesel, de parcă toate s'ar fi petrecut cu adevărat, iar acum şi le-ar aduce aminte, seara, în patul odihnitor şi moale, înaintea adormirii. Inima bate leneşă, rar, mulţumită, împăcată. Nu mai este aici la Binţinţi şi nu mai e nicăieri. S'a ridicat deasupra, sus,

în creasta celor nepământeşti, de unde poţi privi oriunde, şi de unde ţi-i îngăduit a bănui oriunde, până dincolo de minte, de ochi şi de cumințenie. Asta s'ar chema, până la scaunul lui Dumnezeu, în ceasloavele lui înfricoşate şi bătrâne, unde vieaţa se trăeşte de mai înainte plăzmuită de închipuire.

— « Ei, ce zici? ».

Vorbele ungureşti au bătut ciudat în urechea plină de graiul mocănesc. Vlaicu a tresărit:

— « Cum? ».

— « Intreb: Vrei să mergi la Pesta? »

— « Ăăă... Da... No! De bună samă... Fără numa trebue negreşit să mă conziliez şi cu Romulus Boca. »

Svârlise vorba într'o doară, fără niciun rost. Nici nu ştia măcar de ce a spus numele lui Boca şi nu l-a spus pe al lui Dr. Vlad sau pe al lui neica Dumitru. Numai că, pe semne, bietul Boca trebuia să mai aibă amărăciuni de pe urma lui Vlaicu, chiar după ce maşina sburase. Căci, în aceeaşi seară, anumite cercuri din Orăştie au aflat că sburătorul s'ar fi dus la Peşta, dar şurubăriile lui Boca îl ţin pe loc, ceea ce n'ar avea altă lămurire decât doar că, tânărul avocat vrea să facă politică din născocirea românului. Şi ceea ce e mai rău, să o facă împotriva stăpânirii.

Astfel, lupta pentru câştigarea lui Vlaicu, avea să se întărească zi de zi. Iar cel dintâi semn a fost trimiterea lui Adler la Binţinţi, să fotografieze aeroplanul, pentru ca, mai apoi, să se împlinească repede toate cele cuvenite, încât Buda Pesta să afle şi să pue mâna — la nevoie chiar cu sila — pe invenţia care, de vreme ce a fost făcută în cuprinsul stăpânirii Chezaro-crăeşti, ei i se cuvine s'o aibă şi s'o folosească.

Chiar de a doua zi au început să curgă droştile cu musafirii dela Orăştie. Cea dintâi din ele l-a adus pe Romulus Boca, făcut ghem sub o cladără gălăgioasă de părtaşi ai clubului aviatic. Intr'o săptămână, jumătate din Orăştie trecuse prin Binţinţi, întorcând cu susul în jos casa cea curat gospodărită a lelei Ana, săcătuindu-i cămara de vipt şi împuţinând simţitor butoaele din pivniţele bolţilor din sat.

Flăcăii, cari aduceau de obiceiu caii de tras aeroplanul, au cunoscut atunci zile bune şi vesele. Ardeau în sat lumini până târziu în noapte, iar de undeva, dinspre biserica săsească, se ridicau cântece de negrijă a tinereţii, de zvăpăere şi de porniri fără frâu. Bătrânii — în cap cu neica Dumitru — nu prea aveau de ce fi bucuroşi. Dar fetele întârziau mereu pe afară, ascultând rezemate cu obrajii lipiţi de stâlpul rece al târnaţului, sau mistuindu-se prin funduri negre de livadă.

Doar Todora aştepta degeaba să audă scârţâind în prundişul drumului un pas şi pentru ea. Vlaicu părea că o uitase, aşa de împlinită îi era vieaţa acum, între « Domni » şi între sboruri. Iar când, spre ziuă, tresăreau în noapte muşcături de roţi purcese iute către târg şi răsunau dincolo de şine chiotele şi cântecele « pe Domnie », maistoraşul se frângea în el însuşi, sleit de oboseală, ameţit de larmă, de fum, de vin.

Adormea numai decât şi se trezea târziu, pe pragul prânzului, când de obicei îl strigau din poartă alţi noui veniţi sau cei reîntorşi.

In estimp inima Todorei se stingea asemeni unei lumini, încetişor şi fără sfâşiere. Dar se stingea zi de zi şi noapte de noapte, până în seara când a tresărit de câteva ori, păcănind sfielnic şi subţirel, a aruncat două scântei, apoi, după ce s'a

mai mărit odată, ca un ochiu sau poate ca o gură care chinue răsuflarea, s'a tăiat scurt și a pierit.

O stea roșietică mai stăruise în întuneric, sub firul de fum alb unduet spre înălțimi. Apoi s'a stins și ea.

Și așa, sufletul Todorei s'a făcut iarăși cum a fost totdeauna: o odae mică și neagră, bine zăvorîtă, unde oricine poate plânge în voie, fiindcă nu-l vede nimeni...

Dar suferința fetei era zadarnică, așa cum sunt toate suferințele. Vlaicu n'o uitase și nici nu se îndepărtase de dânsa mai mult decât fusese îndepărtat odinioară.

N'avea timp pentru ea, așa cum nu mai avea timp nici pentru el însuși. Se dăruise unei năluci și n'o mai putea părăsi. Slujbele trupului — mâncarea și somnul — se împlineau într'o doară, pe apucate, limpede în cuget că fiece clipă dată lor e furată unui rost care se cere înfăptuit cu zorul. Stăruia în toată ființa lui Vlaicu o înfrigurare așa de nemiloasă, încât ai fi zis că, nu mai crede în dăinuirea timpului. Drept este că îl biciuiau și veștile venite din când în când prin ziare, despre cele făcute, mai ales în Franța, cu privire la sborul mecanic. Numele căpitanului Feber, al lui Latham, Blériot, Farman și Voisin se aminteau tot mai des, alături de ale fraților Wright: Wilbur și Olivier.

Ba, de câtăva vreme, începuse a se vorbi de recorduri, ceea ce însemna că puterea și știința sborului înainta cu tot temeiul. Iar când Latham și-a dat pe față pofta să treacă în sbor canalul Mânecii, dela Calais la Douvre, Vlaicu a crâșnit din măsele ca un nedreptățit. In amărăciunea lui, dospită pe o neînfrânată copilărie, a putut dori fără pic de remușcare căderea avionului în Ocean și înecarea sburătorului cutezător. A dorit-o cu atâta învrăjbire, încât nici prin gând nu i-ar fi

trecut că Latham poate să-şi ia acele măsuri de scăpare, uşoare de înţeles şi fireşti, pe care creerul lui Vlaicu le-a născocit îndată, fără nicio sforţare. Numai că, binţinţeanul le-a cugetat pentru sine însuşi, hotărîndu-se să le pună în fapt când i-o veni vremea să facă şi el asemenea ispravă, sau una la fel, dar bine înţeles cu mult mai însemnată. De pildă, să treacă Oceanul Atlantic.

Pentru asemenea sbor, scăueşul nu mai avea rost şi nici chibzuinţă să rămâie în vânt, ci trebuia să fie învăluit într'o formă de luntre uşoară, făcută din cauciuc, peste care să se aşeze o altă luntre, cu gura în jos, ca un capac desăvârşit, aşa încât să nu pătrundă apa înlăuntru. Pentru vedere va pune nişte ferestruici în fundul şi lăturile luntrei de deasupra. In sfârşit, ceva cam în felul submarinului născocit de dânsul şi care nu avusese trecere la fuşerii din Pola.

Va să zică, dacă se opreşte motorul şi cade aeroplanul, el va pluti pe apă fără nicio primejdie. Totuşi, fiindcă nu poate rămâne pierdut în mijlocul pustiului de valuri, are să ia cu dânsul şi motoraşul cel micuţ, cu helice cu tot, aşezat la coada bărcii de jos, întocmai cum se afla pus pe luntrea făcută de Ion şi care-i purtase de atâtea ori peste unda Murăşului.

S'ar putea să isprăvească benzina? Nu-i nimic. Are şi pentru împrejurarea asta o măestrie, doar nu degeaba a făcut cătănie la marină. Va întocmi aripele aeroplanului aşa fel, încât, la nevoie, să le poată desprinde dela locul lor şi să le contra-braţeze întocmai ca pe velele unei corăbii, slujindu-se de cârmele de direcţie ca de nişte flocuri, iar de pânza derivei drept velastrai. Astfel, tot ce fusese aeroplan se schimbă într'un fel de velatură şi greement corăbieresc ciudat, în care însă nu lipsea nici arborele de trinchet şi bompresul, nici arborele

mare, nici ghiul, toate legate în straiuri și sarturi de oțel, mai tari și mai de nădejde decât toate parâmele și saulele întrebuințate la un bord obișnuit.

Un singur cusur avea toată alcătuirea asta năzdrăvană. Mica îmbarcare încropită n'avea o chilă zdravănă s'o ție bine implântată în apă, ca să n'o poată răsturna vântul. Greutatea câtă s'ar fi cuvenit unei chile bune, era însă în motor. Rămânea doar să afle o dibăcie oareșcare ca să-l poată coborî și întări la vreo doi metri sub luntre. Repede a găsit și meșteria asta, hotărîndu-se să prindă motorul, laolaltă cu roțile, pe un triunghiu făcut din fuse de oțel, care să se poată răsuci în jos.

— « No! Am gătat-o și pe iasta! »

Apoi, fiindcă fiecare născocire aduce sete de alta, Vlaicu a prins a se gândi că, la urma urmii, el ar putea face ca gândacul său să nu fie numai barcă cu motor și cu pânze pe lângă aeroplan, ci chiar trăsură automată. De vreme ce aripele aveau să se poată mișca, rămânea doar să le facă și ușor de strâns, de-a-lungul trupului, ca la păsări și la gâze. Un lanț și niște roți dințate puteau trece ușor învârtirea motorului la roțile din față, iar cârmirea să se facă prin roata din urmă. Sau, tragerea să o facă tot helicele, ca și în sbor.

— « Doară aceea îi bucluc! Că numai te-atinji de gândac și de loc dai mâna cu dracu'... » Ceea ce cugetând, a chibzuit că e mai bine să nu primejduiască vieața semenilor săi, cu învârtitura tăioasă a helicelor, deci s'a oprit tot la trecerea mișcării de motor la roți.

Astfel gândit, aeroplanul lui Vlaicu avea să ia locul unei lișițe, care sboară, umblă pe pământ, plutește pe apă, iar la nevoie chiar pe sub apă. Dar îngrămădeala aceasta de virtuți nu se mai putea mulțumi cu numele de « aeroplan » ci

pretindea altul mai nou şi mai întreg. Cum să-i zică? Autobarca aeriană?

Râde scurt, fulgerat de lumina descoperirei:

— « *Raţă* », frate! O' «gâscă !». Incă şi iasta se potriveşte. Iar naţia n'o zice nici aşa, nici aşa, făcă numa « Vlaicu » după cum zâc eu « Latham » şi nu Antoinette, o' drac' mai ştie cum vine aceea pe limba franţuzească!... »

Dar acum, după ce-a glumit destul cu gândurile şi cu născocirile, cade în tristeţe deodată, ca un stei rupt din ridicarea lui. Pasă-mi-te şi-a adus aminte iarăşi de dorinţa sburătorului apusean să treacă în sbor Canalul Mânecei.

Atunci, îi trânteşte o năpraznică sudalmă mocănească, se svârle pe bicicletă şi purcede vijelios să se plângă lui Romulus Boca la Orăştie.

— « No! Apăi acum ce-om începe? » întreabă el, după ce i s'a jăluit împotriva « franţuzului » care nu se astâmpără şi vrea să i-o ia înainte, măcar că « maşina lui nu-i de niciun dai Doamne. Merje pe sus, ca boanghenul la fiertul răchitei... Dară gândacul, frate, lucră mai fain, măcar că nici motor n'are... Apăi drept îi? Şi cade-se să tac mâlc şi să mă dau împăcat? Nu pot, Romul, frate, că-mi toarnă ghifu în inimă... »

— « Inţeleg, de bună samă, frate Aurel, dară ce-om face? Că tu vezi bine ce-i şi cum. Eştea vorbesc şi laudă, fără numai aici e chestiunea de şpezat, nu de grăit. »

Vlaicu a dat din cap şi a hotărît limpede şi scurt:

— « No! Să şpezeze! »

Dar vorba asta, aspră în felul ei, l-a mâhnit pe Boca. El înţelegea bine neîndemânarea lui Vlaicu în a-şi spune gândurile. Mai pricepea apoi şi felul acela aparte de o judecare a

lucrurilor după care, sburătorul socotea că maşina lui e o născocire trecută cu mult peste făptura şi vieaţa lui. Doar toate astea i le-au îndrugat săptămâni în şir toţi cei cari se cârduiseră pe la Binţinţi şi-i plătiseră priveliştea minunei înfăptuite, cu vorbe mari şi umflate, unde nu lipsea niciodată lauda naţiei. Ba, la drept vorbind, ajunseseră unii aşa de departe încât Vlaicu era desfăcut cu totul de făptura lui şi părea să nu mai aibă niciun alt merit decât acela de a fi un fel de robinet prin care curge geniul naţiei.

La asta, răspunsese el, aşa cum ştia, îndesat şi nemintos:

— « No! Bine! Apăi atunci turnaţi voi apă bogat, fraţilor, să aibă ce curje. »

Numai că, prietenii au luat vorba în glumă, aşa cum luau tot ce spunea Vlaicu, în afară de cele privitoare la aeroplanul lui.

Toate astea îl făceau pe Boca să înţeleagă că Aurel cerea ajutor, cu seninătatea şi îndărătnicia acelui care ştie că nu cere pentru dânsul ci pentru un ţel care — ştiut sau neştiut— îl depăşeşte. Ba, poate depăşeşte şi devălmăşia prietenilor şi timpul.

Acestor gânduri le-a răspuns, când i-a întors lui Vlaicu:

— « Să şpezeze, fireşte... aşa ar fi căderea. D'apăi crezi tu că pricepe oarecine ce-o veni după asta?... Eu încă zic să caţi gata maşina fără ajutorul nimănui. Lucră gramofonul de zice tare şi înştiinţează patentă să capeţi criţari... Eu aşa te conziliez. »

Vlaicu n'a mai stăruit, dar nici nu şi-a mai descleştat gura până la plecare. L-a lăsat pe Romulus Boca să vorbească de toate, să sară dela una la alta fără rost şi fără cumpănă, numai să-şi acopere stânjenirea stârnită în el de îmbufnarea duşmănoasă a maistoraşului.

I-a fost teamă chiar să-i mai dee mia de coroane pe care se hotărîse să i-o împrumute, cu gândul să-l împace cât de cât, deşi acei bani i-ar fi lipsit acum, când peste câteva zile trebuia să pornească spre Abazzia, unde-l osândiseră doctorii să-şi îngrijească sănătatea la soare şi la linişte.

S'au despărţit ca doi duşmani: Boca, furios că nu e înţeles, Vlaicu, furios că nu e ajutat.

Dar, după ce şi-au dat mâna, moale, fără vlagă, în silă, fiecare şi-a împlinit răzbunarea în felul său. Boca s'a înfundat în jilţ şi a hotărît să purceadă subscriere neîntârziat, să trimită iarăşi un mandat de o mie de coroane, apoi să se bată cu toţi românii bogaţi, până o împlini cele două zeci de mii de coroane trebuitoare. Pe urmă, să găsească o fabrică pe la Pesta, unde să-şi poată vinde Aurel membrana de gramofon.

In acest timp, Vlaicu împingea învrăjbit în pedale, să le rupă, şi gonea spre Binţinţi, înjurând sălbatec pe toţi franţujii lalolaltă, iar lui Latham, dorindu-i pe deasupra nu numai ruşinea presupusă în împlinirea sudalmelor, dar şi toate prăpădurile ce ar putut ieşi din sborul lui peste Canal: explozia motorului, aprinderea aeroplanului, ruptura aripelor, căderea în apă şi înecarea. Mai ales înecarea. Dar, bine înţeles, nu o înecare repede şi uşoară, ci una prelungită, torturată, pentru ca ticălosul să aibă timp a înţelege cât rău voia să facă, luând-o înainte în chip cu totul necinstit,—el om bogat, în stare să facă câte maşini vrea — unui român sărac, căruia Romul Boca nu vrea să-i dea douăzeci de mii de coroane.

Nici vorbă, Vlaicu era desăvârşit încredinţat că Latham nu şi-a luat nicio măsură de scăpare, nici nu ştie să înoate...

Intr'adevăr, — ciudată potrivire şi asta, — peste câteva timp Latham avea să cadă de-adevărat cu aeroplanul său

în Canalul Mânecei. Când a citit Vlaicu vestea asta minunată, a țipat de bucurie. Dar a țipat scurt și zugrumat. Dedesubt scria lămurit:

« ...șalupa care urmărea aeroplanul a ajuns îndată la locul căderii. Mașina ușoară, plutea deasupra apei, ca o lebădă obosită. Iar în carlinga de cauciuc, înadins făcută cu o luntre, Latham își fuma liniștit țigara, așteptând sosirea bărcii de salvare... ».

Vlaicu a plesnit din buze cu uimire și zâmbet în ochii tari:

— « A dracu' și Latham esta, frate! O fo știut! »

Dar, deodată, i-a înghețat inima. Cel din urmă rând vestea: « Latham, a spus salvatorilor săi că, în curând, va încerca din nou trecerea Canalului. »

Dar asta s'a petrecut cam la începutul celei de a doua săptămâni din August. Intre timp, Romulus Boca plecase la Abazzia, oprindu-se în drum la Buda Pesta să afle lui Vlaicu fabrica de gramofoane pentru membrana inventată. Ba, stătuse de vorbă îndeaproape cu câțiva români, studenți la Politehnic și luându-le sfatul, i-a cumpărat lui Vlaicu fel de fel de scule fine și materiale prielnice sunetului. I le-a trimis. Iar ca să-l împace de tot, a mai adăugat și un mandat de cinci sute de coroane, întovărășit de o scrisoare, unde îi dădea seama de tot ce aflase și văzuse, stăruind cu tot dragul inimei să nu prăpădească nici de cum calea apucată, oricât de neînțelegători ar fi oamenii și oricâtă dușmănie ar arăta unii dintre dânșii.

Vlaicu a fost prea bucuros de unelte și de bani ca să mai aibă timp a citi scrisoarea. A vârît-o în buzunar și n'a dat de ea decât peste vreo două săptămâni, după ce primise o

carte poştală ilustrată dela Abazzia. Boca îl întreba ce sboruri a mai făcut şi îi scria că are de gând, la întoarcere, să treacă şi pe la Pola.

Era parcă şi asta un fel sfielnic a căpăta din nou inima lui Vlaicu, pe care o simţea nedrept îndepărtată şi rece.

Binţinţi, 11 Iulie 1909

Frate Boca,

Abia ieri în 10 am avut vânt potrivit. După prânz am zburat pe dealul Pemului de şapte ori cam câte 100 m. Adler a venit şi i-a succes să mă fotografieze. Mi-a părut foarte bine că ai fost la Peşta; membrana nu am isprăvit-o că eram preocupat de vânt. In patru zile o gat şi apoi plec cu ea la Pesta. Ai uitat să-mi scrii cum e fabrica aceea? Nu era prea săracă?

Pe la Orăştie nu e nimic nou.

Pretenul Jantea, doctorul în jură de asemeni s'a urcat pe maşină dar nu s'a ridicat, fiind el de 85 kg.

La Pola să merji negreşit. Scrie-mi cât mai mult. Te îmbrăţişează,

Vlaicu

In hallul hotelului strălucitor din Abazzia. Boca deschisese cu tremur de mână scrisoarea asta aşa de târziu venită. A citit-o înfrigurat şi cuprins de o tot mai caldă înduioşare. Se simţea iertat şi era fericit. Neizbânda amară ce-o avusese înainte de plecare, cu încercarea subscrierii, şi care-i şezuse înfiptă în suflet ca un ghimpe înveninat, părea acum că-şi ostoeşte durerea. Dar asta era numai o parte. Căci, pe altă

parte, răvașul lui Vlaicu îi strecurase o durere mai mare, vestind venirea lui Adler din Orăștie și fotografierea sborurilor.

Va să zică directorul colegiului reformat, nu se dădea înfrânt, iar Vlaicu arăta ispitit spre ademenirea lui, de vreme ce vestea noutatea fotografierii, ca pe un lucru firesc, mulțumitor.

De aceea, răspunsul grăbit al lui Boca a fost plin de spaimă și de vorbe mari. Dar, mai cu seamă, era plin de sfaturi pentru așteptarea unor zile mai bune, stăruind în deosebi asupra zorului ce trebuia dat cu alcătuirea membranei și cu vânzarea ei.

Intr'adevăr, lui Boca începuse să-i fie teamă că Vlaicu se prinde în mreaja Budapestei. Se mai întâmplaseră multe de astea, și încă cu oameni cari știau bine ce înseamnă asemenea lunecare. Pentru flăcăul din Binținți și pentru nepriceperea desăvârșită în treburile politicești, vânzarea n'ar fi avut nici măcar prețul cuvenit. Ungurii s'ar fi ales cu un om mai mult, plătindu-l cu un aeroplan tot de dânsul născocit, făcut și rămas al lor până la urmă.

Toate aceste gânduri le-a așternut pe hârtie, ceva mai pe ocolite către Vlaicu, și mai de-a-dreptul către Victor Bontescu, rugându-l să facă tot ce-o ști să afle vreo eșire din primejdie. Căci, în fundul inimii lui, Boca pricepea prea bine, cât și ce înseamnă aeroplanul în vieața lui Vlaicu, pentru ca să-i poată cere jertfirea până la capăt, numai și numai de dragul să nu încapă în mâinile Pestei. Uneori chiar se împăca de tot cu gândul acesta, zicându-și că, la urma urmii, Vlaicu tot român rămâne, fie că sboară la Budapesta, fie că sboară la București, de vreme ce mai înainte a sburat colo, pe imașul Binținților, spre dumbrava Murășului, în miez de ținut românesc.

Şi apoi o biruinţă în Pesta, e biruinţă şi în Viena. Iar o biruinţă în Viena, e biruinţă în toată lumea, la Berlin, ca şi la Paris, la Londra ori în America.

Cugetă astfel să se mângâe. Dar teama nu şi-o poate ascunde, căci Vlaicu nu-i un om. E un copil, pentru care cuprinsul vorbelor n'are decât înţeles pufos, uşuratec. Ba, poate că ele n'au niciun fel de cuprins de îndată ce nu vor să spue lucruri închegate, tari, pe care mâna le poate pipăi si simţi ca pe şuruburi, ori unelte.

E chiar de râs să crezi că vorba « trădare » poate răspunde la ceva în creerul lui Vlaicu. Nevinovăţia minunată şi de speriat, cu care povesteşte aşa de glumeţ şi cu ton aşa de firesc, că a făcut bani falşi — şi că n'a mai făcut numai din pricina supărării lui neica Dumitru, — dovedeşte că, la dânsul, vina nu se măsură decât prin osânda care i se dă. Adică, asemeni unui copil. Cum să-i ceri unui astfel de suflet, prăpădit de dragostea măestriilor lui, acea grozavă mlădiere care i-ar îngădui să folosească banii ungureşti, pentru o izbândă românească? Mai ales, când în satul lui nici n'a avut de împărţit ceva cu ungurii, ci doar cu saşii. Dar saşii erau tot aşa de oropsiţi de stăpânirea ungurească, întocmai ca şi românii. Va să zică, erau o apă. Cât priveşte harţa cu ungurii din colegiul Orăştean, aceea se mărginea la unul singur, tot aşa de ungur, la drept vorbind, ca şi Vlaicu, ori el, Romulus Boca.

Negreşit, era acolo o harţă surdă şi mai grea decât toate. Dar aceea nu se putea limpezi bine, din dosul scutului ei firesc, pe care îl punea aşezarea treptelor deosebite dintre şcolari şi profesori.

Astfel, Boca se tortura zilnic învârtindu-se avocăţeşte în jurul aceluiaş gând şi simţea o ciudată plăcere, şi foarte

înveninată, să-l îmbrace în toate bănuelile bune și rele, pe toate fețele și în toate luminele, purcese dela temeiul neprihănirii sufletești a lui Vlaicu.

Neprihănirea aceasta nu era chiar așa de fără cusur. Boca uita că, înainte de toate, are de-a-face cu flăcăul lui neica Dumitru, părtaș de-al lui Dr. Vlad și cititor istoriei lui Mihai Viteazu, măcar că fusese primar sub oblăduirea ungurească. Astfel, s'ar fi putut spune că, din naștere încă, Aurel avea în suflet anume straturi, anume fel așezate. Și iarăși uita Boca orășanul, că acele straturi, asemenea straturilor din inima pământului, nu-și schimbă așezarea nici sub cutremure înfricoșate.

Va să zică putea fi nădejde. Și apoi, aceea ce uita cu totul Boca, era ajutorul pe care înșiși ungurii din Pești aveau să-l dea dorinții lui. Era greu de închipuit că, tocmai acolo, nu avea să se afle atâta ambiție, încât să primească *tocmai* pe un valah să-i învețe ce-i aeroplanul și să le arate cum sboară.

Dar toate aceste răscoliri erau zadarnice. Erau prea aproape munții Olteniei, și se vedeau prea limpede de la Binținți pentru ca, Vlaicu, să aibă îndemnarea a apuca în alte părți ale lumii.

Și-apoi, cînd oare păsările cerului, silite să plece de la cuib, s'au mai călătorit în altă geană de zare, decît la căldura și spre soarele din miază-zi?

Vlaicu strângea totul într'un gând și într'o singură priveliște: să coboare în ograda Palatului Regal din București și să dea mâna cu Regele Carol, care să-i spue:

— « Bravo! »

Asta era ca o frântură de basm și îi ședea bine lui Aurel. Doar pruncii nu visează în jocurile lor să aibă deaface cu oameni

de toată mâna, ci vor negreşit Regi şi Impăraţi, zmei şi feţi frumoşi... Feţi frumoşi sunt chiar ei, firește, cari trebuesc să sboare pe cai năzdrăvani, hrăniţi cu tava de jăratec.

Adler a mai venit de câteva ori pe la sboruri, aducând fotografiile care îi ieşiseră mai bine, apoi, într'o zi bună a dat de veste că directorul Colegiului pleacă la Buda Pesta, de unde trebuia să trimeată un răspuns. Vlaicu nu pusese prea mare temei pe vorbele lui, aşa că n'a avut niciun fel de suferinţă înţelegând neurmarea răspunsului. I-a fost teamă doar că s'or afla pe la Pesta oarecari oameni necinstiţi să-i fure invenţia şi atunci a făcut repede nişte planuri ale maşinei, de le-a trimes lui Ursinus, să-i capete patentă în Germania. In coada scrisorii a adăugat câteva imputări privitoare la tăcerea lui Oskar faţă de răvaşul prin care îi ceruse materiale pentru membrană de gramofon şi-i da de veste că totuşi lucrează la ea, deşi fără mare nădejde, din pricina materialelor proaste găsite la Buda-Pesta.

După câteva zile, cogeamite pachet trimis din Frankfurt, dovedea că Ursinus primise scrisoarea:

Dragă Vlaicu,

Am lipsit din Rüsselsheim. Sănătatea şubredă a Friedei ne-a silit să stăm două luni încheiate la Marienbad. Prin urmare nu am găsit scrisoarea dumitale dintâi decât la întoarcere. Când mi-a venit aceasta din urmă, pachetul cu materiale era făcut. Mai mult încă, află că am vorbit şi cu Fabrica de gramofoane din Frankfurt. Iţi va cumpăra membrana dacă e bună şi nădăjduiesc să-ţi pot scoate cam treizeci de mii de mărci pe ea...

Inima lui Vlaicu a svâcnit ca o pasăre speriată. Treizeci de mii de mărci? Dar asta însemna biruința desăvârșită, pentrucă însemna aeroplanul întreg, cu motor cu tot și cu încă vre-o câteva mii de mărci pe deasupra.

Bucuria cea neașteptată, pe care o mai întregea și vestea că Latham căzuse a doua oară în canalul Mânecii, i-au dat maistorașului o putere de muncă și-o arșiță de unde era firesc să iasă doar în câteva zile invenția visată. De altminteri, punctul de plecare îl avea de multă vreme. El nu se bizuia numai pe un anume fel de material sau pe subțirimea lui, ci pe părerea că o membrană trebue să se ție și de forma gongurilor de alamă, adică aceea a unei tăvi cu marginile răsfrânte și de forma clopotului sau a tubușoarelor prelungi din urechea omenească. Mai limpede spus, căuta să facă o tăviță de acestea în formă de gong, iar în mijlocul ei să prelungească, prin topire, un cornet lung, pe care să-l răsucească întocmai unui conci de melc. Legătura cu acul trebuia să se facă în capătul spiralei.

Prin urmare îi trebuia un material, care să îndure această subțiere la flacără și să aibă tărie destulă, ca să nu crape în vibrația acului de placă.

Astfel a izbutit foarte repede să meșterească vreo trei membrane deosebite, care sunau lămurit și tare. Totuși, cea mai bună din toate a fost alta, la care n'a mai făcut spirala ci a lăsat doar cornetul singur, o pâlnie mică, lungă de vreun centimetru și deschisă la gura din membrană doar de vreo trei patru milimetri. In felul acesta membrana e și mai tare decât celelalte și mai ușor de făcut.

A împachetat în grabă bucățile lucrate și le-a trimis lui Ursinus, rugându-l să le scoată patentă la toate. Pasă-mi-te, în mintea lui prea puțin pricepută în negustorie, își închipuia

că ar putea căpăta pe toate încă mai mult decât îi scrisese prietenul din Frankfurt...

Răspunsul n'a întârziat. Fabrica primea să le cumpere pe toate, dar nu dădea în ruptul capului mai mult decât două zeci şi patru de mii de mărci. Din aceste douăzeci şi patru de mii se scădeau trei mii pentru plata patentelor şi fel de fel de taxe către stat, iar restul, de douăzeci şi una de mii, urma, să se plătească în treizeci de rate a câte şapte sute de mărci lunar.

Aceste toate erau limpede hotărîte în contractul fabricei, alăturat scrisorii lui Ursinus. Fabrica avea să trimeată cea dintâi rată de şapte sute de mărci numaidecât ce-o primi contractul iscălit.

Toate nădejdiile lui Vlaicu s'au topit. I-a înjurat crâncen pe *jidanii* din Frankfurt, dar pe urmă s'a potolit şi a început a-şi face alte socoteli. De pildă, să se împrumute la Albina din Sibii şi să le treacă lor toate drepturile de încasare. Sau, să ceară lui Boca... Dar s'a lăsat îndată păgubaş, pentrucă şi-a adus aminte că acestuia îi mai datorează o mie cinci sute de coroane, ceea ce ar fi însemnat să nu mai lase decât nouăsprezece mii şi cinci sute, sumă care, după cum îşi închipuia el, nu putea să-i ajungă. El se oprise la « douăzeci de mii » în cap, măcar că nu-şi făcuse nici un fel de socoteală amănunţită... Născocitorul din el, mergea, în privinţa asta, la întâmplare, după miros...

Noroc că nu s'a gândit de loc la dobânzile pe care ar mai fi avut să le plătească. Uitase de ele, sau poate nici nu credea că-s de trebuinţă... Iar pentru felul lui de a fi, n'ar fi fost de mirat să nici nu ştie rostul dobânzilor...

« Albina » n'a vrut să facă asemenea afacere îndoelnică, mai ales că fabrica din Frankfurt nu era cunoscută și n'avea nici un fel de legătură cu Sibiii. Un om mai de ispravă din conducerea băncii și pe care nu-l lăsa inima să tae toate nădejdile unui semen, a făgăduit să cerce a se lămuri asupra lucrurilor și l-a rugat pe Vlaicu să-i aștepte răspunsul la Binținți.

Dar maistorașul, știind prea bine ce înseamnă asemenea răspuns, s'a lăsat păgubaș și s'a dus de-adreptul la Boca. Acesta însă n'avea nici atâția bani, nici atâta trecere la vre-o bancă încât să-l poată ajuta la împrumut. I-a făgăduit, în schimb, să vorbească cu Bontescu, în nădejdea că o afla acela oarecare bancă pe la Arad ori pe la Timișoara...

Culmea nefericirii a încheiat'o atunci vestea ce a cutremurat lumea întreagă, când s'a aflat că Louis Blériot a izbutit să treacă în zbor canalul Mânecii, tocmai pe același drum încercat de Latham, dela Calais la Dover, străbătând cei 28 km peste apă, fără nici o neplăcere și fără nici o teamă.

Incâinat pe soarta nemiloasă care îl păștea, bietul Vlaicu s'a lăsat păgubaș de orice nădejdi. A început să urască pe toată lumea care mișuna în preajmă și să i se năzară că vede în fiecare privire un strop de batjocură față de nerodnicia trudei și a vieții lui.

Dar mai cu seamă pe Blériot îl ura. Punea pe jos jurnalul cu fotografia franțuzului lângă aeroplanul lui și-și mesteca măselele privindu-l, de parcă n'ar fi fost acela un om ca toți oamenii, luptător și el să dăruiască lumii o unealtă nouă, ci un dușman personal, care-l desbrăcase, furându-i tot ce avea mai scump și mai drag.

Cu ura aceasta avea să rămâe Vlaicu toată viața. Iar întâmplările de mai târziu, ca un făcut, nu erau să aducă nici

o ostoire. Dimpotrivă. Toate se împleteau aşa fel, încât s'o crească până la lipsa oricărei măsuri.

Şi cum era să fie altminteri, când, chiar după trecerea dureroasă a trecerii Canalului, Blériot a fost poftit cu mare cinste tocmai la Budapesta, să vie cu aeroplanul său şi să facă sboruri...

Acum, franţuzul, îi lua de-adreptul locul cuvenit lui, locul acela pentru câştigarea căruia pornise Directorul Colegiului la Pesta cu fotografii. Insfârşit locul pe care îl avea, pentrucă el era doar acela ce sburase ca întâiul om, în văzduhul împărăţiei chezaro-crăeşti.

...Citeşte cu dinţii încleştaţi şi ochii arşi:

Douvres, 26 Iulie 1909

«Cum am trecut Canalul Mânecii? Faptul s'a petrecut aşa de simplu, încât m'aş lăsa păgubaş să-l mai povestesc.

«Sculatul disdedimineaţă mi-a fost nesuferit. Prietenul Alfred Leblanc, inimă credincioasă cum nu e alta, m'a trezit la două şi jumătate. Mărturisesc că n'aveam niciun chef să plec. Vedeam toate în negru şi aş fi fost fericit să aud spunându-se că vântul bate aşa de tare, încât nu era cu putinţă de făcut nicio încercare.

«In sfârşit, nu eram în apele mele. Leblanc mi-a mai dat un pic de inimă. M'a luat în automobilul lui. Eram salvat. Aerul tare mi-a biciuit obrajii şi m'a trezit de tot. Mi-a fost cam ruşine de slăbiciunea pe care o avusesem.

«Ajuns la barăci, Manet şi Colin, bunele mele ajutoare, au desfăcut intrarea cortului. Monoplanul e scos din ograda

fermei. Cu tot ceasul timpuriu, satul întreg e în picioare și în fiecare clipă sosește câte un automobil. Nu trece mult și s'adună câteva mii de oameni. Asta mă cam stinghereşte. Tare aș fi vrut să fiu singur.

« Dimpreună cu Leblanc, hotărăsc să fac mai întâi un sbor de încercare. Orânduim lumea pe cât se poate. Mașina urcă lesne. Incărcătura adăugată a cilindrului de aer a micșorat prea puțin puterea de sbor. Am helice nouă care trage desăvârșit. Stau în aer vreo zece minute și simt cu mare bucurie un vântișor proaspăt venind de pe uscat. Un vânt de mare care o să mă împingă peste Canal.

« Totul e gata. Ca să mă supun la porunca regulamentului am așteptat să iasă soarele. Leblanc îmi arată că buza soarelui a ieșit în zare, făcându-mi semn cu un fanion pe care îl flutură pe dună: semnalul de plecare. Inima mi se strânge și bate mai apăsat, în clipa când mă urc în aeroplan. Ce o să se întâmple? Ajung la Douvres ori n'ajung?

« Dar toate astea au fost întrebări zorite și care au trecut. Mintea mi-i numai la aparat, la motor, la helice. Toate-s în mișcare, toate freamătă; la un semn, lucrătorii dau drumul mașinei. Iată-mă sus.

« Gonesc săgeată înainte și mă ridic metru cu metru. Trec peste duna de pe care Leblanc îmi urează cale bună. Acum sunt deasupra mării și las pe dreapta contratorpilorul al cărui fum des ascunde soarele.

«Zbor mereu, liniștit, fără nicio emoție, fără niciun simțământ deosebit. Aș zice că sunt în balon. Lipsa de vânt îmi îngădue să nu clintesc nicio cârmă să schimb mersul sau așezarea în aer.

« Dacă aș putea înțepeni cârmele, aș putea să-mi pun mâinile în buzunar.

« Mie îmi pare că merg repede. Asta, cred, purcede din înfăţişarea totuna a mării. Deasupra apelor vezi în ochi doar un val, acelaş val parcă.

« Sunt mulţumit de aparat. Netezimea sborului e fără greş. Iar motorul, ce minune! O! Bravul meu Anzzani n'are cusur.

« Totuşi, chiar din prima jumătate de ceas am făcut o nechibzuinţă. N'am vrut să-mi întârziez drumul şi am lăsat în urmă contratorpilorul l'Escopette. Acum fie ce-o fi. Vreo zece minute am rămas singur, stingher, pierdut în mijlocul mării uriaşe. Fără să văd nimic în zare, fără să zăresc niciun vapor. Liniştea asta, tăiată doar de duruitul motorului, era o vrajă plină de primejdii, de care îmi dădeam seama foarte bine. De aceea ochii îmi erau ţintă pe împărţitorul de ulei şi la nivelul cheltuielii de benzină.

« Acele zece minute mi-au părut lungi şi într'adevăr am fost fericit zărind spre apus o dungă cenuşie, care se rupea din mare şi creştea văzând cu ochii. Fără îndoială era coasta Engleză. Puteam zice că-s aproape salvat.

« Dar vântul şi ceaţa îmi ies înainte. Trebue să lupt cu mâinile, cu ochii. Aparatul se supune ascultător gândului meu. Il îndrept spre malurile înalte, măcar că nu zăresc Douvres-ul. Ah! Drace! Pe unde oi fi?

« Trei corăbii îmi răsar în privire; par să se îndrepte spre un port. Mă ţin liniştit de ele.

« Alungesc râpile malului dela miazănoapte spre miazăzi, dar vântul, cu care mă bat, se întăreşte zdravăn. La dreapta, văd o adâncitură puţin înaintea castelului din Douvres. Bucurie nebună mă cuprinde. Mă îndrept într'acolo, mă duc glonţ spre el. *Am ajuns deasupra pământului.* Jos, un om flutură cu desnădejde tricolorul. Il fâlfâe, bunul Fontaine,

redactor la «Le Matin», care strigă de-și rupe gura, singurel în mijlocul câmpului larg.

«Vreau să aterisez. Remu-urile sunt aprige. De cum mă apropiu de pământ, vârtejul mă zvârle înnapoi, dar nu mai pot sta mult în aer. Sborul ținuse treizeci și trei de minute, era destul. Cu primejdia să fac totul țăndări, tai contactul. Roțile și legăturile lor gem puțintel și se strică puțintel... Pre legea mea, puțin îmi pasă. Eu știu că am trecut Canalul Mânecei...».

Louis Blériot

Amărât e omul, Doamne,
Când se culcă și nu doarme,
Și mănâncă fără foame...

Așa își ofta durerea, cântând încetinel și golit de orice nădejde. Apoi, murmura celelalte stihuri:

Frunză verde, foe laiă,
Am trecut pe lângă baltă,
Mi-a căzut norocu'n apă...

Iar struna viorii, — acelei viori pe care mâna lui de atâtea ori o desfăcuse, de-i subțiase pojghița lemnului, să sune mai blând, și de-atâtea ori o făcuse la loc — răspundea tristeții ca o altă parte din el.

— «Ce s'o alege de capu'vost', măi ficiori...» oftau alături ochii cei închinați în fața soartei, ai lui neica Dumitru.

Și toate erau durere, sărăcie, lipsă de cer pentru ziua de mâine.

Ci numai lelea Ana nu arăta că vede şi că ştie. Se înfunda în cunie, pentrucă acolo sunt multe pricini şi nimeni nu întreba anume care dintre ele abureşte obrazul unei femei şi înroşeşte ochii lăcrămaţi.

Intins pe patul din casa de dinainte, clădit în ţoale şi perini înfoiate până sub tavan, Vlaicu stă cu ochii ţintă la laviţa zugrăvită din faţa mesei. Apoi, îşi lasă privirea jos, cătră pomesteala de lut, lunecă spre cuerele de ulcioare şi spre blindar, pentru ca, la urmă, să se oprească la maşina micuţă de două palme, care stă agăţată de grindă.

Pufneşte:

— « Ţi-o fo' luat'o Blériot înainte, năroado! »

Şi se răsuceşte scurt în pat, cu faţa la perete, să n'o mai vadă. Sub pleoapele închise, îl vede în schimb pe Blériot, cu chipul rotund, mustaţa răsucită şi şapca în cap, aşa cum a fost fotografiat lângă aeroplanul său, pe ţărmul nalt dela Calais, înaintea sborului peste Canal.

Aruncă ochii din nou la maşinuţa de sus. Parcă n'ar fi agăţată cu sfoară pe tavan, parcă n'ar fi de două palme, ci mare, împlinită şi plutind în ceruri... Se simte în ea, zburând cu ea, pe când icoana lui Blériot o lasă jos, mereu pe pământ, ca în fotografie.

Scutură din cap ameninţător şi gândeşte:

— « Ii vidé tu! De-o da' drac' să ne întâlnim, apoi te tai aspru bade Bleriot, că mi-s sânge de mocan, nu franţuz d'ela fără vână în el!... »

Apoi, ca să se încredinţeze că aşa are să se întâmple, purcede a judeca aeroplanul lui Blériot. Nu-i place de loc. Dar de loc. E o prostie. Are toate cârmele la coadă, are centrul de greutate

la un loc cu centrul de sprijin. Va să zică echilibru indiferent, când ar fi putut să-i pue pilotul dedesubt și să facă echilibrul stabil. Și ce motor are? Anzani...

— « Cine drac' o fo' și Anzani esta?... Păi, așa, motor, știe face tăt fușeru' din Rüsselsheim, fără numa pentru aeroplan, negreșit trebue altcum... De pildă motor de se însuce, cum e Gnômul... Acela, da, e fain și lucră strașnic. »

In câteva minute, sau câteva ceasuri — cine mai poate măsura vremea când o topește pornirea să ponegrești — biata mașină a lui Blériot e ferfeniță. Și ca dovadă fără greș, iată. Acum, Vlaicu începe a simți milă de bietul Latham, cel căzut de două ori în Canalul Mânecii...

Asta, ca să limpezească încă odată că mijlocul cel mai bun să apropii doi oameni e să le dai un vrășmaș comun.

— « Orel, tată, acu ce-o fi cu mirozenia ta de mașină, că-mi âmple șura, blestemata, și n'am unde așeza ciuru'...? »

Vlaicu nu răspunde. Bătrânul se apropie și-i pune mâna pe braț:

— « Auzât-ai? »

— « Auzât, tată. »

— « Ei și? »

— « Ce vrei să fac? »

— « Dar, știe-te Dumnezeu Sfântu' ce-i face. Fără numa scoate-o dracu' de-acolo, că n'am unde mă însuci de rău'ei... »

— « Păi atunci s'o las afar'? »

— « Las'o. O' desciocoleaz'o! »

Vlaicu clatină capul nemulțumit, ca și când ar zice:

— « Ce folos! » Apoi urmează cu glas tare: « Nu-i alt de început fără numa s'o sfarm... »

La vorba lui cam aspră şi cam repezită, bătrânul râde:

— « Incă şi-aceia-i o socoteală. Doară tot mai de hazna ţi-o fi s'o sfarmi tu pe ea, decât să te sfarme ea pe tine! »

Intr'un târziu închee: « Socot eu că ţi-ai fo' gătat cu joaca, ni? »

La astă vorbă, Vlaicu ridică ochii şi cată lung la taică-său. Dă din cap, se scoală cu zăbavă şi purcede spre şură şoptind:

— « Cu joaca? Mda! Am fo' gătat, de bună samă!... »

Şi peste jumătate de ceas, din gândacul care săltase de-atâtea ori peste imaşul Binţinţilor, n'a mai rămas decât o stivă de lemne, o boccea de pânză, un purcoi de fierărie, sârmă, alămuri, şi o cârmă, pe care dibăcia lui Ion scrisese cu albăstreală în litere stângace:

A. Vlaicu 1909.

Cârma asta i-a întins'o bătrânului, zicând:

— « Ţine-o tată, să-ţi rămâe aduce aminte după ce mi-oi frânge eu grumazu', că tot la 'miata în ogradă s'o fo' făcut cea dintâi maşână de-o sburat între rumâni... »

Neica Dumitru a luat'o în glumă:

— « Ş'apăi, eu aşa tare m'oi mândri ficiorule, de nici m'a încape pielea, şi-oi plezni ca broasca... Pe urmă ne-or face memorială la amândoi, ca la Impăratu'... »

Acum Vlaicu a râs. A râs, iar pe urmă s'a făcut trist şi a încheiat:

— « Incă şi aceia se poate, tată dragă. Că doar Blériot a trecut numai Canalul, dar lumea-i încă mai întinsă... »

Va să zică tot vorbe din care neica Dumitru nu putea să înţeleagă nimic. Mai ales, când mintea lui era prinsă de întrebarea, unde să atârne ciurul, pentrucă secerişul se isprăvise şi holda fusese bogată...

Pe urmă, amândoi au început să cearnă. Tatăl, pâinea pentru un an. Feciorul, visul pentru un veac.

Cu mers mărunt şi zorit, îşi făcea loc prin pâlcurile de călători, care umpleau peronul gării budapestane. Era un tânăr subţirel şi viu, cu mustaţă bălană, nas uşor arcuit şi ochii uimitori de albaştri, mari şi luminoşi.

A colindat de două ori dela un cap la altul vagoanele de clasa doua, căutându-şi un compartiment gol. Iar fiindcă a găsit mai multe, sta nehotărît pe care să-l aleagă.

Când a întins mâna spre un rătez luat la întâmplare, uşa dela capătul vagonului a huruit scurt şi din ea s'a arătat un cap de om tânăr, cu ochi pregătiţi să vadă pe cineva cunoscut.

— « Vin' aici, frate, că-s singúr! »

— « Tu erai? Noroc! » a zis tânărul bălan, apropiindu-se şi strângându-i mâna cu o oboseală care părea nemulţumire. « Incotro? »

— « La mine! Dar tu? Acas'? »

— « Numa'n treacăt, că peste câteva zile merg la Sibii să aranjăm cu Astra sărbările lui Şaguna. » Spunând acestea, s'a uitat jur-împrejur, de parcă voia să cântărească locurile, apoi, şi-a repezit geamantanul în poliţa împletită cu sfoară.

Celălalt a înţeles şi a zâmbit:

— « Vrei să hodineşti, pare-mi-se... »

— « Da. Tocmai de aceea căutam un compartiment gol. »

— « Om durmi împreună, că și eu sânt obosit. Am stat târziu as-noapte, după ce-am eșit dela Conziliu... »

— « Ca și mine... » apoi oftând: « Nici nu era de durmit după toate cele auzite acolo. »

— « Adevărat. Se înegurează vremea pentru noi, frate. Și nici gând să mai avem vre-o nădejde. Dumnezeu știe ce-om începe. S'or hotărît se vede, să ne zugrume de tot... Eri legea lui Appony, acum planul de vot plural al lui Andrassy... Iar pe lângă toate astea, cei slabi dintre noi, cari se fac coade de topor și ne macină mai rău decât inimicii... »

Tânărul cel bălan n'a răspuns nimic. Se uita cu ochi mari și goi la forfota lumii învălmășite de-alungul peronului și părea că n'aude. Poate nici nu auzea. Era peste măsură de obosit după o noapte întreagă hărțuită de amărăciuni adânci, când colindase tot țărmul Dunării sub lumina firavă a felinarelor, căutându-și ostoire inimii, în răcoarea pufoasă a întunericului și în clipocitul molcom al undelor de apă.

Era un suflet torturat, feciorul acesta de preot, căruia litaniile părintești, îi lăsaseră în ureche și în bătaia sângelui, cadența largă și tristă ce înfrățește durerea omului cu tăriile de peste el. Neam depărtat de Macedononi, ajuns prin cine știe ce neastâmpăr al trecutului la așezare statornică tocmai în ținutul Sibiului, călătorul cu priviri cerului și netedă pleată bălană, izbutise în cei nouă ani, dela matura luată în liceul din Brașov și decând intrase în lupta dusă de Comitetul Național Românesc, să mistue pe de-antregul omul din el și să trăiască numai cu ochii la suferințele ardelenilor săi. Era un luptător prin frumusețe. O strună de țimbal care își schimbă lovitura în cântec. Simțirea lui îi trecea suferințele peste om și le topea în stihuri.

Iată de ce căinarea închinată a prietenului din vagon nu-i mai stârnea nimic în suflet. Pentru asuprirea sălbatecă, abătută asupra Ardealului, se cereau alte cuvinte şi altfel aşezate. Graiul de toată ziua nu o mai puteau cuprinde.

Acceleratul trecea acum vijelios, sgâlţâind fierăria duduitoare a podului peste Tisa, dincolo de Szolnok. Făcuseră aproape jumătate de cale şi cisla abătută curgea la fel de domoală şi la fel de cenuşie.

Se împletea bine cu toamna aşa de curând căzută peste nesfârşirea obositoare a pustei ungureşti.

In văzduhul cel nou al Crişanei colonizate, cugetele s'au înviorat. Le-a străbătut un fel de prospeţime ciudată şi au început a vedea înainte mai cu înseninare.

— « ...şi cu toate astea, cu toată îndoiala care mă chinueşte atât de mult, eu tot nu-mi pierd nădejdea... Suntem un neam trainic, avem vlagă în vine, nu ne-am stors încă puterile, nu suntem trăiţi... »

Apoi, într'un târziu şi-a întregit gândul:

— « In ochii unui păcurar de-al nost' din Poiana Sibiilor, licăreşte de zece ori mai multă inteligenţă decât în cutare sălămar dintr'un suburbiu al Berlinului, care ştie carte şi ceteşte zilnic din Lokal Anzeger... Dar trăim într'o beznă nemaipomenită şi ne omoară sărăcia. »

— « Mi-aduc aminte » urmă el râzând mai apoi « la o expoziţie din Sibii, venise un chiborean de prin jurul Porumbacului cu o spuză de vârtelniţe, sucale, proecte de pivă şi mori. Mă apropii de el; era un om mărunţel, uscăţiv, cu ochii vii şi neastâmpăraţi, în ei cu licărirea unei inteligenţe de veveriţă. Bade, — zic — de unde păcatele vii cu minunile

astea? — Păi — răspunde țăranul — iaca le-am adus aici să le vadă domnii — Cine le-a făcut?»

— «Eu, cine să le facă?» zice el dând din umeri.

— «Așaa, adică dumneata ești măsar?»

— «Ba, n'am fo' decând sânt! Un om de aici încolo..»

— «Păi cum le-ai făcut? Cine te-a învățat?»

— «Nimeni, domnule, eu le-am scornit, așa, sara la vatră, ca să-mi arăt curajia.»

«...Și câți Stephensoni, câți Edisoni nu-și ferecă astfel geniul lor în șurubările unei vârtelniți de morișcă.»

— «Uite, noi», continuă el zâmbind, «noi venim acum dela Pești, unde am admirat pe Blériot. Ei, în vremea asta, într'un sat din jurul Orăștiei, un băiat de țăran, student la Politehnicul din München și-a făcut aeroplan, sistem propriu și plutește peste miriști...»

La vorbele astea, tânărul cel bălan întoarce privirea spre povestitor și face ochi mari, uimiți și veseli:

— «Cum adică?» zice el, «îi dă târcoale peste Turnul sașilor?»

— «Da, da'. Nu-i de glumă.», îi răspunde avocatul.

Și, în câteva vorbe, i-a povestit tot ce văzuse și tot ce aflase dela Romulus Boca, despre băetanul lui neica Dumitru din Binținți, apoi a încheiat, îndemnându-l:

— «Dă-te jos la Orăștie. Și așa-ți vine în drum.»

Intr'acestea, trenul ajungând în orașul lui, avocatul și-a strâns lucrările și s'a dat jos, luându-și rămas bun.

— «Apoi, servus, frate.»

— «Noroc, Bontescule! Și la revedere în Sibii», zice celălalt peste geamul deschis, fluturând o salutare cu mâna, până ce nu-l mai zărește.

Rămas singur în compartiment, tânărul nu-și mai poate deslipi mintea de povestea lui Bontescu. Pufnește:

— « Ce-o fi și cu comedia asta?... ». Într'adevăr, i se pare hazliu lucru să afle că un aeroplan sboară într'un sat de lângă Orăștie, când Parisul n'are decât vre-o patru, Londra vre-o două, iar Berlinul, Viena, Roma or Pesta, dacă au vrut să vadă unul sburând, l-au chemat pe Blériot din Franța, numaidecât după trecerea Canalului Mânecii. Acum îi era necaz călătorului că n'a avut vreme să afle și alte deslușiri dela Bontescu.

Dar, pe când trenul șerpuia pe malul Murășului, bătând tare toaca grea a fierăriei printre maldăre de copaci desfrunziți, o amintire îndepărtată și cu totul șovăelnică a prins a se încropi din trecut.

— « Vlaicu? »....

Numele nu-i era stăin. L-a mai auzit. Ba, poate l-a rostit și el cândva. Dar când? Nici unul dintre oamenii cu care se cunoaște astăzi, nu poartă numele acesta. Va să zică trebue să fie vre-un altul, de mai înainte.

Și de-odată fumuiagul se tae ca o horbotă ruptă, scoțând în luminiș chipul ciudat și oacheș al unui student din Politehnicul Peștei, pe care, cu mulți ani înainte, îl întâlnise colindând pe creasta muntelui Gellert, cu cogeamite telescop de carton în spinare. Pasă-mi-te umbla să vadă cu el oamenii din Marte. Nici atunci nu-i era însă necunoscut. S'a încredințat de asta chiar în aceeași seară, la reuniunea Societății Petre Maior, când Vlaicu i-a adus aminte de cei doi ani care-i depărtau în Liceul din Sibii.

Rând pe rând amintirile se limpezesc, se adună și se amestecă. Se vede alături de Vlaicu pe treptele de piatră care coborau la Dunăre și, în fața undelor luminate feeric, aude vorba lui domoală:

— « De perpetuum mobile m'am lăsat. Nu se poate: e o prostie! M'am fo' chinuit ani de zile cu magneții... Am făcut sumedenie de planuri și proiecte... Nu merje!... »

Și amintirea mașinei cu mișcare veșnică se leagă acum de turbina micuță pentru care profesorul de fizică dela gimnaziul din Sibiu l-a dus s'o construiască în Fabrica Rieger. Apoi i se arată chiliuța unde l-a aflat pe vremea aceea, atelierul micuț, încropit în casa croitorului la care ședea în gazdă. Atelier de măsărit și de făurărie, cu poliți pe de rând, bucșite de ceasornice în toată mărimea, chei, rotițe, iar pe părete lumină electrică, furată din sârma dela stradă.

— « Șpezezi patruzeci de crițari și minteni îți bag electrică! » Așa îi spusese atunci, văzându-l cum se minunează în fața luminei și a soneriei meșterite de dânsul.

Iar călătorul nostru nu se mai îndoiește că Vlaicu știut de el este același cu Vlaicu, sburătorul minunat, studentul dela Politehnicul din München.

— « Negreșit, el trebue să fie. Și asta lămurește de ce s'a făcut nevăzut din Budapesta după două semestre... S'a dus la München. »

De altminteri i-a mai vorbit cineva de un Vlaicu. Își aduce foarte bine aminte în clipa asta. I-a vorbit chiar Romul Boca, la o întrunire de peste vară, în Vințul de Jos. Va fi fost vorba tot de un aeroplan? Se prea poate. In durdura întrunirii, și a mișcării din acea zi, povestirea avocatului din Orăștie a avut de ce să lunece pe lângă amintire. Știe doar că Boca îi cerea sprijin pentru Vlaicu...

Trenul trăgea anevoie, gâfâind sub struna frânelor. Călătorul cel tânăr privește fără îndemn, aproape fără să vadă, trupurile

suleagăne, şue, înalte, ale plopilor de lângă bariera peronului. Nici n'ar băga de seamă că s'a oprit într'o gară, dacă oprirea n'ar fi cu mult mai lungă decât graba călătorilor celor lalţi. Ai zice că toţi câţi s'au urcat şi-au coborît, sunt deprinşi cu zorul opririi de un minut ce se dă gărilor mici şi că al doilea şi al treilea minut de stat e o greşală ori o stricăciune, care ameninţă să încremenească totul, aidoma tăcerii mai mari de-o clipă dintre două tictacuri de ceasornic.

E o linişte de pustiu, nefirească şi supărătoare. In ea secundele par nemăsurate şi îndeamnă numai decât întrebarea:

— « Ce-o fi? ».

sau

— « Ce-i aici? ».

Aşa a întrebat şi călătorul nostru, scoţând pe geam capul bălan şi rotindu-şi ochii mari pente toată alcătuirea vânătă şi murdară a gării, unde firma era ascunsă de rămurişul plopilor înalţi.

Răspunsul dat de hamalul inutil a fost scurt:

—« Orăştie ».

O clipă de gol în minte, ca după o izbitură venită pe neaşteptate, apoi deodată, călătorul înşfacă geamantanul din plasă, adună înfrigurat lucrurile risipite pe canapea şi se repede la ieşire, de parcă trenul ar fi pornit ca săgeata din gară.

Dar acceleratul nu s'a clintit din loc. S'a clătinat uşurel vagonul pe arcuri, duduind sub paşii zoriţi, uşa a bufnit adânc, plin, greu, şi atâta tot. Trenul părea că aşteaptă.

Trăsurica zblehuită şi cu roata strâmbă, care l-a purtat cei trei kilometri până în târg, era odihnitoare după atâtea cale

bătută în fierărie. Pe castanii groși din marginea șoselii, atârnau încă tufe de frunze ruginii. Iar vântul, adus din văgăunile ridicate ale Murășului, ori ale Sebeșului, stropșea din când în când printre ramurile cenușate, împroșcând calea cu pete roșietice, rare, nestatornice.

Când s'a ivit în capătul uliței Turnul Sașilor, cu intrarea lui zăbrelită și vecinătatea greoae de cazarmă, a Colegiului Kuhn, tânărul a oprit birja și s'a dat jos. Văzuse pe cea parte a drumului un cunoscut, un domn bătrân, curat și solemn, ca o sărbătorire oficială.

— « Bine ai venit pe la noi! » i-a zis acela de departe, oprit pe loc să-l aștepte, până își va fi încheiat socotelile cu birjarul. « Ce vânt te-aduce? De bună samă că vini la Vlad să mergeți la vreo adunare de popor, nu? »

— « Nu. Sunt în trecere spre casă și m'am oprit pentru câteva ceasuri, că aud de minuni petrecute pe aici. »

La vorba asta, bătrânul înalță capul mai sus și-și întărește privirea într'un chip deosebit, bănuitor, făcând ochii mai mici și gura mai subțire:

— « Minuni? »

— « Mi-a povestit Bontescu de un student dela Politehnicul din München... »

Bătrânul nu l-a lăsat să isprăvească. A dat scurt din mână și a zâmbit:

— « Vlaicu, nu? ».

— « Tocmai. Și vreau să văd ce-i cu mașina de sburat... »

Celălalt n'a mai răspuns. A dat mâinile la spate și au pornit-o împreună în sus, către Turnul Sașilor. Intr'un târziu, bătrânul a pufnit de câteva ori pe nări, apoi

a lungit gâtul privind în sus şi a început dulce şi mustrător:

— « Şi zi... cu aia de sburat?... Credeam că vii la Vlad să vă duceţi la vreo adunare de popor... Când colo dumneata cu maşina... I-auzi!... »

Mai face câţiva paşi, se opreşte şi se întoarce cu faţa la tânăr, punându-i mâna pe umăr:

— « Lasă-l la pustia de... cum îi zice?... »

— « Aeroplan... »

— « ...de aeroplan. Te pomeneşti că-i cam tresărit băietul ista... Inchipuieşte-ţi, vine din ţară nemţească, unde era într'o fabrică de automobile, lasă slujbă, — era inginer, rogu-te, — lasă leafă, lasă tot şi tăbărăşte pe capul tat-so, un biet plugar din Binţinţi. ...Iată-l într'o dimineaţă la uşa porţii cu un cufăr de acareturi.. »

— « Da ce-i dragu' tatii, Aurel, ai venit să mă vezi? »

— Am venit să nu mai plec, pân' nu dau gata o maşină de sburat!... »

S'a oprit din vorbă. Ochii mari ai nou venitului îl priveau cu licăriri nelămurite şi l-au turburat. Părea iscoditor şi nepărtaş, ca ochii unui judecător. Dar tăcerea era silnică, neplăcută. Tânărul nu voia să răspundă în niciun fel povestirii, nici luându-i parte, nici măcar împotrivindu-i-se.

Bătrânul a cercat să-l sgândărească şi să-i dea ghes la răspuns. Pândindu-l cu ochii, l-a întrebat:

— « Acum, ce socoteşti dumneata? »

Tânărul a mişcat din cap într'un fel care nu spunea nimic. Ai fi zis că e un soi de:

— « Ştiu eu? » şi totuşi putea să fie tot aşa de bine:

— « Ce să-ţi fac dacă nu pricepi? »

Ca să întâmpine cu aceeași măsură nelimpezimea călătorului, bătrânul și-a netezit barba, apoi a urmat cu prefăcută grijă părintească:

— « Cum zic, tare mi-e teamă... »

La aceste cuvinte, drumețul nu și-a putut stăpâni un zâmbet. A scos un sunet amestecat, în care se cuprindea destulă luare în râs sub pojghița de curtenie și de râs. Bătrânul a înțeles însă prea bine că are de-aface cu un clubist, cum ziceau pe acolo, celor din « Clubul aviatic » și a luat răspunsul din partea cea mai rea. S'a simțit jignit și a întors săgeata:

— « Bagă de seamă, dumneavoastră poeții, am tot auzit?.. » Dar nu și-a isprăvit vorba, negăsind cuvinte potrivite să-și spue tot ce avea de spus. Apoi și-au strâns mâinile și s'au despărțit, lăsând pe drumeț să colinde singurel prin ulițele acestui oraș curățel, cu mari porți grele și ferestre mici.

Cunoscuții, întâlniți pe ici pe colo, știau ca și bătrânul despre năzdrăvăniile lui Vlaicu și nemintoasa prietenie a lui Romulus Boca, socotit drept prezident al « Clubului Aviatic » care zăpăcise toată tinerimea târgului.

Alții însă, avocați tineri și funcționari de bancă, erau apărători ai zborului. I-au spus tot ce știau, povestindu-i despre încercările din piața Poliției, cu mașina cea mică și despre mașina cea mare, mânată de cai sau de feciorii binținteni, care sburase pe câmpia Murășului.

— « Și eu m'am urcat în ea! »

— « Și eu... »

— « Și eu... Dar eu am sburat de două ori... »

Iar din zorul, aprinderea și inima cu care vorbeau, drumețul cel tânăr a priceput că spusa lui Bontescu era întemeiată

pe ceva cu mult mai mult decât o născocire, sau o joacă de tânăr viu. Era o faptă.

— « Cum? A sburat, măcar că era trasă de oameni? »

— « Negreşit! »

— « Şi numai cu patru cai? »

— « Tocmai. Doar ţi-am spus că am sburat şi noi! »

In mintea lui, cu desăvârşire nepricepută în ale maşinăriilor, toate cele auzite sunau a minune, cu atât mai vârtos cu cât văzuse sburând pe Blériot la Pesta.

Inţelesese atunci că aeroplanul francezului se ţine în aer fiindcă-l trage puterea mare a motorului şi cele patru pale late ale helicelor. Deci, cu cât trebue să fie mai bună maşina făcută de Vlaicu, de vreme ce poate sbura fără motor? Şi cât de bine va putea să sboare, când, asemenea aeroplanului lui Blériot, va avea motorul cel puternic?

Toată zarva cunoscuţilor, strânşi ciucure la un colţ de uliţă, toate vorbele lor de laudă şi chiar toate îngrijorările, încredinţau din ce în ce mai temeinic pe tânărul nostru călător, că se află înaintea unei împrejurări, pe care nu o mai poate părăsi. Iar când unul din cei de faţă a pus degetul pe rană zicând:

— « Directorul ghimnaziului Kuhn, de câte ori îl vede îl tot trage de o parte şi îi propune să-l ducă la Pesta, că-i pune totul la cale... » în inima tânărului a ciocănit surd sângele, ca o durere şi o poruncă.

— « Să-l ducă la Pesta? » a întrebat el cu glas alb de ecou.

— « Da... » a răspuns cela care pornise cuvântul chinuit. « Nu-l lăsa şi pe ăsta să ni-l ia ungurii, să-i schimonosească numele şi să se fălească cu el... »

— « Dar ce pot eu face? » a întrebat.

— « Du-l în Țară. Aici Vlaicu n'are pe nimeni. Iaca, doar pe noi... Dar pe noi cine ne cunoaște?... Pe când tu... Numai du-te cu el la București. Că acolo cât bați din palme...»

— « Cât ai bate din palme... » a repetat încet și trist, gândul călătorului. « Știa cred că eu pot răsuci lumea cum vreau... ». Și, într'o clipă, i-au trecut prin minte atâtea și atâtea împrejurări, când a luptat luni de zile cu îndărătnicia câte unui domn mai mare, ca să-i poată smulge o măruntă faptă de omenie, o slujbă neînsemnată pentru un scriitor sărman, sau un maldăr de cărți pentru o bibliotecă.

— « Ce-o fi dară, când le-oi cere atâtea mii de lei câte se cad pentru un aeroplan? Cinci, zece, sau poate chiar douăzeci, cât i-au trebuit lui Traian Vuia să aibă ce face praf, sau cât a dat Ministrul de război Căpitanului Goliescu pentru o mașină de sburat care nu se mai isprăvește... »

Acestea zicându-și, se simte nehotărît și nemulțumit, ca totdeauna când ți se cere aceea ce n'ai de unde da, măcar că ți-ai rupe din inimă să poți răspunde încrederii ce ți se arată.

Nu se lăsă totuși înfrânt de îndoielile podidite în el. E deprins de mult cu lupta și dacă nu-l sperie închisoarea din Seghedin, de ce l-ar speria neizbutirea din București? Cel puțin acolo are câțiva oameni pe înțelegerea cărora se poate bizui. Mai întâi e năvalnicul de Doctor Neculae Lupu, apoi e D. D. Pătrășcanu, amândoi deputați în guvernarea asta a liberalilor, tineri cu mare trecere pe la ministere și mai ales la Ionel Brătianu. La nevoie s'ar duce și singur să vorbească cu Brătianu. Totdeauna i-a mărturisit dragoste și i-a arătat grijă de ardeleni. In sfârșit, de va trebui, se poate duce să ceară chiar sprijinul Prințului Ferdinand

şi al Principesei Maria, pentru care nimic din ce-i folositor şi frumos nu-i prisoselnic şi lăsat în voia soartei. Poarta încruntată a Palatului Cotroceni, pe care o deschide greu arătarea făloasă a unui frac, se dă în lături numai decât când îi sună în faţă o cerere dreaptă, fie ea cât de măruntă şi de neînsemnată.

Ştiind toate acestea şi cântărindu-le repede, tânărul călător şi-a şi făcut planul de bătae.

Rămâne numai să se încredinţeze şi el de adevărul spusei celorlalţi.

— « Iaca vine! » a strigat unul din cei cuprinşi la sfat. Toate feţele se întorc spre răspântia unde se arăta silueta unui biciclist, şi drumeţul recunoaşte în flăcăul smead, care bate straşnic în pedale, pe Vlaicu dela Pesta şi dela Sibii.

Când noul venit frânează bicicleta lângă ceată şi strigă vesel:

— « Servus, naţie! » Tânărul călător îşi taie drum printre ceilalţi, şi-i zâmbeşte:

— « Mă mai cunoşti, Vlaicule? »

Aurel îi primeşte palma mică şi tare în palma lui ciolănoasă şi grea, râzându-i:

— « No! D'apăi cum drac' nu te-oi cunoaşte. Tu eşti Goga Octavian... »

După întrebările năroade, pe care totdeauna şi le pun oamenii când nu s'au văzut de mult, deşi pricep bine că sunt zadarnice şi pe acelaş calapod ca şi răspunsurile, Vlaicu şi-a trecut mâna pe sub braţul lui Goga şi au luat-o înainte, sporovăind în linişte despre toate.

Maistoraşul a aflat îndată care-i rostul venirii lui Goga în Orăştie, iar Goga a aflat cu părere de rău că a venit degeaba, dacă într'adevăr venise să-l vadă pe Aurel sburând:

— « Nu mai puteam ieși la capăt cu tata. Că s'o țâp dracu' din șură, că nu se poate însuci înlontru de ea, că-i vremea treeratului și n'are un' pune ciuru... No! Ce să fac? Am desciocolat-o cu totul... Pe eia mică poți s'o vezi, sboară ca o pasăre... Ar fi bine să vini... »

Mai încolo, pe cea parte a uliței, un birjar mustăcios și murdar, icnea îndesând cu unghia tutun în pipa căfenită de fum.

— « Cociș! » a strigat Goga. Și trăgând pe Vlaicu după dânsul, s'a urcat în brișca îngustă, poruncind vizitiului:

— « Du-ne la Binținți. »

Norișorii de praf, ridicați în urma trăsurii, au crescut și s'au îngroșat până nu s'au văzut roțile de loc. Ii despărțise de pământ. Văzându-i așa din urmă, ai fi zis că pluteau...

Cei zece ani, de când nu se mai văzuseră se simțeau acum, pietroși, grei. Subțirimea născută a feciorului de popă din Rășinari, ajunsese la ascuțișuri unde mintea lui Vlaicu n'avea ce căta. Dar nici judecata lui Goga nu mai știa să se descurce în limpezimea celor două sute de cuvinte ale lui Vlaicu, între care o sută erau nume din vieața mașinăriilor, iar cinci zeci vorbe din ograda Todorei, sau din curtea lui neica Dumitru. Cu toată limpeziciunea lor, sburătorul le îmbina uneori așa de neașteptat, încât ajungeau cu totul de neînțeles. Sau având un înțeles numai pentru el singur.

Oricum, Goga, mânuitor de cântec al cuvântului, a înțeles foarte repede că știința vorbei și Vlaicu, sunt două case deosebite, care niciodată nu s'or înrudi.

Astfel, în timpul celor câțiva kilometri bătuți de-a-lungul câmpiei către Binținți, poetul a simțit o mare desamăgire. Se îndoia amarnic de poate pune vreun temei în tot ce i s'a

spus, cu toate că neîncrederea așa de crunt ivită, n'avea niciun rost, de vreme ce atâta lume văzuse cu ochii avionul înfăptuit și sborurile izbutite.

S'a pomenit zicându-și:

— « La urma urmei și smeul făcut de mâna unui copil poate sbura. Iar dacă ar fi un smeu mai mare, ar putea să ridice chiar un om... Dar smeul e una și aeroplanul lui Blériot e alta... »

Amintirea sborului văzut la Pesta l-a ispitit să spue:

— « Știi că am văzut pe Blériot sburând... ».

La vorba asta Vlaicu a tresărit. S'a uitat crunt la el și-a răspuns cu năduf:

— « Dă-l dracu' că ela nimic nu pricepe! »

— « Cum adică? »

— « No! Apăi bine! O fo' făcut aeroplanu' de sparie lumea, fără numa n'are nici cap, nici stabilitate... Gândacu' meu, măi frate, e încă mai fain, așa să știi... Așteaptă numa să-l gat și să-i pun motor și-l tae aspru pe Blériotul tău, că mașina mea are două șraube și cârmă progresivă... No!... »

Apoi, ca să se răzbune desăvârșit și să-l dărâme de tot pe Blériot în ochii lui Goga, a încheiat:

— « Ș'apăi eu am să pui Gnôme, că ela-i ca ochiu, nu Anzani, o' drac' mai știe ce-o fi a lui, de poate să lucre și oareșce fușeri la Rüsselsheim! »

Din năvalnicul potop al vorbelor, Goga n'a înțeles decât pornirea lui Vlaicu împotriva lui Blériot. Dar pornirea aceasta suna așa de copilăroasă, încât nu era de crezut să fie întemeiată. La urma urmei, era caraghios să auzi un băietan de sat din fundul Binținților, vrând să răstoarne cu totul o invenție care fusese judecată și prețuită de lumea întreagă; ba,

trecând Canalul Mânecii, dăduse și o dovadă mai puternică decât toate certificatele tehnicienilor.

Cu asta, Vlaicu arăta și mai îndoelnic. Dar aducerea aminte a lui Blériot a avut un mare bun. L-a silit pe flăcăul din Binținți să lămurească, așa cum putea el lămuri, prin câte a trecut până să ajungă la mașina pe care o făcuse acum.

Pe ici pe colo, din nebăgare de seamă, sau poate dintr'o viclenie cusută cu ață albă, mai încurca câte o întâmplare, sau o trecea înaintea celeilalte. Pasă-mi-te voia cu orice preț să arate că el se gândea la aeroplan înaintea lui Blériot...

Curând însă i-a trecut paraponul pe francez, glasul i s'a făcut liniștit, fără păs și a fost iarăși băietanul plăcut și bun de glumă, cum îl știau cei din apropierea lui...

Astea, se vede, unde s'apropiau de Binținți.

Poetul căută acum la vecinul lui din brișcă și începe a-i părea că vede un alt om. Îi ascultă glasul firesc, simplu, și vede ieșind de sub straiul cel nemțesc un flăcău adevărat, cioplit peste măsură de puțin în mulții lui ani de școală. Decând nu mai vorbește despre șoroafe, despre kunstu' lui, jilaele și măsăritul lui, e un om ca toți oamenii, un țăran sănătos și cuminte, cu haz când vrea să-l aibă și cumpătare când e nevoie.

— « Har Domnului! » suspină Goga în inima lui. « Bine că m'am înșelat și n'am nimerit un suflet dornic de căpătuială, care îmbată lumea și umblă după câteva sute de coroane, sau un tresărit pornit să bată câmpii după cai verzi. »

— « Nu, nu! » își zicea mai apoi, ascultându-i rostirea liniștită « Acum mi-am tras seama: o fi sburând, n'o fi sburând, dar ăsta odată are să însemne ceva... »

Vlaicu n'a avut însă timp să se întrebe ce crede și ce nu crede de omulețul acesta bălan cu ochi albaștri, pe care îl ținea

minte prea puţin şi de care tot auzise că e amestecat în fel de fel de treburi însemnate. Ba, parcă îi văzuse cândva şi numele scris prin « Libertatea » gazeta din Orăştie, pe care neica Dumitru o citea cu sfinţenie dela cap la coadă. Incolo, habar n'avea ce-i cu feciorul popei din Răşinari. Iar ca să-şi împace inima, şi-a zis:

— « Incă şi esta o fi procatăr, ca şi Romulus Boca, fără numa mai domn, mai mare, cu mai mulţi criţari... »

Astfel, toate lămuririle pe care i le-a dat lui Octavian Goga, erau, ca să zici aşa, din deprinderea meşteşugului şi din nevoia lui. Căci, Vlaicu tot mereu trăgea nădejdea să afle undeva şi cândva, punga care să se descue, ori omul care să-i dea ajutor să-şi facă odată şi-odată aeroplanul întreg.

De aceea, când l-a auzit pe Goga zicând:

— « Armata din Ţară cred că ar fi bucuroasă să aibă un aeroplan... şi încă unul românesc!». Vlaicu, a încheiat:

— « De bună seamă! Şi poţi să le spui, frate, că aşa un aeroplan fain n'o avut încă nimeni. Că esta pune în reşpect şi pe Blériot! »

Când au început a hurui roatele trăsurii pe uliţele şerpuite ale satului, n'au mai avut vreme să stea de vorbă despre aeroplan. Goga privea cu ochii trişti casele micuţe, cu acoperiş de pae şi de şindrilă, îngroşată în muşchi, iar în faţa lor cârdurile de copii desculţi şi arşi de soare, cari îşi fluturau râzând pălăria pentru ca, numai decât, să rămâe în urma privirii, să alerge după coada trăsurii şi să se caţere pe arcuri şi pe osie, până ce biciuşca neîndurată a vizitiului îi trântea în patru labe peste ogaşele şoselei prăfuite.

La vre-o două sute de paşi din jitărie, Vlaicu strigă birjarului să oprească. Apoi spune lui Goga:

— « No! Iasta-i huruba noast'!... Poftește! » și-l îmbie pe poarta cu arminden a căsuței albe, cea cu două ferestre la drum, cu grădiniță în coastă și cu țiglă pe acoperiș.

Dar ușa era încuită. Ai casei sunt la câmp și n'au venit încă. Aurel caută cheia zadarnic; nu-i nici la părcanul ferestrii, nici sub botă, în gârliciul pivniței. Dă din umeri și râde:

— « Poftește, poftește... și zaru'te gonește... No! Apoi acu ce-om începe? »

— « Om vedea ce ai pe-aici », l-a liniștit poetul și pleacă spre fundul ogrăzii, la șură, unde-i atelierul de măsărit și de strungărit.

— « Estea-s acareturi de-ale mele... Pe aici mă cam țin eu. Eu și cu Ion... Nu-l știi pe frate-meu... Fain ficior! Și el meșterește de toate ca și mine, făr' numa că n'a studiat... dar are o mână ușoară ca briciu... »

Apoi arată luntrea cu helice și povestește întâmplarea cu taică-său și cu motorul...

Râsetele li le tae însuși neica Dumitru, întors în grabă de la câmp dimpreună cu lelea Ana, când au auzit de musafiri.

— « Să fiți bine venit la noi, domnule! » zice bătrânul apropiindu-se, în vreme ce Aurel îi prezintă:

— « 'Esta-i tata... Iar dumnealui îi Goga Octavian, ficiorul popei dela Rășinari cu care am fost la ghimnază în... »

Dar bătrânul tresare și îi tae vorba, mișcat și vesel:

— « D'apăi, să-i facă Dumnezău parte de bine, dacă e domnul Octavian Goga, că îl cunoaștem pe dumneaului din cetanii, din « Libertatea » dela Orăștie... »

Iar când poetul lămurește ce anume l-a adus într'acoace, neica Dumitru zâmbește și dă din cap:

— « Tot cu d'estea l-am pomenit pe Orel! Zice acum că sboară... Dare-ar Dumnezău... fără numa de nu și-o frânge grumajii... ». Iar după aste vorbe, lelea Ana își poftește musafirul în casa de dinainte, care vine către uliță, alergând apoi repede în cunie să aprindă focul, ca să omenească pe oaspe...

In odăița curată și săracă, cu grinzi groase la tavan și lut pe jos, Octavian Goga rotește ochii înduioșați peste toate blidarele, lavițele înflorate, țoalele și patul cu perini înalt clădite. Aici vede gramofonul cu patentă vândută pe douăzeci și patru de mii de mărci la Frankfurt, vede vioara și află de câte ori au desfăcut'o mâinile lui Vlaicu, pentru ca s'o subțieze și să sune mai bine... Vede « roata » lui Ion, bicicleta de lemn cu roți de alun și cauciuc de tei. Apoi vede reviste de aviație și desene ciudate, cârma rămasă din mașina mare, cu slova albastră a lui Ion « A. Vlaicu 1909 » și însfârșit, sus, cocoțată peste maldărul de perne, mașina cea mică:

— « Esta-i micuțul!... Hai și-om face un experiment! » Și începe a învârti helicea, să dea putere firelor de gumă pentru sbor.

Cele câteva sboruri l-au gâtuit pe Octavian Goga. Netezimea lunecării în aer, așezarea domoală pe pământ sau întoarcerea în mers firesc din svâcniturile pe dos făcute de Vlaicu, îi arătau poetului cu totul altceva decât văzuse el în sborul otova și greoi al lui Blèriot.

De altminteri, uitase deplin că are înaintea ochilor o jucărie de câteva palme. I se părea aeroplan împlinit, în sbor împlinit. Inimă de poet, și ochiu de poet, care proectează înainte și în mare... Dar această închipuire, care lui îi era cel mai adevă-

vărat semn al adevărului, l-a încredințat deplin că se află în fața unei născociri minunate.

A întins mâna dreaptă, bărbătește, din toată inima, și i-a scuturat'o odată cu cel din urmă strop de praf rămas pe încrederea lui:

— « Mergem la București! » Așa a spus, în vreme ce neica Dumitru dădea îndoit din cap, murmurând:

— « De-ar da Dumnezău să se aleagă ceva... »

Drumul înapoi la Orăștie a fost o încântare. Vlaicu a înțeles că-și poate desface inima în fața lui Goga și i-a povestit tot ce trăise și tot ce știa. Insfârșit « i s'a povestit »... Nu s'a sfiit să-i spue nici c'a făcut bani, nici că neica Dumitru are șase mii de coroane datorie la Ardeleana și la Albina. Puțin lipsea să-i mai povestească și de Freya, de Friede sau de Todora.

Cu astea, drumul le-a părut scurt amândurora și plăcut mai ales lui Goga. Când au ajuns la Orăștie și au găsit la centru toată lumea strânsă buluc, să le-aștepte întoarcerea, intrarea în cafenea a fost urmată de-o tăcere încordată. Bătrâni și tineri, clubiști și aniticlubiști, așteptau rodul călătoriei la Binținți și fiecărei tabere îi era teamă că Goga trece în tabăra protivnică, pentrucă fiecare credea în cuvântul poetului și se putea bizui pe trecerea lui.

Ochii tuturor întrebau:

— « Eh? Acum ce zici? »

Iar Goga, așezându-se la masa mare, a știut afla vorba cea mai potrivită pentru răspuns:

— « Mă înscriu în Clubul Aviatic! »

Bătrânul cel țanțoș, întâlnit la venirea dela gară, a mormăit în barbă, cu îngăduință și bunătate întârziată:

— « No!... Totdeauna poeţii au plutit şapte coţi dela pământ. Nu e de mirare că s'or săturat de Pegasus şi vor să sboare cu aeroplanul... »

Dar gluma era dibaciu făcută, pentrucă împăca pe toată lumea, cum sunt totdeauna adevărurile cele mari...

Peste câteva clipe au plecat la gară, gonind să nu piardă trenul. De pe treptele vagonului, unde se urcase în pripă, Goga a mai strâns odată mâna lui Vlaicu, i-a scuturat'o cu putere şi a încheiat:

— « Va să zică, la Bucureşti! »

Vlaicu a rămas ţintit pe peron, nemişcat, până ce trenul nu s'a mai văzut. Incordarea din sufletul lui a început să şovăe, să se lase, să se destrame. Fusese o zi de biruinţă şi acum se simţea gol şi fără rost, ca după orice împlinire de felul acesteia. Un capăt de drum, dela care încolo, nu se mai vede nimic.

Pentrucă, într'adevăr, după plecarea lui Goga, Vlaicu n'a crezut nimic din toate făgăduelile poetului.

S'a întors în târg fără îndemn şi trist, să-şi caute bicicleta pe care nu mai ştia unde o lăsase... Era şi aceea, se vede, întocmai ca şi neîncrederea din el. O părăsea uşor şi pe oriunde, dar seara tot cu ea se înturna acasă.

— « No! Văz't-ai, frate, că Goga a vost' m'o fo' uitat? » Astea au fost cele dintâi vorbe pe care le-a auzit, din gura lui Vlaicu, Clubul Aviatic strâns la Central, peste vre-o două săptămâni dela trecerea poetului prin Orăştie.

Bătrânii au ridicat puţintel ochii de pe tablele de şah sau de pe cărţile de taroc, au zâmbit uşor pe sub mustaţă, apoi şi-au văzut de jocurile lor. Era şi ăsta un fel a zice:

— « Fiecare cu jocul lui... »

Dar tinerii, oricât de împovărătoare le era pentru inimă tăcerea lui Goga, n'au putut să se lase copleșiți sub învinuirile care-i apăsă pe toți, ca unii ce socoteau că poetul e al vârstei lor. Au purces a răspunde de-a valma, vădit încâinați și vădit îndărătnici.

— « Mai așteaptă! » a zis unul.

— « Doar spunea că pleacă în Țară mai târziu. », s'a repezit altul.

— « No! Fie cum zici, făr' numa putea încă să scrie aiasta și aceia, ca să știu începe oarece, nu? » le-a întors Vlaicu.

Atunci Boca, blând, și-a așezat mâna peste brațul prietenului său, și l-a potolit:

— « D'apoi, ce drac' frate, tu știi bine că Goga lucră bietul de rupe să aranjeze sărbătorirea lui Șaguna la Sibii... »

Intr'adevăr, pricina dată de avocat limpezea totul și pentru toți. Se știa că poetul este sufletul acestei sărbătoriri făcută de Despărțământul Sibian al Astrei, iar în împrejurările din toamna anului 1909, întocmirea unei asemenea prăznuiri nu era faptă lesnicioasă.

Văzându-i pe toți că sar în apărarea lui Goga, Vlaicu nu s'a mai bizuit pe vorbele lui să le răspundă. Le-a răspuns cu o muțenie încăpățânată, de țăran, care nu vrea să se lase înșelat și abia asculta sfaturile blajine ale lui Romulus Boca.

— « Frate, chiar de uită Goga, tu tot de el să te ții, ca să câștigi concurzul lui valoros că el poate să exopereze ajutorul din Țară. Intr'aceea, nu-i de lipsă să-ți trimită el epistolă, dar tu negreșit să susții mereu corespondența cu el, să te duci la Sibii la Sărbătoare. Acolo de bună samă îl vezi. »

Boca a aşteptat câteva clipe un semn de răspuns. Apoi, văzând că Vlaicu se îndărătniceşte să tacă şi să-şi cureţe unghiile cu muchea unui spiţ îndoit, a urmat:

— « Iată, dacă nu eşti îndestulit cu asta, mă ţiu îndatorat să aflu încă pe oareşcine... Eu ţi-am tot spus de Victor Bontescu; acela are pretini şi e influinte la Braşov, unde se găsesc şi români bogaţi, şi de cei care iarăşi pot exopera oarece concurz în ţară, la domni. Bontescu, ţi-am fost spus doar, cujetă că într'aceea trebue să lucri, ca Mihai Popovici să-ţi vadă maşina şi să vorbească, în Ţară, la Bucureşti, cu oareşce prinţ Bibescu Valentin. Ela pricepe la auto şi de-al de estea. Chiar şi cu aeroplane încă trudeşte şi vrea, negreşit, să-şi cumpere unul francez şi să înveţe a zbura... El ţi-a fi de ajutor — aşa spune Bontescu — măcar că eu altminteri cred şi tot la Goga mă gândesc să cauţi ajutor. Dar tu, frate, fă cum crezi şi du-te la Braşov. Aceea tot n'are cum îţi strica. Ş'apoi acolo e şi Victor Branişte dela Gazeta Transilvaniei şi profesor Ciortea Aurel, inginer Negruţiu, şi Petre Popovici. Ca să nu mai vorbesc de doctor Nicolae Vecerdea, preşedintele Casinei, de Nicolae Bogdan directorul Despărţământului Asociaţiei... Dr. Moga, Dr. Niţescu şi câţi mai sânt... »

Vlaicu n'a răspuns nici la ispita asta. Totuşi, peste trei zile, s'a întors în Orăştie şi s'a dus de-adreptul la Boca, spunându-i:

— « M'am fo' cujetat. Chiamă pe Bontescu să merjem la Braşău. » Asta n'a fost rugăminte, ci poruncă, Şi Romulus Boca a vorbit cu Dr. Vlad să stăruiască pe lângă Bontescu printr'o scrisoare. Apoi a plecat chiar el la Haţeg, de unde s'a întors în aceeaşi seară, dimpreună cu Victor Bontescu, hotărînd ca, a doua zi de dimineaţă, să urmeze calea spre Braşov dimpreună cu Vlaicu.

In acelaşi timp, a telegrafiat chiar din Haţeg la Gazeta Transilvaniei, după ce, tot telegrafic, hotărîse cu cei dela Asociaţie să facă experimentele cu aeroplanul lui Vlaicu în curtea Liceului Şaguna.

In după amiaza acelei zile senine de Vineri, la 25 a lunii Septemvrie, curtea de gimnastică a Liceului era tixită de lume. Ştirea, tipărită în aceeaşi dimineaţă în Gazeta Transilvaniei, făcuse mare vâlvă printre cărturărimea românească. Era de faţă tot comitetul Cazinei şi al Despărţământului Asociaţiei, toţi profesorii şi toţi şcolarii, iar pe de-asupra încă vreo câteva zeci de negustori de prin Şchei, Satulung şi Dârste, câţi apucaseră a citi din vreme vestea dată la Gazetă.

Vlaicu, era stingherit. Potopul acesta de lume, căreia îi fusese prezentat, fără să fie în stare a ţine minte numele cuiva, îl turburase. Răsucea în mână sâcâit, modelul cel mai mare al avionului, făcându-se că-i caută vreun cusur de îndreptat. Ii era nesuferită stăruinţa câtorva ingineri, — cari, deşi fiind pricepuţi în ale tehnicei, nu puteau pricepe nimic din lămuririle lui — şi mai presus de toate, iscodirea gazetarilor. Simţea în toate neîncrederea acestei lumi faţă de maşină şi mai ales faţă de el, de nepriceperea lui în vorbă, de hainele lui sărăcuţe şi de mâinile lui mari, bătătorite de ciocan, de jilae şi de măsărit.

— « Eştia-s domni adevăraţi... putea-oi, păcatele, vorbi şi eu pe domnie? »

Nu putea, firește, şi suferea că nu poate, pentrucă altminteri n'ar mai fi iscat vorba, pe care a auzit'o spusă limpede în spatele lui:

— « Nu trădează nici pe departe, scânteia genială zămislită în capul lui... »

Iar asta n'o spunea un om de-aici încolo, cătră alt om de-aici încolo, ci unul pe care nu-l ştia cum îl chiamă, dar care arată să fie domn însemnat, după respectul celorlalţi. Ba o spunea unei femeiuşti sprintene ca o sfârlugă, cu ochi mici, tari, şi un obraz ca peliţa caisei.

Pentru ochii aceia şi pentru obrazul acela, s'a îndrăcit să-şi hăţuiască gândacul de trei ori pe cât îi trebuia, deşi ar fi fost prea de-ajuns să-l trimeată într'un sbor drept, în unul culcat şi în unul pe spate, cu ceasornicul atârnat de maşinuţă, cum făcea de obicei.

Aici însă, după ce-a făcut cele trei sboruri, răsucind cele zece fire de gumă de câte două sute cincizeci de ori—numărul cel mai mare de învârtituri socotit de dânsul — şi menit să dea un sbor de cinci secunde, a mai făcut încă trei, dând câte trei sute de învârtituri. Voia să se făloşească. Iar ca să-i fie biruinţa mai mare, s'a întors spre ceata liceenilor de lângă el:

— « No! Acum, ficiori, să vie unul din voi şi să spue cum pofteşte el să zboare gândacu' meu... »

Băieţii s'au sfiit. Au zâmbit între ei o clipă, s'au îndemnat zadarnic unul pe altul, dar au rămas pe loc.

— « Bine! » — a încheiat Vlaicu — « văd că vi-i ruşine. Apăi, naţie, acum eu oi alege singur! »

Şi plimbându-şi ochii peste toată ceata şi-a oprit privirea pe o mutrică palidă, slăbuţă şi cârnă:

— « Tu să fii ela! » — i-a zis. Apoi l-a întrebat: « Cum te chiamă? »

— « Blaga Lucian din a patra » i-a răspuns băiatul.

Iar Aurel Vlaicu l-a bătut pe umărul slab şi i-a hotărît:

— « No! Fain, frate Blaga Luciule, din a patra. Poruncește lu' gândacu meu pe un' s'o ia la Dumnezău-Bunu'? ». Și Blaga Lucian a poruncit, până la al șaselea sbor, când i-a trimis gândacul săgeată într'un gard, de i-a făcut praf șira spinării și i-a încovrigat toate sârmele.

— « Luciule, frate, Brașău' vost' ne-o fo' frânt grumajii... Da' nu-i bai, frate, că esta-i kunst fain: când te-ai făcut prav, atunci ți-ar gratula mai tare! ». Așa l-a mângâiat. Apoi, îndată s'a purces la lucru... Intr'o jumătate de ceas a făcut din boțul turtit în știobor, un gândac subțire și mlădiu ca libelula, precum fusese dela început.

Plata a avut'o numaidecât:

— « Minunat! Așa ceva nu mi-ași fi crezut! ». Iată ce a gângurit gurița roză, cu pufuleț umbrită pe deasupra. Iar asta a fost o biruință, pe care Vlaicu a știut s'o serbeze cum se cuvine. Adică, făcând încă patru sboruri, mai mari ca toate, mirându-se el singur că nu plesnesc firele de gumă și că nu crapă în așchii gândacul subțirel.

La urmă, a primit felicitările cu zâmbet biruitor, plin de zeflemea, făcând cu ochiul spre Blaga Lucian, din a patra:

— « No! Apăi așa natie! Să-mi gratulați, nu să mă râdeți! »

Iar pentru ca biruința să fie și mai mare, a crescut-o mare de tot, mințind cu o seninătate înfricoșată că lucrează un avion de două ori pe-atâta, că a comandat la Paris un motor:

— « Gnôme, mai fain motor ca Anzani de-l are Blériot — ela-i fleac — și are numai treizeci și șapte de kilograme la treizeci de cai putere. »

— « Și pe urmă sburați, domnule Vlaicu? » a întrebat ispita.

— « No! Apăi de bună samă, stimată doamnă... Doar nu şpezez atâţia criţari pe el, să-l pun la tocat salamă... »

La asemenea răspuns, femeiuşca amuţise. Vlaicu însă era senin cum nu se mai poate şi râdea mulţumit: se răzbunase.

A plecat apoi cu cel dintâi tren şi s'a dus deadreptul la Binţinţi. Iar în locul cinei frumoase, pe care i-o pregătiseră braşovenii la Europa, Vlaicu s'a nutrit în seara aceea cu trei feliuţe de « salamă » şi un hartan de pâine, cumpărat în goană din restaurantul gării Sighişoara.

Mai erau câteva zile până la serbările lui Şaguna dela Sibii. Vlaicu îşi luase de mult nădejdea să mai primească vre-o ştire din partea lui Octavian Goga şi n'avea nici un îndemn să urmeze sfatul pe care i-l dăduse Boca.

— « Ce drac' să caut eu la el, în Sibii? 'Ela acu-i domn mare, n'are timp de mine... »

— « D'apăi de stricat tot nu-ţi strică să încerci. »

Atunci Vlaicu s'a răsucit mânios:

— « Dar tu, când umbli la vânat, traji până nu ştii bine că nimeri? »

— « Aiasta de bună samă că nu. »

— « Apăi, vezi? Iaca nici eu n'oi strica o patroană dejaba... ».

Şi cu toate astea, grozav îl ispitea să pornească spre Sibii, nu de dragul lui Goga, ci cu nădejdea cea de totdeauna să afle acolo pe careva să-l înţeleagă cu adevărat şi să-l ajute. Ştia doar de la taică-său cât de bogată e Mitropolia ortodoxă Sibiană şi ce om de inimă este Inaltul Ierarh. Pe urmă, înţelesese că la serbările lui Şaguna, vin nu numai conducătorii Asociaţiei, îndeobşte oameni bogaţi şi cu trecere, dar şi toţi domnii români din Ardeal. Aşa dar, putea să facă şi în faţa lor vre-un experiment cu gândacul, ceeace poate i-ar fi adus prietenia şi ajutorul vreunuia dintre ei. Auzise

el mai cu seamă de un rumân tare bogat de prin părţile Moţilor şi nu se putea desbăra de gândul că, neapărat, trebue să fie şi el la Sibii.

Indemnarea aceasta tainică din el, l-a făcut să-şi dea jos cele două maşinuţe din vârful stivei de perne şi începu a le găti şi curăţa. Ba, după ce le-a făcut lucitoare ca banii noi, a scotocit prin lăzile lelei Ana nişte pânzătură,: o bucată liliachie, din care a făcut învelitoarea pentru gândacul cel mare şi alta mai mică, neagră, cu care l-a îmbrăcat pe cel mic.

Todora auzise de mult despre plecarea maistoraşului în Ţară. Ii spusese o fată din vecini, cu răutatea blândă şi prefăcută a celui bucuros că altul ajunge tot aşa de sărac cum este el. Prea o pizmuise îndelung din pricina dragostei « Domnişorului » pentru ca s'o rabde inima a nu-i aduce vestea cea rea.

Dar Todora aştepta de mult. Chiar de când a început, dela întâlnirea dintâi, sub sălciile Murăşului. Astfel, noutatea vecinei era numai amară, fără să fie neaşteptată, aşa cum era împlinirea unei ursite bine hotărîte şi limpezi. La drept vorbind, chiar era bine venită despărţirea acum, în pragul toamnei. Iarna tot n'ar fi avut cum să-l vadă în dumbrava pustie şi îngheţată, sau printre troienii din grădină.

Şi apoi, de câtva timp încoace, Aurel era aşa de îndepărtat şi de străin, de parcă niciodată nu l-ar fi legat ceva de dânsa. Părea că uitase tot...

Atunci, în zilele triste şi lungi, când din clipă în clipă aştepta să audă huruind pe huiditţă roţile trăsurii menite să i-l ducă spre alte lumi, şedea îngheţată pe prispa casei, făcută ghem mărunt de neîndemn, cu mâinile protivnic petrecute la căldură în copca subţiorilor şi cu urechile ciulite către drum.

Nu mai rămăsese nici umbră din viosia împlinită și sănătoasă ca un harbuz bine copt, pe care brațele înfierbântate ale lui Vlaicu o strânseseră cu atâta năvalnică dorință. Ascuțișul vântișorului rece și al negurilor răsfrânte în aer și împăturite pe pământ, îi înroșia nasul rotund și mic și îi tăbăcea obrajii proaspeți, schimbându-i cu totul înfățișarea. Părea acum o băbuță tristă și singură pe lume, care s'a așezat în prag, mai puțin ca să aștepte pe cineva și mai mult ca să fie gata de purces spre căi îndepărtate...

Dar într'o zi n'a mai putut îndura. Și-a făcut de treabă la lelea Ana și nu s'a mai mișcat de acolo până în seară. Apoi a doua zi a venit din nou. Și din nou, în toate zilele, pe de rând, câte au mai fost.

Trecea pe lângă Aurel și parcă nu-l vedea. Dădea doar ziua bună bătrânului, pe urmă se înfunda în cuină, lângă ploatănul înroșit de foc și cisluia încet cu bătrâna despre mărunte treburi gospodărești.

Când a văzut-o Vlaicu întâia oară, nici n'a cunoscut-o. El, care nu se uita prea mult la lume, n'avusese nici prilej, nici timp să bage de seamă ce schimbare cutremurătoare aduce frigul și iarna în fetele și femeile noastre de sat. Intre ușurința și veselia sănătoasă a îmbrăcămintii subțiri de vară, sub care trupul crește în voie și își arată tot ce vrea și tot ce are mai frumos, și între înfofoleala cenușie, greoaie, tristă, a iernei, e o prăpastie. Seamănă și asta cu deosebirea între fata de țară și cea de oraș, cum seamănă cu deosebirea dintre schimbarea satului cu a orașului.

Noroc că Vlaicu n'a stat să judece prea de aproape lucrurile. S'a mărginit s'o privească pe Todora nedumerit, apoi să nu

înțeleagă cum de-l ispitise înainte vreme. Și, cu o mică rămășiță de silă pentru pornirea pe care acum și-o socotea ciudată, fără gust, a șters cu laba-i mare numele fetei din viața lui.

« Nerecunoștință » așa zic poeții. Dar asta, tălmăcit pe graiul cel omenesc, înseamnă « sănătate ».

In estimp, Todora, cinchită pe scăueșul de lângă gura sobei, alegea niște fasole albă într'o sită și-o sufla de praf, ascultând cu aer de nepăsare pe lelea Ana, care-i povestea despre Aurel cât știe și cât își închipue că știe, începând cu zilele mărunte când făcea cu Ion, dincolo de șură, batoză de treer în gropi și sfârșind cu pozna când a pus pe membri Comitetului comunal să se ție de mână și i-a dat peste cap cu electrica dintr'o sârmă.

Și lelea Ana râde aducându-și aminte și râde povestind.

Ci Todora, alege înainte boabe de fasole cu gândul dus, ochi plecați, mută și tăinuită, ca și inima ei ascunsă afund de tot, sub înfofoleala straelor cenușii de iarnă.

— « No! Și-acum se duce cu domnii în țară să-i lucre mașina... Face-i-ar Dumnezeu parte de bine... Fără numa, mai de haznă i-ar fi fo' să-l vâre la oareșce amt, să-și capete muere fainâ cu crițari, și să-mi facă nepoți pe domnie... »

Apoi oftând.

— « Eh... Dacă n'or vrut să-l facă popă! Că aceea mi-am fo' dorit eu... să-l aud cântând colea... la biserica noast' și să mă împărtășesc la el... »

Tace. Amândouă tac. După câtva timp însă, lelea Ana mărturisește ce icoană urmărea înaintea ochilor, șoptind:

— « ...și ce părinte frumos ar fi fo'... »

Iar buzele Todorei tremură, se apropie și se despart, de parcă ar răspunde:

— « Frumos... »
— « ...înalt. »
— « înalt. »
— « și blând. »
— « ... »
— « ...să-ți fie drag de el. »
...

Un bob de fasole cade sunând uscat și sec în tăcerea de moarte care s'a întins. Apoi altul și altul, la depărtări amăsurate, de parcă ar fi început să bată în perete neînduratul ceas al casei...

« Mărunțișuri » așa zic oamenii; « dragoste » așa zic poeții...

Numai pământul nu zice nimic. Pentru el toate-s tot una, ca și bobul de fasole alb și rotund care a căzut pe pomesteala de jos. Todora se apleacă și dă să-l ridice.

— « Nu, fătuco... ce-o căzut, las' acol'... » Așa hotărăște blajin glasul lelei Ana.

Prin înfofoleala grea de peste urechi, a sunat ca venit de departe, foarte de departe, dincolo de casă...

Frate,

Goga e la mine. Incă şi Victor Bontescu a venit, plecând ei amândoi spre Sibii. Te aşteaptă neîntârziat, gătat de cale lungă în Ţară. Bani îţi trebue. Şi rugare pentru paşaport trebue, dar aceea nu-i de lipsă, că am vârît eu cerere pentru tine şi mâine negreşit îl capet.

Adă tot ce eşti necesitat pentru călătorie şi aeroplanele. Diseară la opt ore Cercul Aviatic dă cină vestită în Central pentru plecarea ta.

Goga se ţine de cuvânt. Eu ţi-am spus.

Servus,

Boca

Zarvă de furtună a iscat în casă, biletul acesta scris în goană, cu creionul, pe o ruptură de hârtie şi iscălit de un nume care nu se putea citi. Il adusese un birjar din Orăştie, trimis să-l ia pe Vlaicu cu bagaje cu tot, pentru ca, în cel mult două ceasuri, să fie în cancelaria lui Boca, unde îl aşteptau domnii.

Când a aflat lelea Ana ce rost are trântirea uşilor şi duduiala paşilor prin casa de dinainte, a stat o clipă încremenită, apoi a fugit în cuină şi a început să plângă. Todora, care nu se clintise de pe scăueşul ei, a ridicat capul, a făcut ochii mari,

dar n'a suflat niciun cuvânt. N'avea nevoie să întrebe. A priceput limpede cu inima.

Liniștită, s'a sculat încetișor, și-a scuturat poala de rămășițele păstaiului rămas din treburi gospodărești, apoi a ieșit ușurel din casă, furișându-se în drum și s'a mistuit.

Nimeni nu i-a băgat de seamă lipsa.

Pe Vlaicu îl cuprinsese o bucurie bolnăvicioasă și care răsuna neînchipuit de trist, alături de stângăcia ce-l cuprinsese pe neica Dumitru și de ochii mari, nedumeriți, prea serioși pentru anii ei, ai Valericăi.

Ion pierise și el. Robotea acum pe undeva, prin acareturile de lângă șură, răvășind uneltele clae peste grămadă.

Intr'o jumătate de ceas, geamantanul de carton, cârpocit și murdar, era închingat în curele, bucșit să crape de mulțimea lucrurilor bosolite în el.

Acum Vlaicu dădea roată cu ochii, de jur împrejur, să nu uite ceva, și-și făcea socoteli pe degete, vorbind tare:

— « No! Prima: gândacii; al doilea: roata; al treilea... »

Și sare ca fript: « Ei drac' să te ia, era să te uit: gramofonul și vioara! »

S'a încurcat în socotelile dela început și n'o scoate la capăt până nu se întoarce Ion, ai cărui ochi mici, albaștri și vioi, par în încordarea clipei, mai tari și mai oțelii ca orcând.

— « Ce drac' mă frate Ioane, azi ai ochi de aluminie... ». zice a șagă Aurel. Iar Ion râde și-l îndreaptă:

— « Duraluminie, frate Orel!... Făr' numa atâta-i *vert*, că capu-i tot bostan... »

— « D'apăi, acuma s'or gătat și estea, frate, că te fac și pe tine « domn ». Numa să-mi succeadă gândacu' și îndată te chem în țară... Vini-i o' ba? »

— « Vin, zău! Eu încă și-acu aș merje, da' teamă mi-i că nu mi-i loa. » Zicând acestea i-a făcut cu ochiul, arătându-l pe neica Dumitru, care se încruntase.

Vlaicu, a răspuns să-i bată în strună:

— « Apăi, dacă vrei merje, gată-te și haidam!... »

Atunci bătrânul s'a răzbunat cu glas domolit și trist:

— « No! Bine! Du-te, măi ficior. Făr' numa, eu așa zic: luați-mă și pe mine și pe Ana, că pământul și-așa îi amanetat la Ardeleana, ni? »

Ca un vânt rece a trecut prin toți. Răzbunarea era mai crâncenă decât trebuia și cel dintâi căruia i-a părut rău, a fost chiar neica Dumitru. S'a apropiat de Aurel, i-a trecut brațul stâng pe după mijloc, iar cu dreapta i-a mângâiat obrazul zicându-i:

— « No! Vezi-ți tu de domnia ta, neamțule. Că noi ne ținem de jugărele noast'... Numa nu te domni de tot și scrie câte o epistolă să știm cum îți succede lucru... »

Acestea spuind, a luat în fiecare mână câte ceva și a pornit spre poartă, să le ducă la trăsură. Ion după el, apoi Valerica, zgâtia neastâmpărată care, în loc de vreun pachet, s'a așezat pe ea singură pe pernele trăsurii. Și în sfârșit, Aurel, cu cele două aeroplane micuțe.

— « Dar mama, ce direge? » întreabă el pe pragul podețului din poartă.

— « Ia niște ochi, ca tătă muerea. » a răspuns neica Dumitru, cu nepăsul de totdeauna al bătrânului, amărît că femeia plânge și lacrămile lui.

Dar degeaba au chemat-o. Lelea Ana n'a vrut să plece de lângă cunia ei. I-a venit greu feciorului să intre în bucătărioara, unde-și închipuia că va găsi numai hohot de plâns. Dar

ochii bătrânei l-au primit reci și uscați. Numai inima îi bătea tare și înfundat:

— « Rămâi sănătoasă, mamă. »

— « ... sănătos... » a auzit răspunsul. Iar mâna pe care feciorul a dus-o la gură, să-i sărute pielea muncită și creață, ca o mănușe vie, prea largă pentru ce trebuia să cuprindă, era fierbinte și tremura. Tremurau și buzele, dar fluturul de zâmbet de pe ele dădeau surâsului o viață a lui, deosebită, ca și tremurul bucățelelor de piele căzute mult în capetele ochilor.

La ieșirea din sat, spre Cantonul drumului de fier, e un copac pe marginea șoselei. Birjarul s'a uitat la el foarte nedumerit. Odată, de două ori...

Ba, chiar după ce a trecut dincolo, a întors capul de câteva ori în șir. Apoi a râs și a arătat într'acolo cu coada biciului:

— « Sie wartet jemand da... »

— « Wer? » a întrebat Vlaicu. Iar șvabul mustăcios a răspuns:

— « Weiss nicht... Ein Mädchen oder so was... »

Vlaicu s'a întors și a văzut prizărirea cenușie a trupului de lângă copac. Părea într'adevăr cineva pus la pândă.

A dat din umeri zicând nepăsător:

— « Vieleicht... »

Și n'a stat nicio clipă să se întrebe ce rost avea impresia ciudată din el, că totuși a uitat ceva acasă...

Casa lui Romulus Boca gemea iarăşi de lume. Venirea lui Octavian Goga şi a lui Victor Bontescu, adusese şi pe dr. Vlad şi pe Vasile Osvadă, alături de toată floarea inteligenţei din Orăştie, fie că făceau parte din « Clubul Aviatic », fie că erau duşmani.

De altminteri, acum Clubul Aviatic se socotea biruitor în aşa măsură, încât biruinţa ce-ar fi trebuit s'o simtă Vlaicu nu mai însemna nimic. Era victoria celor tineri, sau cum zicea Goga aşa de frumos « a leatului nou ».

In faţa unei asemenea privelişti, foştii protivnici ai aeroplanului, prinseseră o tăcere curtenitoare, deşi îndoită şi prefăcută tocmai atât cât trebuia ca să poată trece drept orice. In sfârşit ceva asemuitor unui zâmbet care înseamnă ce pofteşti şi-şi dă voie să-l ei cum îţi place.

Bontescu, bun cunoscător al oamenilor, şopteşte la urechea lui Goga:

— « Sunt simpatici tinerii, dar mai simpatici « oportuniştii ». Uită-te la ei ce priviri şi ce zâmbete au. De birue Vlaicu or să poată spune: « N'am avut eu faţă radioasă?... » Iar de n'o izbuti, îi auzi îndată: « N'am surâs eu? Doar ştiam dela început, dar n'am vrut să supăr pe nime. »

— « Ai dreptate. » a zis Goga. « Hai atunci să facem o probă practică. Tot n'ai văzut tu aeroplanul sburând. Să-l rugăm pe Vlaicu să ne facă vreo câteva încercări. Iar noi, în timpul sborurilor, să petrecem privindu-i pe cei cu surâsul. »..

... Au pornit apoi în piața mică din fața poliției, unde s'au făcut câteva sboruri.

Osvadă, proaspăt venit între ei, nu văzuse încă un aeroplan, nici măcar în fotografie. Era uluit și nu înțelegea nimic. Nici din lămuririle lui Vlaicu, nici din orice altă lămurire, cât de bună ar fi fost. In sfârșit, era dintr'o altă lume, prin nimic legată de viața cea nouă a materiei moarte, replăzmuită prin duhul omului.

S'a amestecat între ceilalți, vrând cu bună credință să se convingă că numai el nu pricepe. Dar, foarte repede, și-a dat seama că erau mulți de felul său. Chiar din cei cari apărau aeroplanul. A început a bănui prin urmare, că mare parte din tineretul acesta sgomotos și aprins încurcă lucrurile. Anume, românismul din ei le astupă ochii și îi face să ridice în slavă pe Vlaicu numai fiindcă e român.

— « Cum s'a întâmplat și cu Traian Vuia... » a gândit el. Și încredințat tot mai mult că are dreptate, l-a pândit pe Goga după terminarea cinei și l-a tras într'un colț:

— « Acum spune drept, Tavi, crede-i cu adevărat în toată povestea asta? »

Goga i-a pus mâna lui scurtă, tare și grea, pe unghiul cotului, a stat o clipă pe gânduri, apoi i-a răspuns:

— « Eu nu știu să apreciez construcția, nu sunt tehnician. Am însă convingerea că Vlaicu e făcut din aluatul care învinge. O simt asta din ochii lui, din stăruința lui și entuziasmul

cu care vorbește de gândurile lui. Să vedem. O să fac totul să-i asigur prilejul să se poată afirma — de-o fi de afirmat... Eu cred însă că Vlaicu e mare... »

— « Și va să zică... »

— « ...mâine plecăm la București! » a încheiat Goga, hotărît.

Osvadă a sucit capul și a ridicat sprâncenele. Nu înțelegea de fel cum se poate încurca poetul în asemenea căi și cu asemenea treburi, așa de îndepărtate de el.

I-a și spus:

— « Ce te amesteci tu cu de-al de astea? Tu nu știi... Eu nu cred... Vino mai bine la Hunedoara, să stăm de vorbă o zi două, că mai de bună o dai. »

Intre timp, Vlaicu, simțind că e vorba de dânsul, se apropiase și a auzit cuvintele din urmă. O năvală de furie i-a încruntat spâncenele și i-a încleștat fălcile. Simțea nevoia să-și crape supărarea cu o sudalmă cumplită. Dar privirea dreaptă și limpede a lui Goga s'a așezat între el și Osvadă ca o fâșie de cer senin între două furtuni. Le-a dat frumusețe amândurora. Ca luată cu mâna, supărarea lui Vlaicu s'a îmbunat. Ochii i s'au făcut iarăși blânzi. A dat din cap mărunt și des, ca un copil.

— « O să vezi! »

Și i-a întors spatele, scurt, cheltuind în mișcarea asta iute și aspră, toată sâcâiala câtă n'o mai putuse scutura privirea de îmblânzitor a lui Goga.

A doua zi, porneau cu mare alai la gară să ia acceleratul spre Vinț, de unde aveau legătură cu un personal până la Sibii. Mergeau întâi la Serbările lui Șaguna, după cum fusese

vorba și îi întovărășea nu numai Bontescu, dar mulți alții din Orăștie.

In gară însă, Vlaicu era foarte încurcat. S'a învârtit printre prieteni cât s'a învârtit, iar pe urmă s'a dus la Boca:

— « Ai ceva criţari, frate? »

— « De ce întrebi? »

— « Așa... »

Boca n'a m'ai stăruit. Pricepuse. A cumpărat repede un bilet, apoi l-a căutat pe Goga și i-a șoptit:

— « Mi se pare că Vlaicu n'are bani. Ține suta asta de coroane. Aș da mai mult, dar n'am la mine. Îi trimit pe urmă în Țară... »

Goga a rămas uimit. L-a strigat pe Vlaicu:

— « Cum se face că n'ai bani? »

— « Am fo' uitat să cer tatii... No! Acu ce-o fi? »

— « Numai bine o fi, Vlaicule! » zice Goga, bătându-l pe spate. « Pentrucă abia ai pornit la drum și te întâlnești cu sărăcia și cu dragostea oamenilor. Adică tocmai ce se cere să fii un om mare... »

Și l-a împins să urce pe scara vagonului, vârîndu-i în buzunar banii și biletul de tren.

N'a înțeles mai nimic din toată strălucirea sărbărilor dela Sibii. Îi venea nici să mai iasă din odăița dela Römischer-kaizer unde-și adusese lucrurile și le pusese clae peste grămadă. Dar Octavian Goga era neîndurat. Nu voia să știe că mintea lui Vlaicu, robită acum în întregime spaimei de viitor, se buimăcește în forfota lumii, între chipuri noi de domni mari. Ci sburătorul e nedumerit. Ce-i trebue lui să sărute mâna Vlădicăi, sau să asculte zece cuvântări despre Andrei Șaguna,

când în cuvântările acelea nu află nimic din ce-l doare pe dânsul?

A aflat în schimb în altă parte, într'o gazetă săsească — nici nu-i mai ține minte numele — o veste care l-a durut ca un pumn. Anume că, Blériot, dușmanul lui cel mare, a plecat dela Budapesta să sboare la Constantinopol, iar la 9 Octomvrie după stilul vechiu, are să sboare și la București.

— « Și la București? Tocmai în București? »

Repede își face socoteala:

— « 9 pe stil vechiu, adică 22 pe stil nou. Va să zică până atunci mai am. »

Și îndată purcede să socotească repede cam cât timp i-ar trebui să termine repede aeroplanul, ca să apuce a sbura înaintea lui Blériot.

El nu se îndoește nici o clipă că lucrul și lucrurile vor merge fulgerător, de vreme ce se duce cu Goga. Doar Goga e domn mare la București și scrie cărți.

Vede ateliere mari, în fiecare câte o bucățică la lucru, așa încât într'o săptămână cel mult e gata.

Cel mult?...

Singura piedică e motorul. Dar Gnôme, nu Anzani ca al lui Blériot. Prin urmare, negreșit, are să meargă repede. Chiar are de gând să-i scrie o scrisoare lui Gnôme:

...Domnule Gnôme,

De bună seamă că dumita nu știi de mine. Dar numai trimite repede un motor fain ca briciul și ai să vezi. Că eu gat iute aeroplanul și vreau să-l tai aspru pe Blériot care-i cu Anzani. Și gândacu meu e de zece ori mai bun ca Blériot. Dă-l

dracu' de franțuz că nu pricepe nimic și n'are stabilitate și-l poartă numa o helice nu două ca mine...

Dar scrisoarea asta n'o poate trimite deocamdată. In schimb, coboară în cafană, ia o ilustrată și scrie:

Frate,

Acum plec la două oare la București. Goga vine cu mine. Facem de sigur ispravă.

Blériot încă soseşte dar mai târziu. Il tai aspru.

Scriu din București. Te sărută,

Vlaicu

Apoi pune adresa:

Domniei-Sale

Domnului Romulus Boca

Advocat

Orăştie.

In vagonul ce-i mâna către Predeal, Goga petrece straşnic pe spinarea uluielii în care se află Vlaicu. Işi dă seama că sburătorul nu mai ține minte nimic și pe nimeni din câte și câți a cunoscut la Sibii. Doar pe Vlădica și pe Ion Rusu Abrudeanu, care îi fusese vecin de masă, cu o seară înainte și dăduse veşti despre aeroplanele din Regat—atâta cât ştia și el din auzite, ca unul ce trăia în București și aflase de prin redacțiile unde lucra.

Dela dânsul aflase, de pildă, că pe la sfârşitul lunii Mai, a fost încercat la Bucureşti un aeroplan făcut de Henry August dimpreună cu un tânăr Orăşanu. Dar la întâiul sbor s'a rupt. Mai aflase că un inginer Emil Mărdărăscu lucrează la un aeroplan şi că Rodrig Goliescu, căpitanul de artilerie, încă nu-şi isprăvise — « Avioplanul » — cum zicea el maşinei lui de sburat.

Dar lui Vlaicu nu-i păsa de aceştia. Erau vrăjmaşi mărunţi, bătuţi de mai înainte. Pe el îl înăbuşa Blériot. Şi mai ales îl înăcrise vestea, pe care i-a dat'o Abrudeanu cum că, inginerul francez e plătit cu optzeci de mii de lei, de către Asociaţia Automobiliştilor Bucureşteni, care l-a chemat în ţară.

— « Ai auzit, Tavi? Cu optzeci de mii... criţari, frate, nu glumă! »

— « Ce-i cu optzeci de mii de lei? », întrebă poetul, care n'avea habar de nimic.

— « Atâta i-or plătit lui franţuzu... »

— « Care franţuz? »

— « No! Blériot, frate, doar ţi-am fo' spus. »

Goga râde:

— « Nu mi-ai spus nimic. Acum îmi spui. » Iar Vlaicu zâmbeşte şi dă din cap, ca şi când ar înţelege că Goga avea chef să-l necăjească.

Pe urmă, ia o hotărîre straşnică:

— « Tu ce zici? Eu am să sbor fără criţari! Să vadă şi rumânii săracii, nu numai domnii. Şi să-i dau peste nas lui Blériot. »

La Braşov s'a suit în tren şi Petru Popovici. Trecerea graniţei, de care lui Vlaicu îi era cu adevărat teamă, s'a făcut mai uşor şi mai firesc decât îşi închipuise el.

Ii erau obrajii rumeniți când a început trenul a-și încetini mersul în gară și a văzut, alături de finați unguri, cei dintâi grăniceri români, mici îndesați și vânjoși.

Apoi, deodată, s'a lăsat în el un fel de tristețe domoală, fără răsunet, ca o ceață. Nu se simțea bine, nu avea răbdare. Era zorit să scape cât mai repede și să plece.

Dar vameșii aveau să-și facă datoria și trebuiau să-i scotocească în lucruri pe de rând. Când au dat de aeroplane, jucării ciudate cum nu mai văzuseră, au cerut lămuriri. Iar lumea «înghesuită ca la comedie» cum a zis Goga râzând, nu s'a dat bătută, până n'a aflat ce rost anume au scheletele de sârmă și de trestie, în chip de libelulă și cocor.

In învălmășagul vorbei românești, rostită ușor, firesc, cu frumusețe, urechea lui Vlaicu, simțitoare la cântec, s'a bucurat ascultând'o. Și s'a întristat de moarte gândindu-se la vorbirea lui poticnită, greoae și ciobănească:

— «D'apoi ișteа, frate, grăiesc fain românește. Ca pe strună... cum le-oi putea eu vorbi, să nu mă râdă? No! Eu tac mâlc, așa să știi. Să le vorbești tu! Pe mine să mă lase în pace. Mie să-mi dee o tablă și o cretă și noroc bun!»

Lumea înghesuită în tren sporovăește veselă, gureșă. Bărbați svelți și vioi, fete sprintene, subțirele, cu picioare mici și mâini albe. Femei cu obraz curat, peste care minciuna dibace a unui strop de roș întoarce tinerețea și ispita. Și toată ziua asta blândă, care coboară încet, încet în asfințit, odată cu soarele, cu munții cu văile și cu trenul.

Bușteni...Poiana Țapului... Sinaia... Comarnic... Câmpina...

Şi seara se încheagă de-odată, peste meleaguri, lunecându-le în adânc.

Dela Câmpina încolo, trenul intră în noapte.

Aşezat pe bancă, în faţa lui, Goga se uită cum tremură lumina slabă a gazorniţei din cupa de sticlă, pe chipul înegurat şi smead al prietenului său. Nu-i plăcută înfăţişarea asta de piatră sau de bronz, pusă pe un trup viu. E prea multă nemişcare, prea mult definitiv, pentru un chip, în care şiroieşte sânge, dorm zâmbete şi doarme plâns.

Chip de mort? Nu! Ci mască. Ceva care trece dincolo.

Şi ascuţita simţire a poetului, deprins cu nepământescul ochian al privirilor spre ce va fi, modelează cu ochii masca de pe faţa lui Vlaicu, întrebându-se câtă vreme viitoare va dospi în ea.

— « Ce-i aici? » întreabă deodată sburătorul, arătând pe fereastra vagonului luminiţi roşietece, împrăştiate în căucul îngust al văii.

Goga tresare. Ochii, cari păreau închişi s'au dovedit că scormonesc în nopţile de afară.

— « Nimic deosebit, » a răspuns poetul. « Un sat,... Dacă nu mă înşel... Bănesti!... »

Privelişlea micuţă, cenuşie şi săracă a gării de Nord l-a durut pe cel deprins cu halele boltite în sticlă ale Ost-Bahnhofului Vienez.

Ii venea să ofteze şi să murmure:

— « Săracii! » pentru toată această ţărişoară, care era oricărui Ardelean asemeni unui nou Erusalim.

Dar în emoția grea și tăinuită, care îl stăpânea de câteva ceasuri încoace, flăcăul lui neica Dumitru din Binținți, așa de nepăsător pe dinafară și de obicei, se simțea încercat de teamă nelămurită și de neliniște. Intră într'o lume așa de nouă lui, încât nu avea nici măcar dreptul să și-o închipuiască. Mocanu, Marius Bunescu, Mantu, sau ceilalți câțiva feciori din Țară, pe care îi cunoscuse purtați la studii în München, păreau fără nici o legătură cu zarva sprintenă și iuțită ce i se ivea aici, unde erau toți la ei acasă, nestingheriți și veseli, cu grai înlesnit și repede, ușor și mlădios, cum parcă niciodată nu-i fusese dat să audă.

— « Vorbesc ca pe carte, frate și ca pe strună! » își întregi el gândul necăjit, pe când cobora anevoe din vagon, înghesuit de lume, tras de Goga, împins de un stol besmetic de tineri și chinuit de cele două aeroplane micuțe, pe care trebuia să le ție sus, deasupra capului, purtându-le cu neînchipuită dibăcie, să nu le agațe de vreun cârlig sau să nu le strivească în capcana vreunui ungher.

— « Acu Tavi, ține tu « gândacii » să-i feri... » și l-a lăsat cu dihăniile în mână, pe când el se ridică din nou în vagon, luptând din greu cu îmbulzeala, să-și coboare și celelalte lucruri. Când a adunat toată stiva jos, a încărcat-o pe dânsul ca un hamal. Puțin a lipsit să nu-și descingă cureaua și să-și lege buccelele și geamandanele după obiceiul tregherilor, cărăbănindu-le apoi în spinare până la ieșire. A văzut în ochii lui Goga o luminiță de râs. Iar pe aceea a tălmăcit'o țărănește, așa cum îi ședea bine lui.

— « No! Tavi esta-i domn mare aici, și eștia l-or râde de-l văd cu last-wagen ca mine. Apoi, așa nu merje! Musai de purtat pe domnie. »

Ceea ce hotărînd, îndată a înşfăcat un hamal de umăr, l-a răsucit spre bagaje şi i-a făcut semn să le ridice. Ba, a îndesat în mâna altuia bucceaua cu gramofonul şi i-a vârît subţioară lăcriţa de vioară.

De altfel era şi timpul. Cinci sau şase tineri, între care şi Ion Russu Abrudeanu, veneau din fundul peronului, pândind şuvoiul călătorilor de pe lângă ei şi vagoanele, în căutare. Dela zece paşi îl zăriseră pe Goga şi acum se apropiau repede, veseli şi gălăgioşi, fluturând mâinile şi pălăriile. Cât ai clipi, statura micuţă a poetului a pierit în cercul strâns al prietenilor, iar glasul lui nu s'a mai auzit din larma lor. Apoi, au pornit cu toţii, ceată, spre eşire, pe când alături lumea strânsă, care-i cunoştea, privea stăruitoare înspre ei, şoptind când numele poetului ardelean, când alte nume necunoscute.

De Vlaicu uitaseră toţi.

Rămas în urmă, s'a uitat nedumerit la năvala de prieteni cari i-l furaseră pe Goga şi s'a bosumflat. Altminteri îşi închipuise el sosirea lui la Bucureşti. Părăsirea asta, şi neînsemnarea asta, în care îl cufundase prima clipă, l-a durut şi l-a umilit. I-a adus aminte că nu-l ştie nimeni şi că pe nimeni nu-l doare de el. De aceea s'a încâinat de-odată, cum îi era felul, într'o încordare încăpăţânată şi vrăşmaşe, ca o biciuire de sine. Apoi, smâncind în mâini cele două maşinuţi mici, de le-a fluturat pânzele acoperitoare ca pe nişte drapele, a întrebat hamalii:

— « Gata? »

I-au răspuns:

— « Gata! »

Iar el a bătut cu călcâiul greu în caldarâm, cel dintâi pas:

— « No! Haidam! »

Iar fruntea dreaptă, dârză și încruntată, parcă spunea:

— « Las' că vedeți voi!... »

Aproape de eșire, întâmpinătorii lui Goga se opriră cu el laolaltă și așteptau. Poetul își adusese aminte că l-a uitat pe Vlaicu și îl trimisese pe Abrudeanu îndărăt, să-i iasă înainte și să-l călăuzească. Dar Abrudeanu, mai grăbit decât trebuia, a trecut pe lângă maistoraș și-l căuta zadarnic în preajma vagonului.

In acest timp Goga și-a lămurit prietenii:

— « ...Ardelean de-al nostru. A făcut ingineria la München.

Mai mult n'a avut vreme să spue. Poate că nici nu voia. L-a adus în fața cercului, prezentându-l:

— « Inginerul Aurel Vlaicu. »

Și sburătorul a scuturat mâna celui care i s'a părat mai bătrân, un domn cu pălăria moale, ochi mici, mustață și cioc.

— « Vlaicu. »

— « Chendi. », a răspuns celălalt. Apoi mâna mare s'a abătut spre vecin, un om molatec, cu ochii boboșați și privire obosită:

— « Vlaicu. »

— « Iosif. », a spus potolit acela.

In larma birjarilor, care-și strigau călători, și a hamalilor, cari strigau birjile, celelalte nume nu s'au mai auzit.

— «Bine ați venit, domnule Goga!» a salutat vesel portarul hotelului, ridicându-se în picioare vioi, din dosul tejgheluței lui, când a văzut intrând pe ușă vechiul său mușteriu. « Va să zică, iar pe la noi »...

— « Iar, Carol, până m'oi hotărî să rămân de tot, » i-a răspuns cu prietenie poetul. Și portarul a râs:

— « Asta n'ar fi bine pentru noi, fiindcă atunci am pierde un client. Și-așa veniți destul de rar... »

— « Nu-i nimic, Carol. Uite că te despăgubesc. Ți-am adus acum un mușteriu mai bun ca mine. Trag nădejde să-l ai aici multă vreme. Dar deocamdată trimite un băiat să dea jos bagajele din trăsură și spune domnului care e cu ele să pornească încoace. »

— « O camera cu două paturi? » a întrebat după aceea Carol, după ce a întins două buletine de călători ca să fie scrise, și, întors cu spatele, se uita la tabloul de odăi și chei, să vadă unde îi poate găzdui. « Am la etajul I o cameră bună... »

— « Nu, două cu câte un pat. » l-a lămurit Goga.

— « Cu un pat?... Am numai una la întâiul și una la al doilea. »

Intre timp, Vlaicu venise și el, cu cele două mașini în mână. Se oprise în spatele lui Goga și își sucea capul în toate părțile, privind nedumerit peste măsură, de jurîmprejur, la înfățișarea goală, săracă a hotelului acesta micuț, cu scări dihocate și ziduri vinete, care totuși se intitula « Hotel Regal ». Il buimăcea și asta cum îl buimăcise bietul Palat Regal, clădire neînsemnată și urîtă, care nu se potrivea nici pe departe cu acele multe castele regești și împărătești, văzute pe la Pesta, la Viena, ori la München.

— « Săracii! » Și zicându-și în minte astă vorbă plină de milă duioasă, se gândea cu derâdere la Bucureștiul acela pe care și-l închipuia el uneori văzut din sborul avionului, oraș strălucit și mare cum nu era altul...

Atunci s'a pomenit că însuși chipul și înfățișarea Regelui Carol I scapătă dedesubtul icoanei pe care o purta el în minte. Și astfel, în locul feței mândre, iradiind tăria domnească, i se năzare a vedea un omuleț mărunt și încovoiat, îmbrăcat în vestminte ponosite, cum era și gara și Palatul și hotelul.

— « Săracii! »... Așa îi căinează încă odată. Apoi se încruntă și se sperie:

— « D'apăi, nație, dacă n'or avut și ei crițari să facă Schloss pentru craiul lor, de unde-or avea pentru gândacul meu? »

Și cât pe ce să-i pară rău că n'a rămas în satul lui și'n Orăștia lui, unde oricum, clădirea Colegiului Kuhn și Turnul Sașilor sunt mai mari și mai arătoase decât Palatul Regelui Românesc.

Glasul lui Goga îl întrerupe din gânduri:

— « Unde vrei să stai? La întâiul ori la al doilea? »

— « Câte ștocuri aveți? » întrebă el atunci pe portar.

— « Trei, domnule. »

— « Apăi, la al treilea de bună samă, să spezez mai puțini crițari... »

Carol se uită la Goga, care dă din umeri în chip de:

— « Dă-i ce vrea! »

Și astfel, peste câteva clipe, căile celor doi prieteni s'au despărțit pe odihna etajului întâi. Goga a luat-o la dreapta, Vlaicu a purces'o în sus...

Miroase greu și urît odăița îngustă și înaltă, pe care i-au dat-o. Chiar mai urît decât coridorul subțire, întunecos și lung, pe unde a colindat de trei ori, până să zărească numărul pus strâmb și prost ciocănit din ușă.

— « De loc lucru eu altu fain, să-i pun în reşpect. » îşi făgăduise numai decât maistoraşul, din grăbită dorinţă să fie de folos neîntârziat « săracilor ».

Din fericire, în cameră erau prea multe cusururi de îndreptat, să mai poată ţine minte pe cel dintâiu. Uşile dulapului scârţâiau, becul străvechiu, cu fir de cărbune, dădea o lumină roşiatică, ceţoasă, obositoare, întrerupătorul cerea dibăcie grozavă ca să fie hotărît a da voie curentului către lampă, iar lumina de pe măsuţă nu voia în niciun chip să ardă.

Nici patul nu era mut şi nesimţitor. Avea plângerile lui. Gemea din toate încheieturile şi se trudea din greu la datorie, când i se aşeza deasupra povară mai mare decât slăbiciunea bătrâneţii lui, lustruite cu gaz ori cu terebentină.

Dar toate metehnele acestea sunau în Vlaicu altminteri decât în ceilalţi călători. Le privea profesional şi îi plăceau, fiindcă se simţea stăpân să le îndrepte. Astfel, dintru început, s'a simţit în apele lui şi l-au furat ispitele măestriilor. Intocmirea lucrurilor sale în odae s'a făcut, aşa dar, în bună voie, uşor, fără să bage de seamă iuţeala cu care aleargă ceasurile.

Curând, camera goală şi rece, îmbâcsită de mirosul tuturor călătorilor trecuţi pe sub plapoma patului, a căpătat o înfăţişare şi o orânduială nouă. Era o harababură neînchipuită, în care şedeau clae peste grămadă rufele cu cărţile, gramofonul cu gândacii, ghetele cu vioara şi paltonul cu uneltele de măsărit, cu jilaele, pilele, ciocanele şi cleştele.

Dar Vlaicu era mulţumit. Se simţea acum la largul lui şi uitase de tot că e într'o ţară de « săraci » şi de « domni » cari vorbesc repede şi mai « pe domnie » decât el. Se simţea puţintel ca la München, în odăiţa Sofiei Bermüller.

— « No! Apăi acuma, doară fătuca mai e de lipsă și încolo e numeru einz! ».

Și, în așteptarea fătucăi, a înghesuit cu o zvârlitură de mână toate lucrurile din pat lângă perete și spre picioare, apoi s'a întins peste pătură, ridicând picioarele deaupra, pe muchea tăbliei, să nu mânjească învelitoarea.

In câteva clipe, trupul obosit și cugetul împăcat și-au dat mâna în bună prietenie, afundându-se dimpreună într'un somn adânc și sănătos. Firește, cum era de așteptat, l-au îmbiat și pe Vlaicu să se coboare cu el. Dar sburătorul nu s'a lăsat ispitit decât pe jumătate. Cealaltă îi trebuia ca să viseze ceva amestecat și turbure, ca un moșneag mărunțel, care zicea că e Regele Carol și se suia în Turnul Sașilor, unde-și făcuse palat, să plece de acolo cu trenul undeva, nelămurit, prin ceață... Iar în vremea asta, în odae...

Boc, boc.

Nimic.

Boc, boc, boc!

— « Vlaicule! »

Ușa se deschide și Goga intră nedumerit, că nimeni nu-i răspunde din lăuntru.

— « Vlaicule, scoal'! » zice. Dar în clipa aceea Vlaicu, râde, odată, de două ori.

— « Visează. » gândește Goga și surâde înduioșat. Nu-i mai vine să-l trezească. De ce să-i frângă o frumusețe care se încropește acolo, în besna frunții aceleia obosite? Și cu ce să i-o înlocuiască?...

Intoarce spatele și vrea să plece, ușor, pe vârful picioarelor. Dar acest mers încet îl trezește pe Vlaicu.

— « Tu erai? »

— « Eu. Dar plecam. N'am vrut să te trezesc. Râdeai prin somn. »

Vlaicu pufnește în râs:

— « Râdeam? De bună samă. Am fo' visat'o pe iasta mică că făcea prostii. Se urca iaca așa pe perete... »

— « Semn bun, nu? »

— « Bun, negreșit. Fără numa n'a avut pe unde ieși afar' și-o fo' căzut ca proasta de mi-o amorțit picioru. »

După ce-au gustat câte ceva în Restaurantul Epurescu, la câțiva pași de Hotel, au pornit să bată calea Victoriei, în sus, spre cafeneaua Kübler, pe unde veniseră cu trăsura. Goga ținea să-i arate lui Vlaicu ungherele mai cunoscute din capitală.

Au intrat și în cafenea, unde se adunau de obiceiu scriitorii. Dar seara plăcută și caldă lăsase puțini mușterii în negura cenușie a fumului acru și gros. Nu era pe acolo nimeni din cei pe cari se aștepta să-i întâlnească Goga: nici Chendi, nici Iosif, nici Zaharia Bârsan.

Au ieșit la aer proaspăt, au dat un ocol prin grădinița Ateneului, unde busturile mărunțele și la rând, l-au ispitit pe Vlaicu să întrebe ce fel de cimitir e ăsta, pus în mijlocul orașului, Apoi s'au dus pe jos încet încet, până la șosea:

— « Da Mihai Viteazul, unde-i Tavi? » a deschis în sfârșit gura Vlaicu. In stinghereala cu care privise tot orășelul, singura lui nădejde rămăsese statuia lui Mihai Viteazu, poza aceea pe care de atâtea ori o văzuse în cartea lui neica Dumitru.

In ceasul de mers liniștit și trist, cât s'au întors până la Universitate, Goga i-a spus multe și toate și frumoase.

Ci Vlaicu nu-i urmărea gândurile, cât felul în care și le rostea.

— «Cum știi tu spune ce vrei!...» a murmurat el cu potolită oftare. Iar Goga, prins pe nepregătite de răzbufnirea aceasta, pe care i-o înțelegea prea bine, s'a simțit deodată stânjenit și n'a mai putut vorbi. Intr'adevăr, începuse a-i fi teamă și lui de soarta băietanului acestuia așa de stângaciu la vorbă, când avea să rămâie singur să lupte cu sporovăiala vijelioasă a Bucureștenilor.

De altminteri se tot gândea să afle un prieten bun, căruia să i-l lase în seamă și nu-l găsea. Iosif era iubit de multă lume, fără îndoială, dar nu era un om să te bizui pe dânsul. Nu se putea nici el singur apăra, necum să se mai bată și pentru alții. Chendi era temut de scriitori, dar pentru ceilalți nu însemna nimic. Ia acolo un slujbaș mărunt, pierdut printre terfeloagele Academiei. Și apoi era prea aspru. Stârnea răzbunări și n'ar fi fost de mirare ca păcatele lui Chendi să ajungă a le plăti Vlaicu.

Zaharia Bârsan? Prieten bun, fără îndoială. Decât cine să-l scoată din repetițiile lui dela Teatru, ca să dădăcească un nătâng, ce nici nu știe vorbi?

Va să zică era puțină nădejde cu ardelenii. Rămânea să caute printre ceilalți. Dar neîndurându-se să cadă pacoste pe capul nimănui, începuse a se mustra că l-a adus pe Vlaicu așa de curând și n'a încercat să-i limpezească mai întâiu de toate căile...

— «Ăsta-i Mihai Viteazu» i-a spus, arătându-i umbra subțiratecă, abia prizărită deasupra rotunjimii de piatră, din pricina copacilor din jur.

Au tăiat strada în curmeziș și s'au apropiat. De alături, statuia părea înaltă și amenințătoare. Se limpezea pe

cerul senin și pe tremurata lui puzderie de stele, ca o ciudată mâncătură de piatră, gata de prăvălire... In sfârșit, iată că aceasta nu l-a înșelat. E cu adevărat Mihai Viteazul. Și, mișcat peste măsură, strânge brațul lui Goga, șoptindu-i:

— « Uită-te minune! Cum strălucesc ochii calului și ba la lui Mihai, nu vezi? Parcă se uită la noi! »

Apoi s'au așezat pe o bancă și au tăinuit acolo ceasuri întregi, sub privegherea unui pumn, care strângea o bardă de peste veac și a găinușii de aur, care sclipea mărunt și peste hău.

Platanii, încremeniți roată, buluciseră caere de abur negru peste tufele de liliac. In tainica tăcere a miezului de noapte, carul cel mare își răsucea nesimțit oiștea în spre crug. Și toate se depărtau în tăcere și nemișcare.

Doar undeva, sus, ca în creastă de cer, s'a clătinat parcă o undă de văzduh. Iar în clipa aceea au susurat, tremurând încet, vârfurile șue ale plopilor, cari străjuiau statuia lui Badea Gheorghe Lazăr din Avrig...

SFÂRȘITUL VOLUMULUI I

TABLA DE MATERII

	Pag.
Pola: valurile mării	3
München: valurile lumii	91
Rüsselheim	217
Binţinţi	251

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI — 1939

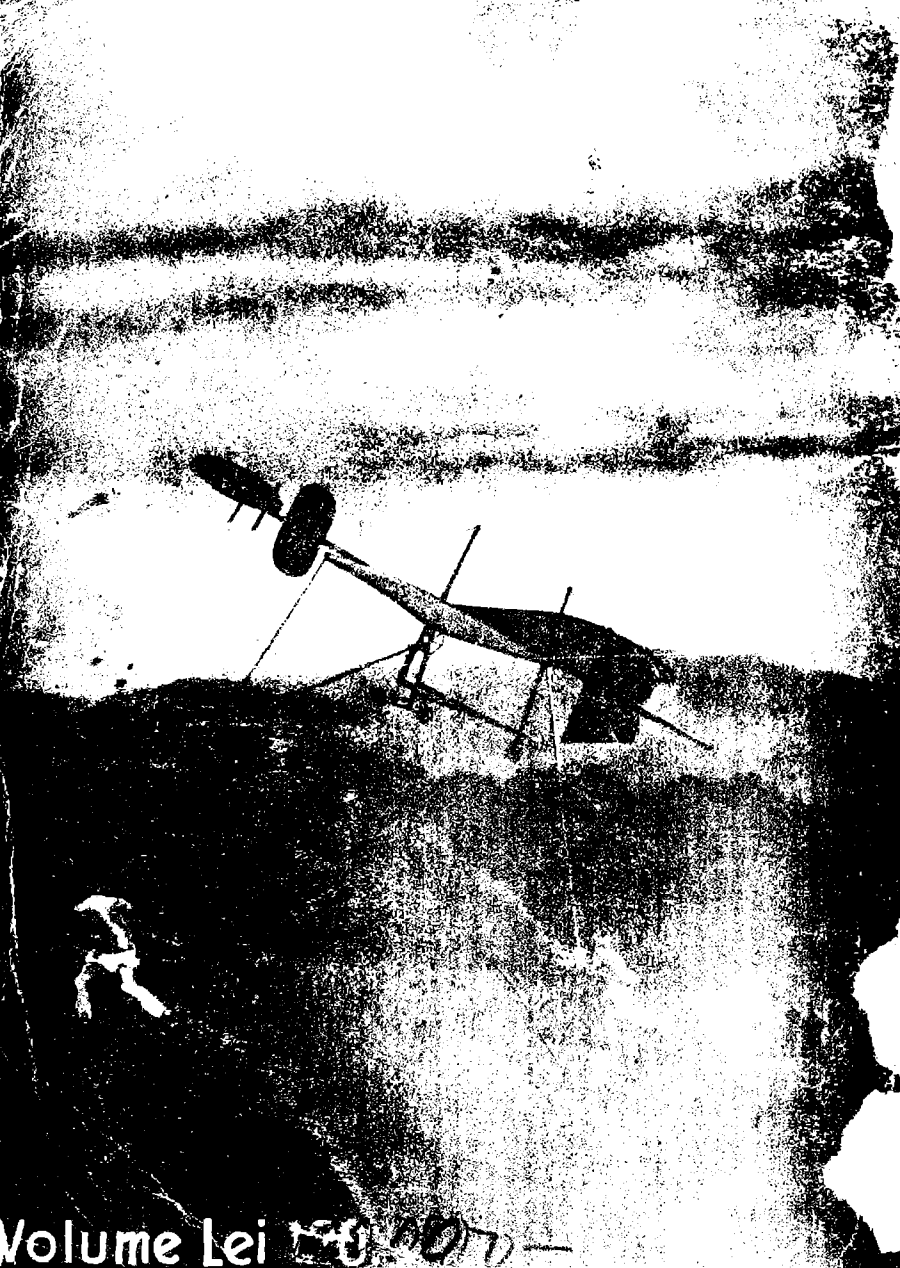
Volume Lei